

ПРОБЛЕМАТИКА

ЗМІ

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут журналістики



ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

Навчальний посібник

У 2-х томах

Том 2

Київ

2011

УДК 07 : 304 : 659

П 53

ББК 659.4

Рекомендовано до друку вченою радою Київського міжнародного університету
(протокол № 3 від 31 жовтня 2011 року)

Рецензенти:

С. І. Горевалов, доктор філологічних наук, професор Київського міжнародного
університету
В.Ф. Іванов, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

П 53 **Проблематика ЗМІ:** навч. посіб. : у 2 т. – т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори: І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. – К., 2011. – .

Том 2 : Релігійна проблематика ЗМІ. Морально-етична проблематика засобів масової інформації. Проблеми правового виховання в сучасних ЗМІ. Міжнародна проблематика. Військова проблематика. Спортивна проблематика. Особливості висвітлення спортивної інформації в газеті «Газета по-українськи». Висвітлення спортивної проблематики в сучасних українських ЗМІ. Розважальна проблематика. – К. : Київський міжнародний університет, 2011. – 570 с.

ISBN 978-617-651-017-8

ISBN 978-617-651-019-2

У томі 2 навчального посібника подано теоретичний і практичний матеріали з проблематики засобів масової інформації.

Автор пропонує оригінальний теоретичний матеріал щодо релігійної проблематики, також аналізуються проблеми науки і техніки, які висвітлюють журналісти. На сторінках навчального посібника автор пропонує детальний аналіз проблем, пов'язаних із правовим вихованням та мораллю й етикою, міжнародною проблематикою ЗМІ і військовою проблематикою. До кола питань аналізу відносяться спортивна і розважальна проблематика сучасних засобів масової інформації.

Навчальний посібник розрахований на студентів, що навчаються за спеціальністю 6.030301 – журналістика.

ISBN 978-617-651-017-8

ISBN 978-617-651-019-2

УДК 07 : 304 : 659

П 53

ББК 659.4

©Холод Олександр, ред., упоряд. і автор., 2011
© Київський міжнародний університет, 2011

ЗМІСТ

Передмова до тому 2

Розділ 9. РЕЛІГІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

(автори: Комінко Ю., Крамаренко Т., Скленар І., Яневський О.)

1. Висвітлення в ЗМІ проблем взаємин церкви і держави, церкви і влади
2. Релігійна толерантність. Міжконфесійні неузгодження і ЗМІ. Висвітлення в мас-медіа релігійної нетерпимості і фанатизму.
3. Релігійна толерантність у сучасних засобах масової інформації.
4. Преса і сайти релігійних організацій.
5. Західні ЗМІ про релігію і медіа.
6. Суспільство, держава, церква та засоби масової інформації.
7. Від некритичного сприйняття релігії до повної резекції
8. Релігія та ЗМІ: три відповіді.
9. Аналіз журналістських матеріалів релігійної проблематики.

Розділ 10. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1. Мораль як духовно-культурний механізм регуляції поведінки особистості та соціальних груп за допомогою уявлень про належне, у яких узагальнені норми.
2. Цінності, зразки поведінки, принципи ставлення до інших індивідів та соціальних груп.
3. Специфіка моральної свідомості.
4. Регулятивні можливості моралі.
5. Роль ЗМІ у формуванні вселюдського, універсального масштабу морального світосприйняття й виходу за межі групових, етнічних, національних інтересів до обривів людства як єдиного цілого.
6. Роль преси в духовному відродженні нації.
7. Титульна нація і національні меншини: толерантність/нетерпимість.
8. Національні конфлікти. Прояви шовінізму, расової, етнічної ворожнечі.
9. Звичаї. Традиції. Нормативна етика.
10. Розробка нових принципів нормативної етики – стримування, обмеження, пересторога – у зв'язку із загостренням глобальних планетарних проблем.
11. Журналістська етика.
12. Аналіз журналістських матеріалів морально-етичної проблематики.

Розділ 11. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНИХ ЗМІ

1. Поняття права. Джерела права.
2. Українське законодавство та міжнародні договори.
3. Право ЗМІ. Інститут права ЗМІ в Україні.
4. Поняття оціночних суджень.
5. Звільнення від відповідальності за висловлювання оціночних суджень.
6. Звільнення від відповідальності за поширення суспільно значимої інформації.
7. Особливості правового захисту репутації певних категорій осіб: політики, судді, державні службовці.
8. Захист приватного життя.

9. Поняття публічної особи.
10. Співвідношення особистого і приватного.
11. Потенційні позови до журналістів.
12. Проблематика авторського права в роботі журналістів.
13. Кримінальний процес. Презумпція невинності.
14. Особливості висвітлення судових процесів та діяльності суддів.
15. Співвідношення права на свободу слова та права на неупереджений суд.
16. Цивільний процес. Порядок розгляду справ за участю журналістів.
17. Аналіз журналістських матеріалів з проблем правового виховання.

Розділ 12. МІЖНАРОДНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Висвітлення в мас-медіа проблем, пов'язаних із СОТ
2. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних із стосунками в діаді «Україна – НАТО»
3. Проблематика “Україна – НАТО” у львівських ЗМІ
4. Аналіз висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з євроінтеграцією
(на прикладі випусків бюлетеню "Євроінтеграція", 2005 рік)
5. Маніпулятивні впливи зарубіжних ЗМІ на український інформаційний та політичний простір
6. Висвітлення в мас-медіа легалізації (“відмивання”) доходів, отриманих злочинним шляхом як міжнародної проблеми (приклади публікацій).
7. Глобальні проблеми людства та висвітлення шляхів їхнього рішення в ЗМІ.
8. Висвітлення подій міжнародного тероризму на телебаченні у режимі реального часу
9. Аналіз журналістських матеріалів міжнародної проблематики.

Розділ 13. ВІЙСЬКОВА ПРОБЛЕМАТИКА

(автори: Бадрак В., Підлісний А.)

1. Політика переозброєння на сучасному етапі та реалістичний вибір для збройних сил України
2. Висвітлення військовими ЗМІ морально-психологічного забезпечення військовослужбовців українського миротворчого контингенту (2004–2006 рр.)
3. Висвітлення в ЗМІ війни в Іраку
4. Утилізація застарілих видів озброєнь (приклад публікації).
5. Наукові журнали, на сторінках яких висвітлюються військові проблеми
6. Аналіз журналістських матеріалів військової проблематики.

Розділ 14. СПОРТИВНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Роль ЗМІ у розвитку Олімпійського спорту.
2. Особливості висвітлення спорту в суспільно-політичних і спортивних виданнях.
3. Випадки неправильного суддівства. Допінг. Травматизм.
4. Матеріально-технічне й кадрове забезпечення підготовки спортсменів.
5. Морально-етичні проблеми.
6. Система й стратегія у висвітленні спорту, тематична спрямованість, жанрова палітра.
7. Аналіз журналістських матеріалів спортивної проблематики.

Розділ 15. ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ГАЗЕТІ “ГАЗЕТА ПО-УКРАЇНСЬКИ”

(автор матеріалу – Козюпа І.)

1. Визначення спортивної інформації. Її види, функції та джерела
2. Особливості формування української спортивної термінології
3. Спортивна інформація в системі жанрів друкованих ЗМІ
4. Особливості висвітлення спортивної інформації в періодичній пресі України

5. Висвітлення спортивної інформації в газеті “Газета по-українськи”
6. Проблеми “Газети по-українськи” та українських ЗМІ в контексті підготовки до Євро–2012 та можливі шляхи їх вирішення

Розділ 16. ВИСВІТЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ

(автор матеріалу – Костенко І.)

1. Роль ЗМІ у розвитку професійного та олімпійського спорту
2. Висвітлення ЗМІ проблем необ’єктивного суддівства змагань, застосування допінгу, спортивного травматизму
3. Матеріально-технічне та кадрове забезпечення підготовки спортсменів
4. Морально-етичні проблеми спорту та спортивної журналістики
5. Аналіз спортивних проблем на шпальтах спортивних видань
6. Аналіз спортивних проблем у спортивних телепрограмах

Розділ 17. РОЗВАЖАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

(автори матеріалів : Косюк О., Мироненко Г., Перлинка, Бережко-Камінська Ю.)

1. Розважальна функція преси
2. Розважальна функція електронних ЗМІ
3. Роль медійного “інфотейнменту” в політичній соціалізації молоді
4. Розважальна орієнтація українського ТБ (на прикладі «Нового каналу»)
5. Гедонізм у сучасних мас-медіа
6. Аналіз журналістських матеріалів розважальної проблематики.

Питання для іспиту (заліку)

Бібліографічний список

Предметний покажчик

Іменний покажчик

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник «Проблематика ЗМІ» в двох томах є першим в Україні виданням, що призначене для студентів, які навчаються за спеціальністю 6.030301 – журналістика.

У навчальному посібнику містяться 17 тем (розділів), що складають матеріал трьох семестрів для студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр».

До тому 1 включено розділи 1–9, а саме:

«Вступ. Концептуальні засади та зміст курсу», «Політична журналістика», «Економічна проблематика», «Екологічна проблематика», «Медіаекологія» (автори: *Баршполець О., Веклик М., Кучеренко М., Потятиник Б., Прихода Я., Станкевич Н.*), «Наука і техніка», «Проблеми культури на сторінках сучасних видань», «Соціальна проблематика ЗМІ».

До тому 2 включено розділи 10–17: «Релігійна проблематика ЗМІ» (автори: *Комінко Ю., Крамаренко Т., Скленар І., Яневський О.*), «Морально-етична проблематика засобів масової інформації», «Проблеми правового виховання в сучасних ЗМІ», «Міжнародна проблематика», «Військова проблематика», «Спортивна проблематика», «Особливості висвітлення спортивної інформації в газеті “Газета по-українськи”» (автор – *Козюпа І.*), «Висвітлення спортивної проблематики в сучасних українських ЗМІ» (автор – *Костенко І.*), «Розважальна проблематика» (автори: *Косюк О., Мироненко Г., Перлінка, Бережко-Камінська Ю.*).

Наприкінці кожного розділу пропонуються журналістські матеріали та їхній аналіз, здійснений молодими науковцями за методикою, запропонованою автором.

Після кожного розділу пропонуються рубрики: «Питання для самоперевірки», «Завдання для самоперевірки» і «Тест для перевірки поточних знань».

Автор дякує молодим науковцям, чиї праці допомогли укласти рубрику «Аналіз журналістського матеріалу», поданої після теоретичного матеріалу кожного розділу (Андрійчук Ніна, Антонюк Наталія, Братусь Оксана, Гончаренко Аня, Гордієнко Тетяна, Гребінь Максим, Губа Наталія, Дичко Ольга, Кабанець Олена, Климентова Олена, Коваль Людмила, Ковтун Ксенія, Корнієнко Катерина, Кричківська Світлана, Кузнєцова Олександра, Мандзюк Надія, Михайлюк Юлія, Муратова Анастасія, Опанасенко Максим,

Підгорецька Марія, Плахотний Володимир, Рибак Марія, Степанець Дмитро, Хоменко Вікторія, Шестопал Наталія, Шибаєва Олена).

Щира подяка професорові ЗИКУН Наталії Іванівні за вмiле й професiйне керiвництво науковими дослiдженнями Iрини Козюпи та Iллі Костенко. Результати iхнiх детальних пошукiв було вiдбито в роздiлах, присвячених аналізу висвiтлення спортивної проблематики в ЗМI.

Без цiнних зауважень, якi полiпшили рукопис, рецензентiв докторiв фiлологiчних наук, професорiв ГОРЕВАЛОВА Сергiя Iвановича й IВАНОВА Валерiя Фелiксовича навчальний посiбник не набув би належної форми i змiсту. Автор висловлює колегам щире подяку!

Також автор, редактор i укладач навчального посiбника вдячний постійним своїм партнерам-фахiвцям видавничої справи i редагування, а саме: технiчному редакторовi БАГПРОВIЙ Наталiї В'ячеславiвнi та її чоловікови БАГПРОВУ Борису Сергiйовичу, лiтературному редакторовi ПIСКОВIЙ Раїсi Володимирiвнi.

Будь-який навчальний посiбник вiдстає вiд жорстокого темпу розвитку наукових знань. Тому матерiал, запропонований автором у навчальному посiбнику, швидко буде «застарiвати». До того ж, жодний науковець не здатний охопити широку палiтру сучасних знань. У подальшому автор має намір удосконалювати текст i буд вдячний за висловленi зауваження i побажання, якi просить надсилати на електронну адресу akholod@ukr.net, або телефоном 050-957-24-40.

*Доктор фiлологiчних наук,
професор Холод Олександр Михайлович*

РОЗДІЛ 10

РЕЛІГІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

(автори: Комінко Ю., Крамаренко Т., Скленар І., Яневський О.)

1. Висвітлення в ЗМІ проблем взаємин церкви і держави, церкви і влади

(матеріал належить Ю.М. Комінко)

Український читач, купуючи певний журнал чи газету, як правило, знає, про що зазвичай пише той чи інший друкований орган. Якщо не брати до уваги спеціалізовану пресу, то провідні вітчизняні загальнонаціональні мас-медіа більшість шпальт відводять політичним оглядам та коментарям. "Засоби масової інформації значну частину матеріалів присвячують діяльності центральних та регіональних органів влади, державотворчим процесам, реалізації основних засад економічної і соціальної політики", – зазначають автори підручника "Основи масово-інформаційної діяльності". Така тематика не випадково знаходить широке відображення на сторінках друкованих видань, адже, як уважав А. Москаленко, "у масово-інформаційній

діяльності сучасна преса України прагне досягти результативності в пропаганді й утвердженні державності".

Варто зауважити, що державність – це не лише політична ситуація, економічні та соціальні показники. Це ще й духовність суспільства, адже перетворення і спроби поліпшення життя в країні не будуть ефективними, якщо знижуватиметься культурний рівень людей, занепадатимуть духовні та моральні цінності. Сьогодні, попри значні економічні, соціальні, екологічні, демографічні та інші проблеми України, найголовнішим завданням слід вважати консолідацію суспільства, повернення до християнських цінностей та одуховлення народу. Як зазначили представники інтелігенції Львівщини під час засідання круглого столу "Церква і суспільні процеси в Україні", "особлива роль у цьому аспекті належить Церкві, релігійним громадам, священнослужителям і владикам".

Допомогти церкві у справі духовного виховання та єднання українського народу можуть і повинні провідні вітчизняні засоби масової інформації. Від їхньої позиції, об'єктивності, вболівання за українську справу залежить, яким шляхом і як швидко розвиватиметься національна Українська держава, а отже, зростатиме добробут українського народу. На цьому, зокрема, наголошували головні редактори ЗМІ України під час Всеукраїнської науково-практичної конференції "Роль засобів масової інформації у відзначенні 2000–ліття Різдва Христового".

Інформування про релігійно-церковне життя в Україні, виховання в людей віротерпимості, адекватного розуміння релігійних процесів, що відбуваються у державі, здійснює релігійна журналістика – галузь журналістики, покликана висвітлювати різні аспекти релігійно-церковного життя в країні. Тому виникла необхідність у дослідженні, яке встановило б, наскільки повно й усебічно церковно-релігійна проблематика представлена на сторінках провідних українських друкованих видань. Тим більше, що до проблеми висвітлення у вітчизняних друкованих ЗМІ діяльності українських

церков та релігійних організацій дослідники звертаються замало. У наукових розробках А. Юраша, С. Губенка, А. Бойко, О. Чиркової розглядалася церковно-релігійна преса здебільшого в історичному аспекті. Лише А. Юраш присвятив наукові дослідження сучасному становищу релігійної преси, проте нас наразі цікавить преса світська – загальнополітична – у висвітленні такої важливої для суспільства галузі, як релігія.

Релігійна журналістика, на думку А. Юраша, повинна виконувати такі завдання:

- роз'яснювати релігійну доктрину з метою зміцнення релігійних переконань віруючих, виробляти у них стійкий імунітет до атеїстичних та іншokonфесійних впливів, формувати вміння свідомо й аргументовано відстоювати свої переконання;

- популяризувати основи релігійного вчення для іншokonфесійної та атеїстичної аудиторії, вести теологічну та церковно-історичну полеміку та дискусії;

- інформувати прихильників цього віросповідання та всіх, хто потенційно цікавиться релігійною проблематикою, про різні аспекти церковного життя;

- оцінювати з позицій певної ідеології події всіх сфер (політичної, економічної, культурної тощо) життєдіяльності суспільства задля вироблення специфічно церковного погляду на всі ці проблеми.

На нашу думку, вищезазначені завдання більше стосуються не релігійної журналістики загалом, а власне релігійної преси "як системи інформаційно-пропагандистського і видавничого забезпечення всіх сторін функціонування релігійних структур різного статусу і різних рівнів". Загальнонаціональна газета чи журнал, друкуючи матеріал про релігію, не ставитиме собі за мету, наприклад, виробляти імунітет в аудиторії до іншokonфесійних впливів – це скоріше прерогатива ЗМІ, що видаються релігійними організаціями.

Завдання власне релігійної журналістики, яка не обмежується лише конфесійними чи церковними виданнями, на наш погляд, є значно ширшими.

1. Інформувати громадськість про церковно-релігійні події як загальнодержавного характеру, що мають значення для всього суспільства, так і стосуються життєдіяльності певної релігійної громади, окремої релігійної організації.

2. Висвітлювати діяльність церковно-релігійних організацій, давати достатній обсяг інформації, щоб читачі могли скласти уявлення про принципи та особливості функціонування тих чи інших релігійних структур. Причому, як зазначають автори підручника "Основи теорії міжнародної журналістики" О. Гриценко та В. Шкляр, ЗМІ повинні не тільки "передати інформацію про те, що сталося, а пояснити, зіставити, поглибити події року, тижня, висвітити їхні причини та показати важливі зв'язки між ними".

3. Роз'яснювати читачам у максимально доступній формі особливості релігійних доктрин і вчень, їхні переваги та недоліки, еволюцію, місце в історії держави, значення для народу, що дозволить сформувати у читацької аудиторії уявлення про релігійну панораму в країні.

4. Розповідати про церковні традиції, релігійні вірування українського народу з метою повернення нації до духовних джерел, передання історичного досвіду у вирішенні суспільно-політичних, культурних і моральних проблем. Засоби масової інформації у своїх матеріалах на церковно-релігійну тематику мають розкривати позитивні ідеали минулого й сьогодення, боротися з поширенням зла, гріха та розпусти і в такий спосіб піклуватися про моральний стан особи й суспільства.

Для того, щоб з'ясувати, наскільки повно загальнонаціональні видання забезпечують громадян інформацією про релігійно-церковне життя в державі, було вивчено публікації на релігійну тематику таких видань, як "Урядовий кур'єр" (УК), "Голос України" (ГУ), "Вечерние вести" (ВВ), "Сегодня" (С), "Сільські вісті" (СВ), "Вечірній Київ" (ВК), "Україна молода"

(УМ), "Киевские ведомости" (КВ), "День" (Д), "Дзеркало тижня" (ДТ) (за жовтень–грудень 2005 р.).

Існують різні форми втілення завдань релігійної журналістики, серед яких лише статті на релігійну тематику в нецерковній пресі, релігійна сторінка у світській періодиці та "газета" у газеті стосуються світських загальнонаціональних видань. Решта (див. детальніше) – релігійний друкований бюлетень, стінна церковна газета, релігійне інформаційне агентство, релігійні журнал і газета – належить до власне релігійної преси, що наразі не є предметом нашого дослідження.

Як показало дослідження провідних українських видань, з названих трьох форм в Україні повноцінно функціонує лише перша – час від часу у світських засобах масової інформації друкуються матеріали про релігійно-церковне життя. Друга форма – регулярні релігійні сторінки у періодиці – трапляється вкрай рідко. Третя форма у вигляді спеціалізованого додатка наразі майже не поширена.

Матеріали на релігійну тематику в друкованих ЗМІ становлять досить вузький жанровий діапазон. Хоч у всеукраїнських газетах та журналах серед публікацій на релігійну тематику можна знайти репортажі та есе, огляди та коментарі, проте переважна більшість матеріалів подана у вигляді:

- коротких інформаційних повідомлень, заміток, які можуть бути як регулярними, так і нерегулярними (поодинокими);
- аналітичних статей (як правило, це прерогатива тижневиків);
- інтерв'ю (трапляються вкрай рідко);
- фотофактів (на знімках зображено храми із зазначенням назви та місця розташування; будь-які коментарі чи додаткова інформація відсутні).

У публікаціях про релігійне життя України можна виділити два типи матеріалів. Перший – матеріали інформаційно-довідкового характеру: про християнських святих та святі місця, церковні приписи та настанови (пости,

таїнства, заповіді), релігійні свята, звичаї та обряди, пов'язані з сакраментальними уявленнями народу.

Другий – огляди релігійних подій, аналітика, присвячена внутрішньоцерковному життю, діяльності окремих релігійних організацій та діячів. Існує кілька різновидів таких матеріалів. Перший – розповіді про події на рівні окремих релігійних громад та осередків (головною дійовою особою є віруюча спільнота як частка цілого організму – церкви чи релігійної організації). Як приклад, можна навести статті про фестиваль духовного співу в Харкові (УК. – 2005. – 1 листоп.) чи освячення Московського мосту в Києві (КВ. – 2005. – 31 жовт.).

Другий різновид – події загальноцерковного масштабу, які мають важливе значення для суспільства і держави. Наприклад, всеукраїнське святкування 70-річчя предстоятеля Української православної церкви Блаженнішого Митрополита Володимира (УК. – 2005. – 23 листоп.; ГУ. – 2005. – 23 листоп.; С. – 2005. – 23 листоп.) чи прибуття 7 грудня 2005 р. в Україну освяченої копії Туринської плащаниці, про що писали всі газети.

До третього різновиду належать суспільно-політичні заходи чи акції милосердя, які церкви та релігійні організації проводять спільно з громадськими та державними установами. Сюди ж відносяться події загальнодержавного рівня, у яких церковні інституції відіграють одну з ключових ролей. Як приклад – відкриття та освячення храму при Острозькій академії за участю перших осіб державної влади Рівненської області та керівництва цього навчального закладу (УК. – 2005. – 12 листоп.; ГУ. – 2005. – 23 листоп.) або матеріал про відкриття меморіального комплексу українського козацтва з церквою на честь Покрови Божої Матері у центрі (СВ. – 2005. – 21 жовт.; ВК. – 2005. – 15 жовт.).

Четвертий різновид становлять загальнодержавні та суспільно важливі події, участь у яких взяли й представники релігійних організацій. У публікаціях про ці заходи церковні та релігійні діячі згадуються буквально

одним словом чи реченням. Наприклад, матеріал про конференцію "На захист ненародженого життя", в якій, зокрема, брали участь і представники церков (УК. – 2005. – 10 груд.), чи статті про вшанування жертв голодомору в Україні, у межах якого взяли участь голови всіх Українських церков та багатьох релігійних організацій (ВК. – 2005. – 29 листоп.).

Останній різновид – п'ятий – становлять матеріали, де про церковних діячів чи релігійні організації згадується не у зв'язку з їхньою безпосередньою діяльністю, а стосовно державних, громадських і культурних діячів та організацій, які в цьому випадку є головними дійовими особами. Це, наприклад, матеріал про відвідування Головою Верховної Ради України Володимиром Литвином Рівненщини, де на фото спікер був зображений разом із настоятелькою Корецького монастиря (ГУ. – 2005. – 26 листоп.). В іншому випадку, розповідаючи про співачок Аллу Пугачову та Діану Гурцьку, газета "Сьогодні" в обох статтях згадала, що вони приїздили на святкування ювілею Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Володимира.

Узагалі, релігійна проблематика на сторінках провідних українських друкованих засобів масової інформації відображена непрофесійно. Очевидно, що вітчизняні мас-медіа у більшості своїй наразі не ставлять собі за мету сприяти підвищенню духовності чи принаймні захищати ті її паростки, що відроджуються на теренах постатеїстичної України. Якщо окремі видання і мають постійну рубрику "Духовність" чи "Духовні джерела" ("Урядовий кур'єр"), то, як правило, церква з її поняттям Духу Божого повністю поступається тут розповідям про музеї, концерти органної музики, виставки, галереї тощо.

Ситуацію з висвітленням релігійно-церковного життя в Україні на шпальтах вітчизняних газет можна зрозуміти, якщо звернути увагу на те, що лише в чотирьох із десяти видань ("Україна молода", "Вечірній Київ",

"День", "Дзеркало тижня") є рубрики, присвячені церковній проблематиці, та відповідальні журналісти, які висвітлюють цю тему.

У цих газетах матеріали про релігійне життя виходять систематично, представлені різними жанрами і певною мірою допомагають читачеві скласти уявлення про церковно-релігійну ситуацію в державі. Більшість видань друкують дуже мало інформації на релігійну тематику, переважно на останніх чи передостанніх сторінках поміж розвагами та гороскопами. Публікації у цих газетах мають фрагментарний характер: короткі інформаційні повідомлення, що готуються зазвичай із матеріалів інформаційних агентств, не формують цілісної картини релігійного життя у країні.

Наприклад, майже щоденно дають інформацію про релігію щоденні газети "Урядовий кур'єр" та "Голос України". Проте якщо релігійне життя в державі в газеті "Урядовий кур'єр" представлене у вигляді коротких заміток на останній шпальті про вірування народу та шанованих святих, то газета "Голос України" зазвичай обмежується лише фотофактом на останніх сторінках. Зображення певного храму без будь-яких додаткових відомостей чи пояснень відсувають релігію і церковне життя у свідомості читачів до сфери, так би мовити, "неживого", того, що не розвивається й існує в Україні лише у вигляді архітектурних і літературних пам'яток.

Окремо слід наголосити, що в українській пресі за роки незалежності держави так і не виокремилися церковні журналісти "як клас". В окремих виданнях є релігійні оглядачі (газета "День" – Клара Гудзик, газета "Дзеркало тижня" – Катерина Щоткіна), проте "більшість серед авторів, – зазначає А. Юраш, – люди без професійної журналістської або теологічної освіти, як правило, конфесійно заангажовані. Журналісти через брак досвіду і знань у церковній сфері взагалі бояться братися за ці теми або обмежуються простим інформуванням". На його думку, позицію видання у релігійних питаннях на тлі загальної релігійної апатії та неосвіченості формують такі чинники, як:

- політичні симпатії;
- сьогочасні кон'юнктурні міркування;
- власна позиція когось із членів редакційного колективу.

Актуалізація навіть одного з цих чинників робить матеріал однобічним, а отже, суб'єктивним. Жоден із релігійних оглядачів, згаданих вище, не є об'єктивним стосовно всіх конфесій. Якщо ж публіцист і не підтримує певної церкви чи релігійної організації, то він виступає, так би мовити, "проти всіх" (як це зазвичай робить К. Щоткіна із "Дзеркала тижня").

Попри надзвичайну важливість духовного чинника для формування адекватних ціннісних орієнтацій українського суспільства, українські друковані ЗМІ здебільшого не надають йому належного значення, що виявляється у відсутності на їхніх сторінках глибоких, продуманих і всебічних матеріалів на релігійну тематику. Цим, зокрема, зумовлена нерівномірність, з якою з'являються матеріали про церкву на сторінках української преси. У висвітленні релігійних подій спостерігається певна закономірність: видання, спрямовані на задоволення інформаційних потреб аудиторії (так би мовити, інтелектуальні: "Дзеркало тижня", "День", "Вечірній Київ", "Україна молода") висвітлюють їх більш системно і повно. Натомість видання розважального характеру ("Сегодня", "Вечерние вести", "Киевские ведомости" тощо) питаннями релігійності та духовності суспільства майже не переймаються.

2. Релігійна толерантність. Міжконфесійні неузгодження і ЗМІ.

Висвітлення в мас-медіа релігійної нетерпимості і фанатизму

(автор матеріалу – Крамаренко Т. В.)

Толерантність - повага, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті й переконань. Толерантність - це єдність у різноманітті.

Толерантність - не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба.

Толерантність - це те, що уможлиблює досягнення миру, сприяє переходу від війни до культури миру.

Толерантність - це не поступка, поблажливість чи потурання.

Толерантність - це, передусім, активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини. (Ст.1 Декларації принципів толерантності).

Вчені не дійшли єдиної думки щодо виникнення в світовій культурі терміну толерантність. Дехто пов'язує його появу з підписанням Нантського едикту, коли протестанти і католики знайшли компроміс між своїми конфесіями. Цій події передувала одна з найкривавіших ночей у світовій історії - Варфоломієва.

Важливою главою в історії толерантності також вважають кромвельський період англійської історії (17 ст.). На той час серед різних пуританських сект, що входили до армії Кромвеля, були дві - індепенденти та левелери, що відстоювали інтереси свободи та терпіння. Згідно з їх поглядами, жодне з тверджень не може бути настільки непогрішним, щоб йому в жертву можна було принести інші переконання, що існують у суспільстві. Джон Солтмарш, один із захисників толерантності в епоху Кромвеля, говорив: "Твої погляди будуть настільки ж темними для мене, як і мої погляди для тебе, доки Господь не відкриє нам очі."

В умовах релігійного плюралізму і релігійної толерантності в Англії було досягнуто миру і всезагальної атмосфери милосердя.

Епоха Відродження (18 ст.), яку за часту наділяють духом толерантності, породила дуже небезпечний яacobінський фанатизм раціоналістичного типу. Найвизначнішим представником толерантності в ті часи був Вольтер. Йому присвоюють вислів: "Я не згоден з тим, що ви говорите, але віддам своє життя, захищаючи ваше право висловити свою думку". У цьому афоризмі - класична теорія толерантності.

Як бачимо, проблема толерантності вперше виникла у західній цивілізації саме на релігійному рівні, а релігійна толерантність поклала початок усім іншим свободам, що мають місце у демократичному суспільстві.

Для української мови поняття "толeрантність" відносно нове і однозначного тлумачення поки що не має. Для того, щоб краще зрозуміти походження цього слова пропонуємо Вам невеликий лінгвістичний екскурс:

- tolerancia (іспан.) - здатність визнавати відмінність від власних ідеї чи помисли;
- tolerance (франц.) - ставлення, під час якого людина визнає, що інші можуть думати чи діяти інакше, ніж вона сама;
- tolerance (англ.) - готовність бути терплячим;
- kuan gong (китайська) - дозволяти, приймати, бути по відношенню до інших милосердним;
- tasamul' (араб.) - прощення, милосердя, м'якість, терпіння, чуйне ставлення до інших;
- терпіння - здатність стійко, без нарікань витримувати фізичні або моральні страждання, життєві злигодні тощо. Уміння довго та спокійно витримувати щось нудне, неприємне, небажане тощо.

У Відділенні релігієзнавства Інституту філософії НАНУ відбулися презентація і обговорення результатів проекту «Моніторинг релігійної свободи в Україні (із особливою увагою до стану релігійної толерантності)», започаткованого і здійсненого спеціалістами інформаційно-довідкового веб-

порталу «Релігійно-інформаційна служба України» (РІСУ, Львів). Цей портал було засновано за проектом Інституту релігії та суспільства львівського Українського католицького університету понад 6 років тому і присвячено релігійному життю України та українців (вдома і закордоном). Нині РІСУ щоденно відвідує понад 2000 користувачів.

Згаданий проект «Моніторинг релігійної свободи в Україні» здійснювався за підтримки «Фонду сприяння демократії» посольства США в Україні. Результати моніторингу продемонстрували, що на сьогодні Україна аж ніяк не є взірцем у царині релігійної свободи, як дехто думає. Не можемо ми пишатися і рівнем релігійної толерантності в суспільстві, без якої не може бути ні рівності, ні спокою, ні громадянської свободи для всіх людей країни. І через те, як переконані автори проекту, плекання толерантності має бути однією із стратегічних напрямків внутрішньої політики держави. Але державні мужі часто-густо самі свідомо розпалюють і використовують релігійну нетерпимість, ворожнечу, відкрито демонструють своє втручання в релігійні справи на користь тієї чи іншої церкви. Воно й не дивно, адже, як сказала у своєму виступі доктор філософії Людмила Пилипович, «толерантність -- то є прояв внутрішньої культури».

Проект «Моніторинг релігійної свободи в Україні» (далі -- «Моніторинг») виконував функції накопичення релевантної інформації, аналізу норм чинного українського законодавства, здійснював моніторинг виконання або порушення цього законодавства. Аналізувалася також діяльність державних структур у сфері релігії, робилися оцінки стану релігійної толерантності в країні та впливу на цей стан різних державних інституцій. Використовувалися регіональні та центральні, світські та релігійні ЗМІ -- як в мережі інтернет, так і в друкованих виданнях (всього понад 100 найменувань). Цю кропітку роботу виконували кореспонденти РІСУ в різних регіонах України та волонтери – студенти Українського католицького університету.

Особливо підкреслимо, що в ході виконання проекту суворо дотримувалися засади неупередженості та конфесійної незаангажованості. Над проектом працювали: Тарас Анташевський – керівник проекту, директор РІСУ, Ігор Скленар – спеціаліст по моніторингу, Ліля Ковалик-Васюта – збір та опрацювання інформації, Леся Коваленко – доктор права, експерт з правових питань проекту та Максим Васін – магістр права, експерт Інституту релігійної свободи.

Збір та аналіз досить представницької бази даних дозволили львівській команді зробити висновки, які на загал аж ніяк не можна назвати позитивними. Попри те, що, як відомо, рівень релігійної свободи в Україні оцінюється в міжнародних рейтингах не найгірше. Аналіз накопиченої бази даних дозволили львівським дослідникам запропонувати низку заходів, необхідних для покращення стану релігійної толерантності в Україні. Найголовніші з них подаються нижче.

1. Плекання толерантності громадян має бути однією із стратегічних засад внутрішньої державної політики України. Сьогодні ж, попри передбачені законодавством покарання за нагнітання нетерпимості та міжрелігійної ворожнечі, чимало як церковних, так і політичних діячів відкрито розпалюють релігійні конфлікти, демонструють в ЗМІ свою прихильність до тієї чи іншої церкви або конфесії. Жоден із них досі не був за це покараний. Львівські дослідники пропонують також ввести у програму ВНЗ, де навчаються студенти-правники, обов'язковий курс «Захист свободи совісті».

2. Виховання релігійної толерантності повинне розпочинатися із сім'ї та школи. А Міністерство освіти не повинно допускати проявів нетерпимості у школі й з повагою ставитися до права батьків виховувати своїх дітей на засадах релігійної етики. Дуже важливою умовою виховання в учнях толерантності є використання відповідних підручників історії – в школах не повинно бути однобоких, викривлених, упереджених підручників історії.

3. ЗМІ України повинні «розвернутися» в бік релігійної толерантності. І перш за все, вони мають забути слово «секта», яке всі релігії світу сприймають як образу (наше прохання стосується, серед інших, і «5 каналу»). Інститути та факультети журналістики зобов'язані читати майбутнім журналістам солідні курси, пов'язані з історією релігії, толерантністю та правом кожної людини вірити так, як вона захоче. Чи ми живемо не у вільній країні?

4. Підвищення релігійної освіти потребують працівники державних органів всіх рівнів. Чиновники повинні знати, що кожен має право на релігійну свободу і що саме вони – державні працівники – мають захистити це право людини. Сьогодні ж слово «толерантність» вживається вельми вибірково – в залежності від преференцій того чи іншого чиновника. Має бути так, аби найменша неповага до віри (будь-якої віри) з боку працівників державних органів підлягала покаранню. Вельми не толерантним є також звичай багатьох наших «нових віруючих» чиновників публічно демонструвати свою приналежність до тієї чи іншої церкви. Це повинна бути суто приватна, а не громадянська справа.

5. Зважаючи на незадовільний стан релігійної освіти, необхідно якомога частіше проводити різні міжконфесійні та державно-конфесійні заходи для узгодження позицій, для плекання громадянської згоди, зрештою – для розширення кругозору.

6. Під час обговорення «Моніторингу» РІСУ мова йшла також про недостатню підготовку сучасних журналістів до архіважливої справи – об'єктивного і серйозного подання в ЗМІ релігійного життя країни. У зв'язку з цим пан Антошевський повідомив, що найближчим часом на веб-сайті РІСУ будуть функціонувати допоміжні розділи, зокрема, словники релігійних термінів, персоналій, релігій тощо.

Сьогодні ж наше суспільство, у тому числі його обранці найвищого рівня, дуже далекі від розуміння та практики дійсної толерантності, від

поваги до релігійної свободи кожної особистості. Яка там толерантність, коли всі більш-менш численні конфесії «поділені» між фракціями ВР та на нижчих рівнях світської ієрархії на «свої» та «чужі». Особливо перед виборами. З цього приводу Петро Гануліч висловив слушну думку: «Державно-релігійні відносини набирають в Україні все більше комерційних рис: «ти – мені, я – тобі». А дійсна культура міжрелігійного і релігійно-державного спілкування в країні відсутня».

Зараз наші політики так зайняті між партійними змаганнями, що ігнорують чимало дійсно важливих суспільних питань і громадських інституцій. Так, у деяких областях згортаються ще нещодавно вельми активні міжконфесійні ради; відроджено забутий і дискредитований Державний комітет у справах національностей і релігій, що, як вважають, може призвести до посилення контролю релігійного життя з боку держави. Чи не нормою стала повна байдужість органів правопорядку до фактів публічного нагнітання релігійної нетерпимості; майже не розслідуються факти вандалізму в храмах. Зареєстровано чимало випадків, коли правоохоронці стають на бік тих, хто чинить насилля і безправ'я.

На думку деяких виступаючих, зокрема, Юрія Решетнікова (канд. філософ. н., консультант народного депутата, баптист), сьогодні у ВР відчувається нова тенденція – в Законах, пов'язаних з релігією, «шикуватися» на закони Росії, які, як добре відомо, поділили всіх російських віруючих на «чистих» і «нечистих». Він нагадав присутнім також про те, що предмет «Теологія» знову зник зі списку предметів, які вивчаються в університетах. Те саме відзначив також пан Антошевський: Міністерство освіти всіляко гальмує релігійну освіту на всіх рівнях. (Здається, однак, що Міністерство освіти має серйозну причину для «гальмування» – це критична відсутність відповідних педагогічних кадрів. – К.Г.)

Байдужість влади до релігійних справ (особливо, у перерві між двома виборами) проявляється у багатьох аспектах. Так, підготований великою

групою світських та церковних вчених новий законопроект «Про свободу совісті та релігійні організації» все ніяк не попаде на обговорення Верховною Радою. Песимісти ж вважають, що в процесі обговорення та прийняття у цей законопроект будуть внесені зміни, які перекреслять всі його позитиви. Законодавці та урядовці перестали цікавитися також оцінками і пропозиціями міжконфесійної Всеукраїнської Ради церков та релігійних організацій, як це було раніше, та багато чого іншого. Що тут може допомогти, так це громадський контроль над процесами прийняття відповідного законодавства, а також утворення постійно діючих комісій, до складу яких увійшли б як церковні люди, так і представники уряду. (Але де в нас той громадський контроль? Де спільні комісії?)

Насамкінець відзначимо, що львівський РІСУ – кращий портал, присвячений релігійним українським справам, спроектований і реалізований спеціалістами високого класу. Особливо варто підкреслити, що хоча більшість з них – греко-католики, це аж ніяк не завадило їм відкрити двері до сторінок свого порталу представникам інших конфесій та релігій. Тим більше, що портал – кількомовний. РІСУ постійно розширяється – майже кожного дня там з'являються нові теми, розділи, персоналії. Ще один амбітний план засновників РІСУ – відстоювати мораль в інтернеті, подавати користувачу тільки «чесні тексти». Дуже обнадійливим є те, що там співпрацюють люди різних релігій і конфесій (зокрема, там друкуються священики УПЦ МП та ін.).

Прикладом публікації про проблеми релігійної толерантності є та, що подається далі.

Громадянська непокора та релігійна толерантність

«День» № 64, субота, 14 квітня 2007,

Клара ГУДЗИК

У сучасних дослідженнях з проблеми громадянської непокори помітно переважає концепція М. Ганді, зокрема, згаданий вище американський філософ Джон Роулз визначає її як "прилюдний ненасильственный, проте свідомий політичний акт з метою домогтися зміни в законодавстві чи політиці уряду". Виправдовуючи застосування громадянської непокори, зазвичай посилаються на моральний закон, що є вищим від законів будь-якої конкретної держави, і на необхідність давати рішучу відсіч кричущим порушенням прав людини. Обидва ці аргументи є у Торо.

Крім того, часто виходять з вищого національного чи міжнародного права. Ті, хто у 1955-1963 рр. під керівництвом Мартіна Лютера Кінга протестував проти встановлених на Півдні США сегрегаційних порядків, могли посилатися на принципи американської конституції, коли вони порушували місцеві закони, що насаджували расизм. Демонстранти, які протестували проти ядерної зброї чи В'єтнамської війни, нерідко заявляли, що вони захищають міжнародне право. У подальшому аргументація, котра раз-у-раз використовувалася для виправдання акцій громадянської непокори, полягала в тому, що нагальну загрозу людському життю не можна відвернути належним чином за допомогою пересічних демократичних і виборчих процесів.

Одним із центральних питань для концепції громадянської непокори, котре часто не розв'язують ті рухи, що вдаються до неї, є питання про її мету: який характер вона носить - насамперед переконуючий чи примусовий. Якщо метою демонстрантів є засвідчити свою затяту опозиційність до певної політики і, виказуючи свою готовність постраждати за власні погляди, виявити непорушність своїх переконань, то вони можуть змінити уявлення багатьох своїх опонентів і співвітчизників. Таке переконуюче застосування акцій громадянської непокори може прискорити вирішення конфлікту шляхом переговорів чи запровадження політичної реформи.

Акції громадянської непокорі стали більш звичною і загальноприйнятною формою протесту на Заході в другій половині ХХ ст. Але й досі є чимало людей, які мають сумнів у тому, чи можна взагалі виправдовувати порушення закону, якщо існують інші – легальні форми протесту і тиску. Вони побоюються, що отримає поширення беззаконня і буде створена така політична обстановка, за котрої підриватиметься повага до демократичних процедур. Це спірне питання, котре навряд чи буде розв'язане остаточно.

Найпоширенішим способом припинення зіткнення ворогуючих сторін є толерантність (від латинського *tolerantia* – терпіння), тобто обачне рішення не забороняти, не обмежувати і не оспорювати поведінку, яку хтось не схвалює, навіть якщо він і має потрібну для цього владу чи авторитет.

В історії ідея толерантності спершу ототожнювалася з релігійною практикою і віруваннями й виникла у Європі, роз'єднаній за доби Реформації релігійними суперечками та війнами, як гасло основоположного значення. На користь віротерпимості виклали ґрунтовні доводи багато політичних теоретиків XVI–XVII ст. Французький правник Жан Бодуен (1529–1596 рік), що був свідком кривавих громадянських воєн на батьківщині, в "Шести книгах про республіку" (1576 рік) першим розглянув можливість співіснування кількох релігій в одній державі й визнав факт розколу християнства. Відповідно, політика, котру він обстоював, полягала в тому, щоб уберегти від катастрофи те, що можна ще вберегти, дозволити релігійні розбіжності, які неможливо усунути, й утримати вкупі французьку націю навіть ціною втрати єдності релігії.

Секретар з "іноземних мов" кромвелівської Державної ради Джон Мільтон (1608–1674 рік) примус у справах віри вважав головною причиною загнивання Церкви. Він не лише прийняв протестантський принцип, що символ віри – Святе Письмо, а й дав йому щонайширше тлумачення: кожна людина мусить пояснювати Біблію та Євангеліє на свій лад, ніхто не може

вважати, що він має цілковиту рацію, а отже ані урядовець, ані Церква не повинні запроваджувати віру у винятковість своєї інтерпретації. Особисте сумління – то суд останньої інстанції, і жоден щирий вірний – не єретик.

Та найвідоміше слово на захист релігійної толерантності мовив Лок у "Посланні про віротерпимість" (1689 рік), серед його ключових аргументів було і твердження про те, що релігійні вірування не можна запроваджувати за допомогою жорсткого зовнішнього примусу, оскільки вони потребують свідомої згоди, а також про те, що істинна функція держави – це підтримання громадського порядку і забезпечення безпеки. Тому релігійна нетерпимість виправдана лише в тому разі, якщо постає необхідність у досягненні таких цілей.

Поступово царина толерантності розширилась і почала охоплювати інші сфери соціальних і моральних суперечностей. На Просвітництво, теорію й практику застосування конституції США значний вплив справила праця англійського філософа Джона Мілля (1806–1873 рік) "Про свободу" (1859 рік). У ній Мілля доводить, що узвичаєння толерантного ставлення необхідне і для соціального та наукового прогресу, і для морального та духовного розвитку індивіда.

Водночас ідеї толерантності ніколи не бракувало критики і спростувань. Хоча заперечення були доволі різними, в остаточному підсумку вони зазвичай ґрунтувалися на твердженні про те, що ставитися толерантно до морально несхвалюваної поведінки означає цілковито пробачати її. Часто виказували і неприхований страх перед тим, що наслідком толерантного ставлення стане моральний хаос і розпад суспільства.

Серед найбільш аргументованих моральних доводів на користь толерантності називають принципи корисності, нейтралітету, поваги до особистості. Обстоюючи толерантність, стверджують, що вигоди від неї з огляду на забезпечення якнайповнішого щастя, добробуту або інших джерел користі, яким віддають перевагу, переважають шкоду, витлумачену в такий

само спосіб. Межу ж толерантності має бути встановлено в тій точці, де вигода від неї перестає перевищувати шкоду. Таким чином, толерантність являє собою перший ступінь позитивних взаємовідносин, що утворюють тріаду: толерантність – повага – співробітництво.

Указ толерантності

Усі говорять про толерантність, про її можливі межі стосовно нетолерантності, і про те, як вона може захиститися проти нетолерантності.

Є лише Deutsches Kolleg, яка – як віртуальне зібрання сумнозвісних революціонерів – продовжує діяти і видає указ толерантності.

Але що таке толерантність?

1. Толерантність – це терпимість по відношенню до того, що не треба терпіти.

2. Толерантність – це терпимість по відношенню до того, кого не треба терпіти.

3. Толерантність можлива лише тоді, коли те, що терплять, представляє обмеження прав того, хто терпить, – обмеження, яке він не повинен дозволяти.

4. Толерантність можлива лише так довго, як нетолерантність залишається Правом, і лише так довго, як обмеження Права особи залишається добровільним для людини, яка терпить.

5. Тоталітарна толерантність вимагає, що потрібно терпіти все, за винятком нетолерантності. Тоталітарна толерантність зносить (терпить) руйнування терпимості через вигнання нетерпимості. В царині забороненої нетерпимості з'являється обурення, слабка нетерпимість, що не має Прав. Якщо обурення досягає влади, воно скасовує Права, що були досі пом'якшеними чи хитро зісковзували в закон, та відновлює повні Права нетерпимості і відтак її свободу терпіти; доки воно не буде явно відхилене, Право надавали лише в незменшій формі та обтяжували зобов'язанням нетерпимості будь-якого зменшення Права.

6. В Європі релігійна толерантність була можлива лише так довго, як Християнство було обов'язковим, а чужі релігії були заборонені і навіть могли бути переслідувані кримінально як чаклунство (язичництво) чи ересь.

7. Оскільки легальна несправедливість абстрактно-універсальної релігійної свободи була насильно накинута владою сил, чужих цій області, в незаконних режимах розчленування Рейху на німецькій землі, релігійна толерантність стала неможливою.

8. Релігійна свобода існує, але не релігійна терпимість.

9. Завдяки абстрактній релігійній свободі заборона на терпимість нині відтак в силі.

10. З цього логічно слідує, що Іудаїзм може вірити в своє мамоністичне управління світом і правління нації, обраної з усіх, тоді як Іслам може вести свою Священну Війну проти всіх невіруючих з метою підкорення світу Аллаху. Обидва мають місце законно, якщо релігійна свобода ще має якесь значення і має дозволяти віруючим як мінімум приймати їхню віру та релігійні заповіді серйозно.

3. Релігійна толерантність в сучасних засобах масової інформації

(автор матеріалу – Ігор СКЛЕНАР)

Релігійна толерантність в сучасних засобах масової інформації (ЗМІ) – це важлива складова у професійній діяльності їхніх працівників, які висвітлюють релігійні аспекти в житті сучасної людини. Об'єктом моніторингу стали декілька десятків провідних пресових органів (центральні «Дзеркало тижня», «День», «Україна молода», «Коммерсант», «2000» тощо; регіональні – «Високий Замок», «Львівська газета», «Харків вечірній», «Галичина», «Газета по-київськи», «Рівне вечірне» тощо та численні українські Інтернет-видання), у яких міститься чимало публікацій на злободенну релігійну тематику. В окрему групу можна виділити ЗМІ

релігійних організацій України - газети «Парафіяльна газета» (РКЦ), «Арка» (УГКЦ), журнали під однойменною назвою «Православний вісник» як УПЦ (МП), так і УПЦ КП, «Голос православ'я» (УПЦ КП), «Світло православ'я» (УПЦ (МП)), «Наша віра» (УАПЦ), а також основні чи офіційні сайти цих українських Церков. Моніторинг ЗМІ проводився в часових рамках проекту – від 10 липня 2006 року до 31 січня 2007 року.

Світські видання

Одним з найкращих матеріалів толерантного характеру є публікація *О. Тарасова «Не розгойдуйте човен миру...»* (газета «Політична Херсонщина», 7 серпня 2006 року, www.politics.kherson.ua/?&id=3630), присвячена візиту Патріарха Філарета в Херсонську область. Аналізуючи провокаційні заклики Н. Вітренко, О. Тарасов вважає, що «віруючі мають право спілкуватися зі своїм духовним лідером» і висловив сподівання, що «мудрість переважить амбіції політиків».

Іншим прикладом релігійної толерантності є матеріал *Т. Катриченко та І. Смоляни «Черновецький і Філарет не поділили колишній готель»* (сайт «Главред», 14 серпня 2006 року, www.glavred.info/archive/2006/08/10/113720-6.html), у якому подано об'єктивне висвітлення протистояння між міським столичним головою та керівником однієї з найвпливовіших релігійних організацій України. Мова йде про колишню споруду Михайлівського Золотоверхого монастиря в Києві, де керівництво УПЦ КП хотіло би облаштувати кімнати для семінаристів та кафедри духовної академії. Журналісти уникнули навішування ярликів і намагалися всесторонньо представити ситуацію.

Щодо нетолерантних публікацій року, то безперечним лідером можна визнати журналіста Д. Скворцова. Починаючи від розмови з єпископом Тульчинським Іпполитом, який нині очолює Хустську єпархію УПЦ (МП) (25 серпня 2006 року, www.otechestvo.org.ua/main/20068/2317.htm), вже у самій назві «*Канонічна автокефалія української православної Церкви та унія*

- *синоніми*» містить упереджене ставлення ієрарха УПЦ (МП) до двох різних явищ церковної історії. Це приклад необґрунтованого залякування вірних своєї конфесії можливими наслідками того, якщо УПЦ (МП) відійде від Москви як свого центру і спроба створити образ ворога. Публікація того ж журналіста *“Українська Церква більше не підставляє щік”* є одним з вражаючих прикладів зневажливого ставлення до впливових релігійних конфесій незалежної України. У 3 опублікованих частинах (сайт „Ура-інформ”, 29 листопада 2006 року www.ura-inform.com/ru/politics/2006/11/29/serkov/) журналіст зводить суть проблеми до того, що помаранчеві політики неправомірно втручалися в релігійні процеси. В іншій публікації *«Всі секти в гості до нас!»* Д. Скворцов (сайт „Єдине Отечество”, 13 липня 2006 року, www.otchestvo.org.ua/main/20067/1313.htm) коментує проект нової редакції Закону «Про свободу совісті та релігійні організації» разом з керівником «Центру допомоги жертвам деструктивних культів» В. Носковим вважаючи, що «Мінюст запросто вирішив внести свою лепту в тотальне знищення історичної пам'яті українців», «він догоджає загальному руслу політики Держдепартаменту США». Всі ці звинувачення та ярлики на адресу Президента, українських релігієзнавців та Мінюсту супроводжуються у публікації запереченням того, що Україна має власну політичну націю.

Крім того, свою частку в нагнітання ворожості вніс сайт «Єдине Отечество» (засновник – «Союз православних громадян України» під керівництвом В. Каурова) публікацією *«Помаранчева» провокація проти канонічного православ'я* (10 серпня 2006 року, www.otchestvo.org.ua/main/20067/2603.htm). Так, Ольга Кравець у статті *«Хресний хід активістів СПГУ і «Єдиного Отчєства» знову не дозволили сектантам осквернити Одесу»* (20 вересня 2006 року, www.otchestvo.org.ua/main/20069/1903.htm) оцінює релігійні акції одеської євангельської церкви як *«дикі для православної особи походи сектантів»*. Протягом лише двох днів на сайті «Єдине Отечество» з'явилося кілька матеріалів як прикладів нетерпимості до УПЦ КП.

В. Силенко (16 листопада 2006 року, www.otechestvo.org.ua/main/200611/1625.htm) оцінив візит глави УПЦ (КП) до США як «*філаретівсько-фашистський альянс*», тому що «розкольник» зустрівся з «*коричневосорочниками в рясах*» (така характеристика УПЦ Константинопольського патріархату в США). Надміру емоційна оцінка американського візиту предстоятеля чисельної української Церкви виявилася в такому твердженні: «Так що в особі Філарета клирики УПЦ в США знайшли достойного однодумця, оскільки *глава «київського патріархату» неодноразово публічно клявся «у вірності до крові» фашистським недобиткам з УПА*». Продовження цієї теми відбулося в наступному матеріалі з образливою назвою «*СПГУ вважає, що співслужінням з анафемованим розстригою Філаретом Константинопольський патріархат ставить себе поза Вселенським Православ'ям*» (17 листопада 2006 року, www.otechestvo.org.ua/main.200611/1622.htm). Цей прояв нетолерантності стосовно керівника релігійної організації супроводжується закликом створення «*православного фронту захисту Православної Віри і Церковних Канонів від зневаження*». Завершує цей цикл матеріалів публікація Кирила Фролова «*Українізація 30-их років і голодомор - це невіддільні один від одного складові геноциду російського народу*» (17 листопада 2006 року, www.otechestvo.org.ua/main/200611/1601.htm).

Наше дослідження виявило, що окремі мас-медіа конкретними матеріалами розпалюють нетерпимість.

Кілька матеріалів про УГКЦ стосувалися 410-літнього ювілею Берестейської унії. В. Дзюба та І. Симоненко на сайті «From.ua.com» назвали свій матеріал «*Багатовекторний український Бог*» (11 жовтня 2006 року, www.from-ua.com/politics/452baebc262e5/), тим самим використавши суто зовнішньополітичне поняття до цілком трансцендентного, яке в свою чергу не має жодного стосунку до дипломатії. Аналізуючи події 410-літньої давності, автори у вступі наголошують, що греко-католики «так і залишилися

для римської церкви *«напівкатоликами»* серед сповідуваної чистий «католицизм» еліти».

Значна частина статті Д. Скворцова під нетолерантною і не дуже зрозумілою назвою «Доброчесне шахрайство як частина «європейських цінностей» містить відверті образи історичних і сучасних постатей УГКЦ, зокрема, митрополит Андрія Шептицький названий «ідеологом терору» в таборах «Галергоф» і «Терезін» під час Першої світової війни. У черговий раз автор ворогом «канонічного Православ'я» вбачає в УГКЦ.

Не можна оминати увагою публікацію М. Басаєва *«Православна загроза»* на донецькому сайті «Novosti.dn» (12 січня 2007 року, novosti.dn.ua/details/39214/), в якій автор дав різку оцінку діяльності УПЦ (МП) в 2006 році. М. Басаєв пише про антиукраїнську пропаганду з боку УПЦ (МП) та піднесення російських ідей в Україні і означає ці всі процеси «махровим фашизмом». Наприкінці публікації поставлено запитання про те, чи «не пора нам сприймати ТАКЕ православ'я (зі свастиками, вуличними акціями протесту, пропагандою нетерпимості і насилля до ближнього, агітацією неприйняття навколишнього світу у вищих учбових закладах, погромами) не як релігію, а як ідеологію і *оголосити повномасштабну війну цій ворожій* нормальному демократичному суспільству *тенденції?»*.

Увага українських ЗМІ до релігійної організації під назвою «Посольство Боже», яке в Україні очолює «громадянин США нігерійського походження» (так його названо в наведеній нижче публікації) Сандей Аделаджа, все більше почала зростати після перемоги на минулорічних виборах київського мера Леоніда Черновецького. Адже він декларує свою приналежність до цієї організації. Оцінка діяльності «Посольства Божого» стала набувати в окремих матеріалах різкого забарвлення, журналісти, як і у випадку з УПЦ КП та УГКЦ не скупилися на епітети різного гатунку. У статті *«Інтервенція»* («Рабочая газета», 8 вересня 2006 року, www.rg.kiev.ua/main.php?action=shownews&id=2488) на початку зазначається, що після розпаду СРСР

«найбільший полігон одурманювання цілої країни псевдохристиянськими шаманами – Україна». У статті відкрито проявляється не тільки нетерпимість до віросповідання конкретної людини, але й расова нетерпимість.

О. Романенко та Г. Співак на сайті «Фраза» опублікували «Скандальний репортаж з «Божого двору» (29 вересня 2006 року, www.fraza.com.ua/analytics/29.09.05/11323.html). Проводячи журналістське розслідування в якості нових членів організації «Посольство Боже», вони намагалися висвітлити здебільшого негативні сторони діяльності харизматів. С. Аделаджу називають «сумно відомим чорношкірим «пастором», «чорним сонечком» (антонім образу російського фольклору «світле сонечко»), «богоподібним Сандеєм», який «почав торгівлю «чудодійними» засобами прямо в церкві» (натяк на наркотики).

Нетолерантне ставлення до окремих релігійних організацій проявляється також у нерозумінні специфіки їхньої релігійної діяльності. Наприклад, журналіст Р. Костриця, назвавши свою статтю «Хасиди втопили щастя в горілиці» (газета «Коммерсант-Україна», 25 вересня 2006 року, www.kommersant.ua/doc.html?DocID=707094&IssueId=35738) наголосив на тому, що представники цього напрямку юдаїзму зловживають алкоголем, хоча йшлося про святкування Нового року за єврейським календарем у м. Умані Черкаської обл.

4. Преса і сайти релігійних організацій

Окремі публікації у виданнях УПЦ (МП) демонструють певним чином не таке радикальне ставлення до діяльності УПЦ КП. З уст Предстоятеля УПЦ (МП) митрополита Володимира (Сабодана) в інтерв'ю «Слова «європеєць» і «християнин» повинні бути синонімами» (журнал «Православний вісник», ч. 3, 2006 р., с. 8–15), а при аналізі публікацій

епархіальної газети «Світло православ'я» (Львів) у досліджуваній нами період не виявлено публікацій нетолерантного змісту і взагалі не порушено конфліктних тем. Як виняток, на офіційній веб-сторінці прес-служби УПЦ (МП) 2 січня 2007 року представлено дуже велику за обсягом, 19 стандартних сторінок, публікацію В. Анісімова «Філарет як фальсифікація» (сайт «Україна православна», 1 січня 2007 року, www.pravoslavue.org.ua/index.php?r_type=article&action=fullinfo&id=13740), в якій з різким осудом проаналізовано життя та діяльність Предстоятеля УПЦ КП. Злісна характеристика Предстоятеля УПЦ КП висловлена В. Анісімовим в короткій формі: «при Сталіні – сталініст, при КДБ – кадебіст, при ГКЧП – гекачепіст, при Кравчуку – «кравчукіст», при Кучмі – кучміст, при Ющенкові – оранжист. Цілком чеховська душечка!». Завершує публікацію чітке протиставлення «добра-погана релігія»: «Православ'я, наша тисячолітня віра, релігія любові, братства і правди, в переукладенні Філарета стає *релігією брехні, ненависті і зради*».

Діяльність УГКЦ стала також об'єктом всебічної критики з боку журналістів та окремих церковних достойників. Одне з інтерв'ю на сайті «Православие.ru» було присвячено «*особливостям українського уніатства*» (5 жовтня 2006 року, www.pravoslavie.ru/guest/061005191445).

Преса УПЦ КП в свою чергу реагує спокійною, неемоційною тональністю на різноманітні закиди і образливі характеристики з боку УПЦ (МП). Прикладом цього може послужити інтерв'ю з Патріархом Філаретом у журналі «Православний вісник» під назвою «*Більше за визнання автокефалії нам потрібне єднання українства*» (ч. 7–8, с. 28–31, передрук з «Українського форуму», 17 серпня 2006 року). У ньому предстоятель УПЦ КП наводить факти втручання окремих радикальних політичних сил у релігійне життя України. В тому ж числі «Православного вісника» вміщена розмова Патріарха (журнал «Інформ-століття», серпень 2006 рік) під назвою «*Київ–Москва: розмови про престол*» (с. 31–34). Глава УПЦ КП зазначає: «я

не розірвав стосунки з ними, це вони – зі мною» і далі толерантно говорить про дуже напружені взаємини з УПЦ (МП), не вдаючись до образ і навішування певних ярликів. В іншому виданні УПЦ КП – газеті «Голос православ'я» – помітна врівноважена оцінка розділеності православних Церков. Наприклад, публіцист Марк Тимофійчук у статті *«Про поділи, розколи та питання церковної єдності»* (ч. 19, с. 5) вживає слово «конфесії» стосовно двох інших православних Церков–УПЦ (МП) та УАПЦ.

Третя за чисельністю українська православна деномінація – УАПЦ, хоча була майже непомітною в рамках нашого дослідження, у своїх пресових виданнях небайдужа до суперечливих питань українського православного простору. Одне з найвпливовіших – часопис «Наша віра» – демонструє відкритість для авторів з інших антагоністичних до УАПЦ конфесій. Так, у ч. 8 вміщена публікація священника УПЦ (МП) А. Дудченка *«Виклик секуляризації в Україні та наша можлива відповідь»*. У ч. 11 в статті *«Страсті довкола Катерининського храму»* прот. О. Морозов та А. Щербина аналізують в толерантному дусі конфлікт у Чернігові у зв'язку з передачею згаданого храму громаді УПЦ КП, який набув більше політичного забарвлення. Найгостріше автори висловилися про «Союз православних громадян України» – це «маргінальна політична партія».

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що складні і суперечливі процеси в українському релігійному житті відобразилися на змісті аналізованих в рамках нашого проекту матеріалів та публікацій. Виникає логічне запитання: якими критеріями керуються працівники ЗМІ, коли пишуть про розколи українського православного простору, коли вони дають відповідну оцінку діяльності окремих релігійних організацій та їхніх керівників і т.д.? На жаль, здебільшого переважає емоційний чинник, проявляються симпатії окремих журналістів до певної конфесії, розпалюється нетерпимість до представників інших релігійних організацій, вибудовуються не завжди логічні геополітичні візії на церковному полі, а окремі ЗМІ з допомогою своїх працівників в

нетолерантний спосіб переконують свою аудиторію у перевазі тієї чи іншої конфесії.

5. Західні ЗМІ про релігію і медіа

(переклад та адаптація з англійської

Олександр Яневського

(Religion and the Media by Carlos A. Valle)

У Новій Ері Релігійної Комунікації П'єр Бабін (Pierre Babin) пропонує вражаючий контраст світобачень, який допоможе визначити потенціал, яким телебачення та інші мас-медіа можуть вражати нашу релігійність. Для початку Бабін наводить приклад практики деяких індіанських племен, що живуть у дикій місцевості Канади. Представники цих племен затикають ніс своїм новонародженим дітям та прикривають їхні очі одразу після народження, для того, аби зробити їх більш чутливими до звуків та запахів лісу, в якому вони – діти – будуть жити. Потім в сильному контрасті цих "гіпер-слухових" індивідуумів, які стали надзвичайно чутливими до природних звуків, Бабін пропонує нам розглянути сучасного американського підлітка, який живе у постійному шумі засобів масової інформації, що постійно конкурують між собою (такий індивідуум буде мати близько 20,000 годин споглядання телебачення у віці 16 років). Чи можливо, що індивіди з таким величезним досвідом у телебаченні будуть мати принаймні якісь ідеї стосовно Бога та про щось надзвичайне? Чи може їхнє бачення святого бути осмисленим чи навіть віддалено нагадувати його контури?

Тема "Релігія та мас-медіа" є надзвичайно великою та глибокою. Я запропоную лише деякі ідеї, коментарі та питання в межах даної статті, які могли б допомогти майбутньому діалогові та роздумам. Коментарі (рекомендації), головним чином, фокусуються на телебаченні, яке досі є домінантою у ЗМІ. У той самий час про релігію говорять дуже широкому сенсі цього слова, який включає в себе відчуття\почуття трансцендентного,

космобачення, етичної оцінки, емоційного елемента та деякого особистісного обов'язку.

6. Суспільство, держава, церква та засоби масової інформації

Існує принаймні три думки, які слід взяти до уваги, що мають стосунок до цієї теми. Перш за все – плюралістичний характер сучасного суспільства. Соціальна мобільність та географія сприяли зростанню конгломератів культурного, етнічного та релігійного різновидів. Це сталося в деяких країнах Західної Європи, які після другої Світової війни відкрили свої кордони для емігрантів зі Східної Європи та азіатських країн, оскільки вони нагально потребували робочої сили.

Ця кількість дуже тісно пов'язана з розвитком прибічниками світської школи, яка необов'язково має розумітися у негативному сенсі. Девід Бош нагадує нам: "Один обережно відрізняє між "secularism", який зараз відхилено, та "відділення церкви від держави" [secularization], який наразі вітається й активно пропагується". Іншими словами світ досягнув певної точки автономії – люди тепер досягнули повноліття (D. Bonhoeffer) - яке зачіпає, наприклад, релігійну сферу. Таким чином, відносини між церквами стали більш критичними, менш дружніми, більше індивідуалізму. Вплив епохи Просвітництва в часи якої серед інших речей проголошувався принцип "автономного індивідуалізму", мало безпосередній вплив на Християнство в цілому та, зокрема, на Протестантизм. Церква втратила свою провідну роль, індивідуум мав право і можливість знати бажання (веління) Бога і можливість вирішувати у що вірити.

По-друге, місце мас-медіа в сучасних (модерних) суспільствах. Джерелами інформації та своєрідним "вчителем", який дає ті чи інші моральні та етичні цінності – теж виступають засоби масової інформації. Відомий теолог сказав, що ми маємо читати Біблію та газету одночасно. Але,

яка газета? Які саме газети говорять правду та приносять інформацію про те, що в дійсності відбувається у світі? Хто вирішує, які саме новини нам потрібні та яким має бути їхній зміст?

Процес приватизації засобів масової інформації пропонує специфічну модель комунікації, яка, без сумніву, торкатиметься релігійних виявів. У [public service] громадському обслуговуванні головний критерій – це наявність суспільства та його інститутів, повага до релігійних та культурних традицій. У [private service] приватному обслуговуванні мета полягає в тому, аби охопити найбільшу аудиторію, аби, відповідно, доставати від неї найбільше прибутків. Який шанс ми маємо для розуміння власних та інших проблем, потреб та мрій, якщо наш голос та їхній має пройти через силу-силенну різноманітних фільтрів, які абсорбують, затримують все те, що зачіпає інтереси власників ЗМІ? Сьогодні ці фільтри розташовані в руках великих центрів, які домінують над інформацією та комунікацією в нашому світі.

По-третє, природа мас-медіа. Аудіовізуальні засоби масової інформації (кіно, телебачення, тощо) заповнюють години величезною кількістю людей, які безперестанку намагаються розбудити в нас наші почуття. Глибокі області людського буття досягнуті почуттями. Мас-медіа втручаються в нашу приватність, і ми досі не знаємо який ефект має розмаїття цих стимулів. Релігія та емоційність дуже тісно пов'язані, і всі релігійні прояви в засобах масової інформації мають емоційні штампи чи то пак ярлики. Засоби масової інформації продемонстрували, перш за все, нівелювання, руйнування людського буття. Фрагментація зображення, інформації, маніпуляція втягнені в "монтаж", створює, свого роду, часткову "правду", яка запобігає істинній, надійній, авторитетній комунікації. Соціолог з Філіппін Міна Рамірез (Mina Ramirez) нагадує нам, що "найбільш тонка форма домінування – це домінування над розумом. Найбільш огидна форма залежності – не матеріальний, але духовний, ментальний: люди втрачають владу думати

критично про самих себе. В той момент, коли втрачають цю владу – вони не спроможні до комунікації. Вони стають мавпами".

7. Від некритичного сприйняття [uncritical acceptance] до повної резекції [resection]

Ставлення людей релігії [people of religion] до засобів масової інформації сильно коливається: від некритичного сприйняття до повного заперечення існування мас-медіа в житті суспільства.

З'явлення мас-медіа віталось церквами, хоча вони й висловлювали певні побоювання. З цієї причини, по-перше, вони намагалися зменшити їхню кількість до межі, коли ті виступатимуть виключно знаряддям в обслуговуванні інтересів. По-друге, вони (церкви) розглядали себе єдиною інстанцією, яка має право навчати, як треба правильно жити. По-третє, церкви мали певну недовіру до аудиторії, яку треба було захищати, керувати та контролювати. Загалом, патерналізм призводить до залежності, доместикації.

Сьогодні найбільшій критиці з боку людей релігії, піддаються ті засоби масової інформації, які узурпують місце релігії в суспільстві. Це має дати видимість (образ) системі цінностей і висловлювати сутність культури. Для деяких людей, наприклад, телебачення, стало чимось на зразок релігії. Ніби його секретна роль має повідомити нам про світову ідентифікацію [world-ip], як воно працює і що це означає. Тому вони думають, що технологічне космобачення становить, принаймні, три загрози для релігії. По-перше, це нівелює більшу частину інтересів, мотивацій, задоволень та сил, які є метою [purpose] релігії. Релігійні люди особливо боялися засобів інформації, оскільки засоби інформації загрожують традиційним релігійним цінностям та віруванням. Один з результатів – це порожні церкви. По-друге, релігійну мову пристосовують. Створюються нові символи, нові зображення (образи)

та обряди. "Засоби масової інформації - особливо телебачення – взяли владу міфу... Одна роль міфу має привабити нас, визначити світ та наше місце в ньому". І, нарешті, по-третє, релігійні теми, які не мають жодного стосунку до "організованої" (конституційованої) релігії активно розвиваються. Це підтримується та вітається деякими незалежними євангелістськими групами, які ховаються за сліпою вірою в медіа.

8. Релігія та ЗМІ: три відповіді

Що ми можемо сказати про використання мас-медіа для релігійних цілей? Існує багато відповідей, але головних, принаймні, три.

По-перше, Малком Маггерідж (Malcom Muggeridge), ветеран Британської комунікації з довжелезною кар'єрою у світі радіо і телебачення, вважав, що одне треба робити без телебачення, оскільки це середовище [the medium], по якому прямує фантазія, яка, власне, і створює образи та ідеї, які не є істинами та не містять в собі істину [на відміну від релігійних – прим. перекл.], і не можуть мати будь-яких натяків на правду. Для нього середовище – це автономний елемент, який спроможній створювати свою власну динаміку і, тому, свою власну комунікаційну структуру. Все-таки віра може існувати, отримуватися і поширюватися поза структурою суспільства і, відповідно, засоби інформації не лише не потрібні, але й шкідливі. Маггерідж бачив використання мас-медіа "четвертою спокусою", яку Ісус відхилив як і попередні три, оскільки в реальності "це середовище через свою характерну природу, не надає себе конструктивним цілям". Навпаки, мас-медіа "дають Християнській спільноті дещо таке, що є небезпечно деструктивним".

Ця позиція базується на концепції вірувань, які розглядаються як безкінечність в порядку [in order] підтримувати його чистоти та цілісності. Аби не розглядати маніпулятивні та оманливі результати (цілі) мас-медіа, не слід забувати, що та сама цивільна (громадська) [a temporal] концепція

використовується тими, хто використовую образи [fantasy] мас-медіа аби ефективно передати, чи то пак, продемонструвати образи їх власного "євангелія".

По-друге, згідно Нейла Постмана (Neil Postman), будь-яке релігійне святкування в засобах масової інформації вимагає від оточення вкладення певної сакралізації. Виконувати необхідні правила поведінки, що відхилені середовищем, в яких проглядається релігійна програма. Люди їдять та говорять чи відволікають себе іншими вчинками і саме тому не вистачає поведінки, яка вимагаються релігійним святкуванням. Але є дещо більше - для Постмана картина насичується світськими випадками, пов'язані зі світом комерції та розваг. Це передбачає, що релігія може бути успішною на телебаченні лише тоді, коли вона пропонує людям те, чого вони хочуть, а це, в свою чергу, передбачає тривіалізацію і фактичну відсутність будь-якого контенту. В цьому відношенні, ми маємо з певним видом попередженням проти мас-медіа, оскільки їх намагання маніпулювати все більш очевидні. Проте цей складний комплекс реальності не має вести нас до того, що відкидання більш традиційних форм простими забезпечить нас можливістю відсторонитися від усього бруду в комунікації. Чи завжди Християнська спільнота була незабрудненою? З того часу, коли лише янголи читають настанови з трибун?

По-третє, Гіоргіо Гірадет (Giorgio Giradet), італійський пастор-валденсіанець, вірить, що можна знайти альтернативу екстремальним позиціям, які полюбляє відкидати Маггерідж; або явний оптимізм він знаходить і в "електронній церкві" та в Папі Івані Павлі II. Для Гіоргіо Гірадета, альтернатива має брати до уваги п'ять пунктів: а) важливість засобів масової інформації в контексті, який включає в себе технічний, фінансовий, політичний та культурний аспекти; б) що використання електронного середовища [medium], подобається нам це чи ні, є політичним актом; в) виконання всього можливого аби не ізолювати середовище [medium] від

реальності; г) запобігання технічних питань від середовища, що відчужує від реальності (проблеми якості, монтажу тощо); г) заохочувана громадська участь, попередження пасивності. Гіоргіо Гірадет робить такий висновок: "боротьба задля наполегливості на можливому і розумного використання засобів масової інформації зосереджується, зрештою, на відображенні рефлексії". Ми маємо прийняти то факт, що в нашому світі мас-медіа стають все більше найбільш важливим джерелом інформації та розвагою для нас. Ми також маємо визнавати, що вони можуть грати важливу роль в заохочувальному пошуку мирного світу.

Ми живемо в плюралістичному суспільстві, в якому стосунки людей, до організованої релігії, були ослаблені. І все-таки духовні потреби стають більш очевидними. Чи можливо і чи бажано використовувати мас-медіа як нові канали для виявлень Духа? Жодної простої відповіді не буде дано для відповіді на ці питання. Багато різних думок має бути взято до уваги: власність мес-медіа, законодавство, професійна конкуренція, економічні інтереси, соціальні та культурні особливості, мас-медіа як величезний магазин релігії, керівні принципи для комерційного рекламування як критерій комунікації і багато інших. Що не має бути забути - це те, що комунікація не пропонується масовій аудиторії. Люди отримують, обирають та інтерпретують повідомлення, що надіслані від їх власних соціальних та культурних точок зору, на основі тієї інтерпретації, за якою вони роблять свої власні висновки. Через це, справжнє зіткнення між засобами масової інформації і релігією несе з цим поважне ставлення до гідності інших людей.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

РЕЛІГІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА

Автор аналізу Олена Кабанець

Джерело: www.internews.ru

ВАТИКАН МНОГО ЛЕТ ПОКРЫВАЛ ПЕДОФИЛОВ В СУТАНАХ

2010-03-26

Не успел Папа Римский официально извиниться за действия католических священников-педофилов в Ирландии, как разгорелся скандал в США. Там утверждают, что Ватикан и лично будущий Папа, а тогда еще кардинал Йозеф Ратцингер, много лет покрывали педофилов в сутанах. Об этом свидетельствует внутрицерковная переписка, обнародованная адвокатами, представляющими в суде города Милуоки интересы пяти человек, подавших иски против священника Лоуренса Мёрфи. Она говорит, что кардинал Ратцингер проигнорировал обращения лишить Мёрфи священнического сана и доступа к детям.

От вам і «погуглила». Чого ж не знайдеш у царині інформації та міжнародної комунікації. Матеріал невеличкий, але вражаючий за змістом та побудовою. Такі «новинки» у сфері новин я зустрічаю все частіше і частіше. Головно – матеріали самотужки впливають назовні. Погодьтеся, що «гуглити» ще треба вміти. Але подібні новини створюються спеціально для наших очей, щоби виправляти помилки, або ж хоча б вміти зазирати у майбутнє. Почнемо з психологічного напруження тексту. *«Ватикан много лет покрывал педофилов в сутанах.»* Яка смачна новина – просто подарунок для кожного журналіста. Ніколи не хотіла коперсатися у релігійній тематиці, але мушу визнати це затягує. Взагалі – саме повідомлення «апетитно» лягатиме на вуха співрозмовника або ж читача. Не знаю ще ні одної байдужої людини до секс-скандалів. Ви тільки згадайте тяганину у справі «нашого» «Артеку». Журналісти, ніби бджоли засіли на матеріалі, висмоктуючи останні соки із свідків, очевидців, жертв та політиків. Люди перед екраном кричали – досі(!), а ми – смиренно споглядали за скоєним.

Тож, «ватикан покривав», а ми лише дізналися. Нині шумлять про це звідусіль. А тепер питання? Чому автори новини дозволяють створювати заголовки лише для «хлібу». Спливає імовірне пояснення: «це ж коється не у нас, тому не колотиме та не зачіпатиме українців в жодному разі». А тепер з професійної точки зору. Факт повинен підтверджуватися іншим фактом: так звана, система доміно. Коли журналісти пишуть підводку – вони уже знають на що слід натиснути. У цьому ж випадку – автор вирішив взагалі не посилатися на джерело, або пояснювати заголовок. Мовляв – «роз»яснення далі». Торкаючись релігійної проблематики – ми беремо на себе величезну відповідальність, можна сказати тягар – допоки скандал не вщухне. Писати на «швидкоруч» – одна з головних проблем сучасних репортерів. Це не оперативність. Це недолік редакції, або ж телеканалу.

А тепер поговоримо про слова-шкідники, котрі заважають кожному автору. *«Утверждают, что Ватикан и лично будущий Папа...»* Хто стверджує, що майбутній Папа багато років покривав священників-педофілів? Це не просто слова, це пряме звинувачення (або ж просто цькування) пантіфіка. Ще один важливий аспект. У новині йдеться про внутрішньоцерковне листування, але жодного слова про те, хто саме брав участь у листуванні. За моїми здогадками – це сам Папа та ті ж священники-педофіли. Утім, це лише мої здогадки...

РЕЛІГІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

ПЕРШОГО ТЕМНОШКІРОГО СВЯЩЕНИКА ХОЧУТЬ ВИЗНАТИ БЛАЖЕННИМ

(автор матеріалу не вказаний)

Джерело:

<http://wwjd.ru/news/orthodox/v-arhieparhii-chikago-nachinaetsja-process-beatifikacii-pervogo-amerik/>

Отець мешкав у США

Католицька архієпархія Чикаго розпочала підготовку справи про беатифікацію (зарахування померлого до лику блаженних) Августина Толтона - перший в історії США темношкірого священика.

Джон Августин Толтон народився в 1854 році в сім'ї рабів у штаті Міссурі. У 1862 році його мати Марта Толтон разом з дітьми втекла від своїх господарів у штат Іллінойс - таким чином сім'я отримала свободу. Її чоловік утік раніше, щоб піти добровольцем до армії і взяти участь у громадянській війні.

У місті Квінсі Августин вступив до католицької парафіяльної школи, однак вже через місяць був змушений її залишити через погрози на адресу приходу - багато людей були незадоволені тим, що до школи була прийнята "чорна" дитина. Через кілька років хлопець вступив до школи при парафії Св. Петра у Квінсі і зміг її закінчити. Потім Толтон успішно навчався в Коледжі св. Франциска (нині – Університет Квінсі).

Настоятель храму Св. Петра підтримав бажання Толтона стати священиком. Разом вони написали листи в усі семінарії США з проханням прийняти Толтона, але звідусіль отримали відмову. Нарешті, Августина погодилися прийняти до семінарії в Римі, де готували священиків-місіонерів для Африки, і в 1880 році чорношкірий юнак поїхав до Риму. Шість років по тому в римському Соборі Святого Іоанна Латеранського він був рукопокладений.

Керівництво семінарії прийняло рішення відправити його не в Африку, а назад в Іллінойс, вирішивши, що в Америці повинен з'явитися перший темношкірий клірик. Повернувшись на батьківщину, о. Толтон був призначений настоятелем церкви, більшість прихожан якої були афроамериканцями.

Священик попросив архієпископа направити його до Чикаго, щоб служити в місцевій чорної католицькій громаді. Його стараннями в Чикаго з'явився католицький храм Св. Моніки, який став центром чорного католицизму в місті. О. Августин помер в 1897 році у віці 43 років від теплового удару, коли повертався з духовних вправ для священиків.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

«Першого темношкірого священика хочуть визнати блаженним»

(автор матеріалу не вказаний)

Автор аналізу – Ковтун Ксенія

Дослідження наведеного вище журналістського матеріалу ми здійснимо за чотирма аспектами аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- *змістовий* (структурно-смісловий),
- *функціональний* (рольовий);
- *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Формальний аналіз журналістського матеріалу “Першого темношкірого священика хочуть визнати блаженним” ми здійснювали за такими критеріями: лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; соціопсихолінгвістичний.

Лексико-семантичний аналіз журналістського матеріалу “Першого темношкірого священика хочуть визнати блаженним” дозволив нам виокремити такі специфічні риси:

- 1) матеріал тяжіє до висвітлення морально-етичних намагань католицької церкви («*Настоятель храму Св. Петра підтримав бажання Толтона стати*

священиком.», «Потім Толтон успішно навчався в Коледжі св. Франциска (нині - Університет Квінсі).»

2) матеріал не перенасичений церковними термінами зрозумілий і доступний читачу («Католицька архієпархія Чикаго розпочала підготовку справи про беатифікацію (зарахування померлого до лику блаженних) Августина Толтона - перший в історії США темношкірого священика.»

Синтаксико-стилістичний аналіз журналістського матеріалу “ Першого темношкірого священика хочуть визнати блаженним” фіксує такі особливості:

1) журналістський матеріал складається з шости абзаців, що є різними за обсягом і якістю речень;

2) перший абзац складається з одного складного речення з пояснювальним залежним реченням;

3) другий абзац має два речення, перше з яких є складним з пояснювальним залежним, друге – простим;

4) третій абзац має два речення, які є складними з пояснювальними залежними реченнями;

5) четвертий абзац містить чотири речення, із яких тільки перше речення є простим, а останні п'ять – складними зі структурою уточнюючих та пояснювальних підрядних речень;

6) п'ятий абзац містить два речення, обидва є складними з пояснювальними залежними реченнями

7) шостий абзац має три речення, які є складними з пояснювальними залежними реченнями

8) пункти 2)–7) свідчать про те, що у тексті журналістського матеріалу переважають за синтаксичною структурою складі речення з підрядними пояснення, що означає, на нашу думку, прагнення автора матеріалу деталізувати та розтлумачити читачеві деталі описуваного об'єкта.

Соціопсихолінгвістичний аналіз журналістського матеріалу «Першого темношкірого священика хочуть визнати блаженним» дозволив занотувати такі риси:

1) текст сприймається легко, що впливає на його розуміння; всі читачі зможуть одразу після ознайомлення з інформацією зрозуміти її;

2) текст орієнтований на звичайну людину, що вказує на його популярність серед таких прошарків населення, як, наприклад, люди старшого покоління та жінки, діти шкільного віку, робочі та люди із середньою освітою тощо;

3) текст є інформативним, але не розкриває проблеми, оскільки не вказує реальну причину смерті священика.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз журналістського матеріалу

“Першого темношкірого священика хочуть визнати блаженним” дозволив нам зафіксувати низку характерних рис, а саме:

1) текст має нечітку структуру (центральна частина розповіді розмита, неконкретизована);

2) закінчення матеріалу стиснуте, малозрозуміле.

Функціональний (рольовий) аналіз журналістського матеріалу “Першого темношкірого священика хочуть визнати блаженним” дає можливість занотувати, що:

1) матеріал виконує роль недеталізованого інформування;

2) текст не є аналізом проблеми;

3) сама проблема виписана нечітко, двозначно.

Здійснення *соціально-оціночного аналізу* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки) журналістського матеріалу “Першого темношкірого священика хочуть визнати блаженним” привів нас до висновків про те, що:

1) журналіст-автор тексту дотримався етичних норм і не занурювався в детальний опис специфіки міжрасових конфліктів в американській католицькій церкві;

2) матеріал не є соціально актуальним, але розповідь здійснена на близькому до високого журналістському рівні.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Висвітлення в мас-медіа проблем взаємин церкви і держави, церкви і влади.
2. Специфічні навички журналістів у висвітленні міжконфесійних неузгоджень, релігійної нетерпимості, фанатизму.
3. Релігійні війни і роль ЗМІ (інспірація, ескалація, розв'язання конфліктів).
4. Релігійна проблематика на шпальтах загальнополітичних видань.
5. Проблеми релігії на сторінках спеціалізованих часописів.

ТЕСТ

для перевірки поточних знань

1. Нині, попри значні економічні, соціальні, екологічні, демографічні та інші проблеми України, найголовнішим завданням слід вважати консолідацію суспільства, повернення до:
 - 1) світських цінностей та одуховлення народу,
 - 2) християнських цінностей та одуховлення народу,
 - 3) наукових цінностей та одуховлення народу.
2. Допомогти церкві у справі духовного виховання та єднання українського народу можуть і повинні провідні вітчизняні:
 - 1) засоби масової інформації,
 - 2) політики,
 - 3) бізнесові кола.

3. Інформування про релігійно-церковне життя в Україні, виховання в людей віротерпимості, адекватного розуміння релігійних процесів, що відбуваються у державі, здійснює:
 - 1) релігійна журналістика,
 - 2) економічна журналістика,
 - 3) спортивна журналістика.
4. Релігійна журналістика – галузь журналістики, покликана висвітлювати різні аспекти:
 - 1) релігійно-світського життя в країні,
 - 2) релігійно-церковного життя в країні,
 - 3) партійно-церковного життя в країні.
5. Дослідженню релігійної проблематики в ЗМІ присвятили свої праці такі журналістикознавці:
 - 1) А. Бойко, С. Губенко, О. Чиркова, А. Юраш;
 - 2) О. Коновець, К. Мелещенко, В. Різун, А. Юраш;
 - 3) А. Бойко, С. Горевалов, О. Холод, В. Шкляр.
6. Інформування громадськості про церковно-релігійні події як загальнодержавного характеру, що мають значення для всього суспільства, так і стосуються життєдіяльності певної релігійної громади, окремої релігійної організації – це завдання:
 - 1) релігійної журналістики,
 - 2) держави,
 - 3) церкви.
7. Висвітлювати діяльність церковно-релігійних організацій, давати достатній обсяг інформації, щоб читачі могли скласти уявлення про принципи та особливості функціонування тих чи інших релігійних структур – це мета:
 - 1) церкви,
 - 2) церковних організацій,

- 3) журналістів, що висвітлюють релігійну проблематику.
8. Роз'яснювати читачам у максимально доступній формі особливості релігійних доктрин і вчень, їхні переваги та недоліки, еволюцію, місце в історії держави, значення для народу, що дозволить сформувати у читацької аудиторії уявлення про релігійну панораму в країні – це напрям діяльності:
- 1) християнської журналістики,
 - 2) ісламської журналістики,
 - 3) буддистської журналістики,
 - 4) журналістики, яка висвітлює проблеми релігії.
9. Розповідати про церковні традиції, релігійні вірування українського народу з метою повернення нації до духовних джерел, передання історичного досвіду у вирішенні суспільно-політичних, культурних і моральних проблем – це те, що повинно стати основою діяльності:
- 1) світських журналістів,
 - 2) релігійних журналістів,
 - 3) журналістів, які висвітлюють проблематику релігії.
10. Засоби масової інформації у своїх матеріалах на церковно-релігійну тематику мають розкривати позитивні ідеали минулого й сьогодення, боротися з поширенням зла, гріха та розпусти і в такий спосіб піклуватися про:
- 1) власний моральний стан,
 - 2) моральний стан особи й суспільства,
 - 3) моральний стан служителів церкви.
11. Як показало дослідження провідних українських видань, в Україні є три форми висвітлення релігійної проблематики (знайдіть помилку):
- 1) перша – у світських засобах масової інформації друкуються матеріали про релігійно-церковне життя,
 - 2) друга форма – регулярні релігійні сторінки у періодиці,

- 3) третя форма – нерегулярні публікації в інтернеті,
- 4) четверта форма у вигляді спеціалізованого додатка.

12. Як показало дослідження провідних українських видань, з названих трьох форм в Україні повноцінно функціонує лише перша – час від часу у світських засобах масової інформації друкуються матеріали про релігійно-церковне життя. Друга форма – регулярні релігійні сторінки у періодиці – трапляється вкрай рідко. Третя форма (*оберіть один з поданих далі пунктів, який за змістом міг би бути записаним замість лінії*) _____ майже не поширена.

- 1) у вигляді спеціалізованого додатка,
- 2) у формі окремої сторінки,
- 3) у формі постеру на релігійну тематику.

13. Матеріали на релігійну тематику в друкованих ЗМІ становлять досить:

- 1) вузький жанровий діапазон,
- 2) широкий жанровий діапазон.

14. Хоча у всеукраїнських газетах та журналах серед публікацій на релігійну тематику можна знайти репортажі та есе, огляди та коментарі, проте переважна більшість матеріалів подана у вигляді: коротких інформаційних повідомлень, заміток, які можуть бути як регулярними, так і нерегулярними (поодинокими); аналітичних статей (як правило, це прерогатива тижневиків); інтерв'ю (трапляються вкрай рідко) та:

- 1) малюнків (де зображено храми із зазначенням назви та місця розташування; будь-які коментарі чи додаткова інформація відсутні);
- 2) мультиплікації (у кадрах зображено храми із зазначенням назви та місця розташування; будь-які коментарі чи додаткова інформація відсутні);

- 3) фотофактів (на знімках зображено храми із зазначенням назви та місця розташування; будь-які коментарі чи додаткова інформація відсутні).

15. У публікаціях про релігійне життя України можна виділити два типи матеріалів. Перший – матеріали інформаційно-довідкового характеру, другий:

- 1) нариси про релігійні події, присвячені внутрішньоцерковному життю, діяльності окремих релігійних організацій та діячів;
- 2) огляди релігійних подій, аналітика, присвячена внутрішньоцерковному життю, діяльності окремих релігійних організацій та діячів;
- 3) замітки про релігійні події, присвячені внутрішньоцерковному життю, діяльності окремих релігійних організацій та діячів.

16. Висвітлення в мас-медіа святкування 70-річчя предстоятеля Української православної церкви Блаженнішого Митрополита Володимира слід віднести до:

- 1) події загальноцерковного масштабу, які мають важливе значення для суспільства і держави;
- 2) події столичного масштабу, які мають важливе значення для суспільства і держави;
- 3) події обласного масштабу, які мають важливе значення для суспільства і держави.

17. Висвітлення в мас-медіа відкриття та освячення храму при Острозькій академії за участю перших осіб державної влади Рівненської області та керівництва цього навчального закладу – це:

- 1) події загальноцерковного масштабу, які мають важливе значення для суспільства і держави;
- 2) події столичного масштабу, які мають важливе значення для суспільства і держави;

- 3) суспільно-політичні заходи чи акції милосердя, які церкви та релігійні організації проводять спільно з громадськими та державними установами.

18. Матеріал про конференцію "На захист ненародженого життя", у якій, зокрема, брали участь і представники церков чи статті про вшанування жертв голодомору в Україні, у межах якого взяли участь голови всіх Українських церков та багатьох релігійних організацій – це публікації про:

- 1) загальнодержавні та суспільно важливі події, участь у яких взяли й представники релігійних організацій;
- 2) суспільно-політичні заходи чи акції милосердя, які церкви та релігійні організації проводять спільно з громадськими та державними установами;
- 3) події загальноцерковного масштабу, які мають важливе значення для суспільства і держави.

19. Матеріал про відвідування Головою Верховної Ради України Рівненщини, де на фото спікер був зображений разом із настоятелькою Корецького монастиря – це матеріал про:

- 1) загальнодержавні та суспільно важливі події, участь у яких взяли й представники релігійних організацій;
- 2) церковних діячів чи релігійні організації згадується не у зв'язку з їхньою безпосередньою діяльністю, а стосовно державних, громадських і культурних діячів та організацій, які в цьому випадку є головними дійовими особами;
- 3) суспільно-політичні заходи чи акції милосердя, які церкви та релігійні організації проводять спільно з громадськими та державними установами.

20. Нині релігійна проблематика на сторінках провідних українських друкованих засобів масової інформації відображена:

- 1) непрофесійно,
- 2) професійно,
- 3) так собі.

21. Газета "Голос України", висвітлюючи релігійну проблематику, зазвичай обмежується лише:

- 1) аналітичними матеріалами,
- 2) фотофактом на останніх сторінках,
- 3) інтерв'ю.

22. Щоденні газети "Урядовий кур'єр" та "Голос України", висвітлюючи проблематику релігії, дають інформацію про релігію:

- 1) майже щодня,
- 2) майже щомісяцю,
- 3) майже щороку.

23. В окремих виданнях є релігійні оглядачі. Наприклад, у газеті "День" – це:

- 1) Клара Гудзик,
- 2) Карл Гудзон,
- 3) Катерина Гульчик.

24. В окремих виданнях є релігійні оглядачі. Наприклад, у газеті "Дзеркало тижня" – це:

- 1) Катерина Шоркіна,
- 2) Катерина Щоткіна,
- 3) Катерина Чонкіна.

25. Серед журналістів, які висвітлюють проблематику релігії, людей без професійної журналістської або теологічної освіти, як правило, конфесійно заангажованих:

- 1) більшість,
- 2) меншість,
- 3) десь половина на половину.

26. Попри надзвичайну важливість духовного чинника для формування адекватних ціннісних орієнтацій українського суспільства, українські друковані ЗМІ здебільшого не надають йому належного значення, що виявляється у відсутності на їхніх сторінках глибоких, продуманих і всебічних матеріалів на:

- 1) релігійну тематику,
- 2) культурну проблематику,
- 3) соціальну проблематику.

27. У висвітленні релігійних подій спостерігається певна закономірність: видання, спрямовані на задоволення інформаційних потреб аудиторії (так би мовити, інтелектуальні: "Дзеркало тижня", "День", "Вечірній Київ", "Україна молода") висвітлюють їх:

- 1) менш системно,
- 2) більш системно і повно,
- 3) ніяк.

28. Видання розважального характеру ("Сегодня", "Вечерние вести", "Киевские ведомости" тощо) питаннями релігійності та духовності суспільства:

- 1) постійно переймаються,
- 2) майже не переймаються,
- 3) не знаю.

29. В Україні релігійну проблематику активно висвітлює веб-портал:

- 1) «Релігійно-аналітична служба України» (РІСУ, Львів),
- 2) «Релігійно-інформаційна служба України» (РІСУ, Львів),
- 3) «Релігійно-довідкова служба України» (РІСУ, Львів).

30. Нині в Україні, попри передбачені законодавством покарання за нагнітання нетерпимості та міжрелігійної ворожнечі, чимало як церковних, так і політичних діячів відкрито розпалюють релігійні конфлікти, демонструють в ЗМІ свою прихильність до тієї чи іншої:

- 1) церкви або конфесії,
- 2) політичної організації або партії,
- 3) держави або союзу держав.

РОЗДІЛ 11

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

ПРОБЛЕМНО-ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ТА ПІДГОТОВКИ МАТЕРІАЛІВ З МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

1. Мораль як духовно-культурний механізм регуляції поведінки особистості та соціальних груп за допомогою уявлень про належне, в яких узагальнені норми

Зміст понять, які використовуються в тексті лекції, слід уточнити, щоб знати достеменно їхній смисл і вдало їх вживати. Серед таких понять: “мораль”, “духовно-культурний механізм”, “механізм регуляції поведінки особистості”, “соціальні групи”, “уявлення про належне”, “норми”.

Мораль – це норми поведінки людини в соціумі.

Духовно-культурний механізм ми розглядаємо як принципи й настанови особистості, які закладені сім’єю, навчальними закладами, суспільством, у якому живе особистість.

Механізмом регуляції поведінки особистості будемо вважати духовні й культурні уявлення й настанови особистості про норми вчинків, які дозволяють їй здійснювати вибір моделей поведінки і взаємостосунків із подібними до себе.

Термін “соціальні групи” ми пропонуємо розуміти у традиційному – соціологічному – тлумаченні, а саме: “певна сукупність людей, що мають загальні соціальні й природні ознаки й об’єднанні спільними інтересами, цінностями, нормами і традиціями, системою певних відносин”.

Враховуючи точне значення низки термінів, які використані в назві питання, стисло зазначимо, що мова йде про публікації журналістів, що описують поведінку (систему вчинків) людей, які співіснують в одному суспільстві, залежать від нього й підвладні традиціям, принципам й настановам, які затверджені їхньою культурою й мораллю.

Надалі ми будемо звертатися до аналізу публікацій, які розповідають саме про мораль і духовно-культурні механізми регуляції їхньої поведінки.

2. Цінності, зразки поведінки, принципи ставлення до інших індивідів та соціальних груп

Спочатку визначимо для себе, що є цінностями і зразками поведінки і ставлення до інших індивідів та соціальних груп.

Цінністю, або цінностями вважаються, як зазначає Словник Ефрона і Блокгауза, специфічні соціальні визначення об’єктів оточуючого світу, які виявляють їхнє позитивне чи негативне значення для людини й суспільства (благо, добро й зло, прекрасне й потворне, що міститься у явищах суспільного життя і природи).

Як пояснює електронна енциклопедія “Вікіпедія”, “зовні цінності виступають як властивості предмету або явища, проте вони властиві йому не від природи, не просто через внутрішню структуру об’єкту самого по собі, а

тому, що він залучений до сфери суспільного буття людини й став носієм певних соціальних стосунків”. Але по відношенню до суб'єкта (людини) цінності служать об'єктами його інтересів, а для його свідомості виконують роль повсякденних орієнтирів у наочній і соціальній дійсності, позначень його різних практичних стосунків до навколишніх предметів і явищ. Автори “Вікіпедії” наводять приклад, склянки, яка “будучи інструментом для пиття, проявляє цю свою корисну властивість як споживну вартість, матеріальне благо”. Будучи продуктом праці й предметом товарного обміну, склянка виступає як економічна цінність, вартість. Якщо склянкою є “предмет мистецтва, він наділяється ще й естетичною цінністю, красою. Всі ці властивості позначають його різні функції в системі людської життєдіяльності й виступають як наочні знаки-символи певних суспільних стосунків, у які вступає людина”. “Вікіпедія” продовжує: “Поряд із такими наочними цінностями, які є об'єктами направлених на них інтересів, як цінності виступають також деякі явища суспільної свідомості, що виражають ці інтереси в ідеальній формі (поняття добра й зла, справедливості й несправедливості, ідеали, моральні нормативи й принципи)”. Дані форми свідомості не просто описують якісь дійсні або уявні явища реальності, а виносять їм оцінку, схвалюють або засуджують їх, вимагають їх здійснення або усунення, тобто є нормативними за своїм характером.

Отже, цінності підвладні суспільним уявленням і традиціям, історичним епохам і настановам людей.

Що вважати зразками поведінки, або соціальними нормами? Згідно з соціологічним словником, соціальна норма (від лат. *norma*) – це “засіб соціальної регуляції поведінки індивідів і груп, загальноприйняте правило поведінки, за яким неодмінно стоїть санкція: нагорода або покарання, схвалення або осуд”.

Отже, встановивши для себе значення термінів “цінності”, “соціальні норми” та “зразки поведінки”, ми сміливо можемо переходити до аналізу журналістських матеріалів.

Допомогти безпритульним дітям може кожен

Автор: Наталія Любченкова

<http://www.vox.com.ua/data/publ/2007/10/30/dopomogty-bezprytulnym-dityam-mozhe-kozhen.html>

Київ, 27 та 28 жовтня 2007 року. У столиці відбувся перший в Україні благодійний тенісний турнір під назвою «Удар по безнадії», в якому взяли участь посол США Уільям Тейлор, посол Іспанії Луїс Хав'єр Хіль Каталіна, посол Бразилії Ренато Луїз Родригес Маркес та інші представники міжнародних дипломатичних та ділових та кіл. Ініціатором події виступила Міжнародна благодійна організація «Служба порятунку дітей», організаційну підтримку надали організація Cross Roads Foundation, компанія METRO Cash & Carry Ukraine та «Український тенісний клуб».

За даними «Служби порятунку дітей», в Україні нараховується понад 140 тисяч позбавлених достатньої батьківської опіки дітей, які з різних причин опинилися на вулиці. За останні десять років ця проблема набула загрозливого масштабу: кількість безпритульних дітей збільшилася на 60%. Проте, ніхто не має точних статистичних даних щодо кількості дітей вулиці тому, що це і діти, які з різних причин втратили житло, і діти які зазнали жорстокого поводження, психологічного та сексуального насильства, діти-втікачі з зовні благополучних сімей, діти-сироти, діти позбавлені достатнього батьківського піклування. Відомо, що станом на жовтень 2007 року тільки в Києві на обліку стоять 800 дітей-сиріт та 2000 дітей, позбавлених батьківської опіки.

Для участі в турнірі кожен із гравців мав сплатити реєстраційний внесок у розмірі 500 гривень. Таким чином учасники турніру змогли поєднати захоплення тенісом із корисною справою: внеском у поліпшення життя дітей, що потрапили до Центрів з вулиць та підвалів. «Благодійний тенісний турнір «Удар по безнадії» було ініційовано з метою привернути увагу громадськості до проблеми, заохотити громадян допомоги безпритульним та бездоглядним дітям, адже втративши власний дім, вони не перестають мріяти про тепло і радість дитинства», – повідомила Леся Святненко, Президент «Служби порятунку дітей». – «Взяти участь у турнірі ми запросили всіх бажаючих, які своєю участю у події хотіли допомогти дітям вийти з кризового становища, вирішити їхні душевні і фізичні проблеми, відновити навчання та повернутися у власну сім'ю або потрапити у нову родину».

За даними Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту, 14 % безпритульних – це діти віком від 3 до 7 років, 61 % – від 7 до 14 років та 25 % – від 15 до 18 років. Всі ці діти не отримують належного виховання та не навчаються; багато хто відстає в розвитку порівняно із дітьми такого ж віку, які живуть у сім'ях.

Девід Бакстер, Голова організації Cross Roads Foundation в Україні, зазначив: «Ми хочемо переконати громадян, щоб вони не вбачали в дітях вулиці виключно людей з кримінальним майбутнім. Безпритульні діти – це також діти, яким потрібно вчитися, розвиватися професійно та особистісно. Однак, потрапляючи на вулицю, дитина втрачає ці можливості. Саме тому ми підтримали «Службу порятунку дітей» у добрій справі, яка дарує безпритульним дітям надію на успішне майбутнє, та закликаємо долучитись до неї і представників Міжнародної спільноти в Україні».

Для «Служби порятунку дітей» стала дуже важливою фінансова підтримка турніру, надана компанією METRO Cash & Carry Ukraine. «Спонсорство благодійного тенісного турніру надає нам справді чудову можливість зарадити дитячому горю завдяки нашій програмі корпоративної

соціальної відповідності. З перших днів нашої роботи в Україні ми взяли на себе ініціативу з підтримання багатьох соціальних установ по всій території країни» – зауважив Аксель Лухі, директор METRO Cash & Carry Ukraine. Працівники «Служби порятунку дітей» сподіваються, що приклад, поданий компанією, надихне керівників інших підприємств та пересічних громадян не залишатися осторонь, а зазирнути в очі дитини зі щирою цікавістю та бажанням допомогти.

Як і раніше, ми здійснимо аналіз за певною схемою, а саме, виокремимо чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики:

Чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- *змістовий* (структурно-смісловий),
- *функціональний* (рольовий);
- *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Отже, стаття “Допомогти безпритульним дітям може кожен” журналіста Наталії Любченкової має такий формальний аспект:

1) *лексико-семантичні особливості*: подані далі слова, словосполучення та речення мають семантику співчуття, бідності, вболівання, відчуття незабезпеченості, небезпеки: “безпритульні діти”, “благодійний тенісний турнір”, “Міжнародна благодійна організація «Служба порятунку дітей», “140 тисяч позбавлених достатньої батьківської опіки дітей”, “опинилися на

вулиці”, “кількість безпритульних дітей збільшилася на 60 %”, “дітей вулиці”, “діти, які з різних причин втратили житло, і діти які зазнали жорстокого поводження, психологічного та сексуального насильства, діти-втікачі з зовні благополучних сімей, діти-сироти, діти позбавлені достатнього батьківського піклування”

2) *синтактико-стилістичні особливості:*

➤ перший абзац має три речення, два з яких є складними, що дозволяє сказати про складний характер висловлення думки;

➤ другий абзац має чотири речення, кожне з яких є складним або простим ускладненим, що також свідчить про прагнення автора тексту пояснити сутність проблеми;

➤ у третьому абзаці – чотири речення: тільки перше речення є простим, решта три речення мають структуру складного пояснювального та простого, ускладненого однорідними членами речення, що фіксує прагнення журналіста до пояснення та роз тлумачення, цитації та деталізації у поясненні проблеми;

➤ четвертий абзац має два речення, перше з яких обтяжене цифровими показниками, а друге – складною синтаксичною структурою безсполучникового та складного речення з пояснювальним підрядним, що може розглядатися як прагнення журналіста до точності й лаконічності на фоні тенденції до пояснення;

➤ п'ятий абзац має чотири речення, які також є складними або ускладненими вставними конструкціями (наприклад, прямою мовою), що за задумом автора статті повинно переконати читача у справедливості описуваного матеріалу;

➤ шостий абзац, хоча й обтяжений у трьох з чотирьох реченнях поясненнями та англомовними словами-назвою торговельної мережі, все ж має одне речення просте за синтаксисом, що можна пояснити прагненням

передати смисл прямої мови одного з героїв сюжету – керівника METRO Cash & Carry Ukraine і спростити сутність висвітленої проблеми.

3) психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

- ❖ прагнення автора до документальності й точності опису проблеми (вказування на дати й місто події; цифрові показники);

- ❖ прагнення автора до переконливості (виражено у цитуванні першої особи – керівника благодійної організації);

- ❖ точні найменування соціальних агентів проблеми (діти-сиріти; діти, позбавлені батьківської опіки тощо);

- ❖ сухість у співпереживанні щодо дітям-сиротам (стислі характеристики дітей-сиріт; відсутність очевидної мотивації для благодійників; про таку мотивацію читач тільки здогадується);

- ❖ слабка віра-надія на виправлення ситуації (останнє речення в статті).

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз дає право занотувати чітку структуру тексту, а саме: зачин, розповідь про подію та її учасників, свідчення благодійників, висловлення надії на покращення справ. Разом із тим, у статті не спостерігається глибокого аналізу проблеми сирітства, не вбачається мотивації вчинків благодійників, не подаються інші шляхи вирішення проблеми з дітьми-сиротами.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована виконати інформативну роль, а не роль вирішення проблеми.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор статті дає оцінку явищу сирітства (*“Однак, потрапляючи на вулицю, дитина втрачає ці можливості. Саме тому ми підтримали «Службу порятунку дітей» у добрій справі, яка дарує безпритульним дітям надію на успішне майбутнє, та закликаємо долучитись до неї і представників Міжнародної спільноти в Україні»*). Разом із тим, автор подає суб’єктивну оцінку події, а не проблеми, якій присвячено

матеріал (“Для «Служби порятунку дітей» стала дуже важливою фінансова підтримка турніру, надана компанією METRO Cash & Carry Ukraine”).

Отже, за чотирма параметрами ми здійснили аналіз статті з позицій усвідомлення цінностей, зразків поведінки та принципів ставлення до інших індивідів і соціальних груп.

3. Специфіка моральної свідомості

Моральною свідомістю слід називати такий стан усвідомлення особистістю власної ролі в суспільстві, який передбачає:

- ❖ дотримування етичних норм і засад,
- ❖ плюралістичного й толерантного ставлення до позицій інших людей,
- ❖ прагнення загального прогресу.

У сучасних ЗМІ ми зустрічаємо достатньо великий перелік тем, пов’язаних саме з дотримуванням етичних норм і засад. Наприклад, журналістський матеріал “Прогрес людства у зниженні бідності відстежуватиме MDG MONITOR”.

02-11-2007 09:52

Прогрес людства у зниженні бідності відстежуватиме

MDG MONITOR

1 листопада – ООН, Google та Cisco сьогодні презентували новий Інтернет-сайт, який відстежуватиме прогрес людства у зниженні бідності до 2015 року в рамках проведення міжнародної кампанії з досягнення Цілей у сфері розвитку, які були прийняті у Декларації тисячоліття (ЦРТ).

Генеральний секретар ООН Пан Гі-мун, під час презентації проекту, який має назву Монітор ЦРТ (MDG MONITOR), підкреслив гостру

необхідність в укріпленні глобального співробітництва. Сайт знаходиться на www.mdgmonitor.org

Монітор ЦРТ відстежує прогрес у досягненні Цілей у сфері розвитку за декількома категоріями практично у всіх країнах світу. Сайт містить найсвіжіші статистичні дані, які надійшли до ООН з різноманітних джерел, а також інформацію щодо країн, які є лідерами у таких сферах розвитку, як здоров'я суспільства, освіта, та посилення повноважень жінок. Монітор ЦРТ надає світу можливість бачити прогрес та проблеми, які все ще існують, намагається утримати увагу світового суспільства на Цілях розвитку тисячоліття та надає політикам та спеціалістам, що працюють у сфері розвитку, вкрай необхідну для них інформацію.

На одній частині сайту Монітор ЦРТ дозволяє користувачу Інтернету перейти у будь-яку точку планети та побачити зверху у трьох вимірах міста, де була зроблена робота щодо досягнення ЦРТ. Декілька кліків комп'ютерною мишкою – і ви маєте можливість ознайомитись з оцінкою досягнень країни та отримати дані, зібрані ООН по всьому світові. Монітор ЦРТ дає можливість більше ніж 300 мільйонам користувачів Google Earth краще зрозуміти концепцію ЦРТ та діяльність, необхідної для їх досягнення. Ця інформація скоро з'явиться на сайті Google Earth як Глобальний інформаційний прошарок, а доки інформацію можна завантажити на сторінці Монітору ЦРТ (www.mdgmontor.org). Після презентації Монітор ЦРТ на Google Earth демонструватиметься на великому екрані у фойє штаб-квартири ООН до 2015.

<http://www.civicua.org/news/view.html?q=1001163>

Дослідження наведеного вище журналістського матеріалу ми здійснимо за чотирма аспектами аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);

- *змістовий* (структурно-смісловий),
- *функціональний* (рольовий);
- *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Формальний аналіз журналістського матеріалу “Прогрес людства у зниженні бідності відстежуватиме MDG MONITOR” ми здійснювали за такими критеріями: лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; соціопсихолінгвістичний.

Лексико-семантичний аналіз журналістського матеріалу “Прогрес людства у зниженні бідності відстежуватиме MDG MONITOR” дозволив нам виокремити такі специфічні риси:

1) матеріал тяжіє до висвітлення технократично-технологічного процесу використання електронних приладів у роботі міжнародної організації (“прогрес людства”; “Монітор ЦРТ відстежує прогрес у досягненні Цілей у сфері розвитку за декількома категоріями практично у всіх країнах світу”; “Монітор ЦРТ дозволяє користувачу Інтернету перейти у будь-яку точку планети”; “Декілька кліків комп’ютерною мишкою – і ви маєте можливість ознайомитись з оцінкою досягнень країни та отримати дані, зібрані ООН по всьому світові”);

2) матеріал перенасичений техніко-інформаційними термінами, як то: Інтернет-сайт, Монітор ЦРТ (MDG MONITOR), Монітор ЦРТ, користувачу Інтернету, кліків комп’ютерною мишкою, статистичні дані, у трьох вимірах міста, інформація скоро з’явиться на сайті Google Earth як Глобальний інформаційний прошарок, інформацію можна завантажити на сторінці Монітору ЦРТ (www.mdgmontor.org), презентації Монітор ЦРТ на Google Earth демонструватиметься на великому екрані у фойє штаб-квартири ООН).

Синтаксико-стилістичний аналіз журналістського матеріалу “Прогрес людства у зниженні бідності відстежуватиме MDG MONITOR” фіксує такі особливості:

1) журналістський матеріал складається з чотирьох абзаців, що є різними за обсягом і якістю речень;

2) перший абзац складається з одного складного речення з пояснювальним залежним реченням;

3) другий абзац має два речення, перше з яких є складним з пояснювальним залежним, друге – простим;

4) третій абзац має три речення, з яких два останніх є складними з пояснювальними залежними реченнями;

5) четвертий абзац містить п'ять речень, із яких тільки останнє речення є простим, а попередні чотири – складними зі структурою уточнюючих та пояснювальних підрядних речень;

б) пункти 2)-5) свідчать про те, що у тексті журналістського матеріалу переважають за синтаксичною структурою складі речення з підрядними пояснення, що означає, на нашу думку, прагнення автора матеріалу деталізувати та розтлумачити читачеві деталі описуваного об'єкта.

Соціопсихолінгвістичний аналіз журналістського матеріалу “Прогрес людства у зниженні бідності відстежуватиме MDG MONITOR” дозволив занотувати такі риси:

1) текст сприймається важко, що впливає на його розуміння; не всі читачі зможуть одразу після ознайомлення з інформацією зрозуміти її;

2) текст орієнтований на знавця проблем електронно-інформаційного постачання інформації, що вказує на його непопулярність серед таких прошарків населення, як, наприклад, люди старшого покоління та жінки, діти дошкільного віку, робочі та люди із середньою освітою тощо;

3) текст є інформативним, але не розкриває проблеми, оскільки не вказує на об'єктивну необхідність функціонування Монітору ЦРТ.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз журналістського матеріалу “Прогрес людства у зниженні бідності відстежуватиме MDG MONITOR” дозволив нам зафіксувати низку характерних рис, а саме:

1) текст має нечітку структуру (центральна частина розповіді розмита, неконкретизована);

2) закінчення матеріалу стиснуте, малозрозуміле.

Функціональний (рольовий) аналіз журналістського матеріалу “Прогрес людства у зниженні бідності відстежуватиме MDG MONITOR” дає можливість занотувати, що:

1) матеріал виконує роль недеталізованого інформування;

2) текст не є аналізом проблеми;

3) сама проблема виписана нечітко, двозначно.

Здійснення *соціально-оціночного аналізу* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки) журналістського матеріалу “Прогрес людства у зниженні бідності відстежуватиме MDG MONITOR” привів нас до висновків про те, що:

1) журналіст-автор тексту дотримався етичних норм і не занурювався в детальний опис специфіки пристрою Монітори ЦРТ;

2) матеріал є соціально актуальним, але розповідь здійснена на низькому журналістському рівні.

4. Регулятивні можливості моралі

Мораль як імперативна база діяльності журналіста виконує регулятивну функцію. Регулятивною будемо називати таку функцію, що дозволяє визначити пріоритети ситуації і через надання вчинкам й оцінкам журналіста узгодженості з правилами і нормами поведінки збалансувати позитивні і негативні фактори у такому порядку, який не буде порушувати баланс унормованого життя суспільства.

Регулятивна функція і можливості моралі проявляються у декількох аспектах, а саме:

1) здійснюється ідентифікація факторів реальності як позитивних або негативних для особистості журналіста й для суспільства;

2) уточнюються власні – журналістські – значення і позиції щодо оцінки й реагування на негативні або позитивні фактори життя;

3) уточнюються суспільно значущі в діяльності журналіста фактори;

4) здійснюється кореляція (співвіднесення) особистого й суспільно-значущого в аксіологічній системі (системі оцінок) журналіста;

5) журналістом приймається рішення щодо реагування на позитивні або негативні фактори; таке рішення підпорядковується або власним корисним цілям журналіста, або рішення ґрунтується на загальнолюдських цінностях і перевагах.

Прикладом журналістського матеріалу, який висвітлюється з урахуванням регулятивних можливостей і регулятивної функції моралі, може бути журналістський матеріал “Демарш ентузіастів “Молодість-XXXVI”: Переможці й переможені”.

08.11.2006 11:51

Демарш ентузіастів “Молодість-XXXVI”: Переможці й переможені

Олексій РАДИНСЬКИЙ, “Дзеркало тижня”

Тридцять шоста “Молодість” напевно запам’ятається двома обставинами: надзвичайно потужний конкурс та гучний демарш Андрія Халпахчі. Гендиректор “Молодості” знову змусив фестивальну спільноту говорити не про хороше кіно, а про погане життя. Погане, бо держава безперервно “кидає” свій головний кінофест на гроші, щоразу ставлячи дітище Халпахчі на межу банкрутства.

Власне, заяви про можливий відхід Халпахчі та всієї його команди лунають уже не перший рік. Цей варіант для “Молодості” – щось на кшталт характері, бо людей, здатних замінити досвідченого фестивального менеджера, в Україні поки що немає. Новина про те, що “Халпахчі йде з “Молодості”,

облетіла Київ одразу по прес-конференції директора фестивалю, на якій він звинуватив державну машину в серйозному недофінансуванні цьогорічної "Молодості", що призвело до значних ускладнень у роботі фесту. Утім, кидати зовсім фестиваль Халпахчі не збирається. Він складає повноваження генерального директора, залишаючись фактичним керівником фестивального механізму. Вчинок Халпахчі – радше громадянський. Це відповідь на фантастичну корупцію та саботаж, що панують в українській культурній політиці.

Об'єкти обуреної промови Халпахчі – Мінкультуризму України, Головне управління культури КМДА та інші культурно-політичні установи, що прирікають український кінопроцес на провінційне животіння. Звісно, посадовців теж можна зрозуміти: хоча розмов про Трипілля в суспільстві побільшало, залишкового принципу фінансування культури ніхто не відміняв. Але коли дирекції міжнародного кінофестивалю за місяць до старту повідомляють, що його фінансування скорочене державою втричі, – це ситуація за межею добра і зла.

Не треба дивуватися, що в уяві функціонерів з Кабінету міністрів "Молодість" стоїть в одному ряду з "міжнародним" українсько-російським фестивалем у Бердянську, що отримує держфінансування нарівні з "Молодістю". Їм невтямки, що "Молодість" – явище трохи іншого порядку: сцена палацу "Україна" забезпечує більше резонансу, аніж бердянський пляж. До того ж мати справу з Мінкультом як із діловим партнером можна лише з безвиході. Ця установа досі не здатна працювати в умовах кіноринку. Вона розуміє лише мову "некомерційного" кіно, а такого, як відомо, більше не існує. З культурницьким відділом КМДА теж усе ясно вже давно: там дозволяють собі не зважати на Київський МКФ "Молодість", при тому, що останній самотужки виконує одну з основних функцій столичного управління культури, себто опікується промоцією Києва на культурній карті Європи.

Вимогу "Молодості" до чинної влади було сформульовано чітко: щорічне фінансування на рівні двох мільйонів доларів, гарантоване винесенням "Молодості" в окремий бюджетний рядок. Розплатою за таку ласку має стати надання фестивалеві епітета, даруйте, статусу "національного". Пропозиція, звісно, відчайдушна. Але з усіх боків сумнівна. Бо чинна влада дуже добре дає зрозуміти, що не збирається нічого міняти в культурній політиці держави. Це означає, що стабільні "два мільйони зелених" мають шанс отримати тільки зручні й лояльні (іншим словом – "національні") проекти. Держава неминуче пробуватиме узалежнити "Молодість" від своєї культурної кон'юнктури, а це не личить фестивалю, що зберігав громадянську незалежність навіть за пізнього Кучми. Крім того, дивує прагнення "узаконити стосунки" зі структурами, що регулярно і впевнено "кидають" фестиваль, не відчуваючи жодних докорів сумління. Кіноринок в Україні активно прямує до роздержавлення, і "Молодість" могла б стати в авангарді цього процесу, зав'язавши тісні спонсорські стосунки з кінобізнесом. Тоді фестиваль не був би аж так залежним від державного "кидалова". Можливо, прихід активного й ефективного менеджера, що має замінити Халпахчі на генеральній посаді, наблизить момент, коли чільні українські бренди змагатимуться за можливість спонсорувати "Молодість". Бо вона того варта.

Хто переміг?

Попри всі негаразди й галас у мас-медіа, під час "Молодості" хороше кіно таки бере гору над поганим життям. Кілька стрічок із цьогорічного конкурсу повнометражних дебютів представили драми такої напруги, що фестивальні "розбірки" здалися марнотою марнот.

Переможець "Молодості" – стрічка "12.08 на схід від Бухареста" (інша назва – "Було чи не було?") румунського режисера Корнеліу Порумбою, що одразу ж після конкурсного перегляду стала першим претендентом на Гран-прі. "Було чи не було?" – природжений фестивальний фаворит. Фільм,

практично повністю знятий статичною камерою в типовому румунському "райцентрі", злобно іронізує над сучасним ліберальним способом розводитися про минуле, коли кожна точка зору уважно вислуховується, а істина все одно визначається наївним і маніпульованим vox populi. Переважну більшість екранного часу глядач цього фільму проводить у приміщенні занедбаній румунській телестудії, де учасники провінційного ток-шоу відтворюють власні версії революції, що відбулася в їхньому містечку 15 років тому. Персонажі, що нескінченно з'ясовують, "була чи не була в нашому житті революція", – типові мешканці сучасного суспільства – хоч румунського, хоч французького, хоч українського. Ці мешканці у вигляді членів журі щиро відзначають румунський дебют фестивальними відзнаками – від каннської "Золотої камери" до київського "Скіфського оленя".

Навіщо це робиться?

Автори іншого фільму на революційну тематику, конкурсанта від України під назвою orANGELove, також усіляко уникають прямої мови про "революцію". Від помаранчевих подій 2004-го у стрічці залишилося тільки нерозбірливе скандування за вікном квартири, в якій в'язнями живуть двоє шалено закоханих головних героїв: вона скрипалька, він фотограф. Незважаючи на традиційну для Києва відсутність драматургії, фільм кліпмейкера Алана Бадоева здатен зібрати власну й досить широку молодіжну аудиторію. Часом зі стрічки orANGELove безсоромно пруть "Мрійники" Бертолуччі, часом – кліпмейкерський стиль а-ля Шапіро. Замість чергової лав сторі на тлі помаранчевого Києва у Бадоева вийшла варіація на тему ВІЛ-інфікованого кохання, що не може не відбивати настроїв постреволуційної України.

Хай там як, але orANGELove створене новим поколінням професіоналів, що вміють знімати кіно, але поки що не знають, навіщо це робиться. Звісно, на призи в такій ситуації розраховувати не доводиться.

У конкурсі повних метрів переміг інший фестивальний улюбленець, фільм "Ейфорія" Івана Вирипаєва, створений за канонами великих дебютів сорокарічної давності. Там легко читається й "Іванове дитинство", і "Ніж у воді" Романа Поланського. Незрозуміло лише, де в цьому фільмі "новаторство" (з огляду на вердикт журі), – в нескінченних повітряних зйомках чи в зразково неправдоподібних персонажах, що зображають стереотипну російську пристрасть? Здається, тут, як і у випадку з "Було чи не було?", подіяло те, що називають "фестивальною інерцією": фільми, відзначені у Каннах та Венеції, приречені на зливу "периферійних" нагород. Зовсім безнадійно виглядає "Ейфорія" на тлі іншого російського конкурсанта, фільму Авдотї Смірної "Зв'язок", що поєднує традиції радянської мелодрами з естетикою цифрового кіно. Об'єкт обох російських стрічок – шалена пристрасть, що ламає соціальні обмеження. Але Смірнова населяє свій фільм реальними людьми, а Вирипаєв – неживими шаблонами.

Не залишився без нагороди й безумовний фестивальний хіт №1, грузинсько-французький фільм "13" Гели Баблуані (найкращий фільм за версією Федерації кіноклубів FICS). Похмурий симбіоз класичного стилю чорного детективу з великою французькою традицією від Брессона до Йоселіані, з макабричним сюжетом про змагання з російської рулетки. Заради такого справді варто провести всю свою "Молодість" у кінозалі.

"Дзеркало тижня", № 42 (621), 4–10 листопада 2006 року

Піддамо його аналізу з позицій чотирьох аспектів аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; соціопсихолінгвістичний);
- *змістовий* (структурно-смісловий),
- *функціональний* (рольовий);

➤ *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Формальний аналіз здійснюється нами за такими трьома параметрами:

- 1) лексико-семантичним,
- 2) синтаксико-стилістичним,
- 3) соціопсихолінгвістичним.

З позицій *лексико-семантичного аналізу* слід занотувати, що журналістський матеріал “Демарш ентузіастів “Молодість-XXXVI”: Переможці й переможені” має такі ознаки:

1) негативізація фінансового складника організації фестивалю (гучний демарш Андрія Халпахчі; змусив фестивальну спільноту говорити не про хороше кіно, а про погане життя; держава безперервно “кидає” свій головний кінофест на гроші, щоразу ставлячи дітище Халпахчі на межу банкрутства; можливий відхід Халпахчі та всієї його команди; Бо чинна влада дуже добре дає зрозуміти, що не збирається нічого міняти в культурній політиці держави; мати справу з Мінкультом як із діловим партнером можна лише з безвиході);

2) іронічне ставлення автора матеріалу до описуваної проблеми (стабільні “два мільйони зелених” мають шанс отримати тільки зручні й лояльні (іншим словом – “національні”) проекти; Не треба дивуватися, що в уяві функціонерів з Кабінету міністрів “Молодість” стоїть в одному ряду з “міжнародним” українсько-російським фестивалем у Бердянську, що отримує держфінансування нарівні з “Молодістю”).

Синтаксико-стилістичний аналіз дозволяє нам констатувати такі специфічні особливості аналізованого журналістського матеріалу “Демарш ентузіастів “Молодість-XXXVI”: Переможці й переможені”:

1) текст має одинадцять абзаців, кожний із яких гарно пов’язаний як з попереднім, так і з наступним, що свідчить про наявність у автора навичок досвідченого журналіста;

2) у тексті фіксується збалансоване вживання простих, простих ускладнених речень із складними реченнями з підрядними уточнення й пояснювальними, що свідчить про гарне вміння автора-журналіста використовувати лінгвістичний – синтаксико-стилістичний потенціал.

Соціопсихолінгвістичний аналіз змусив констатувати такі чинники журналістського матеріалу “Демарш ентузіастів “Молодість-XXXVI”: Переможці й переможені”:

1) текст має декілька векторів, а саме: аналітичний, саркастичний, оповідальний, спонукальний, іронічно-саркастичний тощо;

2) текст орієнтований не тільки на знавців кіномистецтва та кінофестивалів, але й на пересічного зацікавленого проблемами фестивалю українця;

3) автор пропонує декілька варіантів вирішення проблеми (від зміни стратегії ставлення державних органів до фестивалю, до зміни генерального менеджера проекту – пана Халпахчі).

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз журналістського матеріалу “Демарш ентузіастів “Молодість-XXXVI”: Переможці й переможені” дозволив нам зафіксувати низку характерних рис, а саме:

1) за структурою текст побудований органічно: має провокаційний елемент у назві (“переможені і переможці”), зачин, розповідь про історію і традиції кінофестивалю, розвиток подій під час проведення самого фестивалю, висновки й побажання організаторам фесту й державним органам, що відають справами культури в Україні;

2) структура тексту мотивована риторично-проблемними питаннями від імені читача-глядача, що дозволяє авторові тримати увагу читацької аудиторії.

Функціональний (рольовий) аналіз журналістського матеріалу “Демарш ентузіастів “Молодість-XXXVI”: Переможці й переможені” дає можливість занотувати, що:

- 1) матеріал виконує інформативно-провокаційну роль;
- 2) текст соціально значущий і актуальний.

Здійснення *соціально-оціночного аналізу* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки) журналістського матеріалу “Демарш ентузіастів "Молодість-XXXVI": Переможці й переможені” привів нас до висновків про те, що:

- 1) соціальні норми не порушуються автором;
- 2) автор веде читача до усвідомлення функціонерами від культури необхідності повернення до зразків поведінки в соціумі.

5. Роль ЗМІ у формуванні вселюдського, універсального масштабу морального світосприйняття

й виходу за межі групових, етнічних, національних інтересів до обр'їв людства як єдиного цілого

Працівники ЗМІ, не бажаючи того самі, виконують вселюдську, гуманітарну функцію формування універсального морального світосприйняття реальності. Окрім зазначеного, журналістські матеріали в ЗМІ завжди виходять за межі групових, етнічних, національних інтересів і прагнуть досягти обр'їв людства як єдиного цілого.

Нині є загальноприйнятим поняття глобальності ЗМІ. Факт смерті американської поп-зірки Майкла Джексона ще раз підтвердив занотовану нами думку. Вибух на заводі в Майямі, або аварія на Чорнобильській АЕС, або жахливі наслідки землетрусу на Гавайях одразу стають відомими для більшої частини світу завдяки ЗМІ. Під час висвітлення в ЗМІ таких планетарних подій відбуваються різноманітні процеси, серед яких слід зазначити, передусім, головні позитивні:

- 1) здійснюється швидке інформування людства;

2) працівниками ЗМІ та експертами подаються оцінки подій з урахуванням їхнього глобального впливу на людство;

3) журналісти прагнуть вийти за межі вузько етнічних, конфесійних або конкретно політичних інтересів.

На жаль, журналісти причетні й до негативних тенденцій під час висвітлення подій планетарного масштабу. Серед таких тенденцій:

1) затримка трансляції сенсаційного загальнолюдського факту;

2) подавання суб'єктивної оцінки, з урахуванням можливої вигоди;

3) применшення глобального значення факту і зведення його до регіонального або локального у межах країни, де відбулася подія;

4) висвітлення глобальної події з позицій вузько національних або вузько політичних, на користь інтересам вузьких економічних та політичних об'єднань.

Прикладом висвітлення з боку ЗМІ подій планетарного масштабу, з дотриманням загальнолюдських цінностей та інтересів слід вважати такий журналістський матеріал – “Кількість жертв трагедії на Гаїті зросла до 170 тисяч осіб”.

28 січня 2010 (09:01)

Кількість жертв трагедії на Гаїті зросла до 170 тисяч осіб

Жертвами землетрусу на Гаїті стали близько 170 тисяч чоловік. Уточнені дані про число загиблих у середу, 27 січня, оголосив президент Гаїті Рене Преваль.

«За 15 днів, що минули після землетрусу, з вулиць вивезено і поховано близько 170 тисяч загиблих», – сказав Преваль. 24 січня власті Гаїті повідомляли про 150 тисяч жертв стихійного лиха.

Нагадаємо, 12 січня два потужні землетруси біля узбережжя Гаїті призвели до масштабних руйнувань. За різними даними, стихія забрала життя

від 50 тисяч до 200 тисяч осіб, число постраждалих може скласти близько трьох мільйонів.

Посол цієї країни в Іспанії Йолетт Азор-Шарль заявила, що відновлення Гаїті після руйнівного землетрусу, може зайняти щонайменше чверть століття.

23 січня власті Гаїті оголосили про офіційне завершення рятувальної операції, під час якої з-під завалів живими вдалося витягнути 132 людини. Проте і після офіційного завершення рятувальної операції на Гаїті продовжують працювати іноземні рятувальники, яким вдалося витягнути із завалів ще як мінімум двох живих.

Читайте по темі:

В руинах на Гаїті знайшли двох человек. Они провели под завалами 14 дней

За матеріалами «Лента.ру», «Правда.ру»

«ForUm»

<http://ua.for-ua.com/world/2010/01/28/090102.html>

6. Роль преси в духовному відродженні нації

ЗМІ і, зокрема, преса можуть відігравати головну роль у справі відродження нації. За прикладами не слід далеко ходити. Достатньо для цього українського досвіду, що був продемонстрований у період від 2005 до 2009 років, під час президентства Віктора Ющенка.

До дій влади “помаранчевих”, які були спрямовані на підвищення ролі ЗМІ в духовному відродженні нації, слід віднести низку таких:

- 1) законодавче укорінення через ЗМІ пріоритетності української мови як стрижня української нації;
- 2) збільшення годин віщання телерадіостанціями українською мовою;

3) підтримка через ЗМІ преси, яка видається українською мовою;

4) пріоритетне висвітлення в ЗМІ подій, пов'язаних із відродженням національного духу українців.

Для прикладу наведемо журналістський матеріал “Відродження нації”, який яскраво демонструє роль ЗМІ в духовному відродженні нації.

Відродження нації

Фізер Ольга

7.05.2009 17:44

Відродження української самосвідомості потребує негайного прийняття ефективних дій і за важливістю повинно прирівнюватися до питань національної безпеки.

Сильна країна може бути лише у сильної нації, а сильна нація – це нація яка себе поважає.

Україна – країна дзвінких пісень, оригінальних звичаїв та стародавніх традицій... Так пишуть про нашу Батьківщину у путівниках і розповідають іноземним туристам, такою пам'ятається вона українській діаспорі у далекій Канаді, але чи є Вона такою тепер?

Україна живе своїм щоденним життям: то бореться з кризами то вихваляється здобутками, створює нові коаліції то блокує трибуни, вирішує з ким дружити, чю сторону приймати, кому продавати наші підприємства і за які гроші викупляти наших моряків. Звичайне життя звичайної країни. Але ми не звичайна країна, ми – Україна – країна дзвінких пісень, оригінальних звичаїв та стародавніх традицій!!!

Україна живе своїм щоденним життям, а ми, українці, у вирі того життя починаємо потроху забувати ким ми є. Не вірите? Вийдіть на вулицю і спитайте прохожого скільки українських народних пісень він знає, які колядки співають у його родині на святвечір, які народні танці танцювали на

його весіллі, які колискові він шепоче перед сном своєму синові. А ще спитайте його у якому році князь Володимир похрестив Русь, в якому році Богдан Хмельницький підняв повстання проти Польщі і як звать українця що написав першу в світі конституцію?

Як це не сумно, але мало хто з пересічних українців дасть вам правильні відповіді на ці запитання.

Так, ми починаємо забувати ким ми є. Чому? Можливо тому, що цей світ щодня поглинає нас, закручує у вир можливостей, які аж ніяк не можна втратити, у стоси рахунків які треба оплачувати і щоденних клопотів, що потребують негайного вирішення і ми просто не маємо часу перечитати книгу з історії чи поспівати пісень з нашими друзями. А може нам просто байдуже? Надіюсь що ні.

Можливо хтось скаже що ця проблема є суб'єктивною, що це особиста справа кожної окремої людини, проте кожен погодиться, що держава може, і повинна, створити усі необхідні умови аби пробудити зацікавлення людей до дослідження історично-культурної спадщини свого народу.

На мою думку, ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ САМОСВІДОМОСТІ ПОТРЕБУЄ НЕГАЙНОГО ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ ДІЙ І ЗА ВАЖЛИВІСТЮ ПОВИННО ПРИРІВНЮВАТИСЯ ДО ПИТАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.

Адже якщо ми перестанемо бути УКРАЇНЦЯМИ то і перестанемо бути народом, а там де не має народу, – там і держави теж не має.

Реалізувати свій обов'язок держава може через створення якісної, політично нейтральної комплексної програми заходів спрямованих на підвищення рівня національної самосвідомості громадян України не залежно від їхнього віку, професійної діяльності чи фінансового стану.

Така програма може включати впровадження для вивчення у навчальних закладах всіх рівнів акредитації спеціальної дисципліни, в рамках якої спонукатиметься дослідження і вивчення українського фольклору та звичаїв,

відродження традицій. Такою програмою може бути передбачений випуск спеціальних, доступних кожному, видань у яких розповідатиметься про значущі для України історичні події, про видатних українців минулого та сьогодення, про наукові відкриття чи сучасні ноу-хау авторами яких є українці. Також, у рамках такої програми варто фінансувати проведення масштабних концертів і фестивалів народної творчості та сучасної української естрадної пісні. Фінансувати безкоштовні курси народних танців для всіх бажаючих, підтримувати театральні колективи, що у своїх виставах відображають оригінальні звичаї та традиції українського народу. Держава повинна підтримувати музеї і виставкові зали, більше уваги приділяти збереженню історичних архітектурних пам'яток та фінансувати археологічні та історичні дослідження метою яких є відновлення та збереження історично-культурної спадщини України. Варто звернути увагу на кіноіндустрію, тобто фінансувати випуск якісного україномовного кіно. Зрештою, є багато таких та подібних заходів які можуть бути реалізовані через таку програму, головне те, аби їх метою було підвищення української самосвідомості та відродження українського національного духу.

СИЛЬНА КРАЇНА МОЖЕ БУТИ ЛИШЕ У СИЛЬНОЇ НАЦІЇ, А СИЛЬНА НАЦІЯ – ЦЕ НАЦІЯ ЯКА СЕБЕ ПОВАЖАЄ.

<http://narodna.pravda.com.ua/nation/4a02f3b1e0d63/>

7. Титульна нація і національні меншини: толерантність/нетерпимість.

Прояви шовінізму, расової, етнічної ворожнечі

Нині в ЗМІ досить часто звучать голоси представників національних меншин, які закликають до толерантного ставлення до них з боку титульної нації українців.

Поняття “титульна нація” і “національні меншини”, на жаль, озвучується в ЗМІ не так часто. У 2009 році, у зв’язку з декількома випадками нахабного побиття представників інших націй, які мешкали в Україні, у ЗМІ з’являлися гострі матеріали, присвячені аналізу й оцінкам таким подіям.

Серед небагатьох журналістських матеріалів останнього року назвемо публікацію “Тягнибок пояснив, що таке "титульна нація” і здійснимо її аналіз.

Тягнибок пояснив, що таке "титульна нація"

Наша позиція є така, що ми абсолютно не маємо нічого проти того, щоб в Україні процвітали і будували державу представники отих 140 чи більше національностей, які є в нашій державі. Ми за те, щоб вони розвивалися всіляко, тобто щоб існували школи національних меншин, щоб існували культурні центри, релігійні потреби вони могли реалізовувати

Але при цьому всьому ми хочемо, щоб була повага до нас, до українців, щоб вони знали нашу мову так само, щоб вони знали нашу культуру, знали нашу історію, щоб вони жили за нашими законами. Про це заявив в ефірі Радіо "Свобода" лідер ВО "Свобода" О. Тягнибок.

"Щодо міжнаціонального питання. Позиція нашої партії є в принципі європейською позицією. Ми вважаємо, що мусить бути в Україні ухвалений закон, на законодавчому рівні. Закон про титульну націю і про національні меншини, про їхні права і обов’язки. Українців оскільки є більшість, ми є титульною нацією.

До речі, словосполучення "титульна нація" не треба боятися. Дуже часто мене мої опоненти в тому звинувачують, що як це він посмів таке сказати, а насправді цей термін ввели французькі політологи, соціологи, французькі філософи ще в середині 19-го століття. І він означає тільки одне - нація, яка дала ім’я державі. Відповідно, є титульна сторінка, на якій написано зміст

цієї книжки. Можна вживати "національна більшість", немає ніякого значення.

"Свобода" виступає не тільки за закон про українців і представників національних меншин, ми виступаємо за те, щоб був закон про пропорційне представництво в органах влади і українців, і представників національних меншин, щоб вони так само мали право представляти своїх людей і на місцевому рівні, і у Верховній Раді.

При абсолютній повазі до представників інших національних меншин українців як своїх, рідніших я люблю більше... Ми хочемо забезпечувати права для нас, для українців. Ми не хочемо ущемляти інших", – наголосив О.Тягнибок.

Ми радимо зареєструватися на нашому сайті, щоб мати більше можливостей.

27 квітня 2009

<http://www.reactor.org.ua/news/958-4.html>

8. Національні конфлікти

Національні конфлікти в ЗМІ висвітлюються нерегулярно. Також регулярно подається їхня оцінка.

Політика України щодо врегулювання Придністровського конфлікту (аналіз наукових студій)

Для України на початку 1990–х років першочергового значення набула розробка й утвердження в масовій свідомості нової системи зовнішньополітичних пріоритетів, стратегії національної безпеки та концепції зовнішньої політики.

Однак перед державою виникла проблема, яка становила загрозу її національній безпеці й впливала на формування зовнішньої політики. Це – Придністровський конфлікт. Ґрунтовний аналіз документів, пов'язаних із українською політикою в цьому регіоні, дає змогу адекватно оцінити її відповідність тодішнім реаліям, виявити здобутки й прорахунки.

Політика України щодо врегулювання Придністровського конфлікту (аналіз наукових студій)

Для України на початку 1990–х років першочергового значення набула розробка й утвердження в масовій свідомості нової системи зовнішньополітичних пріоритетів, стратегії національної безпеки та концепції зовнішньої політики.

Однак перед державою виникла проблема, яка становила загрозу її національній безпеці й впливала на формування зовнішньої політики. Це – Придністровський конфлікт. Ґрунтовний аналіз документів, пов'язаних із українською політикою в цьому регіоні, дає змогу адекватно оцінити її відповідність тодішнім реаліям, виявити здобутки й прорахунки.

Тематика Придністровського конфлікту була й залишається однією з найдискусійніших як у молдовській, придністровській, так і в українській, російській та румунській історіографії. Тому характерною рисою історіографічного забезпечення теми є надзвичайно велика кількість публікацій. Основним критерієм, який зумовлює поділ наукової літератури, є прихильність авторів до тієї чи іншої сторони конфлікту.

У вітчизняній науці існує низка важливих досліджень, але практично відсутні комплексні наукові праці, які стосувалися б зовнішньої політики України щодо врегулювання Придністровського конфлікту. З наявних найбільшої ваги набувають дослідження керівника Інституту стратегічних досліджень зовнішньої політики України Г. Перепелиці, особливо монографія «Конфлікт у Придністров'ї: причини, прогноз розвитку і

проблеми врегулювання». Автор дає комплексну оцінку конфлікту, чітко виокремлюючи причини, передумови, етапи та проблеми врегулювання.

Вагомою також видається позиція директора Центру досліджень проблем громадянського суспільства В. Кулика, який підтримує необхідність посилення ролі та впливу України в придністровському регіоні Молдови. Цієї ж думки дотримуються Н. Беліцер і О. Сушко, які стверджують, що Україна не демонструвала лідерського характеру у врегулюванні конфлікту.

Загалом першість у дослідженнях належить київським науковцям, друге місце посідають південно-східні регіони України, зокрема Херсонський центр досліджень південноукраїнського прикордоння під керівництвом В. Коробова. Останнім часом у Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича активізувалися дослідження з проблем безпеки Східної Європи. Зокрема, це публікації І. Буркута, А. Круглашова, Г. Мельничук, І. Петрової.

Узагальнюючи стан наукової розробки теми українськими науковцями, зауважмо, що ними ретельно аналізуються причини, передумови та еволюція конфлікту, переговорний процес і участь у ньому країн-гарантів. Проте питання, чи достатньо захищає Україна свої національні інтереси в конфлікті й що потрібно для посилення її ролі в процесі врегулювання, залишається відкритим.

Розглядаючи російські наукові дослідження, варто виокремити дві істотні ознаки. По-перше, тодішня російська преса приділяла велику увагу подіям 1992 року, відверто підтримуючи придністровську сторону. Про це свідчать численні журналістські розслідування: С. Гамової, П. Рашкова, В. Володіна, Е. Кондратьєва та інших. По-друге, переважній більшості наукових праць теж притаманний аналіз Придністровського конфлікту з відчутною ностальгією за втратою імперського впливу Росії. Ця думка є провідною у працях В. Журавльова, К. Затуліна, К. Фролова та інших. Організаційно їхні дослідження тривають у рамках діяльності Інституту країн СНД, який є

одним із джерел аналітичного забезпечення стратегічної політики Російської Федерації у регіоні. Деякі дослідження становлять загрозу національній безпеці України. Зокрема, згідно з теорією Новоросії Є. Морозова ставиться під сумнів суверенітет і територіальна цілісність України. Отже, російські дослідження здебільшого відображають чітку державну стратегію Російської Федерації.

Результати досліджень молдовських і румунських науковців у питанні визначення причин, передумов і перебігу конфлікту діаметрально протилежні російським. Це пояснюється впливом на початку 1990-х років «Народного фронту» – політичної сили Молдови, яка розглядала реінтеграцію країни на пострадянському просторі через механізм об'єднання з Румунією. Проте молдовські науковці порушують проблему в площині пошуку винного, наголошуючи на російських імперських амбіціях і трактуючи події як відкриту агресію Російської Федерації проти Молдови. Особливо чітко ця позиція простежується в дослідженнях Г. Будяну, В. Барсана.

Потенційно цікавою для України видається точка зору відомого молдовського дослідника, уродженця Чернівецької області, директора програм Інституту соціально-політичних досліджень Молдови О. Нантоя, котрий наголошує на пріоритетності внеску України в процес врегулювання. Автор негативно оцінює вплив Росії на перебіг подій і на противагу цьому доводить потребу об'єднання зусиль Києва та Кишинєва у врегулюванні конфлікту. Такий контекст трактування українських ресурсів у процесі врегулювання важливий з позицій реалізації українських національних інтересів у Молдові.

Румунська політична доктрина розглядає Придністровський конфлікт у контексті відомого в Румунії «східного питання», тобто державна приналежність Придністров'я й Північної Буковини розглядається на єдиних концептуальних засадах. Зауважмо, що у зверненнях до європейської

аудиторії претензії на «історичні румунські землі» сформульовані в дещо пом'якшеній формі. Вочевидь, впливає орієнтація Румунії на європейські політичні структури. Наприклад, в англomовній брошурі лідера партії «Велика Румунія» Корнелія Тудора прямо не порушується питання про повернення «вкрадених територій». Автор представлений як письменник, соціолог, політик, доктор філософії в царині історії, духовно – як християнин, румун, європеєць, котрий апелює до історичної пам'яті румунів. Розраховуючи на менталітет західної громадськості, він закликає: «І якщо вже їх (тобто «вкрадені землі»), серед яких, окрім вищезгаданих, також Бессарабія, Герца, Хотин, північно-західна Трансильванія, не можна повернути назад, то в ім'я історичної справедливості принаймні плекатимемо прекрасну мрію і відновлюватимемо Велику Румунію духовно». Загалом румунська наукова політична думка діаметрально протилежна російській, до того ж обидві не генерують креативних ідей щодо врегулювання Придністровського конфлікту.

Основним завданням придністровської політичної науки є комплексне обґрунтування ідеї придністровської державності. Першим осередком наукової думки стала науково-дослідна лабораторія історії Придністров'я під керівництвом істориків М. Бабілуни та Б. Бомешко, у межах якої вперше на концептуальному рівні створено політичну історію Придністров'я, що знайшла своє втілення в тритомному колективному виданні «История Приднестровской Молдавской Республики». Істотні системно-організаційні зміни дослідницького процесу розпочалися приблизно з 2000 року, коли (за сприяння Придністровського наукового центру Російської академії природничих наук) при Придністровському державному університеті імені Т. Шевченка (ПДУ) під керівництвом професора І. Галінського починає функціонувати Центр соціальних і політичних досліджень «Перспектива». Його пріоритетним завданням є політичне й правове обґрунтування ідеї державності Придністровської Молдавської Республіки. Результати

досліджень представлені здебільшого в низці тематичних збірників публікацій матеріалів міжнародних наукових конференцій, які відбувались на базі Придністровського державного університету імені Т. Шевченка. Ці центри є основними генераторами наукової політичної думки Придністров'я, бо навколо них гуртуються найвідоміші дослідники регіону й продукуються основні наукові підходи до розуміння проблеми врегулювання Придністровського конфлікту.

У Придністров'ї немає досліджень, які давали б комплексну оцінку діям України щодо врегулювання конфлікту, проте специфічними в царині дослідження її ролі та потенційних можливостей є праці придністровських дослідників В. Яковлєва та І. Благодатських. Зокрема, відомий широким колам Молдови й Придністров'я громадський діяч, академік В. Яковлєв у праці «Тернистий путь к справедливости» висловлював упевненість, що регіон має ввійти до складу України. Цей погляд варто трактувати як спробу втягнення України до конфлікту, але нехтувати ним під час дослідження української політики недоцільно. Хоча б тому, що використані автором історичні аргументи цілком слушні. Інший придністровський дослідник, у минулому керівник Центру ЗМІ ПДУ ім. Тараса Шевченка І. Благодатських у статті «Проблема оккупированных территорий в историографии Молдовы» розглядає «придністровську проблему» в контексті румуно-молдовсько-українських взаємин. Зокрема, автор доводить, що в умовах нерегульованості Придністровського конфлікту відоме в ХХ сторіччі «бессарабське питання» поставатиме в єдиній площині з придністровською проблемою й матиме небезпечні наслідки для України.

Загалом акценти, на яких наголошують згадані дослідники, у придністровській історіографії мають епізодичний характер і є специфічною формою захисту придністровських геополітичних інтересів.

Отже, підсумовуючи стан наукових досліджень з цієї проблематики, зауважмо, що питання щодо передумов конфлікту, етапів його ескалації не

викликають дискусій. Однак причини, шляхи, способи його врегулювання та позиція України мають гострий дискусійний характер, адже конфлікт зачіпає національні інтереси багатьох країн. Події «не відстоялись у часі» й досі актуальні, тому наукова думка надзвичайно наближена до публіцистики та піар-технологій і, як наслідок, політично заангажована й далека від об'єктивності.

9. Звичаї. Традиції. Нормативна етика.

Висвітлення журналістами проблем, пов'язаних із традиціями і звичаями власного, українського, народу, нині здійснюється майже врівноважено з матеріалами, які висвітлюють традиції та звичаї інших народів світу. Єдиною ознакою необ'єктивності журналістів у висвітленні російських звичаїв та традицій можна було спостерігати протягом 2005–2009 років, наприклад, на «5 каналу». Чи то навпаки, перебільшене за ефірним часом висвітлення російських подій, пов'язаних із традиціями, звичаями й нормами сусіднього народу. Прикладом для нашого аналізу було обрано журналістський матеріал «Старокиївські оповідки та звичаї: сирна паска "князівка", на жаль, не підписаний автором.

СТАРОКИЇВСЬКІ ОПОВІДКИ ТА ЗВИЧАЇ: СИРНА ПАСКА "КНЯЗІВКА"

Киянка | 22.03.2008 15:13

Ділюся сучасно адаптованим старокиївським рецептом сирної паски "князівки", швидкого приготування.

Наступним буде, сподіваюся, розповідь про старокиївську технологію виготовлення великодніх "райських яєць".

Крім різноманітної великодньої випічки, в старому Києві робили сирні паски. В нашому роді зберігся рецепт сирної паски "княжої" (інші її назви: "князівка", "князівна", "Либідь", "підперезана"). З вишуканим, ніжним смаком, ця паска й раніше робилася порівняно швидко, а з сучасними продуктами – взагалі за півгодини. Справа в тому, що цей оригінальний старокиївський рецепт не потребує ані варки, ані відтискання сиру.

Приводжу список необхідних інгредієнтів:

- 1) сиркова маса з курагою або родзинками (раніше брали білий сир середньої жирності), з розрахунку 100 г на середню порцію;
- 2) приблизно така ж кількість крихкого здобного печива, можна шоколадного, з ваніллю (раніше додавали тертий шоколад);
- 3) йогурт в пакеті або коробочці, бажано – апельсиновий, який вносить до солодкого необхідну легку кислинку (раніше сметану збивали з цукром і цедрою), додавати за потребою належної консистенції, про яку пізніше;
- 4) родзинки, цукати, горішки, мармеладки, шматочки фруктів (зараз рекомендую дольки мандаринок, порізані банани) – за бажанням (раніше використовували горіхи, родзинки, курагу, цукати з варення).

Приготування: покришене руками в миску печиво розтирається з сирковою масою, з додаванням йогурта (а також горішків, родзинок і т.д) до утворення щільного, але м'якого "тіста", яке не має, однак, розповзатися. Його формують або в спеціальній формі (зараз можна використовувати форми середньої висоти для випічки-запіканок), попередньо облитій в середині холодною водою, та викладають на невелику пласку тарілку, або – вручну.

Оформлення: є два основних варіанти (перший зручніший, коли нести освячувати).

1. У першому варіанті – харчову цупку прозору або кольорову плівку (можна і фольгу) обгортають з боків циліндриком (раніше використовували розмальований пергаментний папір), так, щоб її краї, підрізані у вигляді

зубців корони, трохи вивищувалися над верхом паски. Обгорнуту паску "підперезують" – звідси й одна зі старих її назв – підв'язують, роблячи їй легку, ледь помітну "талію":) стрічками та мереживом, переплетеними з віночком квітів та "щасним" намистом. У другому варіанті – боки паски обережно посипають крошками печива, або "викатують" її в них.

2. Далі – однаково для обох варіантів: верх паски покривають йогуртом (тут вже потрібен тільки з коробочки, тобто дуже густий), прикрашають родзинками-горішками-цукатами-дольками фруктів (екзотично виглядають кружечки ківі, апельсинові та лимонні дольки), посипають пасхальною кольоровою посипкою (перед освяченням встромляють посередині свічку з маленьким серветковим "комірцем", яку запалюють).

Готують цю паску останньою з усіх великодніх страв (бо довго не стоїть), на ніч її потрібно поставити на холод (прямо на тарілочці опустити в каструлю, накрити кришкою, щоб не завітрювалася). Правда, вона рідко коли залишається до понеділка, бо така ж смакота:).

Різали її товстою шовковою ниткою або просто відділяли великими ложками.

Княжа паска готується з сюрпризами:) – у неї кладуть маленькі символічні подаруночки (фігурки, монетки, каблучки, тощо), щоб вистачило на всіх, їх гуртом роздивляються та весело коментують.

Щодо підперезання: щасне намисто (яким користувалися для запитання дівочої долі, про що писала раніше в інших розділах "Старокиївських оповідок та звичаїв") поколіннями передавали від матері до доньки. Оскільки воно, таким чином, багаторазово святилося разом з паскою, то вважалося особливо цінним, таким, що притягає щасливу долю. У старому Києві такі намиста виготовлювалися за такими ж старовинними технологіями: були це керамічні намистини, покриті різнокольоровою, часто напівпрозорою глазур'ю.

Досі в Києві бува продаються, виготовлені за прадідівськими взірцями, спеціальні великодні кошики для пасок та інших смаколиків: їх верхні частини виготовлялися нещільними візерунками, з використанням фарбованої лози, в яку вплітали квіти, стрічки, мереживо – обов'язково з вербовими гілками, освяченими у вербну неділю, а накривали їх білими мережаними рушниками з вишитими золотими шовковими хрестиками.

Серед всіх інших великодніх страв княжа паска, мабуть, є одним з найдоступніших рецептів для спільної з дітьми (навіть маленькими) творчості, під час якої – особливо підходящий настрій розповісти про традиції та звичаї, й, можливо, разом започаткувати свої.

<http://narodna.pravda.com.ua/life/47e505dfcdb08/>

10. Розробка нових принципів нормативної етики – стримування, обмеження, пересторога – у зв'язку із загостренням глобальних планетарних проблем

Нині існує декілька глобальних планетарних проблем, серед яких неодмінно слід назвати такі:

1) глобальне потепління клімату планети, що очевидно веде до того, що тануть снігові й льодові запаси планети і температура планети швидко підвищується на 1–2 градуси, що неодмінно приведе до незворотних змін у житті усього живого на Землі;

2) техногенна безпечність людей, яка очевидно веде до збільшення техногенних катастроф, що тягне за собою великі руйнації й смерть для людей;

3) розподіл людства на два табори, а саме: прихильників екстремізму у досягненні своїх амбіцій (тероризм) і прихильників мирних засобів вирішення конфліктів;

4) різкий ріст інформаційних ідей, інформаційної інфраструктури, темпи виробництва засобів інформаційного забезпечення технологічних процесів, що об'єктивно веде до втрати людського контролю за підтриманням життєвих циклів людства;

5) різке соціально-майнове розшарування людей планети на бідних і багатих, що тягне за собою неготовність бідних захистити себе від старих хвороб та їхніх сучасних мутацій;

б) різке збільшення кількості населення Землі, що веде до нездатності промисловості забезпечити їх їжею та іншими засобами для повноцінного існування.

Загострення глобальних планетарних проблем відбивається в журналістському висвітленні нерівномірно, епізодично, хаотично й без належного фахового аналізу.

Прикладом журналістського матеріалу ми обрали публікацію «Причини аварії на 4-му блоці Чорнобильської АЕС».

ПРИЧИНИ АВАРІЇ НА 4-МУ БЛОЦІ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ АЕС

“Все, що стосується чорнобильської катастрофи, її причин та наслідків, повинно бути розголошено. Необхідна повна, неприкрита правда. Люди повинні мати можливість самим складати власні думки про те, що безпосередньо торкається життя та здоров'я кожного з нас та наших нащадків, мати право на участь у прийнятті ключових рішень, які визначають долю країни та планети. Я переконаний, що ядерна енергетика необхідна людству та повинна розвиватись, але тільки в умовах практично повної безпеки. Зволікати не можна.”

Академік А. Сахаров

Встановлення причин аварії на четвертому блоці **ЧАЕС** є найбільш дискусійним та суперечливим питанням й до сьогодні. Існує два табори фахівців, які мають протилежні погляди та думки з приводу дійсних причин руйнації енергетичної установки в 1986 році. Перші – це проєктанти, які стверджують, що основна причина аварії полягає в не професіональних діях оперативного персоналу блоку. Другі – це безпосередньо персонал станції, який не менш аргументовано, доводить, що проєктантами були допущені суттєві прорахунки в будові ядерного реактору. За більш ніж двадцятирічний термін дискусії між цими фахівцями не вщухають. З кожним новим роком, який віддаляє нас від подій того квітневого дня, з'являються нові версії причин аварії, нові факти.

Попри наявність запеклої дискусії між проєктантами та експлуатаційниками АЕС щодо **першопричин аварії**, існує офіційно прийнятий перелік причин вибуху реактору **ЧАЕС**, який було визначено шляхом детального та всебічного аналізу перебігу подій. Таке розслідування було виконано комісією Держпроматомнагляду колишнього **СРСР**, яка була створена 27 лютого 1990 року. Комісія визнала, що для конструкції реактору є характерним наявність позитивного парового коефіцієнту реактивності та позитивного коефіцієнту реактивності потужності. Завдяки цьому, як наслідок помилки проєктантів реактору, при розрахунках фізичних та конструкційних параметрів активної зони, реактор являв собою динамічно нестабільну систему. Комісією було проаналізовано 13 версій причин аварії, з яких найбільш вірогідною було визнано версію, яка пов'язана з наявністю ефекту реактивності системи керування та захисту реактора.

Такими виглядають технічні причини. Поряд з цим, помірковані фахівці вказують на наявність більш глибоких причин катастрофи, а саме – недостатній рівень культури ядерної безпеки в колишньому **СРСР**. Що за цим криється? Відсутність розвинутої системи ядерного законодавства, невиконання принципу повної відповідальності експлуатуючою організацією

за безпеку ядерної установки. Недостатня увага до людського фактору та його можливого впливу на безпеку АЕС, недосконалість експлуатаційних процедур та відповідних інструкцій та регламентів. Недостатня увага до досвіду інших держав та відставання методології аналізу безпеки ядерних енергетичних установок СРСР. Як наслідок, до експлуатації було допущені енергоблоки з вагомим дефіцитом безпеки (позитивний вибіг реактивності при введенні в активну зону реактору стержнів системи захисту та керування та ін.), які разом з неадекватними діями персоналу стали безпосередніми причинами аварії.

Аналіз аварії засвідчує, що певні системи безпеки повинні функціонувати виключно на основі сигналів технічних систем контролю параметрів енергетичної установки, а не на командах операторів. Прикладом реалізації цього може слугувати система, яка була встановлена на реакторах РБМК – це автоматизовані системи розрахунків оперативного запасу реактивності з подачею сигналу аварійної зупинки реактору за умови зменшення запасу реактивності нижче певного (заданого) рівня.

Зрозуміло, що пошук вичерпних відповідей щодо причин аварії на **Чорнобильській АЕС** триває. Дискусія продовжується. Нижче приведені посилання на матеріали та публікації в Інтернет, що найбільш адекватно (на погляд автора цього сайту) розглядають проблему причин руйнації ядерного блоку на **ЧАЕС**.

<http://www.chornobyl.in.ua/ua/cause-accident.htm>

11. Журналістська етика

Про журналістську етику повідомляється не так часто, як хотілося б самим журналістам.

Подекуди ми зустрічаємо журналістські матеріали, як, наприклад, “Вибори, журналістська етика та міжнаціональні відносини”, який належить Олександру Фельдману.

ВИБОРИ, ЖУРНАЛІСТСЬКА ЕТИКА ТА МІЖНАЦІОНАЛЬНІ ВІДНОСИНИ

№ 7 (382) 23 лютого – 1 березня 2002

Автор: Олександр ФЕЛЬДМАН

(президент Асоціації національно-культурних об'єднань України)

Напередодні новорічних свят в Україні офіційно почалася чергова виборча кампанія. Справа потрібна і звична для будь-якої демократичної країни. Однак у нас виборчі перегони перетворюються на щось середнє між епідемією масової політичної психопатії та громадянської ідеологічної війни із застосуванням усіх видів інформаційної зброї (іноді, на превеликий жаль, і не тільки інформаційної). Словосполучення «чорний піар» вимовляється як магічне заклинання, багатотисячна армія кандидатів у депутати починає цікавитися тим, які ЗМІ кого «мочать» і за скільки.

Тож мене як керівника організації, що представляє інтереси національних меншин, більше за все турбує те, що в процесі гострої передвиборної боротьби для її учасників виникає велика спокуса зіграти на протиставленні одних громадян України іншим за принципом їхньої етнічної та релігійної приналежності, на гострих і неоднозначно трактованих проблемах міжнаціональних взаємин. Підстав для таких побоювань, на жаль, досить багато. Рівень політичної й інформаційної культури багатьох наших політиків і журналістів залишає бажати кращого. Образити опонента, посягнути на його людську, у тому числі національну та релігійну гідність, – суцзя дрібниця, майже в рамках «норми». І аргумент залізний – свобода

слова. Не дай Боже, заїкнутися про якісь етичні обмеження чи політичну коректність у подачі інформаційних матеріалів – тебе відразу можуть записати в розряд противників демократії.

До речі, про політичну коректність. Минулого року навесні в одному поважному київському виданні, у номері, що вийшов напередодні 8 березня, було надруковано великий матеріал, у якому в знущально-в'їдливому тоні критикувався принцип політичної коректності. Йдучи за логікою автора, феміністки, етнічні й інші меншини за допомогою ідеї політичної коректності підступно заволоділи бастіоном світового імперіалізму і тепер за допомогою троянського коня політкоректності й американського впливу намагаються розбестити весь інший світ. Цей квазіінтелектуальний стьоб можна було б розглядати як недоречний жарт, якби не йшлося про найсерйозніші речі.

Після трагічних подій 11 вересня минулого року в усіх впливових мас-медіа США шановані й популярні в країні люди виступили із закликом утриматися від проявів агресії та нетолерантності стосовно мусульман. В американських школах пройшли уроки, на яких учителі виступили з подібним зверненням до школярів. І це стало кращим проявом морального здоров'я нації. А в нас?

Асоціації національно-культурних об'єднань України довелося близько року позиватися з відомою й авторитетною просвітницькою організацією, чия обласна газета для дітей і юнацтва (!) надрукувала добірку відверто юдофобських матеріалів. Інше видання (популярний всеукраїнський тижневик) опублікувало замітку з розряду кримінальної хроніки про протиправні діяння керівника громадської організації німців, які мешкають в Україні, і при цьому помістило шаржоване зображення німецького солдата часів Другої світової війни. Природно, це образило національні почуття представників німецької громади в Україні. Причому після критичних

відгуків видання не вибачилося. І це далеко не одиничні приклади, їхній список можна продовжити.

Наприкінці минулого року Асоціація національно-культурних об'єднань України виступила з ініціативою про проведення в українських школах уроків толерантності. Міністерство освіти й науки нас підтримало. Але від педагогів і керівників освітніх закладів нерідко доводилося чути запитання: «А навіщо проводити ці уроки?» Мовляв, міжнаціональних конфліктів у нас, слава Богу, поки немає. Знайома логіка. Відповідно до неї вирішенням проблем варто займатися лише тоді, коли від них нікуди вже не дінешся. Тому, напевно, ми й живемо в режимі – від аварії до катастрофи, від катастрофи до аварії.

Тож не сміятися треба над тим, як американці носяться зі своєю горезвісною політичною коректністю, а вчитися у них.

Спроби використання проблематики міжнаціональних відносин у передвиборній боротьбі чітко проявилися ще до офіційного початку виборчої кампанії. Спробною кулею стали спекуляції на питаннях усеукраїнського перепису населення. Характерно, що і представники «Русского блока», і їхні опоненти з «Просвіти» заявили майже однакові претензії до організаторів перепису. Ось тільки одні підозрювали їх у підступних русофобських задумах, а інші – в українофобських. Схоже, що обидві сторони переслідували ті ж самі цілі – нагнітання політичної напруженості навколо перепису населення, дискредитація її результатів, якщо раптом вони виявляться не вигідними для них, і привернення уваги до своїх організацій.

Друга спроба – винесення на розгляд Верховної Ради України відразу декількох проектів закону про мови. Мовне питання традиційно є в нас однією з найбільш гострих, хворобливих і потенційно конфронтаційних проблем. Це той самий випадок, коли для депутатського корпусу вкрай складно знайти взаємоприйнятний компроміс. А в ситуації перед виборами – практично неможливо. Зате як зручно – розділити і депутатів, і виборців на

«москалів» і «націоналістів». Дешево й сердито. Ось тільки чи виграє від цього Україна?

Передбачаючи спекулятивне педалювання національного питання в передвиборній боротьбі, Асоціація національно-культурних об'єднань України звернулася до політичних партій і виборчих блоків із закликом не припускатися у своїх агітаційних матеріалах і пропагандистській діяльності посягань на національну та релігійну гідність своїх політичних опонентів, уникати будь-яких проявів расизму та ксенофобії, не спекулювати в передвиборних дискусіях на гострих і проблемних питаннях міжнаціональних взаємин.

Напевно цей заклик багатьом видасться наївним й утопічним, таким, що не відповідає жорстоким реаліям передвиборних битв у нашій країні. Але ми не пропонуємо нічого надприродного. Відповідно до п.3 ст.56 Закону про вибори народних депутатів України забороняється поширення в якійсь формі матеріалів, що містять заклики до насильства та розпалу міжетнічної, расової та релігійні ворожнечі. Однак і у звичайних умовах подібна правова норма практично не працює, тому є підстави сумніватися в її дієвості в період виборчої кампанії.

Так чи інакше, ми сподіваємося, що Центрвиборчком не проігнорує можливі факти порушення п. 3 ст. 56 і поставить надійний заслін перед спробами непорядних політиків використовувати гострі і складні проблеми міжнаціональних взаємин в Україні у своїх негідних цілях. Але було б межею наївності покладатися лише на добру волю і політичну відповідальність державних чиновників. Необхідний серйозний і масштабний контроль над виборчим процесом. Тому ми вітаємо створення Всеукраїнського громадського моніторингового комітету, що здійснюватиме громадський контроль над ходом виборчої кампанії, інформування громадськості України та міжнародного співтовариства про відповідність проведення виборчої

кампанії 2002 року нормам національного законодавства та міжнародного права, готові всіляко підтримувати його діяльність.

Водночас, проблеми етики міжнаціональних відносин, як уже наголошувалося вище, пов'язані не лише з виборами та виборчим процесом. І увага громадськості до цих питань не повинна обмежуватися періодом виборчої кампанії. Тому великі надії ми покладаємо на діяльність громадської Комісії з журналістської етики. Природно, що на даний момент її основна увага прикута до проблеми об'єктивного висвітлення березневих виборів 2002 року. Але й окрім виборів у діяльності українських ЗМІ, у взаєминах усередині журналістського співтовариства та у його взаємодії з суспільством і державою накопичилося чимало проблем правового й етичного характеру.

Якщо діяльність Комісії з журналістської етики отримає реальну підтримку журналістського співтовариства і знайде своє продовження і після виборів, то неминуче постане питання про розробку деякого етичного кодексу українських журналістів. Звісно ж, це повинен бути документ, що відповідає українським реаліям, але бажано враховувати і міжнародні стандарти. Тож хотілося б звернути увагу журналістського співтовариства України на те, що в більшості подібних етичних кодексів сформульовано норми, які стосуються висвітлення журналістами етнічних проблем.

Так, у Декларації принципів поведінки журналістів, ухваленій Міжнародною федерацією журналістів, міститься такий пункт:

«Журналіст зобов'язаний враховувати небезпеку дискримінації, яка може виникнути для людини через діяльність засобів масової інформації. Він має робити все можливе, щоб не припускатися в публікаціях такого роду дискримінації, обігрування, зокрема, ознак раси, статі, сексуальної орієнтації, мови, релігії, політичних й інших переконань, а також національного та соціального походження».

У «Кодексі професійної етики», ухваленому «Товариством професійних журналістів», заявляється про необхідність «уникати упередженого ставлення до людей через їхню расову, статеву, релігійну, етнічну та географічну приналежність, сексуальну орієнтацію, фізичні вади, зовнішність чи соціальний статус». Схожі норми містяться в «Міжнародних принципах журналістської етики», прийнятих на IV Консультативній зустрічі міжнародних і регіональних професійних журналістських організацій 1983 року в Празі, «Кодексі преси (принципах журналізму)» Німецької ради преси, «Кодексі професійної етики російського журналіста» і багатьох інших подібних документах. Здається, що відповідна норма мусить бути і в етичному кодексі українських журналістів.

Зрозуміло, саме по собі створення Комісії з журналістської етики, розробка і прийняття кодексу журналістської етики не очистять українську журналістику і не перетворять її одноmomentно на цивілізований інститут сучасного громадянського суспільства. Але етичний стандарт необхідний хоча б як ідеал, до якого варто прагнути, як планка, що дозволяє суспільству і самим журналістам вимірювати моральну спроможність окремих представників інформаційного цеху.

<http://www.dt.ua/3000/3050/33880/>

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

ЕВТАНАЗІЯ

Автор: Сергій Кузнецов

Джерело: <http://www.journalist-pro.com/2009/11/17/jevtanazija.html>

1984 Нідерланди, 2002 Бельгія, 2008 США штат Орегон, 2008 штат Вашингтон - місця, де поважають бажання смерті. Де законом прийнята «смертельна ін'єкція». Росія, Казахстан і ми, Україна – де нестерпимі муки

людини не привід для добровільного відходу з життя. Де евтаназія є злочином навіть в 21 столітті.

Скільки болісних днів даремного життя могли б спростити собі невиліковно хворі люди, адже якщо вирішувати не їм, що робити з їх власним життям, то тоді кому, кому вирішувати? Юлі було 16 років. Три роки вона була хвора на рак легенів. Ось тільки пара цитат з її щоденника, що розповсюдився по багатьом сайтам в інтернеті: «Три роки я хвора на рак. З того моменту, коли медицина відібрала у мене останню надію, я чекаю смерті. Знову ця медсестра не потрапила у вену, коли ставила крапельницю!

«Сьогодні до мене приходив давній класний керівник. Він посміхався мені, але я бачила його страх наблизитися до мене, боявся чогось незрозумілого, просто боявся. У такі хвилини відчуваю себе чудовиськом, але ж я не заразлива, я просто вмираю... Я лежала на ліжку і голосила. У кімнату зайшла мама і хотіла мене обійняти, адже окрім цього вона нічого не може зробити. Вона сказала, що дуже мене любить. А я кричала, що якщо вона так сильно мене любить, то хай мені це доведе і вб'є мене»...

Це всього одна історія однієї дівчинки, яка через свою хворобу не могла терпіти біль. Їй все одно належало померти. Але як, звиваючись в потворних гримасах пекельного білю на очах власної матері, або спокійно, тихо, і швидко, за допомогою евтаназії. Часто люди, які так благо вірять в те, що відбирати життя не в праві жодна людина на світі, навіть сам володар цього життя, змінюють власну думку, коли у них захворює хтось поряд. Коли вся їх лицемірна стара віра, в щось непорушне рушиться, звивається і шкіриться від болю. Шкода, що це буває не зі всіма, інакше у нас давно б евтаназія стала законною.

Що краще, померти у себе на ліжку, за допомогою ампули отрути, ретельно підбраної медиками або зробити самогубство, так і не витримавши болю? Біль буває різним. І те, що здатний витримати один - інший не зможе. Твердолоба упертість уряду і гуманність наших місцевих «чеснот», створює

сучасну машину повільної смерті в суспільстві, і не намагається подивитися на події ширше, ніж вихованці радянської школи дитинства.

Особисто я – сучасна людина, яка сама стежить за власним життям. Продовжувати жити або піти з нього завтра – цей вибір залежить тільки від мене. І я хотів би точно знати, що якщо, не дай Бог, у старості мене затаврують яким-небудь невиліковним вірусом, я можу вибрати своєчасний відхід з життя, коли побажаю.

Це не злочин.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Сергія Кузнєцова «ЕВТАНАЗІЯ»

Автор аналіза – Дичко Ольга

Чотири аспекти аналізу проблематики ЗМІ:

- *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- *змістовий* (структурно-смісловий),
- *функціональний* (рольовий),
- *соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Отже, стаття «Евтаназія» Сергія КУЗНЕЦОВА носить наступний *формальний аспект*.

Лексико-семантичні особливості:

1) подані слова, словосполучення і пропозиції, мають семантику співчуття, переживання, відчуття небезпеки, текст має емоційне, досить жорстке забарвлення: «смертельна ін'єкція», «з того моменту, коли медицина відібрала у мене останню надію, я чекаю смерті», «... Він посміхався мені, але я бачила його страх наблизитися до мене, боявся чогось незрозумілого, просто боявся... », «Я лежала на ліжку і голосила», «Шкода, що це буває не зі

всіма, інакше у нас давно б евтаназія стала законною», «Біль буває різним. І те, що здатний витримати один – інший не зможе... », «створює сучасну машину повільної смерті в суспільстві».

Синтактико-стилістичні особливості:

1) матеріал складається з семи абзаців, різних за об'ємом, змісту і якості речень.

2) перший абзац складається з чотирьох речень, з яких два є складними з пояснювальними залежними реченнями ;

3) другий абзац включає 2 простих і двоє складних пояснювальних, залежних речень.

4) третій абзац – сім речень, три простих, і чотири є складними із структурою уточнюючих і пояснювальних додаткових речень.

5) четверті і п'яті абзаци складаються з 10 речень, з яких лише 3 є простими, і сім складних підлеглих, з уточненнями і пояснювальними, що говорить про уміння автора використовувати лінгвістичний – синтаксико-стилістичний потенціал.

6) шостий, сьомий абзаци включають одне складне речення, і три простих, таких, що уточнюють

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз матеріалу «Евтаназія» дозволяє виділити такі особливості:

1) текст має декілька векторів, а саме: аналітичний, такий, що оповідає, спонукальний, питальний .

2) текст сприймається легко, насичений цитатами, прикладами з життя, не може не викликати емоцій, спонукаючих задуматися читача над даною проблематикою.

3) матеріал направлений на широкий круг читачів, з причини простоти тексту і актуальності освітлюваної теми.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз статті «Евтаназія» носить такі риси:

1) по своїй структурі текст достатньо органічний: має провокаційні, жорсткі елементи, зачин, розповідь про життя приреченої на болісну смерть людини, міркування автора, вислів власної точки зору, аргументація.

2) структура тексту мотивована риторично проблемними питаннями, що дозволяє авторіві тримати увагу читацькій аудиторії.

Стаття «Евтаназія» Сергія Кузнецова носить наступний *функціональний (рольовий) аспект*:

1) матеріал виконує інформативно -провокаційну роль.

2) проблема виписана чітко, ясно.

3) матеріал соціально-значущий і актуальний.

Здійснення соціально-оціночного аналізу (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки) матеріалу «Евтаназія» привів до наступних висновків:

1) автор статті дає оцінку такому явищу як евтаназія, висловлює можливі причини неправильного (на думку автора) сприйняття суспільством евтаназії: «Особисто я – сучасна людина, яка сам стежить за власним життям. Продовжувати жити або піти з ньогої завтра – цей вибір залежить тільки від мене. І я хотів би точно знати, що якщо, не дай Бог, в старості мене затаврують яким-небудь невиліковним вірусом, я можу вибрати своєчасний відхід з життя, коли побажаю. Це не злочин»; «Твердолоба упертість уряду і гуманність наших місцевих «чеснот», створює сучасну машину повільної смерті в суспільстві, і не намагається подивитися на події ширше, ніж вихованці радянської школи дитинства»;

2) матеріал соціально актуальний.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА
НАЦІОНАЛЬНО-ЕТНІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

НАЦІОНАЛЬНІСТЬ І ЗЛОЧИННІСТЬ: ШТУЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Автор матеріалу – Бойко ТОДОРОВ

Джерело: <http://www.dt.ua/3000/3050/68473/>

«Дзеркало тижня» № 5 (785) 13–19 лютого 2010

Одного ранку чорношкірий чоловік і двоє його білошкірих колег, сидячи в офісі неподалік автозаправки, почули жіночий крик: «Допоможіть! Грабують!». Вони кинулися за білошкірим злодієм, і чорношкірий чоловік, наздогнавши його, затримав. На цей час поліція вже прибула на місце злочину. Один із поліцейських, припустивши, що чорношкірий чоловік і є злодієм, схопив його за руку і наказав: «Підеш зі мною».

Цей випадок трапився в Канаді кілька років тому, але подібні історії відбуваються щодня і повсюдно. Автоматичне сприйняття представників певних рас або національно-етнічних груп як більш схильних до злочинів є, на жаль, реальністю правоохоронних органів у більшості країн світу.

Хоча така практика відома з давніх-давен, етнічно-вибірковий підхід, як це тепер називається, став особливо проблематичним наприкінці ХХ століття, коли почастишали випадки зловживань з боку правоохоронних органів. Вони мають місце щоразу, коли поліцейський зупиняє, заарештовує, обшукує або допитує особу на тій підставі, що, на його думку, ймовірність вчинення певних злочинів представниками расової або національної спільноти, до якої належить ця особа, є вищою за ймовірність вчинення аналогічних злочинів іншими представниками суспільства загалом. Дії поліції щодо цих людей рідко бувають прийнятними. Ставши одного разу об'єктом вибіркового затримання та обшуку поліцією, людина сприймає це

щонайменше як обтяжливу незручність, але найчастіше — це принизливий і стресовий досвід. Непропорційне застосування сили щодо певних національних груп відбувається не тоді, коли расова належність або національне походження використовується як одна з ознак під час розшуку певного злочинця, а коли національні і навіть расові спільноти розглядаються як більш схильні до вчинення певних видів злочинів.

Етнічно-вибірковий підхід набуває різноманітних форм, як-от: зупинення перехожих або водіїв, зовнішність яких має певні расові ознаки; зневажливе ставлення з боку правоохоронних органів або залякування затриманих; застосування надмірної сили або тривале тримання представників певних меншин під вартою; посилена увага до певних злочинів або окремих районів міста, оскільки їхніх мешканців легше переслідувати тощо. Все це за своєю суттю є дискримінацією.

Багато країн і міжнародних організацій докладають зусиль, щоб зрозуміти й запобігти практиці визначення потенційного злочинця за расово-етнічними ознаками. У Великій Британії після неадекватного реагування поліції на очевидно расистське вбивство чорного підлітка 1993 року уряд започаткував розслідування, яке розкрило існування «інституціонального расизму» в органах поліції. У Сполучених Штатах суворі заходи боротьби з расово-етнічною дискримінацією спричинив цивільний судовий процес 1998 року, в результаті якого з'ясувалося: попри те, що чорношкірі водії становлять лише 17 % усього населення, 70 % таких водіїв поліція зупиняє і обшукує. У Канаді органи місцевої поліції провели розслідування випадків етнічно-вибіркового підходу до певних расово-етнічних меншин. У Франції громадські організації посилюють кампанію боротьби з цією практикою. У Європі прецедентне право Європейського суду з прав людини встановило: випадки, коли раса є виключним або вирішальним чинником для застосування правоохоронних заходів, – є проявом дискримінації.

В Україні, попри етнічну різноманітність (національні меншини становлять 22,2 % населення) та зростання кількості мігрантів, на державному рівні досі не існує жодної програми підвищення рівня толерантності в суспільстві. Першу спробу залучити представників української міліції до вирішення проблеми етнічних стереотипів (шляхом аналізу внутрішніх підзаконних актів МВС у контексті етнічної упередженості) було здійснено лише минулого року — в рамках спільного проекту Британської ради в Україні, Британського посольства в Україні, МВС України та Харківського інституту соціальних досліджень. Проаналізувавши низку документів, група дослідників виявила 14 підзаконних актів МВС, які базуються на етнічно-вибіркових принципах і прямо визначають расу та етнічну належність як ключовий фактор у визначенні підозрюваних.

Проте етнічно-вибірковий підхід є як дискримінаційним, так і неефективним. Адже ставлення правоохоронних органів до певних груп суспільства ґрунтується не на доказах, а на упередженнях і стереотипах. Необґрунтованість расистських стереотипів щодо злочинності легко побачити, якщо порівняти досвід деяких національних меншин в різних країнах: вірмени в Росії і вірмени у Франції матимуть різні спогади про зустрічі з поліцією; ірландець, який жив у США, був би вельми здивований вибірковим ставленням до себе у британських аеропортах, а єврей в Україні мав би інший досвід спілкування з правоохоронними органами, ніж єврей у Нідерландах.

Однак не варто думати, що згадана практика є наслідком расистських настанов, нібито поширених серед працівників правоохоронних органів. Існує кілька чинників, що впливають на нерівномірність уваги органів поліції до представників расово-етнічних меншин. Зокрема, дискримінацію спричиняє і загальна соціальна нерівність расово-етнічних меншин, відмінності у використанні публічного простору (наприклад, переважне

використання громадського транспорту деякими групами населення означає, що їх частіше можна побачити на залізничних вокзалах та автобусних станціях), перебільшення з боку засобів масової інформації, запальна риторика націоналістів про прямий зв'язок між певною національністю та злочинами тощо.

Крім того, що етнічно-вибірковий підхід порушує права і гідність цілої спільноти, він є ще й неефективним засобом охорони громадського порядку. Його часто виправдовують тим, що він підвищує рівень «влучання в ціль» – тобто виявлення осіб, які порушили закон. Проте фактично це є марнуванням ресурсів правоохоронних органів, оскільки залишаються нерозкритими більшість потенційних злочинців і злочинів. 1998 року, наприклад, митна служба США вивчила спосіб проведення обшуків і виявила, що 43 % обшуканих були афроамериканцями або латиноамериканцями. Тоді вона вирішила змінити процедуру затримання та обшуку, заборонивши расово-етнічний вибірковий підхід, який обґрунтував затримання, і запровадивши спостереження за поведінкою пасажирів. У його основі – вивчення характеру поведінки пасажирів: як-от знервованість, неузгодженість у поясненнях тощо. Крім того, митна служба поліпшила нагляд за ухваленням рішень щодо затримання та обшуку пасажирів. За два роки після цього обшуків було здійснено на 75 відсотків менше, а показник «влучання в ціль» зріс з майже 5 % до понад 13 %.

Зв'язок між національністю та злочинністю деякі правоохоронні органи виправдовують статистикою, яка свідчить про те, що представники певних національних меншин скоюють значну частину деяких типів злочинів. Однак ця аргументація спирається на очевидну логічну помилку – ніхто не став би робити висновок, наприклад, що більшість чоловіків є гвалтівниками просто на тій підставі, що всі гвалтівники – чоловіки.

Звісно, диспропорції у спрямуванні зусиль правоохоронних органів на певні групи населення часто заперечуються як хибне уявлення про те, що ці

групи є об'єктами більш прискіпливої уваги поліції. Проте емпіричні спостереження в багатьох країнах, таких як Угорщина, Франція, Болгарія, Канада, Велика Британія, Росія, Іспанія, США, свідчать не лише про те, що поліція найчастіше переслідує представників меншин, а й про те, що посилена увага до цих груп населення не є запорукою більш високих показників розкриття або запобігання злочинам.

Мало того, намагання спростити цю проблему, стверджуючи, що це лише наслідок хибного сприйняття дійсності, означає, що думка певних соціальних груп не має значення для суспільства. Якби навіть це справді було наслідком хибного уявлення, все одно це становить проблему: адже віра громадян у панування закону є вирішальною для дотримання ними цих законів і правил. Чим більше меншини потерпають від органів, створених для охорони правопорядку, чим більше їм дають зрозуміти, що суспільство їм не довіряє і що вони є об'єктом суспільної зневаги, тим меншу мотивацію дотримуватися правил цього суспільства вони мають. Отже, приписування вищого рівня злочинності певним національним меншинам загрожує їхнім відчуженням і зниженням почуття повноцінного громадянина і члена суспільства в їхніх представників.

Запровадження законності у справедливий та ефективний спосіб не може спиратися на стереотипи. Міжнародний досвід показує, що вимога до працівників правоохоронних органів застосовувати принцип «розумної підозри» (спроможність надати чітку інформацію, яка переконала б незалежного спостерігача, що певна особа могла скоїти або скоїла злочин) значно знижує рівень дискримінації національно-етнічних груп. Низка інших заходів, таких як моніторинг поліцейського затримання та обшуку, підвищення освіти та тренування персоналу з питань расового розмаїття та полікультурної обізнаності для працівників правоохоронних органів, заходи, спрямовані на зміцнення довіри між правоохоронними органами та етнічними спільнотами (у тому числі різні профілактичні програми),

ефективна система подання та реагування на скарги громадян, як показує практика, також сприяють зменшенню обсягу застосування етнічно-вибіркового підходу.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Автор аналізу – Коваль Людмила

НАЦІОНАЛЬНІСТЬ І ЗЛОЧИННІСТЬ: ШТУЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Отже, стаття «Національність і злочинність: штучний зв'язок» журналіста Бойка Годорова має такий формальний аналіз:

Лексико-семантичні особливості:

➤ толерантне ставлення автора до описуваної проблеми та представників різних національних меншин («чорношкірий чоловік», «це за своєю суттю є дискримінацією», «на державному рівні досі не існує жодної програми підвищення рівня толерантності в суспільстві», «етнічно-вибірковий підхід є як дискримінаційним, так і неефективним»);

➤ наступні словосполучення та речення мають семантику співчуття, вболівання («сприйняття представників певних рас або національно-етнічних груп як більш схильних до злочинів є, на жаль, реальністю правоохоронних органів у більшості країн світу», «Непропорційне застосування сили щодо певних національних груп, зупинення перехожих або водіїв, зовнішність яких має певні расові ознаки; зневажливе ставлення з боку правоохоронних органів або залякування затриманих; застосування надмірної сили або тривале тримання представників певних меншин під вартою»).

Синтактико-стилістичні особливості:

➤ журналістський матеріал складається з 13 різних за обсягом абзаців;
 ➤ з першого по шостий абзац використовуються зокрема складно підрядні речення, що дає можливість більш конкретно розтлумачити

проблему, ускладнені вставними конструкціями (вставні конструкції вживаються в ролі засобів зв'язку, що слугують для зчеплення синтаксичних конструкцій та оформлення відношень між ними), які посилюють, підкріплюють основне повідомлення, в якому вже щось стверджується;

- сьомий абзац має три речення: перші два є простими, третє ускладнене порівняннями та сполучниками сурядності, що вказує на прагнення журналіста детально пояснити та розтлумачити проблему;

- у восьмому абзаці – три речення, кожне з яких є складнопідрядним, останнє речення ускладнене вставною конструкцією, що дає можливість ширше розкрити суть зображуваного явища;

- з дев'ятого по дванадцятий переважають складні зі структурою уточнюючих та пояснювальних підрядних речень, , що свідчить про гарне вміння автора-журналіста використовувати лінгвістичний – синтаксико-стилістичний потенціал;

- тринадцятий абзац має три речення, перше з яких є простим, а останнє завдяки використанню численних синтактико-стилістичних прийомів розкриває проблему.

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

- текст має аналітичний, оповідальний та спонукальний вектори;
- текст орієнтований орієнтований на пересічного громадянина, але простежується певна спрямованість на працівників внутрішніх справ;
- стаття сприймається досить легко, не перенасичена термінологією та незрозумілою лексикою;
- автор прагне до переконливості (про це свідчить цитування, порівняння, наведення статистичних даних)
- текст є аналітичним, автор повністю розкриває проблему.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз матеріалу «Національність і злочинність: штучний зв'язок» дозволяє виділити структуру тексту:

➤ текст побудований органічно та має чітку структуру (зачин, розповідь, кінцівку);

➤ структура тексту вмотивована цитуванням, статистичними даними, задля створення цілісної картини проблем національних меншин.

Функціональний (рольовий) аналіз:

➤ текст є актуальним та має суспільно-важливе значення;

➤ стаття спрямована проінформувати та стимулювати вирішення даної проблеми.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки):

➤ автор описує проблему, не забуваючи про моральність;

➤ матеріал є соціально актуальним, журналіст у свою чергу професійно виконав свій обов'язок.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

ПРО ВУХОЧИСТКИ, ДЖУЛІАНА БАРНСА І КРИЗУ

Автор матеріалу – Михайло Бриних

Джерело: ШО. – № 12. – грудень 2008

Чомусь мені здається, що деякі слова безпосередньо впливають на забруднення вух. Не в переносному сенсі, а в буквальному. Себто, чуєш якесь слово – і можеш зразу хапати вухочистки і вигрібати з вух різне лайно. Криза – одне з таких слів. Тож і єдина перевага його надмірного вживання – це стимуляція гігієнічних процедур.

Свого часу я вчитав у Джуліана Барнса цитатку, яка чудово пояснювала сутність кризи. Я так часто послуговувався нею, що примудрився забути – за винятком одного слова (де мої вухочистки?). Очевидно, ця мудрість

перестала бути для мене цитатою й перетворилась на частину мого світогляду. Література все ще працює, бляха.

Тож нічого мені й не залишається, як видобути з голови рештки Барнса, - вухочисток, здається вистачить.

З дитинства кожен із нас знає, що скільки б не повторював «халва» - солодке у роті не стане. Барнс переконав мене, що в наш час ця галіма логіка не дія. В суспільстві вухастих балакунів, демагогів та ортодоксальних злочинців зі світу високої політики укорінилося інше правило: явища не існує доти, поки про нього мовчать. Масове ж промовляння будь-якої дурниці призводить до її втілення і зміцнення. Це щось на кшталт викликання духів спіритистами кінця ХІХ століття: збирались собі за столом ніби не найдурніші люди, хапалися за руки й починали кликати, приміром, якогось Джимі, закопаного в землю ще століття тому. І викликали його доти, аж поки мертв'яку Джимі вривався його потойбічний терпець – і він приходив. Іноді – якщо його кликали занадто довго та виснажливо – він міг припхатися не сам, а зі своїм колегою, в котрого давнє тотемне ім'я теж на «-ець» закінчується (криза, до речі, – одне з його безпосередніх втілень, про що кожна дитина знає).

Барнс, очевидно, не перший, хто роздивився в безбожних надрах сучасної цивілізації перекривлене й трансформоване віддзеркалення Святого Письма, де кожне Слово ставало дією. Нюанс полягає у тому, що перший-ліпший пройдисвіт не може опанувати один з Божих талантів, а ось зімітувати його – це, як виявилось, набагато простіше.

Отже, варто критичній масі соціальних тварюк лише промовити слово «криза» - і нате вам, знайдеться ще більше худобин, які видобудуть зі своїх вовняних кишень докази реальності кризи, факти і наслідки, засіють і без того роздубану масову свідомість прогнозами, здатними безпосередньо викликати отого кореша мертвого Джимі, чие ім'я на «-ець», – не для ще

більшого залякування, а для приватного перегляду і застосування. І далі вже – твоя справа, які розваги з цією потворою вигадати.

Можливо, Барнс занадто все спростив і заплутав, як і личить одному з біологічних батьків текстового постмодернізму. Можливо, криза – це звичайний мангуст, який живе собі в світі економічної фауни, і ніхто на нього не звертає уваги доти, поки він хропе в своїй норі (чи де там ті мангусти живуть?). Але варто йому вийти на полювання й придушити якусь королівську кобру – відразу ж усі гади земні починають волати про падіння курсів національних валют, про обвали на біржах, про перевиробництво і таку якусь неймовірну ситуацію, коли ніхто й ніде не хоче купувати продукцію металургійних комбінатів, які фігачать і фігачать і не можуть зупинитися, бо металургійні комбінати – це праві шлуночки великого серця економіки.

І на завершення – трохи серйозних наукових роз'яснень. Своїми вичерпними знаннями про економіку я завдячую винятково грі в «Монополію». Там все тримається на тому, що треба купувати дешевше, а продавати дорожче. Але й це – не найголовніше. Істинний сенс гри полягає в тому, щоб змусити інших гравців збанкрутіти. Тобто – влаштувати їм кризу. Якщо ти цього не зробиш – сам потрапиш у становище, коли доведеться за копійки віддати готелі на вулиці Садовій. Відтак я ще з «Монополії» засвоїв, що криза – це плоть і кров економіки. І сутність її набагато простіша, ніж підстави виникнення дарвінізму: намахай ближнього свого, бо інакше тобі не воздасться.

Все, я використав свої вухочистки.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Михайла Бриних «Про вухочистки, Джуліана Барнса і кризу»

Автор аналізу – Хоменко Вікторія

Здійснено аналіз за певною схемою, а саме, виокремлено чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

- формальний (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- змістовий (структурно-смісловий),
- функціональний (рольовий);
- соціально-оціночний (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Отже, матеріал «Про вухочистки, Джуліана Барнса і кризу» має такий формальний аспект:

1) *лексико-семантичні особливості*:

- подані далі слова, словосполучення та речення мають «грубе, різке» семантичне забарвлення – «вигрібати з вух різне лайно»; «бляха»; «ця галіма логіка»; «він міг припхатися не сам»; «критичній масі соціальних тварюк»; «знайдеться ще більше худобин»; «роздовбану масову свідомість прогнозами»; «фігачать і фігачать»; «намахай ближнього свого»; «розваги з цією потворою вигадати»;

- лексичний діапазон матеріалу представлений порівняннями: «криза – це звичайний мангуст, який живе собі в світі економічної фауни»; «металургійні комбінати – це праві шлуночки великого серця економіки»; «але варто йому вийти на полювання й придушити якусь королівську кобру – відразу ж усі гади земні починають волати...»; «криза – це плоть і кров економіки»;

- використання автором прийому «гри слів»: «Себто, чуєш якесь слово – і можеш зразу хапати вухочистки і вигрібати з вух різне лайно»; «намахай ближнього свого, бо інакше тобі не воздасться»; «все, я використав свої вухочистки»; «давнє тотемне ім'я теж на «-ець» закінчується».

2) *синтактико-стилістичні особливості:*

- перший абзац має п'ять речень, побудовані за лаконічним принципом «7±2» слова;
- другий абзац має чотири речення, кожне з яких є логічно виваженим та синтаксично впорядкованим;
- у третьому абзаці – одне речення: ускладнене уточненням, що акцентує увагу на одному з ключових слів матеріалу «вухочистки»;
- четвертий абзац має сім речень, три з яких – складнопідрядні з пояснювальними підрядними, що не обтяжують стилістично уяву читача, а навпаки своїм уточненням сприяють розкриттю образу;
- п'ятий абзац має два речення, які також є складними або ускладненими вставними конструкціями, що за задумом автора статті повинно переконати читача у справедливості обраного «персонажа» матеріалу («Джуліан Барнс»);
- шостий абзац складається з двох речень, перше з яких – складна синтаксична конструкція (ускладнене однорідними членами речення, підрядними простими реченнями, вставними словами) стилістично накопичує емоційний заряд і в другому короткому реченні – «ставить» читача перед вибором;
- сьомий абзац має три речення, останнє з яких також складна синтаксична композиція з чималою кількістю простих підрядних речень, що саме завдяки метафоричності лексики збагачують зображувані образи, а не переобтяжують думки читача;
- восьмий абзац має дев'ять речень, шість з яких побудовані за вище згаданим принципом «7±2» слова, що акумулює усі попередньо викладені автором думки в цілісній уяві читача;
- дев'ятий, останній абзац, має одне речення – що в своєму простому парадоксі розкриває «сутність» попередньо викладеного матеріалу, а саме, так би мовити, ставлення автора до написаного.

4) *психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз* формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

- ❖ прагнення автора до образності зображуваного матеріалу та побудові тексту на асоціаціях (наприклад, прийом з «грою в «Монополію»);
- ❖ намагання в іронічній, місцями кумедній, формі та, використовуючи «гру слів», активізувати мислення читача;
- ❖ вживання різкої лексики діє на читача як зоровий та смисловий імпульс по привертанню уваги;
- ❖ таке суспільне явище, як «криза» обігрується автором на емоційно-словесному тлі.

Змістовий (структурно-смисловий) аналіз дає право занотувати чітку структуру тексту, а саме: зачин (висунення тези), виклад аргументів на захист тези, що мають різний ситуативний характер, і на останок – підсумок і зізнання у попередньому «слововиливі». Разом із тим, у статті не спостерігається глибокого аналізу проблеми «кризи», а подається суб'єктивне наповнення автором цього поняття, як такого, що стало активним словотвірним учасником мови більшості населення України.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття є каталізатором «інформаційного шуму» навколо сучасного психологічного та соціального поняття «криза» у авторській інтерпретації; це спосіб представити аспект розвитку критичної проблеми навколо цього терміну у свідомості сучасного суспільства.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор статті наводить стереотипні моделі поведінки або уявлення про певні життєві ситуації пересічної особи (наприклад, «явища не існує доти, поки про нього мовчать»; «масове ж промовляння будь-якої дурниці призводить до її втілення і зміцнення»; «намахай ближнього свого, бо інакше тобі не воздасться» тощо) і

використовує їх для викриття парадоксу та «соціальної пастки» такого поняття як «криза».

Отже, за чотирма параметрами здійснено аналіз статті з позицій усвідомлення цінностей, стереотипних зразків поведінки у соціумі та впливу «інформаційного тла» «кризи» на свідомість аудиторії. Як бачимо, матеріал, з усім притаманним йому авторським суб'єктивізмом, оригінально розкриває палітру людського мислення.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

НИРВАНА СОВРЕМЕННОСТИ

(матеріал подається мовою оригіналу – російською)

Автор матеріалу – Оноф

Джерело: ШО. – № 12. – грудень 2008

Мы живем в парадоксальное время, если не сказать – в парадоксальной стране. Качая головой – «старики не мы», - все время вспоминая свершения прошлого и сетуя на отсутствие духовного кино ныне, мы позволяем себе осуждать простоту образа и непосредственность высказывания молодых режиссеров.

После показа на кинофестивале «Молодость» конкурсного иранского фильма «Будда взорвался от стыда» один киевский журналист, возмущаясь, обвинил его режиссера в использовании нечестных приемов, «в выдавливании слезы». Это мне напомнило два эпохальных фильма Ларса фон Триера – «Рассекая волны» и «Танцующая в темноте», – которые, располовинив аудиторию, заставили одних поклоняться датскому кинобогу, а других – взывать к обструкции, на том-де основании, что рассекающие душу трагедии раскаленными клещами вынимали из зрителя сочувствие. Что –

правда, но это не умаляет значения и силы трагедии. Когда показывают документальные кадры, как, например, расстреливают осужденных, мы проявляем нормальную человеческую реакцию, заложенную в нас генетически – ужасаемся. Когда видим плачущего ребенка на улице – проявляем нормальную человеческую реакцию, заложенную в нас генетически – сочувствуем. Когда видим, как одного беззащитного человека бьют несколько вооруженных полицейских, проявляем нормальную человеческую реакцию, заложенную в нас генетически – возмущаемся несправедливостью. Но когда все это, обернув в художественную форму, показывают в фильме, некоторые из нас проявляют крайнюю нетерпимость, вслед за осуждениями риторически вопрошая: «Почему она не снимает так, как ее отец?» И тут дело даже не в том, что Хана Махмальбаф, дочь классика современности Мохсена Махмальбафа, сняла свой первый фильм, который в связи с молодостью его создателя-неофита, не может быть схож с любым фильмом ее отца-адепта. И даже не в том, что молодому режиссеру отказывают в собственном пути, цепляя ярлык «папиной дочки». А в том, что простой образ – через детей показать ужас войны и ее последствия, не вызывает понимания. Момент, в котором с десяток мальчиков-подростков загоняют 5–летнюю девочку в яму и угрожают забить ее камнями, якобы играя в талибов, взявших в плен американскую шпионку, действительно вызывает слезы, ужасает и возмущает. Но ведь надо осознавать, что плачущая девочка, говорящая «я не хочу играть в войну, я хочу идти в школу» - это не средство добычи слез, которые не есть цель, а правда жизни, показанная емким и сокрушающим способом, заставляющим плакать в силу своей кошмарной реалистичности. Но нет: ни осознания этого нет, ни сочувствия, ни соучастия.

Мы погрязли в цинизме, мы заматерели, огрубели. Нам подавай только изощренные ужасы. Когда разделяют мясо, а не когда пальчик порезали. «Необратимость» Гаспара Ноэ, с 9–минутной сценой дикого

натуралистического изнасилования в духе снаф-порно – вот идеал. Но никак не «Будда...». Который действительно взорвался бы от стыда, если бы вышел из своей нирваны и узрел, в какую нирвану впадают человеки современности.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

автора Оноф «Нирвана современности» (матеріал російською мовою)

Автор аналізу – Хоменко Вікторія

Здійснено аналіз за певною схемою, а саме, виокремлено чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики:

- формальний (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний; психолінгвістичний, соціолінгвістичний);
- змістовий (структурно-смісловий),
- функціональний (рольовий);
- соціально-оціночний (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Отже, інтерв'ю “Нирвана современности” має такий формальний аспект:

2) *лексико-семантичні особливості*:

✓ подані далі слова, словосполучення та речення мають «сумне» та «пригнічуюче» забарвлення: «выдавливании слезы»; «сочувствие»; «расстреливают осужденных»; «беззащитного человека»; «угрожают забить ее камнями»; «плачущая девочка»; «заставляющим плакать»; «кошмарной реалистичности»; «ни сочувствия, ни соучастия»; «стыда»; «мы погрязли в цинизме, мы заматерели, огрубели»;

✓ використання автором повторення для закарбовування думки: «мы проявляем нормальную человеческую реакцию, заложенную в нас генетически»;

✓ наявність в тексті кількох слів-неологізмів: «обструкція»; «снаф-порно»;

2) *синтактико-стилістичні особливості:*

➤ перший абзац (лід) має два речення, які складаються з простих підрядних конструкцій, що дозволяє сказати про комплексний, складний характер висловлення думки;

➤ другий абзац складається з тринадцяти речень, кожне з яких є складним або простим ускладненим; розповсюджене використання тире та двокрапок, як засіб унаочнення та смислового сприйняття «подія – наслідок» або «ствердження: тлумачення»; наявна велика кількість дієприслівникових зворотів, яка створює ефект «активного» фону і безпосередньо впливає на свідомість читача через уявлення про «дію»;

➤ у третьому абзаці – шість речень: чотири з них побудовані за лаконічним принципом « 7 ± 2 » слова; оскільки абзац є завершальним у статті, то речення синтаксично викарбувані і не переобтяжені підрядними конструкціями.

5) психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

❖ прагнення автора до емоційної образності (унаочнення через опис характерних життєвих обставин);

❖ журналіст обирає позицію «захисника» фільму, але разом із тим відносить себе до загалу «витончених» циніків, що дозволяє безпосередньо впливати на думки читачів через стосунки «я – друг».

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз дає право занотувати чітку структуру тексту, а саме: лід, основна частина, в якій викладено реакцію спільноти на нову кінострічку, та підсумок або скоріше «діагноз», який констатує автор після висвітлення концепту проблеми. За формою подачі матеріалу – це гібрид авторської колонки та рецензії. За смисловим

навантаженням – це спроба автора розтлумачити та проаналізувати реакцію у «кіносоціумі» на вихід нового фільму.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована виконати роль «охоронця» або «совісті» людських цінностей.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор статті дає оцінку стереотипів сприйняття насильства на «великому екрані» кіно та в реальному житті. А також акцентує увагу на моральній деградації та дослівно «изошренности» сучасних кіноманів.

Отже, за чотирма основними параметрами здійснено аналіз статті. Авторський матеріал комплексно витриманий в єдиній тональності та логічно вмотивований на кількох рівнях: журналіст розкриває тему насильства через сюжет фільму, потім через сприйняття цього фільму аудиторією, і наприкінці – узагальнює «моральне здоров'я» суспільства.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Роль спеціалізованих часописів у формуванні світогляду суспільства і особистості, специфіка і концептуальні особливості висвітлення подій і фактів суспільного та культурного життя.
2. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних із проблемами фундаментальних досліджень у галузі найважливіших проблем природничих, суспільних та гуманітарних наук.
3. ЗМІ: висвітлення проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу і формування громадянського суспільства.
4. Збереження навколишнього середовища і стабільний розвиток: висвітлення проблем у ЗМІ.

5. ЗМІ: висвітлення проблем, пов'язаних з новітніми біотехнологіями; діагностикою і методами лікування найпоширеніших захворювань.
6. ЗМІ про проблеми нових комп'ютерних засобів і технологій інформатизації суспільства.
7. Висвітлення в ЗМІ новітніх технологій і ресурсозберігаючих технологій в енергетиці, промисловості і агропромисловому комплексі, проблема вироблення новітніх речовин і матеріалів.
8. Організація планомірного огляду літературного процесу. Літературна критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних якісних видань.
9. Соціальна норма і престиж преси.
10. Інформаційний процес і соціокультурна реальність.
11. Мас-медіа: проблеми сприйняття мистецького твору: відбір і фіксація (виписки, нотатки, цитати, власні враження).
12. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем розуміння естетичної природи мистецтва, його різновидів.
13. Літературно-мистецька критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів.
14. Мовна проблематика на шпальтах українських друкованих ЗМІ.
15. Проблеми двомовності очима журналістів, надмір лексичних запозичень. Журналісти про проблеми суржику та сленгу.
16. ЗМІ: проблеми депопуляції, сім'ї, здоров'я. Пропаганда в мас-медіа здорового способу життя.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Доведіть визначну роль ЗМІ у формуванні вселюдського, універсального масштабу морального світосприйняття й виходу за межі групових, етнічних, національних інтересів до обр'їв людства як єдиного цілого.

2. Доведіть положення про визначну роль преси в духовному відродженні нації.
3. Згадайте дві-три телевізійні програми та публікації в друкованих і електронних ЗМІ про титульну націю і національні меншини, про толерантність і нетерпимість, про національні конфлікти. Характеризуйте їх.
4. Характеризуйте специфіку висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних із проявами шовінізму, расової, етнічної ворожнечі.
5. Знайдіть відповідь на питання: «Чому мас-медіа повинні висвітлювати звичаї і традиції народів світу?».
6. Наведіть приклад висвітлення проблеми нормативної етики в ЗМІ.
7. Характеризуйте з позицій журналістської етики доцільність висвітлення в ЗМІ проблем журналістської етики.

ТЕСТ

для перевірки поточних знань

1. Мораль - це

- а) одна з форм громадської свідомості;
- б) політичний інститут;
- в) норми поведінки.

2. Етика – це:

- а) давня практична дисципліна, об'єктом вивчення якої є суспільні відносини
- б) давня теоретична дисципліна, об'єктом вивчення якої є мораль
- в) давня теоретична дисципліна, об'єктом вивчення якої є суспільні відносини.

3. До функцій моралі відносяться

- а) оцінювальна, пізнавальна, світоглядна, виховна, регулятивна;

б) пізнавальна, інформаційна, емоційна;

в) виховна, фатична, світоглядна..

4. Регулятивна функція – це функція

а) моралі;

б) інформації;

в) естетики.

5. Пізнавальна – це функція.

а) естетики;

б) етики;

в) моралі;

6. Світоглядна – це функція

а) етики

б) політики;

в) моралі;

7. Виховна – це функція

а) виробнича;

б) моралі;

в) естетики;

8. Оцінювальна – це функція

а) економічна;

б) інформаційна;

в) моралі;

9. Дослідження, систематизація і узагальнення існуючих моральних норм і цінностей – це функція

а) моралі;

б) етики;

в) естетики.

10. Функція етики - це

а) формування норм і правил поведінки;

б) дослідження, систематизація і узагальнення існуючих моральних норм і цінностей;

в) формування моральних цінностей.

11. Скільки різновидів етики існує?

а) два;

б) чотири;

в) три;

12. Релігійна етика вчить, що етичні цінності

а) відносні

б) абсолютні.

в) індивідуальні

13. Натуралістична етика вчить, що

а) мораль є результатом свідомого вибору людини.

б) мораль не є результатом свідомого вибору людини

в) мораль є наслідком свідомого вибору людини

14. Чарльз Дарвін вважав, що мораль

а) існує не тільки у людей

б) існує тільки у людей

в) не існує у людей

15. Соціально-історична етика розглядає мораль як

а) Комунікаційну ідею

б) продукт політичної діяльності людей

в) продукт суспільного розвитку людини

16. Чи повинна мораль регулювати суспільні відносини та поведінку людей в умовах колективної життєдіяльності?

а) Ні

б) Так.

в) Іноді

17. Чи повинна суспільні відносини та поведінка людей в умовах колективної життєдіяльності регулюватися нормами моралі?

- а) Так
- б) Ні
- в) Іноді

18. Творча діяльність виникає завдяки

- а) спільній праці, як джерело розвитку людини і суспільства
- б) індивідуальній праці, як джерело розвитку особистості
- в) спільній праці, як результат розвитку людини і суспільства;

19. Дефініцією якого поняття є наведене нижче?

– найвища форма здатності особистості до морального самоконтролю

- а) справедливість
- б) совість;
- в) чесність.

20. Дефініцією якого поняття є наведене нижче?

Одна з форм громадської свідомості, соціальний інститут, що виконує функцію регулювання поведінки людей в усіх без винятк сферах життя суспільства

- а) політика
- б) етика
- в) мораль

21. Другі парламентські слухання під назвою “Суспільство, ЗМІ, влада: свобода слова і цензура в Україні” відбулися:

- а) 4 грудня 2001 року.
- б) 4 грудня 2002 року.
- в) 4 грудня 2000 року.

22. Перші парламентські слухання з проблем інформаційної діяльності, свободи слова, дотримання законності та стану інформаційної безпеки України відбулися:

- а) 16 січня 2000 року.
- б) 16 січня 1999 року.
- в) 16 січня 2001 року.

22. Скільки періодів виділяє Д. Дуцик в історії розвитку незалежних українських ЗМІ?

- а) чотири;
- б) два;
- в) три.

23. Скільки періодів виділяє В. Дрешпак в історії розвитку державної політики у галузі ЗМІ після здобуття Україною незалежності?

- а) чотири;
- б) три;
- в) п'ять.

24. Кому приписують винайдення терміну “Інформаційне суспільство”?

- а) М. Маклюєну;
- б) Ю. Хаяші;
- в) В. Шрамму.

25. До якої групи політичних джерел належать політтехнологи?

- а) експерти;
- б) учасники політичного процесу.

26. Моральна свідомість оперує поняттями

- а) зло, ненависть, агресія
- б) зло, добро, справедливість
- в) справедливість, добро, щастя

27. Проблемно-тематичний спектр етичної думки охоплює

- а) проблеми власне моралі
- б) проблеми політики
- в) проблеми естетики

28. Які з названих документів не є нормативними?

- а) наукові праці;
- б) Закони України;
- в) кодекси;

29. Природа проблем толерантності, порозуміння, дотримання принципів співіснування -

- а) усвідомлення людиною своєї непересічності;
- б) усвідомлення людиною необхідності об'єднання з іншими людьми в соціокультурному просторі;
- в) усвідомлення необхідності для людини чинити опір природі.

30. Штучне продовження життя, трансплантологія, страхування життя, евтаназія – проблеми, що їх розглядає

- а) медична етика;
- б) екологічна етика;
- в) біоетика.

РОЗДІЛ 12

ПРАВОВА ПРОБЛЕМАТИКА ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНИХ ЗМІ

1. Поняття права. Джерела права.

Кожне суспільство має регулювати відносини між людьми, здійснювати охорону і захист таких відносин. Таке регулювання і охорона суспільних відносин здійснюється за допомогою соціальних норм. У системі таких норм право посідає провідне місце. У юридичній літературі право розглядають як загально-соціальне явище і як волевиявлення держави (юридичне право).

Як загальносоціальне явище право характеризується певною свободою і обґрунтованістю поведінки людей, тобто відповідними можливостями суб'єктів суспільного життя, що об'єктивно зумовлені розвитком суспільства, мають бути загальними і рівними для всіх однойменних суб'єктів. З таких

позицій право поділяють на: а) права людини; б) права об'єднань, груп, верств; в) права нації, народу; г) права людства.

Юридичне право – це свобода та обґрунтованість поведінки людей відповідно до чинних нормативно-правових актів та інших джерел права.

Твердження про те, що право відірване від держави, привело до виникнення різноманітних концепцій праворозуміння: природного права, позитивного права, права реалістичного, психологічного тощо.

Юридичне (позитивне) право, своєю чергою, поділяють на об'єктивне і суб'єктивне.

Юридичним об'єктивним правом називають систему всіх правових приписів, що встановлені, охороняються, захищаються державою, мають загальнообов'язковий характер, є критерієм правомірної чи неправомірної поведінки та існують незалежно від індивідуальної свідомості суб'єкта права.

Юридичне суб'єктивне право – певні можливості, міра свободи, що належить суб'єктові, який сам вирішує, користуватися ними чи ні. До основних ознак права в його позитивному (нормативному) розумінні як волевиявлення держави можна віднести такі:

- право – це система правових норм;
- це правила поведінки загального характеру;
- ці правила мають загальнообов'язковий характер;
- вони тісно зв'язані між собою, діють у єдності, складаються в правові інститути, правові галузі та інші частини системи права;
- формально визначені й закріплені в нормативно-правових актах та інших джерелах права;
- устанавлюються, санкціонуються, гарантуються й забезпечуються державою та її органами;
- у своїй сукупності регулюють соціальні відносини між людьми;
- правила поведінки повинні встановлюватися державою з урахуванням принципів правди, справедливості, гуманізму й милосердя.

Кожне право як елемент правової системи, складається з багатьох правових норм. Аби вірно вибрати ту чи ту норму, треба знати, що вони об'єднуються не за випадковими ознаками, – між ними існують конкретна схожість і відмінності. Завдяки цій об'єктивній обумовленості й характерним ознакам схожості та відмінностей між правовими нормами все право можна подати як визначену систему. Воно є системою правил загального характеру. Це означає, що право має соціальне призначення з регулювання поведінки не якоїсь конкретної особи, а будь-кого, хто вступає у ті відносини, що ним регулюються.

Право має загальнообов'язковий характер. Його положення, що їх містить уся система правових норм, повинні сприйматись як безумовне керівництво до дії, що виходить із державних структур і не підлягає обговоренню чи оцінці під кутом зору їхніх доцільності, раціональності, бажаності чи небажаності здійснення.

Право характеризується внутрішньою формою, тобто об'єднанням правових норм в інститути, підгалузі й галузі права та окремі правові комплекси.

Формальна визначеність права характеризується тим, що поведінка суб'єктів у вигляді нормативної моделі закріплюється в нормах права як права та обов'язки учасників суспільних відносин, а також як вид і міра реакції держави (санкції), застосовувані у випадках порушень велінь, що містяться в нормативних приписах. Пі приписи повинні виконуватись саме в тому обсязі та у випадках, у яких вони знайшли своє формальне закріплення в тексті правової норми.

Право стає обов'язковим лише тоді, коли воно виїдається чи санкціонується уповноваженим на те суб'єктом, у межах його компетенції та в порядку, передбаченому встановлюваною процедурою, тобто з дотриманням установлених вимог, що пред'являються до розроблення,

обговорення, прийняття, набирання чинності, зміни та скасування дії правових приписів.

Здійснення права забезпечується державою. Це проявляється в тому, що держава створює, з одного боку, реальні умови й засоби, які сприяють безперешкодному добровільному здійсненню відповідними суб'єктами сформульованих у правових нормах зразків поведінки, а з іншого - відповідні заходи заохочення, переконання і примусу до здійснення бажаної поведінки, та застосовує ефективні санкції в разі невиконання вимог правових норм.

Отже, право як волевиявлення держави – це система загальнообов'язкових, формально визначених, установлених чи санкціонованих державою, гарантованих і забезпечених нею правил поведінки, що тісно між собою зв'язані та регулюють суспільні відносини між людьми в інтересах певної частини (більшої чи меншої) населення в соціально неоднорідному суспільстві.

Право має певні напрямки впливу та будується на конкретних правових і демократичних засадах.

Функції права – це основні напрямки його впливу на суспільні відносини. Призначення функцій полягає в тому, щоб визначити активну й багатогранну роль права у громадянському суспільстві з позиції його впливу на суспільні відносини між людьми.

Функції права поділяють на загальносоціальні та спеціальні юридичні.

До загальносоціальних відносять функції:

- гуманістичну – право охороняє та захищає права людства, народу, людини;
- організаторсько-управлінську – право суб'єктів на розв'язання певних економічних і соціальних проблем;
- інформаційну (комунікативну) – право інформує людей про волю законодавця;

– оцінно-орієнтувальну – поведінка людей оцінюється з огляду на закони держави, вказує на безконфліктні, соціальне допустимі способи й засоби задоволення потреб людини в межах правомірної поведінки;

– ідеологічно-виховну – право формує у людини певний світогляд, виховує в неї зразки правомірної поведінки;

– гносеологічну (пізнавальну) – право само виступає як джерело знань.

До спеціальних юридичних функцій права відносять регулятивну (статичну і динамічну) та охоронну.

Регулятивна функція спрямована на врегулювання суспільних відносин способом закріплення бажаної поведінки в тих чи тих галузях чи інститутах права.

Регулятивно-статична функція закріплює суспільний порядок у соціальне неоднорідному суспільстві у стані спокою;

регулятивно-динамічна забезпечує динамічний розвиток громадянського суспільства.

Охоронна функція спрямована на охорону відповідної системи суспільних відносин, на забезпечення їхньої недоторканності з боку правопорушників, на недопущення правопорушень, зменшення чи усунення їх із повсякденного життя.

Принципи права – це закріплені у праві вихідні нормативно-керівні положення, що характеризують його зміст, основи, зазначені в ньому закономірності суспільного життя.

У сучасній юридичній літературі визнають принципи: демократизму, законності, гуманізму, рівності всіх перед законом, взаємної відповідальності держави та особи тощо. Розрізняють також загальноправові, міжгалузеві, галузеві принципи та принципи інститутів права.

Принципи права, як керівні юридичні вимоги, відображають особливості та специфіку юридичного права, мають нормативний, регулятивний характер, визначають і направляють правомірну поведінку людей. У теорії

права існують різні класифікації принципів права. Наприклад, їх поділяють на загальнолюдські, типологічні, конкретно-історичні, галузеві, міжгалузеві та принципи інститутів права.

Загальнолюдські принципи права характеризують як юридичні засади, ідеали чи основи, що зумовлені певним рівнем всесвітнього розвитку цивілізації, втілюють у собі найкращі, прогресивні здобутки правової історії людства, визнані міжнародними нормами права.

Такими принципами є:

- закріплення у праві міри свободи людини та забезпечення її основних прав;
- юридичну рівність однойменних суб'єктів у всіх правовідносинах;
- верховенство закону як акта нормативного волевиявлення вищого представницького органу держави;
- взаємопов'язаність юридичних прав та обов'язків;
- регулювання поведінки людей та їх об'єднань за загальнодозволеним типом правового регулювання; "дозволено все, що прямо не заборонено законом";
- діяльність органів і посадових осіб повинна регулюватися за принципом: "дозволено тільки те, що прямо передбачено законом";
- чітке закріплення правовими нормами процедурно-процесуальних механізмів забезпечення (гарантування) прав людини і здійснення нею своїх обов'язків;
- правосуддя здійснюється тільки судами і повинно бути найефективнішою гарантією прав людини;
- юридична відповідальність людини має бути лише за її винну протиправну поведінку;
- в суспільстві повинен діяти принцип презумпції невинності особи.

Типологічні принципи визначаються як керівні засади, ідеї, що властиві всім правовим системам певного історичного типу, відображають його соціальну сутність.

Приміром, рабовласницькому типові права притаманні такі принципи:

- тісне переплетення норм права з родоплемінними звичаями;
- вплив релігії на формування права;
- невизнання рабів суб'єктами права;
- яскраво виражений класовий характер чинного права;
- охорона приватної власності й тяжкі покарання за замах на рабовласницьку власність;
- відсутність чіткого формулювання складів злочинів і широке свавілля судді.

Феодальний тип права базувався на таких принципах: право привілеїв, що мало становий характер; відкрите право застосування сили (кулачне право); партикуляризм, тобто роздрібненість права; наявність канонічного (церковного) права, що мало юридичну силу; жорстокість і широка можливість судової розправи.

Особливості сучасних перехідних типів правових систем полягають у поступовому втіленні загальнолюдських цінностей, що відображені в загальнолюдських принципах права.

Конкретно-історичні принципи права визначають як основні засади, що відображають специфіку права певної держави у реальних соціальних умовах. До них відносять, наприклад, такі: принцип демократизму; принцип законності; принцип гуманізму; принцип рівності всіх перед законом; принцип взаємної відповідальності держави та особи.

Галузеві й міжгалузеві принципи характеризуються тим, що охоплюють лише одну чи кілька галузей права певної держави. До них, зокрема, відносять принцип гласності судочинства і принцип повної матеріальної відповідальності.

Принципи інститутів права – це основні ідеї, що лежать в основі побудови певного інституту права: скажімо, принцип несприйняття подвійного громадянства чи принцип охорони й захисту всіх форм власності.

Соціальна цінність і призначення права можуть бути охарактеризовані як здатність служити засобом і метою для задоволення потреб соціальної справедливості, прогресивних інтересів громадян і суспільства в цілому. Соціальна цінність і соціальне призначення права характеризуються певними його проявами.

1. Право визначається як міра свободи й недоторканності людини, окреслює межі свободи, скеровується на виключення з соціального життя свавілля, безконтрольності та беззаконня.

2. Воно об'єднує в собі загальну волю учасників суспільних відносин, впливає на поведінку й діяльність людей через узгодження їх специфічних інтересів.

3. Цінність і призначення права полягає в тому, що воно є виразником соціальної справедливості, виступає критерієм правильного розподілу матеріальних благ, утвердженням рівності та правового статусу людини в суспільстві.

4. Право являє собою джерело оновлення суспільства, виступає в демократичному громадянському суспільстві як чинник прогресивного соціального розвитку.

5. Як явище культури й цивілізації воно має планетарний характер і забезпечує вирішення проблем міжнаціонального та міжнародного значення.

Отже, право як соціальний регулятор суспільних відносин забезпечує регулювання найбільш важливих потреб та інтересів між людьми як у межах певної країни, так і на землі у взаємовідносинах усього світового співтовариства.

Джерела права

1. Визначення і суть поняття “джерела права”.

2. Складові джерела права:

- а) правовий звичай;
- б) правовий прецедент;
- в) нормативно-правовий договір;
- г) нормативно-правовий акт.

Кожна юридична норма для того, щоб стати відомою суб'єктам суспільного життя і вступити в дію повинна бути зовнішньо виражена, мати “місце” свого реального існування. Такими виразниками і носіями юридичних норм виступають певні джерела (форма права).

Джерела права – це способи зовнішнього вираження і закріплення юридичних норм. З них ми стримуємо інформацію про зміст норм. Завдяки ним такі правила набувають статусу юридичних, тобто стають загальнообов'язковими.

До джерел (форм) права належать: правовий звичай, правовий прецедент, нормативно-правовий акт.

Правовий звичай – це звичаєве правило поведінки, яке санкціонується і забезпечується державою. Визнаючи звичай правовим держава “бере” під свій захист ті правила поведінки, які фактично склалися в суспільстві, в процесі спілкування між людьми, і надає їм загально обов'язкового значення.

Правовий прецедент – це рішення судового або адміністративного факту щодо конкретної справи. яке стає обов'язковим для вирішення інших аналогічних справ.

У правовій системі України така форма права не застосовується. Вона характерна для країн з англосаксонською правовою системою (США, Англія, Австралія).

Нормативно-правовий договір – це письмовий документ, в якому загальні правила поведінки встановлюються за домовленістю декількох суб'єктів. (Наприклад: міжнародний договір, колективний договір в трудовому праві).

Нормативно-правовий акт – це письмовий документ правотворчого органу, який вміщує юридичні норми. Це найбільш розповсюджена форма сучасного права.

Всі нормативні акти поділяються на дві великі групи: закони і підзаконні акти. Чільне місце в системі нормативних актів посідає закон.

Отже, закон – це нормативно-правовий акт органу законодавчої влади або самого народу, який регулює найважливіші суспільні відносини, приймається в особливому порядку і має найвищу юридичну силу.

Основним законом кожної держави є конституція. На основі статті 8, Розділу I конституції України можна сказати, що Конституція України має найвищу юридичну силу, і всі інші закони та нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Закони, в тому числі конституція, є нормативно-правовими актами органів законодавчої влади або самого народу. Чинність законів узгоджується з рішенням Верховної Ради України (ст 9, Розділ I Конституції України) і прийняття законів входить до повноважень Верховної Ради (ст 85, Розділ IV “Верховна рада України” Конституція України).

Крім законів існують інші нормативно-правові акти – підзаконні акти

Підзаконні нормативно-правові акти – це нормативні акти правотворчих органів, що видаються на підставі закону, відповідно до закону і для його виконання.

2. Українське законодавство та міжнародні договори

Стаття 9. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

У коментованій статті закріплено надзвичайно важливу норму про співвідношення норм міжнародних договорів України та норм внутрішнього законодавства. Разом з ст. 8 Конституції України коментована стаття визначає склад та ієрархію норм законодавства Української держави.

Термін «чинні міжнародні договори України» належить виключно до міжнародних публічно-правових договорів. Це впливає із змісту коментованої статті, яка пов'язує поняття міжнародного договору з процедурою надання Верховною Радою України згоди на його обов'язковість, яку застосовують лише до публічно-правових міжнародних договорів. Тому для даного коментаря слід застосовувати міжнародно-правові звичаї та акти, що регулюють право міжнародних публічних договорів, а також внутрішнє законодавство України, що стосується таких договорів (Закон України «Про міжнародні договори України»).

Міжнародні договори може бути укладено між державами та за участю інших суб'єктів міжнародного права. Міжнародний договір як форма закріплення міжнародно-правових зобов'язань може мати різні найменування: «конвенція», «пакт», «угода» та ін.

Від міжнародно-правових договорів необхідно відрізнити інші міжнародні акти, що можуть мати правове значення: резолюції міжнародних організацій, декларації, заяви, заключні акти тощо. Хоча такі документи за певних умов можуть бути юридично зобов'язуючими, вони не набувають якості міжнародного договору.

Термін «міжнародні договори України» слід розуміти як міжнародні договори, укладені Україною. Порядок укладення, виконання та припинення саме таких договорів регулюється Законом України «Про міжнародні

договори України». Адміністративно-територіальні одиниці України не мають самостійної компетенції укладати міжнародні договори, але українське законодавство не заперечує, що таке делеговане повноваження може бути надано. В такому разі договір має розглядатися як міжнародний договір України.

У коментованій статті згадуються лише чинні міжнародні договори. Питання про чинність міжнародного договору - це питання міжнародного, а не внутрішнього права. В царині внутрішнього права це питання постає лише тому, що виникає питання про застосування норм такого договору у внутрішньому правопорядку відповідно до національно-правових процедур. Визнання міжнародного договору не чинним у внутрішньому праві не може породжувати міжнародно-правової не чинності. Але питання про дію міжнародного договору у внутрішньому правопорядку не може виникати, якщо договір є нечинним у міжнародному праві. Тому, якщо міжнародний договір ще не набрав чинності, для дії його норм у внутрішньому правопорядку згідно із коментованою статтею може бути недостатньо надання згоди на його обов'язковість Верховною Радою України. Внаслідок цього застосування норм міжнародних договорів України в порядку, передбаченому коментованою статтею, обов'язково має бути пов'язане із з'ясуванням питання про міжнародно-правову чинність відповідного міжнародного договору. Необхідно також з'ясувати питання про набрання міжнародним договором чинності для України. Дата надання згоди Верховною Радою України на обов'язковість міжнародного договору не збігається з датою набрання чинності міжнародним договором для України. Так, Верховна Рада України 14 червня 1997 р. ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основних свобод, а для України вона набрала чинності 11 вересня 1997 р. На жаль, оприлюднення текстів міжнародних договорів в офіційних виданнях України не супроводжується відомостями про набрання ними чинності.

Питання про дію міжнародних договорів України, а також про дію міжнародних договорів СРСР неодноразово поставало перед українськими судами. Враховуючи те, що «юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі» (ч. 1 ст. 124 Конституції України), суди можуть вирішувати це питання. Такий підхід збігається з доктриною та іноземною судовою практикою, яка визнає за національними судами право звертатися до з'ясування питання про чинність та дію міжнародних договорів. Зокрема, у зв'язку з правонаступництвом щодо міжнародних договорів перед судами може постати питання про дію в Україні міжнародних договорів СРСР. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про правонаступництво» Україна є « правонаступником прав і обов'язків за міжнародними договорами Союзу РСР, які не суперечать Конституції України та інтересам республіки». Таким чином, визнання міжнародного договору СРСР нечинним може бути встановлене Конституційним Судом України в разі суперечності норм договору Конституції України або судом загальної юрисдикції – у разі суперечності норм договору інтересам України.

Норми чинного міжнародного договору можуть мати практику їх застосування міжнародними органами. Така практика може впливати на зміст зобов'язань за договором, якщо вона є офіційним тлумаченням цього договору. Так, юрисдикція Європейського суду з прав людини відповідно до ч. 1 ст. 32 Конвенції про захист прав людини та основних свобод «поширюється на всі питання, які стосуються тлумачення та застосування конвенції». З огляду на це врахування тлумачень є частиною виконання зобов'язань за міжнародним договором.

Тлумачення слів ст. 9 Конституції України «...згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України...» пов'язане із з'ясуванням декількох понять. Перш за все як слід розуміти слова „згода на обов'язковість»? У п. 32 ст. 85 Конституції України визначена компетенція Верховної Ради України – надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України. Термін «ра-

тифікація» в Конституції не застосовано. В той же час у ст. 7 Закону України «Про міжнародні договори України» це повноваження Верховної Ради України визначене як «ратифікація». Але надання згоди на обов'язковість міжнародного договору можливе не тільки шляхом ратифікації. Відповідно до ст. 2 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. надання згоди можливе також шляхом «прийняття», «затвердження», «приєднання». Саме так слід розуміти слова Конституції про повноваження давати згоду на обов'язковість міжнародного договору. На практиці Верховна Рада України використовує в повному обсязі це своє право не тільки шляхом ратифікації міжнародних договорів, що цілком природно, оскільки питання про форму надання згоди на обов'язковість договору звичайно вирішується в самому договорі. Відсутність згадки в ч. 1 ст. 7 Закону України «Про міжнародні договори України» про інші форми надання згоди на обов'язковість міжнародного договору суперечить Конституції України. Тому як частину внутрішнього законодавства слід розглядати не тільки ратифіковані міжнародні договори України, а і ті міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких було надано Верховною Радою України в іншій формі. У той же час норму ч. 2 ст. 7 Закону України «Про міжнародні договори України» слід розуміти в контексті компетенції Верховної Ради згідно з п. 32 ст. 85 Конституції України та вважати частиною внутрішнього законодавства не тільки ратифіковані, а і ті договори, згоду на обов'язковість яких було надано в іншій формі.

Відповідно до ч. 2 ст. 7 Закону України «Про міжнародні договори України» ратифікації підлягають міжнародні договори України: а) політичні (про дружбу, взаємну допомогу і співпрацю, нейтралітет), загальноекономічні (про економічну та науково-технічну співпрацю), із загальних фінансових питань, з питань позики та кредиту, територіальні, мирні; б) що стосуються прав і свобод людини і громадянина; в) про громадянство; г) про участь у міждержавних союзах та інших міждержавних

об'єднаннях (організаціях), системах колективної безпеки; д) про військову допомогу та стосовно направлення контингенту Збройних Сил України до іншої країни чи допуску збройних сил іноземних держав на територію України; е) про історичне та культурне надбання народу України; є) виконання яких обумовлює зміну чинних чи ухвалення нових законів України; ж) інші міжнародні договори, ратифікація яких передбачена законом чи самим міжнародним договором.

Міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких Верховною Радою України не надано, не застосовуються як частина національного законодавства. Таких міжнародних договорів України переважна більшість, серед них в основному договори, укладені центральними органами виконавчої влади України.

В українському праві відсутнє легальне визначення поняття «національне законодавство». Цей термін без визначення його змісту використовує і Конституція України (статті 9, 19, 118, п. 12 Перехідних положень). Але з'ясування саме цього поняття має принципове значення для розуміння місця міжнародних договорів у ієрархії українського законодавства. Відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 9 липня 1998 р. під терміном «законодавство» потрібно розуміти прийняті в межах повноважень та відповідно до Конституції України і законів України: закони України; чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; постанови Верховної Ради України; укази Президента України; декрети і постанови Кабінету Міністрів України. В інших випадках Конституційний Суд України в своїх рішеннях взагалі згадував міжнародні договори окремо від актів національного законодавства. У той же час Закон України «Про міжнародні договори України» у ч. 2 ст. 17 передбачає: «Якщо міжнародним договором України, укладення якого відбулось у формі закону, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України, то застосовуються правила міжнародного договору

України». До цього слід додати, що ст. 12 згаданого Закону поширює на національне законодавство міжнародно-правовий принцип сумлінного виконання міжнародних договорів – «міжнародні договори України підлягають неухильному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права», а також вимагає застосування цього принципу на основі взаємності. При цьому «Президент України і Уряд України вживають заходів щодо забезпечення виконання міжнародних договорів України» (ст. 13 Закону).

Отже, згідно з українським законодавством виконання міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, передбачає його пріоритет перед національним законом та іншими актами законодавства, крім Конституції України. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України, то застосовуються правила міжнародного договору України. Відповідно державні органи або органи місцевого самоврядування не мають права виключати своїми актами зобов'язання, що містяться в таких договорах. З дати набуття для України чинності міжнародним договором не повинні застосовуватися норми внутрішньодержавного законодавства, що йому суперечать.

У деяких випадках міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України, санкціонується застосування державою-стороною інших міжнародних актів. Наприклад, Договором про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією від 2 липня 1997 р. встановлено зобов'язання сторін «застосовувати міжнародні норми і стандарти ... які містяться ... в: документі Зустрічі Копенгагенської Конференції щодо людського виміру Організації з безпеки та співробітництва в Європі від 29 червня 1990 року, Декларації Генеральної Асамблеї ООН щодо прав осіб, які належать до національних або етнічних,

релігійних і мовних меншин (Резолюція 47/135) від 18 грудня 1992 року...». У такому випадку договірна норма вступає в колізію з ч. 1 ст. 9 Конституції України і тому не може бути застосована. Застосування у внутрішньому правопорядку норм міжнародних договорів не може ні суперечити Конституції України, ні доповнювати її (за винятком випадків, коли Конституція надає таку можливість, наприклад, у ч. 1 ст. 22), ні виключати будь-які положення (в Рішенні у справі Устименка Конституційний Суд України зазначив: «...винятки з конституційних норм встановлюються самою Конституцією, а не іншими нормативними актами»).

У ч. 2 ст. 9 Конституції України зазначено, що «укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України...». Таким чином, норма цієї статті спрямована у майбутнє і виключає можливість укладення міжнародних договорів, що суперечать Конституції України. Відповідно до п. 2 ст. 1 Закону України «Про міжнародні договори України» поняття «укладення міжнародного договору України» охоплює ведення переговорів з метою підготовки тексту міжнародного договору, прийняття тексту міжнародного договору чи встановлення його автентичності та висловлення згоди на обов'язковість міжнародного договору для України. Це створює юридичний обов'язок для органів Української держави, уповноважених вести переговори, підписувати договори, давати згоду на обов'язковість договору, не укладати міжнародні договори, що суперечать Конституції України; Але це не виключає можливості появи міжнародних договорів, що суперечать Конституції України. На цей випадок Конституція не дає прямої відповіді, оскільки ця проблема є міжнародно-правовою і її вирішення міститься в ч. 1 ст. 46 Віденської конвенції про право міжнародних договорів: «Держава не має права посилатися на ту обставину, що її згоду на обов'язковість для неї міжнародного договору було виражено з порушенням того чи іншого положення її внутрішнього права, що стосується компетенції укладати

договори, як на підставу недійсності її згоди, якщо тільки таке порушення не було явним і не стосувалося норми її внутрішнього права особливо важливого значення». При цьому порушення норми внутрішнього права особливо важливого значення має бути надзвичайно серйозним і ставити під сумнів сам факт належного волевиявлення. В іншому випадку договір буде визнано чинним і виникне питання про його виконання.

Конституція не вирішує питання про можливість застосування норм міжнародних договорів, норми яких суперечать Конституції, але за своїм духом Конституція безумовно не сприймає такої колізії. На такій позиції стоїть і Конституційний Суд України, надаючи перевагу нормам Конституції перед нормами міжнародних договорів України. Відповідно до ст. 87 Закону України «Про Конституційний Суд України» Конституційний Суд може розглядати питання щодо конституційності чинного міжнародного договору і у разі дачі висновків про невідповідність міжнародного договору Конституції України Конституційний Суд України у цьому ж провадженні вирішує також питання щодо неконституційності цього договору чи його окремих частин.

3. Право ЗМІ. Інститут права ЗМІ в Україні.

ЗАХИСТИТИ ЗМІ ВІД ЦЕНЗУРИ – ОБОВ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ

Джерело: <http://www.telekritika.ua/process/2009-10-22/48742>

28 Жовтня 2009

Європейський суд з прав людини нещодавно в справі «Мануле та інші проти Молдови» суттєво розвинув свою попередню практику. За заявою журналістів центрального державного телеканалу ТРМ («Теле-радіо Молдова») він визнав існування цензури на цьому каналі з 2001–го по 2006 рік, відсутність законодавчих механізмів захисту журналістів від цензури й тим самим – порушення свободи висловлення поглядів заявників.

Цим рішенням він уперше визначив юридичний обов'язок держави законодавчо та на практиці захищати журналістів від цензури.

Ця справа має величезне значення для всього пострадянського простору й України зокрема. Вона встановлює нові зобов'язання, котрі раніше фактично були на рівні рекомендацій Ради Європи та ОБСЄ, – тепер державу можна змусити відповідати за невиконання цього обов'язку в суді.

ТРМ було утворено ще 1994 року, довгий час це була чи не єдина в Молдові національна телерадіокомпанія. Крім неї мовлення також здійснювали російський ОРТ і румунський телеканал. Проте на ринку ТРМ була домінуючою. У 2004 році цю компанію було перетворено на громадське телебачення, проте, за висновками експертів Ради Європи, створення останнього не відповідало рекомендаціям міжнародних інституцій щодо громадського мовлення.

Дев'ять журналістів працювали на ТРМ тривалий час. Частина з них було звільнено в 2004 році, при перетворенні ТРМ на громадське телебачення. Інші зазнавали тиску в різних формах: від адміністративного втручання в створення програм чи їхньої прямої заборони без пояснення причин до дисциплінарних стягнень (пізніше чимало з цих стягнень було скасовано судами). Журналісти стверджували, що тиск був зумовлений їхньою журналістською діяльністю, зокрема це було пов'язано з висвітленням заборонених тем чи діяльності опозиції.

До справи було залучено багато матеріалів правозахисних та міжнародних організацій, котрі показували, що опозиція практично не мала доступу до телебачення та радіо. Також стверджувалося, що в ефірі було заборонено певні теми й навіть слова. Наприклад, було заборонено вживати у програмах такі слова, як «румунський», «румунська мова», «Бессарабія», «історія румун», «тоталітарний режим». Це стосувалося також згадок про історичний період між Першою і Другою світовими війнами, сталінський режим, голодомори за радянських часів, ГУЛАГ та період національного

відродження в 1989 році. Було також підраховано, що в новинах більше двох третин часу приділялося висвітленню діяльності уряду та урядової партії.

Крім того, програми зазнавали цензури: ті, що йшли не в прямому ефірі, старанно перевірялися, а для тих, що йшли в прямому ефірі, ретельно добирали гостей, уникали прямих дзвінків у студію. Ці контрольні функції здійснював особисто президент ТРМ, без дозволу якого програми не мали права виходити в ефір. На підтвердження цього було наведено чимало прикладів заборони трансляції певних програм чи інформаційних матеріалів, а також покарання журналістів за порушення редакційних правил подання інформації.

У 2002 році на ТРМ відбувся страйк журналістів. Більшість його учасників було звільнено під час перетворення цієї компанії, а для 19 із них було заборонено вхід у приміщення ТРМ. Звільнені журналісти були впевнені, що їх звільнили через політичні переконання. Вони оскаржили це звільнення в суді, проте безрезультатно. Тому вони звернулися до Європейського суду з прав людини із заявою про порушення Молдовою статті 10 Європейської Конвенції про захист прав людини - через те, що вона не встановила достатніх законодавчих механізмів їхнього захисту від цензури.

Вам не видається, що забагато подій цієї справи надто схожі на події нашої історії чи навіть сучасності?

Європейський суд у своєму рішенні зазначив, що держава повинна законодавчо і на практиці забезпечувати плюралізм думок у ЗМІ, а громадськість через ЗМІ має право доступу до незалежної й точної інформації та різноманітних думок і коментарів щодо суспільно значущих подій. У тих країнах, де держава створює громадське телебачення, вона повинна забезпечити плюралізм на ньому. Зокрема, таке телебачення повинно будуватися на принципах, вироблених у рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи. Тобто, ці принципи побудови громадського

телебачення є фактично обов'язковими для держави в рамках дотримання статті 10 Європейської Конвенції про захист прав людини.

Далі: Європейський суд зазначив, що ТРМ протягом багатьох років мала домінуюче, практично монопольне становище на ринку, що збільшило зобов'язання держави. За визначенням суду, держава зобов'язана прийняти таке законодавство, щоб уберегти ЗМІ та журналістів від політичного впливу й контролю. Зокрема, має бути забезпечено захист від можливого впливу органів влади та політичних партій.

У цій справі, як зазначив суд, ТРМ скеровувалася радою, що складалася з 9 членів (по три від парламенту, уряду й президента) без гарантії дострокового припинення повноважень. Директора ТРМ призначав парламент за поданням ради. Суд зазначив, що в законодавстві не було механізмів для забезпечення незалежності в умовах, коли президент та уряд належали б до однієї правлячої партії, а отже - повністю контролювали раду. Тож ця система не відповідала рекомендаціям Ради Європи, що становить порушення статті 10 Конвенції.

Таким чином, базуючись на фактах багаторічної цензури на телебаченні та відсутності законодавчих механізмів протидії політичному впливу на мовлення, Європейський суд встановив факт порушення статті 10 Європейської Конвенції.

Це рішення має багато важливих вимірів для України. Зокрема тому, що всі рішення Європейського суду з прав людини, відповідно до закону України про виконання рішень цього суду, є частиною української правової системи і джерелом права, а отже є обов'язковими. Тобто, ці стандарти – вже не просто рекомендації міжнародних організацій, які можна виконувати чи не виконувати на власний розсуд. Це рішення показує, яку велику роль мають журналісти в захисті свободи слова в країні. Ця справа почалася з їхнього спільного виступу й успішно завершилася за їхніми заявами. Вона показує ефективний механізм захисту журналістів від влади.

Інший аспект питання – це управління українським державним телебаченням (НТКУ), стосовно якого говорити про незалежність від політичного впливу нині, на мою думку, не доводиться. Процедура призначення менеджменту на державному телебаченні та відсутність незалежної редакційної політики показує, що Україна також порушує статтю 10 Європейської Конвенції. Процедура призначення менеджменту державного телеканалу не може бути політичною – у ній не можуть домінувати органи влади чи представники політичних партій. Проте в Україні цей процес залишається політичним і повністю підконтрольним владі.

Варто згадати нещодавнє рішення Конституційного Суду України від 15 вересня 2009 року, котрим визнано неконституційною процедуру призначення громадських рад Президентом України та Верховною Радою України, проте в якому ні слова не сказано про те, що ця процедура в принципі порушує свободу слова в Україні. Це рішення базувалося виключно на формальних положеннях поділу повноважень між гілками влади. Надто дивно спостерігати, як, розглядаючи таку справу, Конституційний Суд узагалі не вказав на проблему участі політиків в управлінні телебаченням, чого в демократичному суспільстві не повинно бути в принципі.

Чинна процедура призначення керівника НТКУ президентом за поданням парламенту не відповідає вищезгаданому рішенням Європейського суду – це є прямим політичним контролем, що не має нічого спільного зі свободою слова. Немає в чинному законодавстві й жодних гарантій редакційної незалежності державних ЗМІ.

Інший важливий вимір цього судового рішення – потенційне створення в Україні громадського телебачення. Можливо, колись таке станеться, хоча, зважаючи на нинішніх політиків, у це й мало віриться. Тепер таке телебачення має будуватися на певних **обов'язкових** принципах, що

гарантують фінансову, редакційну та адміністративну незалежність. До цього часу такі принципи сприймалися як рекомендації й парламентарі активно спекулювали на цьому, боячись втратити політичний контроль над державними ЗМІ.

Це рішення чітко показує, що політичний контроль над державними чи громадськими ЗМІ – це порушення стандартів свободи слова. І журналісти – ті люди, котрі можуть змусити український уряд це зрозуміти. Відсутність політичного контролю над ЗМІ тепер є невід'ємним елементом свободи слова.

*Володимир Яворський,
виконавчий директор Української Гельсінської спілки з прав людини,
www.helsinki.org.ua*

4. Поняття оціночних суджень

ПОНЯТТЯ "ЦЕНзуРА" ТА "ОЦІНОЧНІ СУДЖЕННЯ", ЯКІ ВИЗНАЧИТЬ ПАРЛАМЕНТ, ПРАЦЮВАТИМУТЬ НА СВОБОДУ СЛОВА

Джерело: <http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/2236/art/10519.html>

Верховна Рада України ухвалила у першому читанні законопроект про внесення змін у деякі закони за підсумками парламентських слухань “Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова та цензура в Україні”. Документ дає визначення “цензура” та “оціночні судження”.

Під цензурою мається на увазі контроль за змістом публікацій і тиск органів державної влади чи місцевого самоврядування на засоби масової інформації чи журналістів, аби ті поширювали чи не поширювали певні

відомості. Таке втручання визнається формою перешкоджання законній фаховій діяльності репортерів і належить до кримінальної відповідальності.

Оціночними судженнями є висловлювання, які не мають фактичних даних і не спростовуються. У законопроекті сказано і про те, що органи державної влади та місцевого самоврядування не можуть подавати позови про захист честі, гідності та ділової репутації. Крім того, депутати пропонують доповнити кодекс України про адміністративні правопорушення нормою, яка встановлює адміністративну відповідальність за неправомірну відмову в інформації, невчасне і неповне її надання або надання неправдивої інформації. Водночас передбачається звільнення журналіста від відповідальності за поширення неправдивих даних, якщо вони цікаві для громадськості, а журналіст діяв сумлінно, перевірів їх.

Законопроект вносить зміни в декрет Кабінету міністрів “Про державний збір”, згідно з якими величина мита з позовних заяв про відшкодування моральної шкоди встановлюється пропорційно до позовних вимог.

<http://telekritika.kiev.ua/yuridichna-consultaciya/2008-08-04/39825>

*Тетяна Коташевська ,
для «Телекритики» 04-08-2008*

Про оціночні судження у друкованих ЗМІ та судові прецеденти з цього приводу часто-густо говорять у пресі, на телебаченні й інтернет-сайтах, під час прес-конференцій і т. п. А от про телебачення в цьому контексті згадують дуже рідко. І не дивно, адже газету легше принести до суду, аніж шукати у телерадіоорганізації відеоролик новин чи програми. Утім, принципи роботи, проблеми і санкції в обох випадках однакові. Тож готуючи будь-який матеріал, варто дотримуватися принципів безпеки, а при виникненні непорозумінь – знати, як захистити свої права та інтереси, на що посилатися, до чого апелювати та на чому будувати свій захист.

Що можна вважати судженням? Словники вказують, що судження є *«формуванням думок, оцінок або висновків»*. Воно містить такі складові, як вирішення проблем, вироблення рішень, опанування нових понять, але водночас є ширшим і загальнішим. За Ліпманом (стаття *«Чим може бути критичне мислення?»*), судження можуть бути:

- оціночними;
- приписовими (приміром, артикульований припис лікаря, який слід виконати хворому);
- описовими (наприклад, гоголівський опис Дніпра).

Поняття мудрості передбачає, що існує суб'єкт, здатний виробляти хороші, якісні судження. Відмінність між *«просто судженням»* і *«хорошим судженням»* не є таємницею, адже людина зазвичай розрізняє *«просто спів»* і *«хороший спів»*, *«просто життя»* і *«хороше життя»*. Крім того, існує взаємозв'язок між критеріями та судженнями, бо поняття *«критерій»* означає *«правило або принцип, що використовується для вироблення суджень»*.

Критичне мислення (на противагу некритичному, млявому, аморфному, випадковому і невпорядкованому) спирається на критерії, тож судження, спродуковане таким мисленням, є обґрунтованим, упорядкованим та переконливим. І воно, відповідно, має ресурс захисту.

Продумати шляхи захисту слід заздалегідь, поставивши собі, приміром, такі запитання: *«Коли цю думку критикуватимуть, до чого я апелюватиму?»*, *«Якщо мої заяви заперечуватимуть, що я зможу зробити?»*, *«Якщо мої оцінки виглядатимуть непереконливими, чим їх можна підсилити?»*. Отже, цілком очевидно, що наші заяви та думки мусять бути підкріплені доказами. А докази, у свою чергу, мають спиратися на особливо надійні, перевірені критерії.

Скажімо, при виробленні суджень найчастіше звертаються до таких раціональних критеріїв:

- стандарти;

- закони, підзаконні акти, правила, регламенти, канони, укази, настанови та інструкції;
- приписи, вимоги, умови та обмеження;
- конвенції, домовленості щодо уніфікації та підсумкові узагальнення;
- принципи, припущення, передумови, визначення;
- ідеали, цілі, наміри, завдання;
- результати тестування, експериментальні дані;
- методи, процедури, лінії поведінки.

Обираючи ті чи інші критерії (приміром, із наведеного вище списку), ми зазвичай мусимо покладатися на якісь критерії цього вибору. Такі загальні критерії називають метакритеріями. До них, зокрема, відносять надійність, силу та релевантність, а також когерентність, несуперечність та послідовність.

Поговоривши про загальні поняття, звернімося до законодавчої царини. Частинами 1 та 2 статті 47-1 Закону України «Про інформацію» встановлено, що ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень. Оціночними судженнями, **за винятком образи чи клепу, є висловлювання**, які не містять фактичних даних, зокрема критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, з огляду на характер використання мовних засобів, зокрема вживання гіпербол, алегорій, сатири. Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості.

Відповідно до частини 1 статті 34 Конституції України, **кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово** або в інший спосіб – на свій вибір.

Відповідно до рішення Європейського суду з прав людини від 8 липня 1986 року у справі Лінгеса проти Австрії, свобода висловлення поглядів становить одну з підвалин демократичного суспільства, причому здійснення цієї свободи можливе і в ненейтральній формі й із ненейтральним

змістом – вони можуть викликати почуття образи, обурення чи неспокою. Це елементарні вимоги плюралізму. Громадськість має право отримувати, а засоби масової інформації – поширювати таку інформацію та ідеї.

Бачимо більше, **переслідування журналіста за висловлені ним судження суд кваліфікував як своєрідну цензуру**, яка мала б утримувати його від повторення такої критики в майбутньому і відштовхнути журналістів від участі в громадських дискусіях.

Крім того, треба звертати увагу на необхідність розрізняти факти та оціночні судження. **Наявність факту можна довести, а правдивість оціночних суджень – неможливо.**

В якості прикладу наведу витяг із рішення колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 04.10.2006. У листопаді 2004 р. П. звернувся до суду з позовом до К., дочірнього підприємства «Редакція газети “Громадський контроль”» (далі – Редакція) про захист честі, гідності, ділової репутації та відшкодування моральної шкоди, посилаючись на те, що 10 вересня 2004 р. у Всеукраїнському громадсько-політичному тижневику «Громадський контроль» в розділі «Кримінал» була вміщена стаття «А Вам ще не підкинули пістолет і наркотики? або Начхати міліції на свій імідж», автором якої є К. У статті говорилося: *«Та цей хам, лише почувши, що йдеться про катування С. його підлеглими, почав кацапською мовою “відчитувати” мене, мовляв, це я своїми статтями (а не він своїми діями, виявляється!) ганьблю державу, а потім кинув слухавку...»*. Позивач зазначав, що висловлювання, які містились у статті, є неправдивими, ганьблять його честь, гідність і ділову репутацію як начальника обласного управління у боротьбі з організованою злочинністю та першого заступника начальника УМВС України в області, і просив зобов’язати Редакцію та К. опублікувати спростування зазначених відомостей та стягнути з відповідачів у рівних частинах 170 тис. грн на відшкодування моральної шкоди.

Місцевим судом Редакцію та К. зобов'язано надрукувати спростування такого змісту: *«П. російською мовою відповів мені, що особисто перевірить правомірність дій його підлеглих із приводу катування С., та запевнив, що в разі виявлення будь-яких порушень винні будуть притягнуті до відповідальності»*. У відшкодуванні моральної шкоди Редакцією суд відмовив.

У ст. 1 Закону від 2 жовтня 1992 р. №2657-ХІІ «Про інформацію» її визначено як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі й навколишньому природному середовищі. Згідно зі ст. 47 цього Закону, ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень. Такими судженнями, за винятком образи чи клепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, зокрема критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, які містять фактичні дані, з огляду на характер використання мовних засобів, зокрема вживання гіпербол, алегорій, сатири. Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості.

За змістом ч. 4 ст. 17 Закону від 23 вересня 1997 р. №540/97-ВР «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», необхідно встановити наявність злого умислу журналіста або службових осіб засобу масової інформації, а також наслідки використання позивачем можливостей позасудового спростування неправдивих відомостей, відстоювання його честі й гідності, ділової репутації та врегулювання спору в цілому.

У п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України від 28 вересня 1990 р. №7 «Про застосування судами законодавства, що регулює захист честі, гідності і ділової репутації громадян та організацій» (з наступними змінами й доповненнями) роз'яснено, що при розгляді цивільних справ, порушених у порядку ст. 7 ЦК (мається на увазі ЦК 1963 р.), суди повинні

з'ясовувати, чи поширені відомості, про спростування яких пред'явлений позов, чи порочать вони честь, гідність або ділову репутацію позивача та чи відповідають дійсності.

Вирішуючи спір, суд не врахував зазначених вимог закону, роз'яснень Пленуму Верховного Суду України і того, що політики, державні службовці, котрі діють як офіційні особи, більше відкриті для допустимої критики, ніж приватні особи, **а відомості, які просив спростувати позивач, є оціночними судженнями відповідачки.**

Оскільки суди першої та апеляційної інстанцій неправильно застосували норми матеріального права, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України, керуючись статтями 336, 341 ЦПК, касаційну скаргу К. задовольнила – рішення місцевих судів скасувала й ухвалила у справі нове рішення, яким у задоволенні позову П. відмовила.

Розгляньмо ще один приклад із практики Європейського суду, «зі свіженьких» – Європейський Суд у правах людини (ЄСПЛ) прийняв рішення на користь держави Молдова у справі газети Flux.

Як передав «Інфотаг», газета Flux опублікувала 4 лютого 2003 року статтю «Учнів ліцею ім. Спіру Харета топчуть ногами». Стаття базувалася на анонімному листі, отриманому від нібито групи батьків учнів цього навчального закладу. У листі критикувалися перевантаженість класів і відсутність адекватних умов для навчання. У ньому зазначалося також, що директор ліцею не використовував фонди навчального закладу на потрібні цілі і що він брав хабарі у розмірі \$ 200–500 за зарахування дітей до ліцею.

Директор ліцею подав на газету позов, у результаті чого вона була змушена опублікувати спростування у 15–денний термін та виплатити директору 1350 леєв. Вищі судові інстанції залишили в силі це рішення, тому газета звернулася до ЄСПЛ, вважаючи, що порушено її право на вільне висловлювання.

Чотирма голосами «за» і трьома «проти» суд констатував, що не мало місце порушення даного права. Судді звернули особливу увагу, що газета не заручилася думкою директора ліцею і допустила відхилення від професійних норм журналістської етики. ЄСПЛ дійшов думки, що *«рішення національних судових інстанцій встановило правильну рівновагу процедур між інтересами позивача та газети»*.

Отже, напрошується висновок: журналісту потрібно добросовісно вивчати матеріал, подавати його з різних сторін, зважувати сказане чи написане. Якщо ж і при дотриманні норм журналістської етики та чинного законодавства вас необґрунтовано звинувачують – захищайтесь, посилайтесь на чинне законодавство, практику судових інстанцій, зокрема Європейського суду, і доводьте, що ваші судження є оціночними і відповідальність за їх висловлювання не наступає.

Тетяна Коташевська, медіаюрист, місто Харків.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Проблеми розуміння права і джерела права, що висвітлюються в мас-медіа.
2. Українське законодавство та міжнародні договори в електронних мас-медіа.
3. Право ЗМІ. Інститут права ЗМІ в Україні.
4. Поняття оціночних суджень.
5. Звільнення від відповідальності за висловлювання оціночних суджень.
6. Звільнення від відповідальності за поширення суспільно значимої інформації.
7. Особливості правового захисту репутації певних категорій осіб: політики, судді, державні службовці.

8. Проблеми захисту приватного життя і поняття публічної особи як проблеми, яким журналісти приділяють увагу.
9. Співвідношення особистого і приватного як проблема суспільства, яке знаходиться під впливом мас-медіа.
10. Потенційні позови до журналістів.
11. Проблематика авторського права в роботі журналістів.
12. Кримінальний процес. Презумпція невинності. Особливості висвітлення в ЗМІ судових процесів та діяльності суддів.
13. Журналісти про співвідношення права на свободу слова та права на неупереджений суд. Цивільний процес.
14. Порядок розгляду справ за участю журналістів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Розтлумачте сутність проблеми розуміння права і джерела права, що висвітлюються в мас-медіа.
2. Обґрунтуйте положення про українське законодавство та міжнародні договори в електронних мас-медіа.
3. Розтлумачте поняття «оціночні судження в ЗМІ». Наведіть приклад публікації на згадану тему.
4. Наведіть приклади, коли журналіст звільнюється від відповідальності за висловлювання оціночних суджень в своїх матеріалах.
5. Наведіть випадки, коли журналіст звільнюється від відповідальності за поширення суспільно значимої інформації в мас-медіа.
6. Поясніть особливості правового захисту репутації певних категорій осіб: політиків, суддів, державних службовців.
7. Розтлумачте, чому журналіст повинний присвячувати свої публікації проблемі захисту приватного життя і поняття публічної особи.

8. Розтлумачте сутність співвідношення особистого і приватного як проблеми суспільства, яке знаходиться під впливом мас-медіа.
9. Поясніть, що таке «потенційні позови до журналістів». Наведіть один приклад.
10. Розтлумачте проблематику авторського права в роботі журналістів.
11. Перелічіть особливості висвітлення в ЗМІ судових процесів та діяльності суддів.
12. Наведіть приклад журналістського матеріалу, у якому йдеться про співвідношення права на свободу слова та права на неупереджений суд.
13. Поясніть порядок розгляду справ за участю журналістів.

РОЗДІЛ 12

МІЖНАРОДНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Висвітлення в мас-медіа проблем, пов'язаних із СОТ

(автор матеріалу – МАЛОВА Ольга Ярославівна)

Джерело: http://j-school.kiev.ua/images/uploads/textblog/08_8_Malova_Olga_dyplom2008.pdf

Наразі такого роду досліджень в Україні недостатньо, оскільки традиційно вітчизняні науково-дослідні інституції моніторять українські ЗМІ здебільшого на предмет євро – та євроатлантичної інтеграції. Тоді як економічні та глобалізаційні процеси, що мають не менший вплив на країну, поки що обділені увагою. Натомість у західних наукових журналах можна знайти багато схожих до нашої теми досліджень.

2003 року Український незалежний центр політичних досліджень провів аналіз політичного дискурсу, представленого в друкованих ЗМІ.

Досліджувалися статті за один тиждень: 15 вересня – 28 вересня 2003 року.

Наскрізними теми політичного дискурсу стали соціальна політика (допомога інвалідам, пенсійне забезпечення, пільги), конституційна реформа,

вступ до СОТ та ЄЕП, президентські повноваження. Теми визначалися згідно із значущістю для загальної тематичної структури медіа текстів, визначалася також вага теми, що відбивала її значущість для семантики тексту. Аналіз показав, що у виданнях лівого спрямування («Сільські вісті», «Комуніст», «Товариш», «Киевский Телеграф», «Україна і світ сьогодні») позитивно оцінювали входження України до ЄЕП, водночас піддаючи різкій критиці СОТ та інші міжнародні структури. Усі згадування теми стосувалися стосунків Україна–СОТ. Словами-модифікаторами виступали негативні формулювання про те, що: вступ обмежує економічний суверенітет, посиляться внутрішні проблеми, і те, що очевидні інтереси Заходу, транснаціональних корпорацій. Слова-модифікатори дозволяли визначити оціночний статус, у якому найчастіше виступало певне поняття. Загалом же, обробка і аналіз матеріалів засвідчив те, що найбільшу вагу мали поняття, пов'язані із реформою соціального забезпечення та конституційною реформою. У зазначений період найбільшою активністю в ЗМІ відзначилися представники більшості. Найбільш популярною «трибуною» для владних еліт був «Голос України». Найбільшу активність виявили Леонід Кучма, Петро Симоненко. Найбільш широко владні еліти представлено у тому ж таки «Голосі України».

14–15 травня 2004 року у Києві спільна парламентсько-урядова комісія з інтеграції України до СОТ разом з Українським центром міжнародної інтеграції (УЦМІ) провела для провідних національних ЗМІ інформаційний навчальний семінар «Вступ України до СОТ та роль ЗМІ у ефективному інформуванні суспільства». Цей захід було організовано з метою покращення розуміння журналістами питань, пов'язаних із діяльністю СОТ та інтеграцією України до цієї організації, а також з метою поширення у суспільстві інформації щодо процесу приєднання України до СОТ. На семінарі провідні українські та міжнародні експерти висвітлили широке коло питань щодо принципів СОТ, адаптації українського законодавства до стандартів СОТ,

підготовки економіки до функціонування в умовах СОТ, можливих наслідків членства в СОТ для окремих галузей економіки та регіонів України. У семінарі взяли участь 32 представники національних друкованих видань, теле- та радіоканалів, інформаційних Інтернет агентств. Моніторинг мас-медіа, проведений після семінару виявив зростання у пресі обсягів та покращення якості матеріалів з тематики «Україна – СОТ».

Проблемним аспектом відслідковування діяльності міжнародних економічних інституцій, у нашому випадку Світової організації торгівлі, на думку деяких дослідників, є «mediated mediation» феномен. Його суть дослідник Олав Велтуїс сформулював наступним чином: хоча роль журналістів полягає в медіації між подієвим світом і суспільством, спостерігається тенденція коли доступ до цих подій стає обмеженим, якщо не забороненим. Велтуїс дійшов такого висновку, дослідивши газети, які висвітлювали новини з торгового саміту СОТ, що проходив у Женеві 2004 року. Під час таких закритих зустрічей медіа завжди стають залежними від повідомлень головних акторів, прес-секретарів, офіційних коментаторів, неурядових представників і інших груп, зацікавлених у розвитку подій певним чином. Тому, стверджуючи про величезну важливість таких переговорів, журналісти відчувають брак експертної думки та першочергової інформації, тим часом, зацікавлені групи чи особи мають безліч можливостей «повернути» тему у вигідний бік.

Зацікавленість і участь суспільства в політичному житті країни, як важливий компонент демократії, фокусується у численних масштабних дослідженнях, і головною мірою вони стосуються виборчого процесу. Хоча, політичні інтереси і позиції можуть міститися і виражатися поза межами виборчого процесу, як наприклад, політична активність пов'язана з темою Світової організації торгівлі. Соціолог Патрісія Мой досліджувала результати урядової зустрічі СОТ, що мала місце у Сіетлі (Вашингтон), восени 1999 року. Її метою було визначити вплив медіа на зацікавленість, знання і довіру

громадян до Світової організації торгівлі. Ці ефекти Патрісія називає «проміжними змінними між увагою до новин та очікуваною поведінкою щодо цієї інституції». Результати засвідчили, що надійність газет і телебачення мала відмінні ефекти на знання та довіру до СОТ. Більше того, вплив довіри до політичної поведінки був помітно більшим, ніж вага реальних знань.

Ще одне цікаве твердження про гіпотезу «браку знань» сформулював голландський дослідник Ян Клейнідженгас. Він стверджує, що частина населення з високим рівнем освіти поглинає знання з мас-медіа швидше, ніж малоосвічені громадяни. З цим твердженням пов'язаний той факт, що рівень знань швидко розуміючих освічених громадян дає їм більшу можливість до опрацювання складних текстів і розуміння процесів. Контент-аналітичні дослідження нідерландських вчених в комбінації з вивченням виборчих процесів довели цю гіпотезу. Для малоосвічених людей перегляд політичних новин по телебаченню є більш ефективним, ніж політичний досвід, який вони у змозі отримати від прочитання політичних новин у газетах. І навпаки, для освіченіших людей читання політичних матеріалів більш корисне, за умови оптимальної концентрації інформації і складності повідомлень.

Традиційно вітчизняні науково-дослідні інституції моніторять українські ЗМІ здебільшого на предмет євро - та євроатлантичної інтеграції.

Моніторинг на схожу до нашого дослідження тему європейської інтеграції в українських ЗМІ проводився асоціацією «Спільний простір» за період 12–25 лютого 2007 року. Об'єктом моніторингу були інформаційні й підсумкові телепрограми та українські загальнонаціональні видання. Моніторинг проводився за методами контент-аналізу, експертного аналізу змісту телепрограм, а також методу порівняння тексту ведучого, закадрового тексту та „картинки”. Моніторинг преси засвідчив, що як і на телебаченні, тема європейської та євроатлантичної інтеграції висвітлюється 10–ма провідними загальнонаціональними газетами надзвичайно мляво,

ситуативно, найчастіше у зв'язку з конкретним інформаційним приводом та виключно в інформаційному форматі. У пресі практично не було матеріалів ознайомчого, просвітницького, дискусивного чи аналітичного характеру, які б інформували про переваги чи недоліки євро інтеграції. Виняток становили лише газети «День» та «Дзеркало тижня». Обидві газети писали про згадані теми переважно у нейтральній тональності, подавали як негативні, так і позитивні оціночні судження. Поза тим, відвертих спекуляцій чи перекручень інформації не було, крім поодиноких прикладів, що давали змогу припустити про маніпуляції заголовками.

Схожий контент-аналіз під назвою «Презентація НАТО в новинах та політичних програмах українських телеканалів» у жовтні 2006 року провели Академія Української Преси, Інститут соціології НАН України на замовлення Центру ім. Разумкова. Метою дослідження було визначити увагу та оцінки щодо НАТО у новинах та політичних програмах українського телебачення. Як виявили дослідники, увага до НАТО була дещо вища, ніж під час агітаційної передвиборчої парламентської кампанії. Основні транслятори повідомлень про НАТО – новини каналів УТ–1, Інтер, ТРК «Україна», лідер уваги до НАТО – новини каналу «1+1». «Проблема НАТО» подається в новинах переважно як «внутрішня» і «другорядна» для України: більшість повідомлень стосуються подій в Україні, а також відносин Україна – НАТО, тематика повідомлень про НАТО обмежена, найчастіше НАТО згадується в контексті інших подій. В повідомленнях щодо НАТО домінує одна точка зору та нейтральний контекст, проте канали помітно диференційовані за схильністю до позитивного чи негативного іміджу НАТО. Дискусії в політичних програмах фокусувалися на приєднанні до НАТО в контексті взаємин з Росією і країнами ЄС. Лідер уваги до НАТО – канал «1+1», спікери теми – представники різних політичних сил та представники Росії. Баланс оцінок складається на користь позитивних та нейтральних, проте проблемний і особливо негативний контекст виражений

сильніше, ніж у новинах, варіюючи в залежності від структури самих передач та переваг каналів.

2. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних із стосунками в діаді «Україна – НАТО»

(автор матеріалу – Б. М. Носова)

Джерело:

<http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=267>

Оглядаючи пресу за 2001–2002 роки на тему "Україна – НАТО", можна стверджувати, що в газетах і журналах збільшилася кількість публікацій, у яких порушуються такі питання:

– Чи обмежиться подальше співробітництво України з НАТО лише участю у програмі "Партнерство заради миру"?

– Чи можна розглядати різнопланову співпрацю України з Північноатлантичним альянсом як поступову зміну акцентів у її міжнародній ідентифікації?

– Як орієнтований зовнішньополітичний курс України на майбутній вступ її до Альянсу?

– Якою є роль європейського вибору України для загальної безпеки в Європі? Погляд з НАТО і з України.

Для аналізу публіцистики було обрано серію матеріалів, надрукованих у журналах "Економічний часопис" (2001. – № 6), "Наука і оборона" (2001. – № 3) та у збірнику публіцистики "Миротворча діяльність України: кооперація з НАТО та іншими структурами європейської безпеки".

Так, народний депутат України, голова Комітету ВР у закордонних справах (1998–2002) Ігор Остах у статті "Перспективи подальшого співробітництва та інституціоналізації відносин України – НАТО",

опублікованій в "Економічному часописі", подає аналіз документів, за якими відбувається партнерське співробітництво, а також підсумовує результати цього співробітництва від 1997 до 2001 року, тобто з часу підписання Мадридської хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО.

Визначення завдань Української держави щодо вирішення питань співробітництва з НАТО І. Осташ робить через призму таких само завдань, але конкретно обговорених на сесії Парламентської Асамблеї НАТО у Вільнюсі в травні 2001 року. Автор статті цитує виступ у Вільнюсі Генерального секретаря НАТО Дж. Робертсона: "Двері НАТО зберігаються відкритими тому, що Альянс вірить у те, що має поважатися один із фундаментальних принципів: у сьогднішній Європі кожна демократична країна повинна мати право вільно обирати своє власне облаштування безпеки...".

Тоді ж литовські парламентські партії підписали угоду щодо оборонної політики держави, де записано, що "Литва домагатиметься членства в НАТО... Литва може досягти довготривалої та стабільної безпеки лише за умови належності до колективної системи безпеки НАТО".

Використавши цей факт, І. Осташ пропонує: "Назріла необхідність і в Україні підтвердити практичними результатами та ініціативами незмінність політичного курсу України на розвиток динамічного, конструктивного партнерства з НАТО". Але автор нічого нового не зауважує, окрім як пропагує Державну програму співробітництва України з НАТО на 2001–2004 роки (затверджену Указом Президента України № 58 від 27 січня 2001 р.).

Цей поважний документ є настановним. І це розуміє автор. Мабуть, тому його стаття має політичний характер. В її тексті І. Осташ вагається дати конкретний поштовх для якісних змін у стосунках Україна – НАТО. Для автора важливо, що вони тримаються рамок Державної програми.

Для порівняння проаналізуємо статтю радника Національного інституту з проблем міжнародної безпеки Ради національної безпеки і оборони

України, експерта Любомира Токаря "Центрально-Східна Європа та Україна в системі координат розширення НАТО". Автор розглядає проблему відносин Україна – НАТО під кутом зору не лише розвитку співробітництва. Він приділяє увагу тим документам, які стають прямим дороговказом для вступу до Альянсу, а також тим проблемам, що виникли у НАТО після прийняття до Альянсу Польщі, Чехії та Угорщини.

Стаття має полемічний характер: автор окреслює теми дискусій щодо другої фази розширення НАТО. Л. Токар детально зупиняється на фундаментальних змінах суті самого НАТО: оборонне покликання Альянсу захищати 19 країн-членів, що створювався проти реальної загрози СРСР, "трансформується в інтегровану систему міжнародної безпеки, яка об'єднує весь євроатлантичний простір".

Автор не скутий упередженнями щодо політичних акцентів, тому різко висловлює свої зауваження: "У зв'язку з подальшим розширенням ЄС членська вибірковість щодо гарантій безпеки та оборони НАТО видається абсурдною — вона може спричинити геополітичну двозначність та загрозу дестабілізації ситуації у європейському регіоні".

Л. Токар детально розглядає проблеми реформування армії, підтримки громадськості вступу країни до НАТО. Він також порушує питання трансформації характеру стосунків НАТО – Росія.

Автор називає ряд чинників, залежно від яких модифікується характер відносин Україна – НАТО. Серед зовнішніх чинників стратегічного рівня це – стан трансформації ЄС та його інституцій, стан трансформації НАТО, стан трансформації країн постсоціалістичного та пострадянського простору, нові концепції зовнішньої політики та політики у сфері безпеки та оборони США і Росії.

Відносини Україна – НАТО будуть формуватися також залежно від актуального стану та тенденцій подальшого розвитку внутрішньої ситуації в

Україні, реформування Збройних сил, відносин України із сусідніми країнами та стратегічними партнерами.

Протягом зазначеного періоду преса багато писала про миротворчу діяльність. Проаналізуємо наукову статтю В. Нікітюка, начальника Управління євроатлантичного співробітництва МЗС України "Миротворча діяльність у Європі: еволюція міжнародно-правових та інституціональних засад", надруковану в журналі "Наука і оборона". У ній з наукової точки зору розглядається розвиток стратегічних поглядів Північноатлантичного альянсу на проблеми європейської безпеки за весь час існування цієї організації. Автор близько до тексту аналізує відповідні документи, що відображають участь НАТО в урегулюванні конфліктних ситуацій на європейському континенті.

Розглянувши статтю Марко Карновале, заступника завідувача відділу Східної Європи та врегулювання криз Управління політичних питань штаб-квартири НАТО "Стан та перспективи українсько-натівських відносин", можна зробити висновок, що її аналітична цінність полягає в тому, що проблему автор досліджує із позиції НАТО. Адже вітчизняні дослідники мають на проблему свій погляд, а наскільки він відповідає поглядові фахівця з НАТО можна перевірити у порівнянні.

Події навколо розширення Альянсу розвиваються стрімко не тільки у Рейкявіку та Брюсселі. Засідання Ради національної безпеки і оборони України 23 травня 2002 року озвучило бажання нашої держави приєднатися до Організації Північноатлантичного договору.

За час, що залишається до запланованого на листопад 2002 року в Празі засідання Комісії Україна – НАТО на рівні глав держав і урядів, запропоновано розробити та узгодити можливі варіанти нового формату відносин нашої держави з Північноатлантичним альянсом. Одним із таких варіантів може стати перехід до якісно активного діалогу, спрямованого на підтримку євроатлантичної інтеграції України. Цей формат, доповнений

розширеними відносинами в рамках Хартії про особливе партнерство та зміцнений механізмами практичного і політичного співробітництва, зможе дозволити суттєво просунутися на шляху подальшого поглиблення співробітництва між нашою державою і Північноатлантичним альянсом. Спільні позиції щодо його основних параметрів обидві сторони мають розглянути на засіданні Комісії Україна – НАТО на рівні послів, яке відбудеться у Києві 9 липня.

Як скоро вирішене на засіданні РНБО питання буде втілене у життя невідомо. А наразі преса має нову інформацію для роздумів і для статей.

3. Проблематика “Україна – НАТО” у львівських ЗМІ

(моніторинг публікацій за період січня – листопада 2008 року)

(автор матеріалу – Наталя Мельникова)

Джерело: Україна-НАТО: регіональний вимір: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Львів, 6 грудня 2008 року; а також:

<http://natoua.org/news.php?nid=24>

Предметом інформаційного моніторингу є відображення у мас-медіа політичного процесу регіонального, національного та світового масштабу в темі наближення України до НАТО.

Мета: дослідити рівень інформаційної наповненості засобів масової інформації матеріалами про НАТО та євроатлантичну інтеграцію України; проаналізувати характер публікацій; виявити інформаційні приводи, що спричинили найбільший резонанс в ЗМІ.

Джерельна база інформаційного моніторингу включає найбільш вагомні електронні мас-медіа львівського регіону: Львівський портал proUA.com, Львівська газета on-line, Західна інформаційна корпорація, Експрес.ua, Купол: культура і політика.

Часовий проміжок: 2008 рік; підбір статей проведено по кожному місяцю окремо. Загальна кількість статей – 70 одиниць.

Щодо структури моніторингу, то інформаційні матеріали диференційовано на Події та Оцінки, які в кількісному співвідношенні практично еквівалентні. В свою чергу події поділяємо на офіційні заяви, офіційні рішення, зустрічі та візити, громадські заходи, військові заходи, сутички. І оцінки: соціопитування, позиції ЗМІ, коментарі політиків, промоційні публікації, аналіз, експертні оцінки.

З цього приводу відмітимо позитивний прийом розміщення після основного матеріалу статті інформаційної довідки, який застосовується Західною інформаційною корпорацією і дозволяє читачу краще осмислити новину.

Цікаво проаналізувати структуру матеріалу. Серед публікацій переважають коментарі політиків, їх майже третина – аж 22, що зрозуміло, адже політика є публічною сферою, і для світу політики подія не відбулась, доки її достатньо для цього не обговорили. Найбільші сплески коментарів приходяться на квітень (коли проходив Бухарестський саміт НАТО), серпень та вересень (тоді до активізації євроатлантичної тематики призвів грузино-російський конфлікт) і листопад (позначається наближення грудневого саміту НАТО в Лондоні).

Як найактивнішого коментатора можемо відзначити Віктора Ющенка, який неодноразово звертався до громадськості і давав інтерв'ю мас-медіа стосовно необхідності вступу України до альянсу для гарантування її суверенітету і територіальної цілісності. Також можемо відзначити публічну активність посла США в Україні Вільяма Тейлора.

Чимало публікацій припадає на громадські заходи, – 13 статей. Це ще раз засвідчує, що протягом останнього року ведеться активна просвітницько-агітаційна робота серед населення. При чому значно більше інформації подається щодо проратовських заходів. Хоча висвітлюються і антиратовські

заходи. Така нерівномірність, можливо, пов'язана з регіональною спрямованістю ЗМІ на пронатовську аудиторію.

Варто згадати такі пронатовські заходи, висвітлені в ЗМІ: створення регіональних центрів євроатлантичної інтеграції; організований в лютому львівською обласною державною телерадіокомпанією телепроект “Чому так?” за участі військовослужбовців Західного оперативного командування; організований в березні центром “Наше право” проект “Підвищення рівня обізнаності населення Львівської та Волинської області з питань європейської та євроатлантичної інтеграції”; організоване в березні Українською республіканською партією Лук'яненка віче у Львові на тему “НАТО – запорука національної безпеки”; розпочата в квітні інформаційна кампанія щодо НАТО серед призовників та військовослужбовців; всеукраїнська громадянська акція “Ми – за НАТО” тощо.

Серед антинатовських заходів увагу ЗМІ привернули: квітневі акції Партії Регіонів в Харкові та Донецьку, в ході яких проведено багатотисячні марші противників НАТО, мітинги і концерти; організовані в березні ЛОК Комуністичної партії України у Львові акції протесту проти вступу України в НАТО; антинатовські демонстрації представників КПУ, членів “Русского блока”, ПСПУ і ветеранів 12 липня на трасі неподалік від ПП “Рава-Руська”, метою якого було продемонструвати свою позицію військовим, що братимуть участь у навчаннях “Сі Бриз 2008”, акція закінчилась сутичками з представниками КУНу.

Найменше статей, всього по одній, припало на рубрики: позиції ЗМІ і промоційні публікації. І треба відмітити, що в першому випадку стаття висвітлювала позицію не свою, а кількох іноземних видань: американської газети The New York Times і британської Independent. У другому випадку промоція відбувалась від імені відомого політика В'ячеслава Кириленка. Розуміємо це як небажання мас-медіа відкрито ангажуватися в такому неоднозначному питанні як вступ України до НАТО, можливо через острах

зміни кон'юнктури, можливо через бажання вести приховану агітацію, яка може бути значно ефективнішою за відкриту.

Також всього дві публікації є безпосередньо аналітичними, хоча інтерес до поглибленого вивчення проблеми наявний, про що свідчить аж 8 експертних оцінок. Пояснити це можна відсутністю достатніх аналітичних ресурсів в ЗМІ, що штовхає їх або обмежитись інформаційними матеріалами, або звертатись за аналітикою до експертів.

І в середньому від 3 до 5 публікацій припало на категорії офіційні заяви, офіційні рішення, зустрічі та візити, військові заходи, сутички і соціопитування. Хоч ми розглядали виключно місцеві ЗМІ, описані в статтях події однаковою мірою відносяться як до глобального, так і до національного та місцевого рівнів, тобто відзначимо широку перспективу інформаційного огляду в місцевих ЗМІ.

Інформаційні приводи, що викликали найбільший резонанс:

“Лист трьох” і парламентська криза, яку він спровокував в січні та лютому 2008р. Йдеться про лист президента Віктора Ющенка, прем'єр-міністра Юлії Тимошенко та спікера Арсенія Яценюка з проханням надати Україні План для отримання членства в НАТО, відправлений генсеку НАТО Яапу де Хооп Схефферу напередодні квітневого саміту організації в Бухаресті.

Як пояснила Львівська газета on-line, справа в тому, що спікер підписавши листа виступив від імені цілого парламенту, на що не мав права без проведення відповідного голосування; після цього парламентська опозиція, депутати фракцій КПУ та Партії регіонів, виступила з вимогою відкликання його підпису і надовго заблокувала парламент. Незадоволення викликали також законопроекти щодо референдуму про вступ України до НАТО. Арсеній Яценюк намагався заспокоїти депутатів: “Я не відкрию таємниці, коли скажу, що в НАТО ніхто Україну не чекає – ні сьогодні, ні

завтра, ні післязавтра. Це п'яти-, а то й десятирічна перспектива для української держави”, але протистояння триває.

Окрім того Львівська газета on-line інформувала про спроби Юлії Тимошенко зняти суспільне напруження. Прем'єр-міністр підтвердила, що рішення про вступ України до НАТО може бути прийняте лише народом України на загальнонаціональному референдумі.

За інформацією Західної інформаційної корпорації, Львівське відділення Партії регіонів скористалося ситуацією і поширило офіційну заяву проти НАТО, в якій засудило антиконституційний крок авторів “листа трьох” як насильницьке втягування України в Північноатлантичний альянс.

Окрім обговорення безпосередньо листа, Львівська газета on-line звернула увагу на те, що з новою силою в суспільстві заговорили загалом про доцільність і перспективи вступу України в НАТО, при чому до обговорення активно долучились російські політики та американські дипломати. Наприклад, голова комітету з оборони та безпеки ради Федерації Росії Віктор Озеров висловив офіційну позицію Кремля: “Україна прагне вступити в організацію, яку в Москві вважають не лише політичним, а й військовим блоком з усіма наслідками від цього”. Глава МЗС РФ Сергій Лавров заявив: “від того, як розвиватимуться відносини України з альянсом, залежатиме співпраця України й Росії у військово-промисловій галузі”. Постійний представник Росії в НАТО Дмитрій Рогозін повідомив, що Україна, а також Грузія, не відповідають необхідним критеріям для вступу в НАТО і їх не можуть запросити до альянсу. Українська сторона змушена була відреагувати на такі погрозливі жести і спікер Верховної Ради України Арсеній Яценюк назвав заяви російського МЗС втручанням у внутрішні справи України, що за нормами міжнародного права є неприпустимим. Тоді ж Анатолій Гриценко, голова комітету з питань нацбезпеки та оборони, зазначив, що впевнений в приєднанні України до ПДЧ на 70 %. Посол США в Україні Вільям Тейлор підтвердив, що низка країн-членів НАТО готові підтримати прохання

України про приєднання до ПДЧ. Резонанс цієї події докотився і до Брюсселю, де в лютому відбулася зустріч Віктора Януковича з високопоставленим чиновником Європейської Комісії Бенітою Ферреро-Вальднер, під час якої головний опозиціонер країни заявив про необхідність зняти з порядку денного Бухарестського саміту НАТО питання про приєднання України до ПДЧ з метою нейтралізації суспільного напруження в Україні і з огляду, що рішення такої ваги повинні прийматися парламентом та урядом України.

Саміт НАТО в Бухаресті і відмова України в наданні ПДЧ у квітні 2008 р.

Варто навести слова народного депутата України Михайла Сироти, опубліковані Західною інформаційною корпорацією незадовго до саміту. Він висловив думку, що Бухарестський саміт НАТО пройде непоміченим в українському суспільстві, адже питання вступу до альянсу використовується політиками лише для відвернення уваги від соціально-економічної кризи, яка реально турбує громадян.

Як бачимо, прогнози депутата не підтвердилися, ця тема в значній мірі зацікавила суспільство і ЗМІ. При чому більшість публікацій акцентують на позитивному підсумку саміту, адже Україна отримала чітку перспективу членства в альянсі.

Одна з публікацій *Експрес.ua* повідомляє, що Віктор Ющенко на спільній прес-конференції з генеральним секретарем НАТО Япом де Хооп Схеффером у Бухаресті запевнив: рішення альянсу повністю його влаштовує, Україна хоч і не отримала ПДЧ, проте отримала конкретну перспективу членства в НАТО. У публікації цитовані слова посла Німеччини в Україні Райнгарда Шеферса про безальтернативний шлях України в НАТО, які видаються важливими, адже Німеччина найбільш скептично серед європейських країн налаштована проти швидкої інтеграції України в Північноатлантичний альянс.

Експрес.іа наводить слова Яапа де Хооп Схеффера: “ми твердо підтримуємо заяви України та Грузії про вступ у НАТО”, а також: ”Глави держав-членів НАТО прийняли рішення про початок інтенсивних політичних консультацій з Україною і Грузією на високому політичному рівні для того, щоб вирішити питання, що залишилися для рішення до переходу до виконання ПДЧ”.

Цікаво відзначити, що ненадання Україні та Грузії Плану дій щодо членства в НАТО з боку місцевих ЗМІ зображене як особиста поразка Джорджа Буша, якому не вдалося домогтися в цьому питанні підтримки найважливіших союзників. Нагадаємо, проти виступили Німеччина, Франція, Італія, Угорщина і країни Бенілюксу.

Увагу ЗМІ привернула також заява президента Російської Федерації Володимира Путіна на прес-конференції в Бухаресті. Він заперечив загальнопоширений тезис про те, що вступ якоїсь країни до НАТО призводить до її демократизації. За його словами, НАТО аж ніяк не є “автоматичним демократизатором”.

Грузино-російський конфлікт у серпні 2008 р. Він був використаний українським політикумом як додатковий аргумент на користь вступу України до НАТО. У ряді статей зазначається, що конфлікт показав реальну небезпеку, що нависла над Грузією та Україною в образі Російської Федерації та загрожує миру і спокою в цілому регіоні. Членство України в альянсі часто зображене як єдиний адекватний важіль стримування потенційної російської агресії. Розглянемо цю тему детальніше.

За інформацією Експрес.іа, ще в квітні 2008р генеральний секретар НАТО Яап де Хооп Схеффер від імені альянсу висловив глибоку стурбованість рішенням Росії встановити офіційні зв'язки з грузинськими сепаратистськими регіонами Абхазією і Південною Осетією. Далі грузинська тема практично зникла з інформаційного поля, розгорівшись знову вже під час військового конфлікту на території Грузії в серпні.

Львівська газета on-line аналізує зокрема, звернення президента України Віктора Ющенка до громадськості, в яких він підсумовуючи результати війни між Росією та Грузією, переконував, що жодна національна модель безпеки і оборони не може самотужки захистити національний суверенітет, що для гарантій збереження суверенітету і територіальної цілісності держави, в тому числі України, треба вступити до системи колективної безпеки НАТО.

Увагу Експрес.ua привернуло інтерв'ю, яке Віктор Ющенко в той час дав всесвітньовідомому британському виданню The Times. У ньому президент звернувся до НАТО з проханням відреагувати на вторгнення Росії до Грузії шляхом розширення меж альянсу на сході, в тому числі наданням Україні ПДЧ на саміті НАТО в грудні.

Коментарі і заяви іноземних дипломатів теж були помічені мас-медіа. Міністр закордонних справ Великобританії Девід Мілібенд висловив думку, що російська агресія проти Грузії збільшить шанси України на отримання ПДЧ. Зазначив, що міністри закордонних справ країн НАТО мають на сьогодні інструкції щодо прийняття відповідного рішення на саміті альянсу в грудні. А генеральний секретар в інтерв'ю "Бі-Бі-Сі" підтвердив, що Україна та Грузія і надалі є кандидатами на членство в альянсі, незважаючи на заперечення Росії і недавній конфлікт навколо сепаратистських регіонів Грузії, адже рішення ухвалене на саміті в Бухаресті не підлягає перегляду.

Обрання в листопаді Барака Обама президентом США, прогнози щодо зовнішньополітичної стратегії, яку реалізовуватиме його адміністрація в майбутньому. Адже попередня адміністрація республіканця Джорджа Буша підтримувала євроатлантичні прагнення України навіть коштом часткової конфронтації з Російською Федерацією. Від Барака Обама як від представника демократичної партії очікують пом'якшення зовнішньополітичного курсу, але не відомо як це відобразиться на стосунках України та США.

Ще в жовтні Експрес.іа одну з публікацій присвятив виступу кандидата в президенти США від Демократичної партії Барака Обама перед українською діаспорою на 20–ому з'їзді Українського конгресового комітету Америки, який пройшов у Клівленді. Політик висловив думку, що Україна готова до участі в Плані дій щодо членства в НАТО і запевнив, що буде переконувати союзників США в альянсі надати Україні ПДЧ.

Ця тема змусила мас-медіа звернутися по допомогу до експертів. Західна інформаційна корпорація, наприклад, проконсультувалася в політолога, експерта з питань безпеки Євгена Жеребецького. На його думку, політика команди Барака Обама ймовірно буде більш м'якою щодо Росії, але Вашингтон і надалі підтримуватиме стратегію України на інтеграцію до НАТО та Євросоюзу.

Експрес.іа опублікував дані відповідного експерт-опитування, проведеного центром досліджень політичних цінностей "АКСІА". Михайло Погребинський: україно-американські відносини можуть покращитися, хоча Обама більше опікуватиметься внутрішніми проблемами, подоланням кризових явищ, ніж зовнішньою політикою. Віктор Небоженко: відносини між Україною і США можуть погіршитися, зокрема через загострення відносин між Росією і США. Андрій Єрмолаєв: не варто очікувати радикальних змін у ставленні США до України, в будь-якому випадку Україна залишається для США лише інструментом гри з Євразією.

Очікування і прогнози щодо лондонського саміту НАТО в грудні. На тлі переважно оптимістичних проте нечітких запевнень американських чиновників і експертів, надій українських політиків, бачимо переважне розуміння в Україні і в світі того, що наша держава в грудні знову не отримає ПДЧ. Причиною називають складну внутрішньополітичну ситуацію в Україні, тиск Росії на європейські держави. Згадаємо лише декілька публікацій.

Американський оптимізм в українському питанні теж був лише показовим. Купол розповів про плани адміністрації президента США Джорджа Буша щодо створення в структурі НАТО сил швидкого реагування для захисту найближчих сусідів Росії. Це розглядається як компромісний варіант, при якому Україна та Грузія отримують підтримку, але не вступають до альянсу, чим вдасться уникнути агресивної реакції Кремля.

Львівська газета on-line інформує про підсумки жовтневої зустрічі в Будапешті міністрів оборони країн-членів НАТО, на якій альянс підтримав євроатлантичні прагнення нашої держави, але відмовився в близькій перспективі прийняти Україну до НАТО чи хоча б надати їй ПДЧ з огляду на політичну кризу в Україні.

За інформацією Львівського порталу proUA.com, посол США в Україні Вільям Тейлор висловив думку, що Україна готова приєднатися до альянсу вже зараз, для чого не обов'язковим є ПДЧ, головне досягнути відповідні критерії НАТО.

Наприкінці листопада, за кілька днів до саміту альянсу, Західна інформаційна корпорація опублікувала слова директора Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії при МЗС України Григорія Перепелиці, на думку якого, пропозиція США Європі запросити Україну і Грузію до НАТО без проходження ПДЧ – насправді ввічлива відмова Києву і Тбілісі у членстві в альянсі. Це стало результатом спроб Барака Обама знайти компроміс з європейськими партнерами, насамперед Німеччиною і Францією, які не бажають членства України в альянсі.

Загалом хочу відмітити нейтральну спрямованість більшості статей, об'єктивний характер висвітлення інформації. Хіба що у підборі матеріалу можна виявити деяке ухиляння від негативних моментів євроатлантичної інтеграції України, пов'язане з переважною пронатовською орієнтацією населення львівської області, на яке спрямовані ці ЗМІ.

4. Аналіз висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з євроінтеграцією
(на прикладі випусків бюлетеню "Євроінтеграція", 2005 рік)

(автора матеріалу не вказано)

Джерело: <http://unian.net/rus/products/44/>

Проект з підготовки та видання електронного інформаційно-аналітичного тижневика «УНІАН–Євроінтеграція» реалізовувався з 7 квітня по 7 липня 2005 року громадською організацією «Фундація «Відкрите суспільство» спільно з Українським незалежним інформаційним агентством новин (УНІАН) в рамках з Європейської програми МФВ. За цей час було підготовлено та розповсюджено 14 випусків бюлетеня. Позитивні наслідки реалізації проекту дозволили заручитися підтримкою з боку Міжнародного фонду «Відродження» для пролонгації проекту. Випуск вісника відновився 13 жовтня 2005 року. До кінця січня 2006 року було випущено ще 15 вісників «УНІАН–Євроінтеграція».

Протягом цього часу тижневик «УНІАН:Євроінтеграція» розсилався майже на 7 000 адрес по Україні та в українські посольства у країнах-членах ЄС. Отримувачами вісника були редакції вітчизняних центральних та регіональних ЗМІ; центральні і обласні вітчизняні бібліотеки; вітчизняні ВУЗи, факультети, які займаються вивченням проблематики ЄС; вітчизняні громадські організації, що опікуються цією проблематикою і мають на меті прискорення поступу України у бік ЄС чи зміцнення власне ЄС; посольства, торгівельні палати, міжнародні асоціації і громадські представництва; центральні та регіональні органи влади України і – власне – все населення України як аудиторія повідомлень, поширюваних медіа-каналами.

З матеріалами вісника всі бажаючі могли ознайомитися на сайті УНІАН у спеціальному окремому розділі, зайти на який можна було з головної

сторінки сайту; а крім того найцікавіші матеріали вісника потрапляли під головну рубрику сайту "Тема дня", а також – в он-лайнві суспільно-політичну чи бізнесові стрічки агентства.

Структурно вісник «УНІАН–Євроінтеграція» складався із інформаційного та аналітичного блоків. Тематичний спектр вісника включав такі постійні рубрики: «Новини ЄС», «Україна–ЄС», «Візовий режим», «Україна-НАТО», «Рада Європи», «Україна–Росія», «Ринкова економіка», «Вступ до СОТ», «ЄЕП», «Співпраця в рамках СНД», «Інвестиційний клімат», «Власність», «Енергетична безпека», «Геополітичні тенденції», «Реформи в Україні», «Статус країни з ринковою економікою», «Регіональна співпраця», «Антитерористична коаліція», «Громадянське суспільство», «Соціологічні дослідження», «Експертиза», «Ексклюзив» та ін. Крім того, залежно від актуальності тих чи інших подій в інформаційному просторі на теренах Україна–ЄС, у віснику з'являлися злободенні тимчасові рубрики: «Євробачення», «Співпраця в рамках ГУАМ», «Саміт СНД», «Придністровський конфлікт» та ін. Окремі випуски мали спеціальний тематичний стрижень – «День Європи», «Конституційна криза в ЄС», «Британія головує в ЄС».

Випуск спеціального вісника «УНІАН–Євроінтергація», який безкоштовно отримували українські ЗМІ, дозволив кількісно та якісно збільшити рівень відображення євроінтеграційної тематики в українському медіа-просторі. Протягом реалізації проекту відділ моніторингу УНІАН тричі робив контент-аналіз української преси по темі «Євросоюз». Результати контент-аналізу наочно відображають динаміку зростання зацікавленості ЗМІ у висвітленні євроінтеграційних процесів.

Так, за даними відділу моніторингу УНІАН, кількість позитивних згадувань ЄС за період з 13 по 19 травня 2005 року зросла на 8, за період з 6 по 11 червня – на 12, а за період із 13 по 18 червня – кількість позитивних публікацій превалювала над негативними згадками на 19 одиниць. Загалом з

13 по 19 травня у в українських ЗМІ було опубліковано 117 матеріалів, що висвітлювали тематику євроінтеграції, з 6 по 11 червня – 129, а з 13 по 18 червня – 135. Наведені цифри засвідчують чітку кількісну та якісну динаміку зростання позитиву в галузі висвітлення тематики Україна–ЄС. Це стало можливим ще й завдяки тому, що журналісти отримували у віснику «УНІАН–Євроінтеграція» практично готовий до вжитку матеріал, що економило витрати їх часу на пошук інформації та підготовку статей. Окрім таких прагматичних розрахунків, регулярні випуски вісника «УНІАН–Євроінтеграція» формували у журналістів потребу в отриманні інформації щодо євроінтеграційних прагнень України.

Крім того, УНІАН провів інтернет-опитування користувачів вісника «УНІАН–Євроінтергація». За його результатами, на запитання «Чи часто Ви читаєте вісник «УНІАН–Євроінтеграція» 67 % респондентів відповіли, що читають постійно, 18 % – час від часу, 9 % зазначили, що читають дуже рідко, 7 % не читають вісник.

Що ж до контенту вісника, то найбільш важливими читачі назвали рубрики «Україна–ЄС», «Енергетична безпека», «Вступ до СОТ», «Інвестиційний клімат», «Візовий режим», «Україна–НАТО», найменш важливими для читачів вісника були рубрики «Регіональна співпраця», «Співпраця в рамках СНД», «ЄЕП», що, вочевидь, пояснюється прагматичною інтенцією читачів на отримання інформації по темі євроструктур та євроінтеграції.

56 % користувачів вісника використовували його в роботі, 18 % зазначили, що не використовують ніяк, просто читають, задовольняють свою цікавість, 17 % використовують матеріали бюлетеня «УНІАН–Євроінтеграція» у своїй громадсько-політичній діяльності, решта використовують матеріали вісники в навчально-освітніх цілях.

На запитання «Чи хотіли б Ви і надалі читати вісник УНІАН–Євроінтеграція» 82 % відповіли стверджувально, 14 % – заперечно і ще 4 % не визначилися із відповіддю на це запитання.

29 % користувачів вісника вважають, що в подальшому слід збільшити його аналітичний блок, по 18 % респондентів виступають за збільшення кількості інформаційних повідомлень і кількості журналістських розслідувань, 11 % вважають, що необхідно збільшити кількість репортажів, 2 % користувачів пропонують додати фейлетони та іншу сатиричну публіцистику. 18 % опитаних вважають, що існуючий контент є оптимальним і нічого міняти не потрібно.

Загалом для реалізації проекту було залучено 36 технічних та творчих працівників. На службу проекту були поставлені усі допоміжні підрозділи агентства – кур'єрський, інженерний, господарський, коректорсько-літредакторський.

Короткотривалими результатами реалізації проекту стало отримання вітчизняними засобами масової інформації, центральними органами влади України, дипломатичним корпусом, торговими палатами, фінансовими організаціями, профспілковими об'єднаннями, політичними партіями, громадськими організаціями, університетами та дослідницькими інститутами, бібліотеками неупередженої інформації про повсякденне життя України та ЄС, про просування України до ЄС і перспективи її вступу до ЄС. Наслідком цього стане підвищення рівня обізнаності населення України про ЄС та відносини між Україною та ЄС. Також одним із результатів запровадження проекту стало висвітлення в мас-медіа позитивного досвіду конкретних програм, що фінансуються ЄС та створення інформаційного архіву співпраці між Україною та ЄС.

Віддаленими результатами реалізації проекту, сподіваємось, буде сприяння євроінтеграційному поступу України, формування у громадян України та вітчизняних ЗМІ розуміння переваг від інтеграції України до ЄС,

подолання в масовій свідомості можливих негативних стереотипів щодо посилення співпраці України з ЄС, а також створення і підтримка позитивного іміджу України в ЄС, що у результаті матиме вплив на прийняття рішень ЄС щодо України.

5. Маніпулятивні впливи зарубіжних ЗМІ на український інформаційний та політичний простір

(автор матеріалу – Ольга Вергун)

Джерело: <http://nomos.com.ua/content/view/152/82/>

Генрі Кісінджеру належить вислів про те, що „одна газета чи радіопередавач можуть важити більше, ніж ескадрилья бомбардувальників.” Це була оцінка важливості інформаційної діяльності в контексті досягнення зовнішньополітичних цілей. Інформаційні впливи здійснюються з метою ініціювання певних реакцій, дій або бездіяльності. Системні інформаційні впливи вже можуть мати на меті як завдання матеріальної шкоди, так і отримання певного виду матеріальних результатів. Щоб бути ефективними, вони повинні ретранслюватись в адекватній для сприйняття цільовою аудиторією формі через інформаційний простір. В українському випадку таким простором є російськомовне середовище СНД...

Його російськомовність, яка є спадком радянського минулого, використовується нинішнім політикумом РФ як інструмент ретрансляції політичних впливів. Закріплення статусу російської мови для пострадянського простору відбувається через системну пропаганду „вищості”, „універсальності” та „інтернаціональності” її порівняно з іншими мовами.

Інформаційні впливи на Україну здійснюються через медіа-простір, що лишається під домінуючим впливом російського інформаційного поля. Це пов'язано з низкою чинників:

- білінгвістичним характером населення країни;
- поширеністю російських інформаційних продуктів в Україні, передусім телевізійних та радіо;
- наявністю українських видань провідних російських газет та журналів, функціонуванням інформаційних агентств РФ;
- обмеженістю національної аудиторії, що може сприймати інформаційні продукти неросійськомовного звучання та друку.

Україна має низький рівень інтегрованості у світовий інформаційний простір. Навіть повідомлення європейських чи американських ЗМІ входять в український інформпростір переважно через російські ЗМІ після відповідного перекладу. Україна має інформаційне середовище, на яке впливи держави є мінімальними з позиції формування системного інформпростору. Безперечно, що держава в умовах демократичного суспільства, не має домінувати в інформаційному просторі. Проте, вона не може собі дозволити бути витісненою на периферію інформаційних впливів, особливо за обставин, коли проти неї ведуться інформаційні війни чи кампанії психологічного тиску або ж створюються механізми зовнішнього управління через інформпростір.

Політичні впливи здійснюються як через інформаційний простір, так і через окремі аналітичні структури, що здійснюють свою діяльність опосередковано через медіа-простір. Мета цих політичних впливів – реалізація певної схеми зовнішнього управління процесами. Віктор Циганов вказує, що „усім без винятку політичним системам та епохам притаманне використання двох основних типів політичного управління: відкритого (явного) і прихованого (таємного). У першому випадку цілі управління

ставляться та здійснюються відкрито, у другому – камуфлюються або замовчуються.”

Г. Почепцов зазначає, що „інтенсивні інформаційні впливи на країну протягом кількох місяців цілком в змозі привести до Зміни влади в ній, причому населення може навіть не відчутися існування зовнішнього управління цими процесами.” Важливим при цьому є створення певного комунікативного резонансу, коли рівень впливу (події) багатократно менше результуючого інформаційного ефекту. Комунікативний резонанс дозволяє інформаційно охопити максимально можливу частку населення країни.

В умовах відсутності консолідації українського політикуму навколо національних пріоритетів, цілеспрямовані зовнішні інформаційні впливи стають інструментом втручання у внутрішні справи, інструментами примусу до корекції зовнішньої політики країни. Практично, мова може йти про ведення психологічної війни через використання медіа-засобів, як однієї з форм впливу на вироблення поглядів, думок, ціннісних орієнтацій, групових та масових настроїв. І в першу чергу це стосується цільових груп осіб, що займають державні посади та приймають рішення національного масштабу. На думку В. Крисько „у країнах із слабкою виконавчою владою загальним нехтуванням чинного законодавства психологічна війна здійснюється за допомогою засобів масової інформації, контрольованих тими чи іншими політичними угрупованнями або фінансово-промисловими групами (в тому числі транснаціональними).”

Необхідно удосконалення системи політичної безпеки держави, яка стає об'єктом медіа-впливів та політичних атак. За визначенням В. Циганова „система політичної безпеки являє собою сукупність заходів з виявлення, упередження і усунення тих факторів, які можуть завдати шкоди політичним інтересам особи, суспільства і держави, зумовити її політичний регрес і політичну загибель а також перетворити владу і політику з творчо-конструктивної на руйнівну силу, джерело небезпек для населення”.

Одним з найважливіших при цьому є створення системи захисту держави і соціуму від цілеспрямованих зовнішніх інформаційних впливів маніпулятивного і деструктивного характеру. Перебування України в російськомовному інформаційному просторі є ідеальним для здійснення на неї системних медіа-впливів. Перш за все, з боку російських ЗМІ. І вони ці можливості активно використовують. Подивимось на одну із фахових оцінок того, як працюють російські медіа в Україні:

„Михайло Кукін <...> протягом 8 років був власним кореспондентом РТР в Україні. З посади він звільнився, щойно в Росії до влади прийшов Путін. "З 93 по 2000 рік, коли я працював кореспондентом РТР, жодного разу до мене ніхто не звернувся з пропозицією навіть, не те що вимогою, як саме там щось висвітлювати. У 2000 році вже будемо казати там якщо не темники, але це був конкретний алгоритм", - розповів він.

Кукін каже, що раніше на російські канали працювали українці, і вважали це престижним. В останні ж роки їх змінили на громадян Росії. <...> "Проблема в тому, що російські телеканали і мабуть не тільки телеканали останнім часом - вони працюють за темниками. І вони працюють за темниками значно триваліший час, ніж працювали скажімо 2004 року чи частково 2003 українські засоби масової інформації", - констатує О.Чекмишев з комітету "Рівність можливостей".

Подивимось як працюють російські Інтернет-видання:

“У російських методах висвітлення подій в сьогоднішній Україні ми помітили цікаву тенденцію. На першому етапі агентство новин свідомо або не знаючи запускає “качку” , яка на другому етапі, проходячи обробку та перетворившись у вторинний продукт, споживається російськомовними користувачами інтернету. Примітно, що аудиторія в популярних новинних порталах складається не тільки із жителів Росії, але й зарубіжних відвідувачів. При обробці згадувані в новинах тенденції можуть бути посилені, акценти зміщені”.

Ментально російські журналісти мають низку штампів-стереотипів, що постійно репродукуються в інформаційному просторі. Найбільш типові - більшість журналістів уникають використання слів "країна" чи "державна" по відношенню до України. Замінником є „республіка”. Ще один симптом – використання вислову "на Україне" замість „в Україне”. Таким чином, російські стереотипи і пропаганда поширюються в медіа-просторі. М. Кукін відзначає: "Вони [російськомовні громадяни України] хочуть дивитися новини російською. І вони вимушені дивитися не тільки російською мовою, а ще й кремлівською ідеологією, і хочеш-не хочеш, вони пропитуються нею". Розглянемо приклад того, як використовуються маніпулятивні технології ЗМІ в чутливий період виборів в Україні.

На наступний день після теледебатів між опозиційним кандидатом Віктором Ющенко та прем'єр-міністром Віктором Януковичем, 16 листопада, російські ЗМІ, а також, із посиланням на них, центральні українські телеканали оприлюднили результати телефонного опитування жителів Києва, Харкова, Дніпропетровська, Севастополя та Львова, нібито проведеного французьким Фондом гуманітарних досліджень ім. П'єра Бурдьє.

Згідно даних цього опитування, Віктор Янукович, у підтримку якого нібито висловились 68 % респондентів, отримав впевнену перемогу в теледебатах, А Віктора Ющенко переможцем визнали лише 23 % українських телеглядачів.

Разом з тим, у повідомленні, що розповсюдили російські ЗМІ, не повідомлялося про замовників дослідження, джерела його фінансування. Оперативне журналістське розслідування, яке провів Інститут масової інформації (ІМІ), показало, що ніяких фондів з подібним іменем У Франції не зареєстровано. Сам П'єр Бурдьє (1930-2002), відомий французький соціолог, за все своє життя ніколи не створював ніяких фондів і не мав

ніякого особистого відношення до досліджень в сфері політичної соціології, що проводилися в посткомуністичних країнах.

ІМІ також провів опитування відомих французьких, українських та російських соціологів та журналістів, яке показало, що в оточенні, які причетні до соціологічного дослідження, ніякої інформації про засновників та діяльності Фонду Бурдьє немає.

“Інститут масової інформації підкреслює, що повідомлення про соціологічні дослідження, які не мають чітких посилань на джерела інформації та замовників дослідження, є некоректними і можуть бути частиною брудних інформаційних технологій, – попереджає ІМІ. – Засоби масової інформації, які розповсюджують такі повідомлення стають співучасниками розповсюдження інформаційних технологій, ціль яких – маніпуляція свідомістю українських виборців”.

Подивимось, як РФ завдяки систематичній пропаганді стримує наближення України до НАТО. У сприйнятті образу Альянсу провідну роль відіграють російські ЗМІ, що постійно репродукують штампи радянської пропаганди на кшталт: НАТО – агресор, НАТО – інструмент американської політики в Європі і т.п. Але не тільки це. Український експерт О.Палій відзначає, що „в Україні існують скоординовані дії політиків, спрямовані проти НАТО, продиктовані конкретними економічними зв'язками з російським капіталом”. Яскравим підтвердженням цього стали події 2006 року в Феодосії, коли були зірвані навчання в рамках програми НАТО на Кримському півострові. Це супроводжувалось масштабною антинатівською пропагандою російських телеканалів, політичною підтримкою мітингової активності з боку окремих політичних партій в Україні. Усе це спрацювало в сукупності. Російські телевізійники створили враження масштабності акцій протесту на Кримському півострові, хоча число учасників низки акцій налічувало кількадесят осіб і вони ніяк не носили масового характеру. Масштаб пікетів та маршів з екрану телевізора виглядав настільки

вражаючим, що вплинув на традиційний курортний потік до Криму. Багато бажаючих відпочити переорієнтували свої плани з Криму на інші регіони чи за рубіж, оскільки зробили висновок на підставі щоденних новинних сюжетів про політичну нестабільність на півострові. Немає «ніяких внутрішніх причин для таких рішучих протестів проти НАТО», це оцінка тодішнього виконуючого обов'язки глави Служби безпеки України В. Наливайченка.

Стратегія російської політики щодо України зорієнтована на її реінтеграцію з Росією, деконструкцію української державності. Засоби масової інформації відіграють при цьому таку ж провідну роль, як фінансові потоки, що забезпечують політичну активність певних груп. „Це відбувається завдяки тому, що застосування засобів інформаційної війни має прихований характер. Їх легко замаскувати або надати їм вигляду боротьби ідей, висловлювань, приватних поглядів, критики. До того ж засоби інформаційної війни використовуються в рамках існуючих законів і міжнародного права людини на інформацію, тобто носять офіційний характер і не кваліфікуються як злочинні дії”.

Яким чином можна протидіяти негативним інформаційним впливам, які набули характеру інформаційно-психологічної війни? Г. Почепцов відзначає „Інформаційна складова, впливаючи на громадську думку, формує процеси прийняття рішень. У результаті зрослої ролі мас-медіа виникла нова спеціалізація – спіндоктор, завданням якого стає ЗМІна сприйняття події”. Виділяються п'ять основних типів роботи спіндокторінга.

1. Перед-спін: підготовка до події;
2. Після-спін: „наведення блиску” після події;
3. Торнадо-спін: термінове переведення інтересу аудиторії в іншу сферу;
4. Контроль кризи: менеджмент подій, що виходять з-під контролю;
5. Зменшення втрат: робота з подіями, що перебувають поза контролем з метою запобігання завданню подальшої шкоди.

Проте, як вже відзначалось, інформаційні впливи можуть мати цілком конкретні матеріальні наслідки. Варто пригадати масштабні інформаційні кампанії в ЗМІ в ході приватизації українських підприємств. Головним лейтмотивом було цілеспрямовання відповідальних осіб та громадськості в цілому на користь прийняття рішення щодо російського партнера як єдино правильного кроку. Так було з Миколаївським глиноземним заводом, Чорноморським суднобудівним, підприємствами нафтопереробки, тощо. Також регулярними стали „весняні акції” російських ЗМІ щодо „проблем в Криму”. Їх мета – зрив курортного сезону, переорієнтація традиційних туристичних потоків з Росії до Кримського узбережжя України на російське узбережжя Чорного моря.

Час змінює ситуацію. І тривале маніпулятивне висвітлення російськими ЗМІ подій в Україні підірвало довіру до них, про що свідчать соціологічні опитування. Ось одне з них, що проводилося з 2 по 9 лютого 2007 року Українським центром економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова. Всього було опитано 2011 респондентів віком від 18 років по всій Україні.

Довіряють вітчизняним ЗМІ 12,4 % опитаних, російським – 7,4 %, західним – 4,8 %. Скоріше довіряють, ніж не довіряють ЗМІ України 53,5 % респондентів, російським та західним відповідно 38,7 % та 32,3 %. Скоріше не довіряють українським ЗМІ 21,8 %, російським – 27,8 %, західним – 29,6 %. Повністю не довіряють вітчизняним ЗМІ 6,1 % опитаних, російським – 12,6 %, західним – 11,8 %. Вагалися з відповіддю відповідно 6,2 %, 13,6 %, 21,5 % респондентів.

Не додаватимуть довір'я до російських ЗМІ і рекомендації на зразок нижченаведеної з матеріалу „Украинская «Матрица». Перезагрузка. Часть 7”, що поширювався через Інтернет-видання:

«<...> в Росії потрібно створити інформаційний «антиукраїнський» спецназ — структура спеціалістів, які займаються інформаційною війною з галичанськими сепаратистами в режимі реального часу. На кожен виступ,

кожну тезу, що кинута ними в інформаційний або суспільний простір, повинна слідувати негайна реакція російської сторони».

<...> Завдання Росії — забезпечити вільний доступ до «Першого каналу», Каналу «Росія» і НТВ як мінімум сформувати спеціальний пакет НТВ+ «Україна» і зробити його безкоштовним для кожної людини, яка проживає на території від Харкова до Львова. Благо, НТВ належить «Газпрому», більша частина акцій якого, в свою чергу, – російській державі.

<...> Окремий пункт, в силу особливого, максимально близького до Росії, положення Криму на мапі сучасної України, а також в силу простоти та дешевизни технічного рішення. За підрахунками спеціалістів, ретранслятор, який забезпечує стійку трансляцію на всю територію Криму російських каналів, що встановлений на березі Керченської протоки, обійдеться всього лише в \$ 300 тис. В порівнянні з політичною вигодою, яку він здатен принести, ця сума просто смішна”.

Авторитетні соціологічні дослідження вказують на те, що роль телебачення та Інтернету в повсякденному житті зростає. Радіо та щоденні газети відходять на другорядні позиції. Опитування, яке було проведене компанією Harris Interactive в сімох країнах показало, що головним джерелом інформації для їх жителів є ТБ. Роль газет стала досить скромною, проте найближче майбутнє не обіцяє їм особливих потрясінь. Опитування проводилося в США, Австралії і п'яти європейських країнах – Великій Британії, Франції, Німеччині, Італії та Іспанії. У всіх державах ТБ є головним постачальником оперативних новин. Наприклад, в США його поставили на перше місце по ступеню важливості 25 % опитаних, в Великій Британії – 36 %, в Австралії – 35 %, в Італії – 30 %. Найменше ТБ цінують в Іспанії (22 %). На другому місці Інтернет (тут по переді всіх – італійці, 22 % яких переважно отримують новини онлайн), на третьому – радіо (найбільш цінують французи). Центральні щоденні газети опинилися лише на четвертій позиції. Їх вважають головним джерелом інформації від 6 %

(Великобританія, Італія), до 13 % (Іспанія і Німеччина) опитуваних. Сьогодні найбільш уважно читають газети жителі Іспанії та Німеччини (приблизно половина з них читають газети щоденно). В США подібна звичка притаманна 39 %, у Великій Британії – 35 %. На іншому полюсі – французи, які до газет звертаються все рідше. Опитаних також просили оцінити ступень довіри, яку вони плекають до газетних публікацій. Оцінювання відбувалося по 100-бальній шкалі, де 0 – «повна недовіра», а 100 – «найвища ступінь довіри». Британські газети отримали 50 балів – самий низький результат. Італійські – 52, американські – 57, французькі – 58, іспанські – 59, австралійські – 60. Газети Німеччини мали першість, набрали 67 балів.

Таким чином, можна констатувати, що орієнтація російських фахівців ведення інформаційно-психологічних воєн на телебачення та Інтернет враховує тенденції розвитку світового інформаційного суспільства. Проте, їх хибним уявленням є те, що російське телебачення сприймається аудиторією так же, як і європейські телеканали. Насправді це сприйняття в неросійськомовній частині аудиторії СНД є достатньо скептичним, оскільки часи незалежного російського телебачення завершилися разом із закінченням епохи Єльцина.

Висновки та рекомендації.

Висока ефективність російської пропаганди успадкована від СРСР. Доцільно пригадати, що СРСР блискуче провів пропагандистську кампанію проти створення та розміщення в Європі нейтронної бомби. За оцінками американських експертів це обійшлося СРСР приблизно в 100 млн. дол. США. І це були затрати не тільки на медіа-кампанії, але й на організацію різноманітних акцій (мітингів, маніфестацій, громадянських ініціатив), що ставали приводом для численних публікацій, телесюжетів, радіо новин. Зрештою, це створило потужний негативний суспільний резонанс, який змусив адміністрацію Дж. Картера відмовитись від планів створення та розміщення нейтронної зброї в Європі. По суті подібна до „антинейтронної”

технологія була використана російською стороною минулого року і в Криму щодо навчань НАТО.

Таким чином, протидіяти цьому можливо тільки на високому професійному рівні, що потребує створення відповідних організаційних структур і державної підтримки. Необхідно використати технологію спіндокторінгу. Для цього потрібно створення спеціалізованої структури, що напрацьовувала б не тільки відповідні матеріали, але й методологію.

Передусім, українська держава не має ні за яких обставин погоджуватись на надання російській мові статусу державної. Це не тільки далі нівелюватиме самоідентифікацію українців, але й посилить інформаційні впливи з РФ, а з часом практично зітре поріг критичного сприйняття російських ЗМІ російськомовними громадянами країни.

Однією з альтернатив домінуванню російськомовного ідеологізованого сегменту інформаційного поля є формування панслов'янського інформпростору. Необхідна зміна сприйняття слов'янства в його примітивізованому російському варіанті. Мовляв, слов'яни – це росіяни, українці та білоруси. Завданням має стати розширення кругозору щодо слов'янських народів, пропагування тези про „слов'янське обличчя” Європейського Союзу та НАТО після вступу до них Польщі, Словаччини, Чехії, Болгарії, Словенії, а також майбутнього членства південнослов'янських країн – Хорватії, Македонії, Сербії, Чорногорії.

В новій угоді про поглиблене партнерство з ЄС Україна має наполягати на максимально можливому спрощенні візового режиму для українців при в'їзді в ЄС. Ніщо так не руйнує політичні стереотипи та міфи як побачена реальність. Ніякі штучно вибудовані і доведені до аудиторії через ЗМІ символічні системи не витримують зіткнення з реальним світом, як тільки він стає доступним. Чим більше число співгромадян побувають в країнах ЄС, тим менші шанси на успіх для російської пропаганди.

Навряд чи є виправданою з професійної точки зору практика залучення російських журналістів для роботи в українських ЗМІ, що набуває поширеності останнім часом. Адже ці „остарбайтери” від ЗМІ несуть в український інформпростір не тільки свої особисті стереотипи, але й пропагандистські штампи, що їх тиражує нинішній російський режим щодо України. Робота таких журналістів автоматично доповнює діяльність різноманітних російських ПР-консультантів, що також залучаються різними політичними силами під час виборчих кампаній. Залучені ПР-консультанти далеко не завжди працюють виключно на українського працедавця.

Особливої уваги потребують з боку Києва регіони з російськомовним населенням. Саме там активно впродовж усього періоду, починаючи з 1991 року продовжує впроваджуватись у свідомість російськомовних громадян України теза про те, що ті, хто говорять російською мовою є патріотами Росії. Така теза в поєднанні із ідеалізацією значною кількістю громадян, особливо, старших поколінь, радянського минулого, деформує не тільки уявлення про поточний стан справ в Україні, але й формує російськоцентричне бачення усього, що відбувається як в країні, так і за її межами.

Таким чином, держава потребує комплексного підходу до вирішення питання організації системної протидії маніпулятивній пропаганді та практиці російських ЗМІ.

**6. Висвітлення в мас-медіа легалізації (“відмивання”) доходів,
отриманих злочинним шляхом як міжнародної проблеми**

(приклади публікацій)

**ЗМІ: ЗАВДАННЯМ "ШПИГУНІВ"
МОГЛО БУТИ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ**

(автора матеріалу не вказано)

Джерело: <http://novynar.com.ua/world/122739>

5 липня, 2010 року, 09:08

ЗМІ з'ясували, що фігуранти шпигунського скандалу в США могли відмивати гроші російської еліти.

Завданням спійманих у США "російських шпигунів" могло бути відмивання та легалізація коштів, які вивозяться високопоставленими чиновниками з Росії.

Така версія з'явилася у журналу The New Times. Про це розповів в ефірі радіостанції Ехо Москви заступник головного редактора журналу The New Times Ілля Барабанов.

"Відразу після появи новини про арешт російських шпигунів у США на мене і на низку колег з впливових британських американських ЗМІ вийшла група людей, яка запропонувала нам версію того, чим займалися ці затримані люди в Штатах", – розповів Барабанов.

"Стверджувалося, ніби головним завданням затриманих було зовсім не шпигунство, це було швидше прикриття, а насправді нібито вони займалися відмиванням та легалізацією великих сум грошей, які виводяться з нашої країни високопоставленими чиновниками з уряду, високопоставленими людьми з ФСБ, з Центрального банку", розповів Барабанов і додав що "ці документи, на жаль, до преси так і не дійшли".

"Називалися конкретні імена, суми, прізвища, і навіть обіцялося, що найближчим часом у розпорядженні журналістів виявляться документи, що доводять зв'язок між фінансовими аферистами тут і шпигунами там", – заявив Барабанов.

"Оскільки особи вийшли не тільки на нас, а вийшли на цілу низку ЗМІ, ми зрозуміли, що рано чи пізно ця версія спливе так чи інакше. Чи то це була така масштабна інформаційна провокація, чи то була спроба чогось ще, ми

вирішили, що необхідно про це написати, що ми не можемо замовчати цю історію", – пояснив він.

Цієї ж думки дотримується і журналіст Эхо Москвы Юлія Латиніна. "ФБР накрило мережу міжнародних шахраїв, що займалися розпиллом російського бюджету під приводом шпигунства. Американська частина мережі складалася з 11 громадян, діяльність яких має таке ж відношення до шпигунства, як діяльність підполковника Кузнецова, який витрачав на рік мільйон доларів, до здійснення правосуддя. Російська частина шахраїв залишилася невідомою, фігурує в шифровках під назвою Центр", – заявила Латиніна в своїй авторській програмі на радіостанції.

Нагадаємо, 27 червня поліція США затримала десятьох осіб за підозрою в шпигунстві на користь Росії. Арешти стали результатом багаторічного розслідування, проведеного ФБР, офісом прокурора південного округу Нью-Йорка, відділом по боротьбі зі шпигунством та відділом з розвідки управління національної безпеки Мін'юсту. Хоча слово "шпигунство" у судових документах не значиться, головне, в чому звинувачують затриманих – збір інформації про США з метою передачі її Російській Федерації.

29 червня на запит США затримали в міжнародному аеропорту міста Ларнака ще одного ймовірного шпигуна. Пізніше його відпустили під заставу в 20 тисяч євро. 30 червня підозрюваний в шпигунстві повинен був відмітитися в поліцейській дільниці Ларнаки, проте, за словами представника поліції, так і не зробив цього.

Заарештовані тривалий час жили в США, причому більшість з них - під виглядом подружніх пар. Як впливає з матеріалів справи, що опинилися в розпорядженні ЗМІ, основним завданням розвідників було налагодження зв'язків серед впливових політиків США і вербування потенційно корисних американців.

**Уперше в історії Бахрейну у відмиванні грошей
звинувачують діючого міністра
(автор матеріалу – Марина Федяніна)**

Джерело: <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=881432>

АБУ-ДАБІ, 22 березня.

Бахрейнський державний міністр 55-річний Мансур бін Раджаб опинився у центрі гучного скандалу - його звинувачують у причетності до відмивання великих сум грошей (близько 32 млн. доларів США), повідомляє кореспондент УКРІНФОРМу.

Регіональні ЗМІ зазначають, що уперше в країнах Аравійського півострова і уперше з 1971 року в історії незалежного Бахрейну під слідство потрапив чинний міністр. Біна Раджаба було арештовано у минулий четвер, однак після допиту його відпустили додому. А учора увечері король Бахрейну Хамад бін Іса Аль Халіфа своїм указом усунув Мансура бін Раджаба з посади.

Бахрейнська газета "Біляд" пише, що міністра також викрили у шпигунстві, а саме у передачі іранській стороні фотографій, що містять дані про важливі воєнні об'єкти. Електронний пристрій з зазначеними знімками виявила під час обшуку служба безпеки. Крім обвинувачень у відмиванні грошей і передачі інформації спецслужбам інших країн, Мансура бін Раджаба звинувачують ще по двох пунктах – покриття операцій по відмиванню грошей і співробітництво з іноземними спецслужбами, пише газета "Аль Айам".

Сам міністр, колишній член верхньої палати бахрейнського парламенту (Рада Шура) і державний міністр з 2008 року, заперечує всі обвинувачення і наполягає на своїй невинності. Незважаючи на усунення міністра від виконання обов'язків, його офіс продовжує роботу, хоч і без комп'ютерів - їх

забрали представники служби безпеки для подальшого розслідування. Як повідомляє преса, найближчими днями міністра знову викличуть на допит. За підозрою у причетності до скандалу будуть допитані ще кілька осіб.

Водночас, ЗМІ пишуть про те, що у злочинну схему, крім Бахрейну, залучені й інші країни регіону (зокрема, Кувейт, ОАЕ, Іран), ряд європейських країн. За даними газети "Біляд", у справі за підозрою у відмиванні грошей, крім міністра, фігурують також жінка (громадянка Кувейту), суданець і громадянин Бахрейну. Згідно з виданням, операції по відмиванню грошей проводилися на користь Корпусу вартових ісламської революції. "Іран використовує подвійну стратегію у регіоні – він максимально зближується з високопоставленими чиновниками регіону і провртає прибуткові оборудки, використовуючи місцевих ділків. Кувейт у цьому плані – ідеальний родючий ґрунт для обох компонентів стратегії, і не виключено, що багато кувейтських бізнесменів залучені у схему з відмивання грошей", – пише видання, зазначаючи, що одну 45-річну жінку з Кувейту, як припускають, причетну до справи, вже допитали.

Згідно із бахрейнським законодавством, відмивання грошей карається ув'язненням до 15 років.

Бахрейн у 2001 році став першою країною Перської затоки, яка прийняв закон, що заклав "правові принципи і основи по забезпеченню розкриття підозрілої фінансової діяльності". Манама також є членом MENAFATF (Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей у регіоні Близького Сходу і Північної Африки).

МІЖНАРОДНА ПРОБЛЕМАТИКА БРИТАНІЯ НАЛЯКАНА БОМБОЮ

Автора матеріалу не вказано

Джерело: <http://www.intv.ua/article/194677/>

23.3.2010 16:45

Збільшення обсягів контрабанди радіоактивних речовин свідчить про зростання ймовірності загрози ядерного удару міжнародної терористичної організації Аль-Каїда по Великобританії.

Про це говориться в доповіді британського уряду, деталі якого наводить у вівторок, 23 березня газета Daily Telegraph.

"Підвищення кваліфікації заколотників, які виготовляють бомби в Афганістані, і використовують для цього дані, отримані з інтернету, несе в собі загрозу створення "брудної бомби", - повідомляється в документі.

Крім того, "зафіксовано значне збільшення обсягів контрабанди радіоактивних матеріалів, а також доступності хімічних, біологічних, радіоактивних та ядерних речовин".

Тепер влада побоюється, що терористи можуть доправити ці речовини в Лондон по річці Темзі і підірвати його у центрі столиці. Терористи також можуть напасти на Брістоль, Ліверпуль і Белфаст.

Раніше ЗМІ повідомляли про подібну доповідь ЦРУ, за якою Аль-Каїда не залишила задумів завдати США удар хімічною, біологічною або навіть ядерною зброєю.

Нагадаємо, минулого року командувач операцій Аль-Каїди в Афганістані Мустафа Абу аль-Язід заявив, що терористи планують захопити ядерну зброю Пакистану, щоб застосувати його проти американців та їх союзників.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

«Британія налякана бомбою»

Автора матеріалу не вказано

Автор аналізу Олена Кабанець

От така «цікавинка» з Великої Британії. Знайшла я її на новинному інтернет-сайті – ІНТеВе. Вперше, зустріла таку безглузду за суттю замітку. Я

досі не можу вловити мету матеріалу. Припустімо, що журналіст хотів схопити заголовком читача та, за логікою, повідомити безпрецедентну новину. Але найголовніше, що логіка – це останнє до чого вдався автор. Я ніколи не довіряю таким журналістським звичкам, як фрази - «про це говориться в доповіді британського уряду». За задумом журналіста, ми повинні закарбувати те, що новина надходить саме з уряду Великої Британії. Це лише підсилює ефект, так званої, правдивості. Утім, автор не зрозумів, що піддався хвилинній слабкості. Коли повідомляється будь-яка подія (а особливо така масштабна за «рангом») новина – інформація завжди уточнюється третьою стороною. Тобто зазначення джерела у цьому випадку – обов'язкове. В іншому разі – «бомба» вибухне не у Туманному Альбіоні, а просто в українській редакції, де написали це повідомлення. І, погодьтесь - це буде справедливо. Тепер же мене хвилюють ті пересічні споживачі, котрі читатимуть цей свіженький матеріал. *«Збільшення обсягів контрабанди радіоактивних речовин свідчить про зростання ймовірності загрози ядерного удару міжнародної терористичної організації Аль-Каїда по Великобританії.»* Журналіст сподівався просто «вбити» читача. Або вирішив показати: люди ще не мають достатнього рівня освіти, щоби зрозуміти написане. Цей невимушений лабіринт слів лише заважає читачеві сприймати точну та чітку інформацію. Такі речення, зазвичай, розділяють на дві частини, щоби споживач не залишився необізнаним або ж просто не втратив бажання читати щоденні новини. Навіщо журналісти ускладнюють життя? Коли радше написати менше, але ж набагато зрозуміліше. І коли це українська мова дозволила використання словосполучення «по Великобританії». Любі колеги, звертаюся до вас, щоби захистити від подібних помилок. «Великобританія» була і буде – русизмом. Ми ж істинні українці називаємо цю острівну державу – Велика Британія.

А тепер же звернемо увагу на підкреслене слово – тероризм. Або ж журналіст не розуміє наслідків такого матеріалу, або ж це просто - прес-

розіграш. Давайте згадаємо, як нещодавно наші «плюси» (для «не журналістів» – канал «1+1») здійняли в Україні справжній галас. Землетрус, епіцентром якого назвали сусідню Румунію – повинен був дістатися нас 19 березня о 18.00. Шоковий стан підстерігав сотні українців. Кожен чекав на лихо, але – марно. Сенсаційну чутку розповсюдили на одному з центральних каналів України. Але головна проблема в тому, що журналіст не шукав доказів прийдешнього землетрусу, а лише підтверджував свої гіпотези. Разом з тим він відкидав усі інші варіанти, що могли спростувати цю новину. Так само британців очікує тероризм з боку Аль-Каїди, котра нині більше злютована іншими країнами (наприклад Іраком, де 7 березня проходили другі парламентські вибори). Прагматичність матеріалу в тому, що пересічні читачі – віритимуть сенсаційним новинам. Передусім – такі журналістські повідомлення винищують слово «достовірність» та чіпляють ярлик «чутка». Але, нажаль, розпізнати таке може лише професіонал, або ж «небайдужа до долі британців» людина.

МІЖНАРОДНА ПРОБЛЕМАТИКА

В УЗБЕКИСТАНІ ЛІКАРІ ЗАРАЗИЛИ ВІЛ-ІНФЕКЦІЄЮ 147 ДІТЕЙ

Автора матеріалу не вказано

Джерело: <http://gazeta.ua/index.php?id=332181>

13 медиків потрапили до в'язниці.

150 дітей в Узбекистані були заражені ВІЛ-інфекцією з вини медичного персоналу, повідомляє "Фергана.Ру".

Незважаючи на те, що випадки зараження дітей були зафіксовані в 2007-2008 роках, широкого розголосу ці факти отримали лише в березні 2010 року.

У розпорядженні видання опинився документальний фільм, знятий Узтелерадіокомпанією на замовлення Наманганської обласної прокуратури республіки після того, як відбулися суди над медиками, причетними до

зараження. Судові засідання проходили в закритому режимі, а документальний фільм так і не був показаний по телебаченню.

Згідно з викладеними у фільмі фактами, у 2007-2008 роках 147 дітей були заражені ВІЛ–інфекцією з вини працівників медустанов Наманганської області. Причиною масового зараження стало використання нестерильних медичних інструментів. Крім того, були виявлені випадки фальсифікації та знищення медичних документів про стерилізацію обладнання. Відносно медпрацівників були порушені кримінальні справи.

На момент передання справ до суду в січні 2009 року померли 14 заражених ВІЛ дітей. Під час закритих судових засідань 12 з 13 засуджених співробітників медустанов Наманган отримали від п'яти до восьми років. Крім того, було засуджено дев'ять лікарів і лаборантів з лікарень Наманганської області.

Журналісти намагалися привернути увагу громадськості до інциденту ще в 2008 році. Проте влада відмовилися йти на контакт зі ЗМІ. Звернення журналістів МОЗ, МВС та Генпрокуратури республіки не дали результату.

"Фергана.Ру" вважає, що влада продовжує приховувати випадки зараження дітей ВІЛ–інфекцією. Зокрема, ЗМІ не повідомили про кримінальну справу, порушену стосовно співробітників лікарні в Андижані, які також використовували нестерильне обладнання.

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

«В Узбекистані лікарі заразили віл-інфекцією 147 дітей»

Автора матеріалу не вказано

Автор аналізу – Муратова Настя

Матеріал „В Узбекистані лікарі заразили ВІЛ-інфекцією 147 дітей” має формальний аспект.

1. Лексико-семантичні особливості: подані далі слова, словосполучення та речення мають семантику осудження, небезпеки, попередження, приховування:

„13 медиків потрапили до в'язниці”, „150 дітей в Узбекистані були заражені ВІЛ–інфекцією з вини медичного персоналу”, „суди над медиками, причетними до зараження”, „масове зараження”, „нестерильні медичні інструменти”, „померли 14 заражених ВІЛ дітей”, „співробітники медустанов отримали від п'яти до восьми років”, „Журналісти намагалися привернути увагу громадськості до інциденту”, „влада відмовилися йти на контакт зі ЗМІ”, „влада продовжує приховувати випадки зараження дітей ВІЛ-інфекцією”.

2. Синтактико-стилістичні особливості:

- перший абзац має одне речення: просте, яке дозволяє зрозуміти тезовість матеріалу.
- другий абзац має одне речення: ускладнене, воно розкриває всю суть матеріалу.
- третій абзац – одне складне речення, стає зрозумілим не серйозне ставлення влади до проблеми, описаної в матеріалі.
- четвертий абзац – два складних речення, які дають змогу зрозуміти, що були намагання преси донести інформацію до людей.
- п'ятий абзац – чотири речення (два простих і два складних), в них більш уточнене викладення інформації.
- шостий абзац – три речення (одне складне і два простих) розкривають всі приховані факти даного матеріалу.
- сьомий абзац – три простих речення, які дають змогу зрозуміти, що владі було що приховувати.
- восьмий абзац – два речення, просте та складне, це узагальнена інформація до всього матеріалу.

3. Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

- автор подає головну тезу матеріалу.
- журналіст прагне довести правдивість свого матеріалу – посиленням на сайт, звідки взята сама інформація.
- прагнення зробити матеріал більш точним та документальним – вказування на дати.
- автор демонструє намагання влади приховати від людей інформацію.
- журналіст прагне висвітлити більш повну інформацію, більш глибоку.
- вказування цифр (кількість померлих дітей на час судових засідань, кількість засуджених та скільки років вони проведуть за ґратами).
- автор показує роботу журналістів і їх намагання повідомити людей, не зважаючи на те, що влада не давала інформацію.
- журналіст показує суб'єктивну думку про подібні випадки, даючи зрозуміти, що це може бути не в останнє.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз дає право занотувати чітку структуру тексту, а саме розповідь про подію та учасників, факти покарання винних.

У матеріалі не описуються шляхи вирішення даної проблеми (не компетентність та безалаберність лікарів). Подаються цифри для більш точного сприйняття інформації.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована виконати інформативну роль, а не роль вирішення проблем.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): автор матеріалу дає оцінку влади (нерозуміння проблеми): („...випадки зараження дітей були зафіксовані в 2007-2008 роках, широкого розголосу ці факти отримали лише в березні 2010

року”); („влада продовжує приховувати випадки зараження дітей ВІЛ–інфекцією. Зокрема, ЗМІ не повідомили про кримінальну справу, порушену стосовно співробітників лікарні в Андижані, які також використовували нестерильне обладнання”).

За чотирма параметрами я здійснила аналіз статті з позицій усвідомлення цінностей, зразків поведінки та принципів ставлення до інших індивідів і соціальних груп.

МІЖНАРОДНО-КУЛЬТУРНА ПРОБЛЕМАТИКА ЧИ МАТИМЕ УКРАЇНА ЛІСАБОНСЬКИЙ ДОГОВІР УКРАЇНСЬКОЮ?

Автори матеріалу: Геннадій ДРУЗЕНКО, Світлана ДРУЗЕНКО

Джерело: Дзеркало тижня. – № 3 (782). – 30 січня – 4 лютого 2010, а також:

www.dt.ua/1000/1600/68346

Геннадій ДРУЗЕНКО, фулбрайтівський науковець, Інститут ім. Кеннана (Вашингтон), магістр європейського права Абердинського університету (Великобританія); Світлана ДРУЗЕНКО, випускник програми Лейна Кіркланда, Університет ім. Адама Міцкевича (Польща)

Якщо ми чогось навчилися чи бодай мали навчитися за п'ять минулих років, то це того, що в усьому слід покладатися насамперед на самих себе. Урок насправді цінний. Якщо ми його засвоїмо – низький уклін Вікторові Андрійовичу за його безпорадність на головній посаді країни.

Для нас особисто символічним завершенням «епізоду Ющенко», як слушно назвав минулу українську п'ятирічку Сергій Рахманін, стала проблема, якій ми не можемо дати раду вже четвертий місяць, а саме: неможливість видати друком завершений ще у жовтні 2009–го український переклад Лісабонського договору.

Попри те, що «ДТ» неодноразово писало про цей документ, дозволимо коротко нагадати читачам, що Лісабонський договір завершив тривалий процес реформування Європейського Союзу і розв'язав конституційну кризу, спровоковану провалом ратифікації Європейської конституції. Насамперед, Реформаційний договір (оригінальна назва документа, підписаного в Лісабоні 13 грудня 2007 року) вдосконалив інституції розширеного ЄС та достосував механізми їх функціонування до нових реалій діяльності у форматі 27+. Окрім інституційної реформи, Лісабонський договір також інкорпорував у первинне законодавство ЄС – хоча і з деякими застереженнями – Хартію засадничих прав Європейського Союзу. Таким чином, можна сміливо стверджувати, що на сьогодні договір є, у певному сенсі, квазіконституцією ЄС.

А тепер по суті справи. Протягом минулого року ми на власний страх і ризик (оскільки до жовтня залишалася небезпека того, що ірландці вдруге не ратифікують договір на референдумі і його спіткає доля Євроконституції) переклали Лісабонський договір українською мовою. Переклали з усіма додатками, протоколами та деклараціями до нього.

Хоч кожен із нас тривалий час займається питаннями європейської інтеграції, студіював право ЄС в європейських університетах, вільно володіє бодай однією офіційною мовою ЄС, а також саме ми редагували й готували до друку українську версію Римського та Маастрихтського договорів у долісабонській редакції, – переклад «Лісабону» виявився справжнім викликом і випробуванням для нас: не даремно одними з головних аргументів опонентів ратифікації документа були його нечитабельність та технократичність. Ні для кого не секрет, що Євросоюз виробив і активно використовує свій багатомовний арго, безмежно далекий від мов Шекспіра, Бальзака, Гете чи Міцкевича. Складність і заплутаність мови договорів ЄС робить їх важкодоступними навіть для фахівців, котрі вільно володіють однією з офіційних мов Європейського Союзу. Також роботу істотно

ускладнювала нерозвиненість української правничої термінології, що часто-густо залишається неоковирною (а подеколи й помилковою по суті) калькою з російських «мовних лекал».

Та хоч би там як, ми досягнули поставленої мети: переклад документа наразі є максимально точним, він повністю вивірений за кількома мовними версіями, що мають статус «автентичних» в ЄС, але водночас він є, якщо так можна сказати, максимально українським. Пояснимо останнє твердження. Якщо ми опинялися перед дилемою: вдатися до більш-менш усталеної в бюрократичному українському суржику конструкції – чи віддати перевагу незвичному, але цілком виправданому, під змістовим, етимологічним та стилістичним кутами зору, українському вислову, ми обирали останнє.

Щойно на початку жовтня 2009 року стали відомі результати ірландського референдуму, а отже й те, що Лісабонський договір за кілька місяців набере чинності, ми почали шукати можливість видати наш переклад друком. На жаль, перемовини з кількома видавництвами, в яких ми видавали попередні книжки або з якими просто були в добрих стосунках, засвідчили, що часи лихі й видавці просто не мають обігових коштів, аби вкласти їх у видання вже готового перекладу. Зрозумівши це, ми почали шукати гроші на видання «на стороні». Визнаємо, результати виявилися доволі розпачливими: фінансувати видання українського перекладу Лісабонського договору відмовилися і Державний департамент з питань адаптації законодавства України, що, згідно із законом, відповідає за український переклад актів *acquis*, і Представництво Європейської комісії в Україні, і соросівське «Відродження», і Британська Рада в Україні, і Наукове товариство ім. Т. Шевченка в Нью-Йорку... Навіть штаби основних кандидатів у президенти вирішили, що український переклад «Лісабону» – не надто актуальна тема, аби стати козирем у президентських перегонах.

Хоча, з іншого боку, чому збіднілі від кризи та (анти-)кризових менеджерів українські чиновники; глобаліст Сорос, що напевно мріє про світ,

у якому всі розмовлятимуть англійською; ЄСівські бюрократи, що вже котрий рік не покладаючи рук тримають двері до об'єднаної Європи «не зачиненими, але й не відчиненими» для України; заокеанські українці, що зазвичай володіють англійською краще, ніж українською, а також з обґрунтованою підозрою поглядають на «європейську конституцію», яка в десятки разів грубіша за Конституцію США; британці, які цілком слушно вважають, що їхня місія в Україні — пропагувати Шекспіра та сучасне британське кіно, а не Реформаційний договір, який мешканці туманного Альбіону напевно б з ентузіазмом «завалили» на референдумі, якби уряд зважився винести документ на всенародний суд, – чому вони мають платити за видання нашого перекладу основного європейського документа нашою мовою?

Якщо Україні потрібний Лісабонський договір українською, в Україні мають знайтися ті, хто допоможе перетворити рукопис у доконаний артефакт-книжку. Якщо ні... Щонайменше, це буде об'єктивним індикатором справжнього інтересу українських політиків, урядовців, бізнесменів, наукової спільноти та громадських діячів до європейської інтеграції. Бо дискутувати українською про ЄС, наші з ним відносини та перспективи колись приєднатися до нього без перекладу Лісабонського договору – все одно що обговорювати античну філософію без перекладів Аристотеля та Платона...

Ми залишаємось оптимістами і тому просимо зголоситися всіх, хто «не словом, а ділом» може і хоче сприяти виданню українського перекладу Лісабонського договору. Для того, щоб рукопис став книжкою, бракує не так уже й багато: від 5 до 10 тис. доларів, залежно від накладу. Всіх охочих долучитися до виходу друком основного акта ЄС рідною мовою просимо писати: druzenko@ukr.net.

Геннадія ДРУЗЕНКА, Світлани ДРУЗЕНКО

«Чи матиме Україна Лісабонський договір українською?»

Автор аналізу – Шестопап Наталія

Формальний аналіз

З позицій лексико-семантичного аналізу слід занотувати, що журналістський матеріал «Чи матиме Україна Лісабонський договір українською?» має такі ознаки:

1) присутня негативізація («низький уклін Вікторові Андрійовичу за його безпорадність на головній посаді країни»; «в усьому слід покладатися насамперед на самих себе»; «якщо ми чогось навчилися чи бодай мали навчитися за п'ять минулих років»);

2) текст перенасичений термінами (інкорпорував, квазіконституцією ЄС, ратифікації документа, технократичність, багатомовний арго, автентичних);

3) автор використовує сленг (сконав, ділкам);

4) неологізми, архаїзми (розпачливими, перемовини, неоковирною);

5) вживання іншомовних слів (дилема, *acquis*);

Синтаксико-стилістичний аналіз:

1) текст має десять абзаців, кожний з яких гарно пов'язані між собою;

2) перший абзац містить 4-ри речення: перше – складносурядне з порівняльним сполучником *що*, друге – просте, третє – складне з безсполучниковим зворотом;

3) другий абзац складається з 4-х складних речень: перше і четверте речення складнопідрядне з порівняльним сполучником *що*;

4) третій абзац: перше і третє речення просте, друге – складне;

5) шостий абзац складається з п'яти складних речень, третє – складне з дієприслівниковим зворотом (зрозумівши це);

6) у матеріалі переважають складні речення.

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз:

- 1) текст має декілька векторів, а саме: аналітичний, оповідальний;
- 2) текст орієнтований не тільки на знавців, але й на зацікавленого проблемою читача;
- 3) текст сприймається важкувато, що не викличе зацікавлення у масового читача;
- 4) текст розкриває проблему, яка постала перед суспільством.

ЗМІстовий (структурно-смісловий) аналіз журналістського матеріалу «Чи матиме Україна Лісабонський договір українською?»:

- 1) смислове наповнення тексту: має запитання у назві на яке автор матеріалу пропонує шляхи вирішення;
- 2) текст ЗМІстовно пов'язаний між собою, але втрачається увага при прочитанні тексту через багатозначність думок у реченні;
- 4) у матеріалі відсутня думка експертів, що свідчить про недоліки журналіста;
- 5) текст побудовано неорганічно, відсутня чітка структура.

Функціональний (рольовий) аналіз журналістського матеріалу «Чи матиме Україна Лісабонський договір українською?» дає можливість занотувати, що:

- 1) перш за все матеріал виконує інформативну роль;
- 2) текст є соціально значущий і актуальний;
- 3) автор аналізує, пояснює читачеві, проблему перекладу Лісабонського договору українською;
- 4) журналіст прагне своїм матеріалом допомоги читача у вирішенні питання перекладу Лісабонського договору. В кінці матеріалу подається електронна адреса за якою можна звернутись.

Здійснення соціально-оціночного аналізу (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки) журналістського матеріалу привів нас до висновків про те, що:

- 1) соціальні норми не порушуються автором;

- 2) журналіст-автор тексту дотримався етичних норм;
- 3) матеріал є соціально значущим і актуальним.

7. Глобальні проблеми людства та висвітлення шляхів їхнього рішення в ЗМІ

(автора матеріалу не вказано)

Джерело: <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=17221>

Терміном «глобальні проблеми» (від лат. «глобус» – земля, земна куля) позначаються найважливіші і настійні загальнопланетарні проблеми сучасної епохи, що торкаються людства в цілому. Серед них:

- запобігання світової термоядерної війни;
- подолання зростаючого розриву в рівні економічного і культурного розвитку між розвинутими індустріальними країнами Заходу і країнами, що розвиваються, усунення економічної відсталості, голоду, злиднів і неписьменності;
- забезпечення подальшого економічного розвитку людства необхідними для цього природними ресурсами;
- подолання екологічної кризи;
- припинення «демографічного вибуху» у країнах, що розвиваються, і демографічної кризи в розвинутих країнах через більш раціональне регулювання народжуваності;
- своєчасне передбачення і запобігання негативних наслідків НТР;
- стримування міжнародного тероризму й екстремізму, поширення наркоманії,
- алкоголізму і СНІДу;
- вирішення поставлених сучасною епохою проблем освіти і соціального забезпечення, культурної спадщини й моральних цінностей та ін.

При цьому головне – не упорядкування списку проблем, а виявлення їх походження, характеру й особливостей і, насамперед – пошук науково обґрунтованих і реалістичних у практичному відношенні шляхів їх вирішення.

Будучи наслідком (а не простою сумою) всього попереднього розвитку людства, глобальні проблеми виступають як специфічне породження саме сучасної епохи (а не минулих епох), як наслідок неприпустимої нерівномірності соціально – економічного, політичного, науково-технічного, екологічного і культурного розвитку в умовах якісно нової, своєрідної історичної ситуації. Всі глобальні проблеми сучасності взаємозалежні, взаємозумовлені, й ізольоване їх вирішення неможливе.

Забезпечення подальшого економічного розвитку природними ресурсами необхідно передбачає запобігання зростаючого забруднення навколишнього середовища, оскільки це веде до екологічної катастрофи. Тому ці проблеми і називаються екологічними, і часто розглядаються як дві сторони однієї екологічної проблеми.

Глобальні проблеми характеризуються певною «ієрархією», тобто пріоритетністю одних з них стосовно інших, їхньою співвідпорядкованістю.

Без'ядерний, ненасильницький світ є не тільки г вищою соціальною цінністю, але й необхідною попередньою умовою вирішення всіх інших глобальних проблем. Адже приведення в дію всього 5 % нині існуючого в світі ядерного потенціалу достатньо, щоб трапилася непоправна екологічна катастрофа.

Дати реальне уявлення про майбутнє – найважливіше завдання науки.

Реалізувати його можливо, лише виходячи з принципів, на яких взагалі тримається весь фундамент наукового знання. Мова йде, насамперед, про принцип об'єктивності, що передбачає: 1) сувору відповідність висновків вихідним передумовам; 2) доказовий аналіз реальності без яких-небудь суб'єктивних доповнень до неї; 3) знання певних закономірностей, тенденцій

історичного розвитку. «Проекція в майбутнє» закономірностей суспільного розвитку з урахуванням їх неминучого розвитку й збагачення в ході історичного процесу й означає наукове передбачення майбутнього.

Серед основних із відзначених закономірностей, як вважають дослідники, які спираються на матеріалістичну діалектику, – необоротність соціального прогресу в масштабах всесвітньої історії, зростання темпів поступального розвитку суспільства.

Швидкість і радикальність соціального оновлення – результат зростання ролі народних мас в історії. Адже, за даними вчених, у період неоліту населення Землі становило усього близько 25 млн. осіб, на початку нашої ери – біля 250 млн., на початку XIX сторіччя – 1 млрд., а зараз – понад 5 млрд. осіб.

В оцінці майбутнього слід розрізняти підходи представників філософії соціального песимізму і філософії соціального оптимізму. Представники філософії соціального песимізму вважають, що існує «межа росту» для людського суспільства. Для цього є підстави: виснажуються запаси корисних копалин, швидке зростання населення Землі загострює проблему харчування тощо. Проте такий прогноз заперечують представники філософії соціального оптимізму, вважаючи, що їхні опоненти формально поширюють на майбутнє сучасні тенденції економічного, науково-технічного і демографічного зростання, відмовляючись враховувати, що накопичення кількісних змін не може не супроводжуватися перериванням поступовості, стрибками, докорінними якісними змінами.

Потрібно пам'ятати, що кількісне зростання і розвиток у природі і в суспільстві – аж ніяк не тотожні процеси. Удосконалення знарядь праці і методів виробництва постійно розширюють рамки економічного зростання, а технологічні революції створюють цілком нові, невідомі до того сфери економічної діяльності, не тільки примножують уже відомі природні ресурси,

роблячи їх доступними для практичного використання, але й перетворюють у ресурс суспільного розвитку те, що колись ним не було.

Саме існування «межі зростання» є необхідна передумова для розвитку. Адже якби не було межі для полювання і збирання, на тисячоліття затримався би перехід людини до землеробства і скотарства. Якби не було межі для людської пам'яті і фізичних обмежень в усній комунікації між людьми, сповільнився б винахід писемності і друкарства, розвиток технічних засобів комунікації. Якби не було межі запасів деревного вугілля, сповільнився б перехід до використання мінерального палива.

Якби не було межі у проведенні подумки і на папері математичних операцій, затрималося б створення комп'ютерів. Немає підстав боятися уповільнення соціального прогресу і через уявну психічну і розумову нездатність людини засвоїти і витримати зростаючий потік нових знань і пристосуватися до всякого роду нововведень у суспільстві. Людська пам'ять здатна вмістити приблизно 10 млрд. біт інформації (тобто 500 багатотомних «Британських енциклопедій»). Крім того, будуть відкриті й інші можливості.

Наперед встановленого майбутнього не існує. Люди нездатні Змінити своє минуле, оскільки свобода, якою володіли минулі покоління, вже перетворилася для наступних поколінь у реальну дійсність, в історичну необхідність, із якою не можна не рахуватись. Майбутнє ж – це сфера реальних можливостей, серед яких є більш-менш ймовірні. І суспільний розвиток не застрахований від зигзагів, кроків убік і навіть від назадніх рухів.

Зміни, що відбуваються сьогодні у світі, – важливий крок на шляху переходу людства до нової цивілізації, що може бути сформована на шляхах вирішення глобальних проблем. Ця нова цивілізація майбутнього, на думку вчених, ліквідує відчуженість людини від людини, суспільства, природи та від продуктів праці, покладе кінець розподілу людства на антагоністичні класи і соціальні групи, створить реальні умови для його самопізнання і вільного самооб'єднання на принципах нового гуманізму. Нова цивілізація у

тенденціях свого розвитку являє собою якісно новий щабель у розвитку людини і людських спільнот, які поступово інтегруються в єдине людство, системність якого можна порівняти в якісному відношенні з природними системами, залученими в сферу людської діяльності. Лише на цьому етапі людство посяде своє гідне, відносно самостійне місце в системі навколишніх космічних процесів і сил, стане специфічно єдиним утворенням.

Розмірковуючи над перспективами людства, слід підкреслити, що мова йде про можливість якогось єдиного демократичного і гуманного світового співтовариства, у якому будуть співіснувати різні форми власності – і суспільна, і приватна, різноманітні форми суспільних відносин. Проте за єдиної умови – це повинно бути суспільство демократії, суспільство, де людина буде центром усіх відносин.

Автор матеріалу на сайті називає глобальні проблеми людства і пропонує певні шляхи рішення глобальних проблем.

Глобальні проблеми сучасності та основні шляхи їх рішення

(автора матеріалу не вказано)

Джерело:

<http://daviscountydaycare.com/susplnij-progres-ta-problemi-suchasnost/69-globaln-problemi-suchasnost-ta-osnovn-shlyaxi-x-rshennya.html>

У процесі історичного розвитку людської діяльності відбувається ломка застарілих технологічних способів, а разом із ними і застарілих соціальних механізмів взаємодії людини з природою. На початку людської історії діяли переважно адаптаційні (приспосувальні) механізми взаємодії. Людина підкорявся силам природи, пристосовувався до змін, що відбуваються в ній, змінюючи в міру цього свою власну природу. Потім по мірі розвитку продуктивних сил запанувало утилітарне ставлення людини до природи, іншій людині. Сучасна епоха ставить питання про перехід до нового шляху

соціальних механізмів, який слід назвати коеволюційний або гармонійним. Глобальна ситуація, у якій опинилося людство, відображає і висловлює загальну кризу споживацького ставлення людини до природних та соціальних ресурсів. Розум підштовхує людство до усвідомлення життєвої необхідності гармонізації зв'язків і відносин у глобальній системі "Людина – Техніка – Природа". У зв'язку з цим особливого значення набуває осмислення глобальних проблем сучасності, їх причин, взаємозв'язку, шляхів їх вирішення.

Глобальними проблемами називають ті, які мають загальнолюдський характер, зачіпають інтереси людства в цілому і кожної окремої людини практично в будь-якій точці планети. Наприклад, загроза термоядерної катастрофи, загроза деградації природного середовища та екологічного самогубства людства, продовольча проблема, проблеми боротьби з небезпечними для людства захворюваннями і т. д. Всі ці проблеми породжені роз'єднаністю людства, нерівномірністю його розвитку. Свідоме початок ще не стало найважливішою передумовою людства як єдиного цілого. Негативні результати і наслідки неузгоджених, непродуманих дій країн, народів, окремих людей, накопичуючись в глобальних масштабах, стали потужним об'єктивним чинником світового економічного і соціального розвитку. Вони роблять все більш істотний вплив на розвиток окремих країн та регіонів. Їх рішення передбачає об'єднання зусиль великої кількості держав і організацій на міжнародному рівні.

Всі глобальні проблеми сучасності можна звести до трьох основних груп.

1. Проблеми економічного і політичної взаємодії держав:

а) проблема запобігання світової термоядерної катастрофи та створення сприятливих умов для соціального прогресу всіх країн і народів;

б) проблема подолання технологічної та економічної відсталості країн, що розвиваються і встановлення нового міжнародного порядку.

2. Проблеми взаємодії суспільства і природи:

- а) запобігання катастрофічного забруднення навколишнього середовища;
- б) забезпечення людства необхідними природними ресурсами (сировиною, енергією, продовольством);
- в) освоєння світового океану та космічного простору.

3. Проблеми взаємовідносин людей і суспільства:

- а) проблема зростання народонаселення;
- б) проблема охорони і зміцнення здоров'я людей;
- в) проблеми освіти і культурного зростання.

У першій групі проблем ми назвали проблеми інтерсоціальніе, переважно політичні проблеми. І це не випадково. Відношення між державами планети, проблема демілітаризації людства – ключова глобальна проблема. Мілітаризм став "раковою пухлиною" людства. Досить сказати, що 1/4 вчених світу втягнута у підготовку до війни. Військово-промисловий комплекс відволікає від творчих цілей величезні трудові, матеріальні та фінансові ресурси. Ядерні держави накопичили таку кількість матеріалів, що розщеплюються, що його достатньо для багаторазового знищення всього живого на планеті. І нарешті, військові витрати - головна перешкода на шляху позитивного вирішення всіх глобальних проблем.

В умовах "потепління" міжнародного клімату, скорочення гонки озброєнь створюються політичні та економічні передумови зняття проблеми термоядерної катастрофи. Проте спокушатися успіхами в демілітаризації людства не слід. По-перше, зберігається протистояння окремих держав і небезпека для людства локальних конфліктів і малих війн. По-друге, в умовах швидкого розвитку атомної енергетики зростає небезпека термоядерного катаклізму через безконтрольного розповзання атомної зброї і потрапляння його в руки політичних маніяків і гангстерів.

Проблема повної демілітаризації людства може бути вирішена тільки на основі усунення гноблення і експлуатації одного народу іншим, подолання економічної відсталості країн, що розвиваються і встановлення справедливого міжнародного економічного порядку. Ця проблема є ключовою в справі переходу до нового історичного типу природокористування, до коеволюційний механізм розвитку людства в гармонії з природою і самим собою.

Суть екологічної проблеми полягає в небезпечному для існування людства порушення рівноваги біосферних процесів.

Відомо, що життя на Землі існує у формі біотичних круговоротом органічної речовини, заснованих на взаємодії процесів синтезу і деструкції. Кожен вид організмів – ланка біотичного кругообігу, процесу відтворення органічної речовини. Функцію синтезу в цьому процесі виконують зелені рослини. Функцію деструкції – мікроорганізми.

Людина на перших етапах своєї історії був природним ланкою біосфери і біотичного кругообігу. Зміни, що вносяться ним в природу, не надавали вирішального впливу на біосферу.

Сьогодні людина стала найбільшою планетарної силою. Досить сказати, що щорічно з надр Землі вилучається близько 10 млрд. т. корисних копалин, витрачається 3–4 млрд. т. рослинної маси, викидається в атмосферу близько 10 млрд. т. промислової вуглекислоти. В Світовий океан та річки скидається понад 5 млн. т. нафти і нафтопродуктів. Загострюється з кожним днем проблема питної води.

Повітряна атмосфера сучасного промислового міста являє собою суміш диму, отруйних випарів та пилу.

Зникають багато видів тварин і рослин. Велике рівновага природи порушено до такої міри, що з'явився похмурий прогноз про "екологічному самогубство людства". Усе гучніше лунають голоси про необхідність відмовитися від усякого промислового втручання в природну рівновагу,

зупинити технічний прогрес. Проте вирішити екологічну проблему шляхом відкидання людства до середньовічного стану – утопія. І не тільки тому, що люди не відмовляться від досягнень технічного прогресу. Справа в тому, що зміни в біосфері, в тому числі і катастрофічні, відбувалися і будуть відбуватися незалежно від людини, тому мова повинна йти не про повне слухняності природі, а про гармонізацію природних і соціальних процесів на основі гуманізації НТП і докорінної перебудови всієї системи суспільних відносин. Без цього неможливо вирішення глобальних проблем, що входять у третю групу. Перша з них - це проблема народонаселення.

Проблему народонаселення не можна зводити тільки до відтворення населення та його половозрастної складу. Мова йде тут в першу чергу про співвідношення процесів відтворення населення і громадських способів виробництва матеріальних благ. Діалектико-матеріалістична соціальна філософія відкидає мальтузіанську концепцію зростання народонаселення, біологізаторській підхід до пояснення його відтворення. Однак і в мальтузіанстві є, хоча і негативно виражена, здорова думка про необхідність для прогресу суспільства випереджального зростання виробництва благ по відношенню до зростання населення. Якщо виробництво матеріальних благ відстає від зростання населення, то матеріальне становище людей буде погіршуватися. І навпаки, якщо приріст населення скорочується, то це в кінцевому рахунку призводить до старіння населення і скорочення виробництва матеріальних благ, що спостерігається в кінці ХХ століття швидке зростання населення в країнах Азії, Африки та Латинської Америки пов'язане насамперед із звільненням цих країн від колоніального ярма і вступом їх у новий етап економічного розвитку. Новий "демографічний вибух" загострив проблеми, породжені стихійністю, нерівномірністю і антагоністичним характером розвитку людства. Все це виразилося в різкому погіршенні харчування, здоров'я і освіченості населення.

На сором цивілізованого людства більш 500 млн. людей (кожен десятий) з дня на день хронічно недоїдають, ведуть напівголодне існування, і це переважно в країнах з найсприятливішими умовами для розвитку сільськогосподарського виробництва. Як показує аналіз, проведений експертами ЮНЕСКО, причини голоду в цих країнах треба шукати в засиллі монокультур (бавовна, кава, какао, банани і т. д.) і низькому рівні агротехніки. Абсолютна більшість сімей, зайнятих на всіх континентах планети сільським господарством, до цих пір обробляють землю за допомогою мотики і сохи.

Більше всього від недоїдання страждають діти. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, щоденно вмирає 40 тис. дітей у віці до 5 років, яких можна було б врятувати. Це становить близько 15 млн. осіб на рік.

Гострою глобальною проблемою залишається проблема освіти. В даний час майже кожен четвертий житель нашої планети у віці старше 15 років залишається неписьменним. Кількість неписьменних збільшується щорічно на 7 млн. чоловік. Вирішення цієї проблеми, як і інших, впирається в брак матеріальних коштів для розвитку системи освіти, в той же час, як ми вже відзначали, величезні ресурси поглинає військово-промисловий комплекс. Для вивільнення і використання цих ресурсів на благо людства необхідні новий світовий порядок, нове мислення, нова людина.

Прогнозуючи майбутнє людства, слід враховувати три найважливіші обставини. По-перше, НТР, яка за допомогою автоматизації виробництва, інтелектуалізації техніки докорінно змінює місце і роль людини в технологічному процесі. По-друге, НТР припускає такого працівника, який за рівнем свого інтелектуального розвитку та різнобічності здатний сформувати гідне людини штучну середу його життєдіяльності (ноосферу). Потреба в людині універсальному, гармонійний розвиток, творчо активної й соціально відповідального не вигадка філософів. Становлення людини нової формації виступає як технологічна, екологічна й економічна необхідність. Без такого

людини, який усі свої рішення і справи порівнював би з інтересами і справами всього людства, суспільний прогрес неможливий. Отже, по-третє, люди повинні оволодіти новим мисленням, перейти до нового типу раціональності. Раціоналізація суспільства, односторонньо орієнтована на зростання виробництва речей або витяг прибутку, обертається ірраціональними катастрофічними наслідками для людства в цілому і кожного окремого індивіда. Така раціональність повинна бути замінена раціональністю гармонійного розвитку. Тільки гармонізація ставлення людини до природи і до іншої людини, здійснена в планетарному масштабі, - запорука спасіння людства. Не сама по собі краса врятує світ, а краса, що стала ставленням людини до людини, внутрішнім джерелом повноцінним творчим життєм кожного.

8. Міжнародна співпраця розвідок: висвітлення в мас-медіа

Джерело: <http://vkurse.ua/ua/business/sotrudnichestvo-s-finansovymi-razvedkami.html>

Україна продовжує співпрацю з фінансовими розвідками інших країн

Протягом квітня-травня 2009 року Державний комітет фінансового моніторингу України отримав від фінансових розвідок іноземних країн близько 30 запитів щодо суб'єктів розслідування, які можуть бути пов'язані з відмиванням доходів.

При цьому, як повідомив голова Госфінмоніторинга України Ігор Черкаський, українською фінразведкою протягом квітня-травня здійснювався обмін інформацією з 31 фінразведками інших країн і направлено більше 80 запитів щодо об'єктів, які підозрюються у відмиванні доходів. Про це мовиться в повідомленні прес-служби Госфінмоніторинга.

Сьогодні Госфінмоніторинг співробітничав більш ніж з 100 фінансовими розвідками, і подальше розширення ефективної міжнародної співпраці, в цій

сфері є необхідною ланкою в зменшенні кількості фінансових злочинів. «Співпраця між фінансовими розвідками не обмежується лише підписаними угодами, але і забезпечує активізацію обміну даними по сумісних розслідуваннях і застосуванні новітніх технологій», – відзначив Голова Госфінмоніторинга України. В той же час міжнародна співпраця української фінразведки зосереджена на співпраці і з іншими міжнародними організаціями, такими як FATF, MONEYVAL і НАТО. Метою його є напрацювання жорсткішої стратегії запобігання відмиванню злочинних доходів і фінансування тероризму.

8. Висвітлення подій міжнародного тероризму на телебаченні у режимі реального часу

(автор матеріалу – Гетьман А. О.)

Джерело:

<http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1806>

Ніщо так не вплинуло на телебачення, як ЗМІна технологій. Комп'ютери, відеокамери, супутники та інші технічні новинки Змінили і продовжують Змінювати всю технологію виробництва телепродукції. Репортери, в яких раніше не було нічого, крім ручки і блокнота, тепер володіють мобільними телефонами та портативними комп'ютерами і можуть передавати відеоматеріал і текст з будь-якого куточка планети безпосередньо в телевізійну студію новин. Прямий репортаж стає найбільш цікавим для глядача, тому що дає відчуття причетності до події. Глядачі переживають подію в той час, коли вона відбувається. У цьому аспекті основною характерною ознакою новітніх телевізійних служб новин є те, що журналісти почали використовувати можливості трансляції онлайн, тобто передачі інформації в режимі реального часу, паралельно з подією, що відбувається.

Це спричинило створення нових стандартів праці тележурналістів у прямому ефірі.

Окрім позитивних переваг – більш оперативне та масштабне висвітлення подій – перед журналістами постали нові проблеми, особливо під час роботи з такою складною та чутливою темою, як міжнародний тероризм. Професіонали із антитерористичних центрів стверджують, що інтереси терористів і журналістів досить часто збігаються в прагненні до популярності та сенсаційності. У результаті терористи вдало використовують інформаційні ресурси кожної країни і мішенню терористів стають вже не окремі особи, а населення всіх країн. Тому надзвичайно важливо розглянути всі переваги, а також проблеми і наслідки, що виникають у суспільстві під час трансляції подій у режимі реального часу.

Проблеми, які з'являються при висвітленні міжнародного тероризму на телебаченні, надзвичайно актуальні для вітчизняної журналістики, яка почала працювати у режимі реального часу, і через свою соціальну значущість вимагають наукового обґрунтування. Доцільність розгляду цих проблем полягає в тому, що він орієнтує на пошук шляхів адекватного висвітлення актів тероризму на телебаченні. Зазначена проблема за своєю суттю є комплексом взаємозв'язаних завдань – професійних, законодавчих, правових, моральних, етичних, що відрізняються характером та складністю і вирішуються традиційно, як локально незалежні.

Метою статті є аналіз професійних, правових і політичних аспектів висвітлення терористичних актів телебаченням у режимі реального часу. Вбачається доцільним окреслити таку стратегію розв'язання проблеми, що відрізнялася б насамперед перспективою комплексного підходу до вирішення зазначених локальних завдань шляхом створення кодексу правил висвітлення ЗМІ подій міжнародного тероризму.

Об'єкт дослідження – висвітлення терористичної діяльності українськими та світовими телевізійними службами новин у режимі реального часу.

Уперше новітні технічні можливості режиму реального часу використав американський телеканал Сі-Ен-Ен у 1991 р. Тоді він висвітлював військову операцію "Буря в пустелі", під час якої сили міжнародної коаліції під егідою ООН звільнили захоплений Іраком Кувейт. Після цього такий формат роботи телеканалу назвали "війною у прямому ефірі". Телекомпанія Сі-Ен-Ен у режимі реального часу дала можливість глядачам усього світу спостерігати за бойовими діями та прес-конференціями представників міжнародних коаліційних сил. Завдяки висвітленню новин у реальному часі телеканал Сі-Ен-Ен здобув вагому перевагу над конкурентами, а також змінив правила гри не лише на телебаченні, а й загалом серед усіх інших типів мас-медіа. "Під час війни в затоці навіть національні інформаційні агентства визнали, що їх комунікаційні лінії занадто повільні. Чому, скаржилися передплатники, ми повинні чекати понад годину і платити за телеграми з новинами, коли ми можемо дивитися Сі-Ен-Ен".

Натомість після війни у Перській затоці телевізійні канали всього світу почали запроваджувати у свою практику висвітлення новин у режимі реального часу, бо інакше вони програли б боротьбу за глядача і рекламодавця. До того з'явилися інформаційні канали, що здійснюють мовлення цілодобово. Серед найпотужніших можна назвати американські Сі-Ен-Ен та Фокс ньюз, британський Бі-Бі-Сі Ворлд, загальноєвропейський Євроньюс, французький Франс Інтернаціональ, арабські Аль-Джазіра та Аль-Арабія. В Україні також діють два цілодобові телеканали – "5 канал" та "24 години".

Висвітлення подій у режимі реального часу можна спостерігати і на провідних українських телеканалах у звичних випусках новин. Іноді ж, за потреби канали переривають сітку передач і подають екстрені новини.

Розглянемо відмінність і переваги висвітлення новин у режимі реального часу від традиційного подання. Висвітлення подій у режимі реального часу характеризується тим, що журналіст подає свій матеріал у прямому ефірі, а не за традиційною схемою: знімання матеріалу, написання сюжету, погодження з редактором, монтаж, передача його до центрального офісу. За старим форматом сюжет потрапляє в ефір лише після завершення події і, як наслідок, гарячі новини виходять із запізненням.

Медіадослідники стверджують, що під час висвітлення подій у прямому ефірі "саме поняття новин було переписане – від того, що сталося, до того, що відбувається у цей момент, коли ви це слухаєте". Журналіст може вийти у прямий ефір як безпосередньо під час події, так і одразу після її завершення. Такий формат передбачає, що знімальна група готує набір відеоряду, який буде використано під час "прямого ввімкнення" журналіста. За традиційною схемою висвітлення новин після завершення монтажу сюжету і передачі його в центральний офіс у матеріал неможливо внести зміни та доповнення. Під час "прямого ввімкнення" журналіст може повідомляти нові подробиці, які стали відомими за кілька хвилин до прямого ефіру, або навіть під час прямого ефіру. До того ж, можна запросити ньюзмейкера, який у прямому ефірі надасть ексклюзивну інформацію. Глядач має можливість на власні очі бачити, що відбувається у цей момент на місці події.

Отже, слід зазначити, що висвітлення подій у прямому ефірі сприяє оперативності і динамізму подання новин, та головне – збільшенню довіри глядачів до такої інформації.

Водночас висвітлення подій, що стосуються міжнародного тероризму, має свою специфіку. Як відомо, терористи прагнуть використовувати ЗМІ, і передусім телебачення, у своїх цілях. "Загалом терористичні організації почали використовувати мас-медіа, щоб привернути увагу суспільства до їхніх цілей ще з кінця 60-х років, однак рік 2001 може бути розглянутий як поворотний момент у сприйнятті цього феномену. Терористичні атаки у

США 11 вересня 2001 року, у Мадриді 11 березня 2004 року, у Лондоні 7 липня 2005 року показали, що терористичні групи вже почали використовувати публік рілейшнз та техніку медіаменеджменту. Справді, здається, що терористичні групи знаходяться навіть на один крок попереду зараз, використовуючи всі характерні риси мас-медіа у своїй стратегії", – зазначає автор.

Терористи організовують теракти і, використовуючи ЗМІ, сприяють виникненню і поширенню страху та паніки серед населення для досягнення своїх основних цілей – легітимізувати терористичну організацію, утверджуватися у ролі політичного гравця першого рівня та впливати на міжнародні процеси або ж внутрішню політику держав. Терористи передають своє послання через теракт, погрозу чи заяву як суспільству загалом, так і окремим його прошаркам відповідно до їхньої національної, політичної чи релігійної ознаки, також урядам власної чи іноземної держави.

Терористи добре знають механізм роботи та процес ухвалення рішень у редакціях служб новин на телебаченні. Фахівці навіть розрізняють події, "спеціально створені для потреб журналістів". Тобто терористи планують свої акції таким чином, щоб неодмінно зацікавити найвпливовіші засоби масової інформації і роблять усе можливе, щоб полегшити журналістам роботу. "Терористи створили "псевдоподії", що вигляд мають спонтанний та випадковий, хоча насправді вони заплановані й організовані. Більше того, вони використовують "праймінг" – стандарт, що подає новини в зручний час й у визначеному порядку ("прайм-тайм"), і завдяки якому люди звикли оцінювати політичні події".

Такий сценарій спланованої медіаподії можна проаналізувати за найбільш відомими терористичними атаками у США 11 вересня 2001 р. Два викрадені літаки врізалися у вежі Всесвітнього торговельного центру в понеділок вранці. Очевидно, як час, так і місце було обрано цілеспрямовано. Насамперед Всесвітній торговельний центр – загальновідомий символ

американської економіки. По-друге, зранку в офісах завжди багато людей, отже, маємо велику кількість потенційних жертв. Нарешті, обраний час – 9 година ранку, коли на телеканалах розпочинаються популярні програми новин, наприклад, програма "Добрий ранок, Америко" на каналі Ей-Бі-Сі, і всі електронні мас-медіа мали можливість негайно відреагувати на подію і показати її в новинах. Також варто зазначити, що два літаки врізалися у вежі торговельного центру неодноразово. Терористи передбачили, що телевізійні журналісти одразу після першого зіткнення відішлють на місце теракту пересувні телевізійні станції для того, щоб показати в прямому ефірі палаючий хмарочос. Отже, коли другий літак, захоплений викрадачами, врізався у другу вежу Всесвітнього торговельного центру, цей момент уже був у прямому ефірі і цю трагедію бачив увесь світ у режимі реального часу.

Відеоряд Всесвітнього торговельного центру, в який врізаються літаки, був насправді видовищним, і телевізійні станції всього світу впродовж дня багаторазово його повторювали. "Таким чином, захопивши увагу американських мас-медіа, терористи відкрили канал, щоб поширити своє послання до міжнародної аудиторії".

Тому журналістів небезпідставно звинувачують у тому, що вони мимоволі стають спільниками терористів, а засоби масової інформації називають "найкращими друзями терористів". Мас-медіа, з одного боку, не можуть утриматися від висвітлення подій міжнародного тероризму, тому що це соціально важлива інформація, а з іншого – у разі відмови мас-медіа ризикують програти конкурентну боротьбу, адже висвітлення драматичних подій привертає увагу глядачів.

Розглянемо інші аспекти роботи журналістів під час висвітлення подій міжнародного тероризму в режимі реального часу. Зважаючи на те, що журналіст виходить в ефір з останніми новинами досить часто, майже щогодини, він відчуває себе заручником високотехнологічних методів збирання й обробки інформації, які найчастіше зводяться до гонитви за

швидкістю її передачі. У журналіста залишається обмаль часу і можливостей що-небудь відредагувати, виправити, дочекатися підтвердження інформації з інших джерел, нарешті, зробити паузу, подумати.

За традиційним форматом журналіст перед подачею матеріалу зобов'язаний перевірити інформацію принаймні в кількох джерелах. Однак у випадку з подіями міжнародного тероризму журналіст працює в кризових умовах. Редакція вимагає від свого підлеглого нових подробиць, і бажано сенсаційних, оскільки лише так можна утримати увагу глядачів. Працюючи в прямому ефірі, журналісти завжди стоять перед вибором: уникнути помилки або видати інформацію в максимальному обсязі. Тож часто журналісти змушені передавати в ефір неперевірену інформацію або ж вірити на слово речникам, які виголошують заяви. Врешті-решт досить часто матеріали виходять в ефір незалежно від їхньої якості.

Тут доречно навести висловлювання професора журналістики з американського університету Маркіт Філіпа Сейба, який зазначає, що "ефект від висвітлення подій у прямому ефірі пов'язаний зі змістом матеріалу. Репортажу в прямому ефірі часто не вистачає контексту, деталей, навіть акуратності. Аудиторія новин залишається у невизначеності щодо того, як знайти на карті місце, де сталася подія. Глядачі набагато менше розуміють динаміку учасників та загалом політику. Проте таке висвітлення подій може спіймати та затримати увагу глядача і, відповідно, вплинути на громадську думку".

Лоуренс Гросманн, колишній президент американської телекомпанії Ей-Бі-Сі, висвітлення новин у перші години війни у Перській затоці називає "ілюзією новин". Він робить цікавий висновок, що "чутки, балаканина, спекуляції, неперевірені заяви – все це передавалося у новинах у прямому ефірі без підтвердження, без посилань, без редагування в той час, як ми бачили журналіста, який одягає газову маску і реагує на ракетну тривогу".

Варто зазначити, що неправдиві повідомлення, однак із сенсаційною направленістю, підхоплюються іншими медіа, і швидко розходяться по світу. Шведський дослідник Андерс Йоханссон коментує, що після атак терористів на Всесвітній торговельний центр 11 вересня 2001 р. у США виникла паніка, бо існували побоювання щодо нових нападів. Американські мас-медіа передали неперевірену інформацію про бомби, закладені біля державного департаменту США. Пізніше з'ясувалося, що вибухових пристроїв там не було. Однак цю неправдиву інформацію вже встигли повідомити більшість світових ЗМІ, оскільки довіряли авторитету Сі-Ен-Ен, а новина справді була сенсаційною. "Обмежений час разом з сильною невідомістю, невизначеністю – ось що насправді стається в комбінації з некритичними репортерами та редакторами, ймовірно, це стало важливими факторами у поширенні неправдивої інформації під час атак 11 вересня. Неправильні, помилкові репортажі Сі-Ен-Ен, наприклад, швидко повторили на Шведському національному радію, в телевізійних випусках новин протягом наступних годин після атак", – наголошує Андерс Йоханссон. Таким чином, терористи, знаючи слабкі місця у роботі ЗМІ, можуть подавати журналістам дезінформацію з різною метою, зокрема і для поширення паніки.

Головний ворог телерепортерів – час. Тривалість сюжетів у інформаційних програмах часто не перевищує двох хвилин, а то й менше. Як правило, журналіст робить ставку на емоційне висвітлення події, тоді як часу на досьє – інформацію про передісторію (бекграунд події або персони, як тепер говорять на англійській зразок) – у нього часто не вистачає. "Журналістика у прямому ефірі часто пропонує новини легкими шматками, зручними для сприйняття глядачами. Це інтелектуальні бутерброди, а не повноцінна їжа, вони лише трохи задовольняють, але голод залишається і стає все більшим. У деяких випадках, це не має значення, оскільки теми повідомлень – неглибокі, неважливі й непослідовні. Більш суттєві історії,

особливо які мають довготермінову важливість, потерпають від високошвидкісного висвітлення", – зазначає Філіп Сейб.

Мас-медіа передають лише інформативну частину – скоєння терористичного акту, оприлюднення заяви або погрози представників терористичного угруповання, тоді як вся картина події, причини та можливі наслідки, включно з історичним екскурсом, залишаються поза кадром. У результаті глядач сприймає лише інформацію про подію і не має можливості розібратися у суті конфлікту, який, як правило, є складним та багатоманітним. Тож глядачі можуть плутатися в причинах навіть такого відомого конфлікту, як близькосхідний. Британські дослідники Грег Філо і Майк Беррі протягом 2002 р. опитали 800 співвітчизників про те, що вони знали, думали або знають про близькосхідний конфлікт. "Більшість опитуваних вважали, що поселенці – це палестинці, і лише меншість, – що це ізраїльтяни. Більшість людей були переконані, що окупація – це коли хтось просто захоплює землі. Багато людей думали, що палестинці окупували вже окуповані землі. Так, ніби хтось зайняв ванну. Багато з них не знали, звідки прийшли біженці".

Відсутність базових знань про конфлікт призводить до того, що під час повідомлення про ту чи ту подію глядач може не розуміти перебіг конфлікту, значення цієї події для майбутнього, а отже, ним можна маніпулювати. Варто зазначити, що телевізійні канали (як закордонні, так й українські) часто повідомляють про теракти з усіх куточків світу, особливо коли вони призвели до великої кількості жертв. Це можуть бути, зокрема, теракти релігійного тероризму на Філіппінах, у Таїланді, Індонезії, Індії та Пакистані. ЗМІ повідомляють про організації, які взяли на себе відповідальність за теракти. А от деталі місцевого протистояння, як правило, не зазначають. Таким чином, глядачі дізнаються лише про факт загибелі людей. "Постійний барабанний бій фактів без контексту, подій без процесу, що підтримується

незнанням аудиторії", – такий висновок роблять британські дослідники Джейк Лінч та Аннабель МакГолдрік.

Слід зазначити ще один аспект – політичний, який виникає при висвітленні подій міжнародного тероризму в режимі реального часу. Завдяки масштабному висвітленню засобами масової інформації міжнародний тероризм став вагомим чинником як міжнародних відносин, так і внутрішньої політики держав. Подання новин у режимі реального часу часто скорочує час для реакції представників влади на несподівану кризу. Після тих чи тих подій міжнародного тероризму – теракту, заяви чи погроз, виголошених представниками терористичних організацій, – журналісти вимагають коментарів від представників влади. "Від політиків вимагається "щось робити" у відповідь на те, як мас-медіа інтерпретували події. Особливо це помітно у сфері зовнішньої політики під час висвітлення міжнародного тероризму".

Деякі дослідники вважають, що ефект тиску журналістів на владу сумнівний. Інші переконані, що таке висвітлення новин, особливо репортажі у прямому ефірі, "заводить" політиків, а ефект від подібного висвітлення переоцінений, і компетентні політики протистоять тиску, генерованому журналістами. У будь-якому разі політики з'ясували, що програють політично, коли занадто відстають у своїх реакціях від телевізійного висвітлення новин.

Конгресмен Лі Гамільтон, колишній голова комітету із зовнішніх відносин палати представників конгресу США, вважає, що "повідомлення телевізійних новин швидко стали центральною частиною дебатів із зовнішньої політики. Вони впливають на те, яким кризам ми маємо приділити увагу, а які ігнорувати. Вони впливають на те, що ми думаємо про ці кризи, і я майже не сумніваюся, що телевізійні матеріали врешті-решт впливають на те, що ми робимо щодо цих проблем".

Джеймс Рубін, речник державного департаменту США за часів Медлін Олбрайт, вважає, що "тиск циклу новин різко підняв ціну критичних повідомлень". Це змушує політиків займати оборонну позицію, зазначає Рубін, і "це шкодить нашим можливостям донести нашу політику громадськості".

Сейб, аналізуючи висвітлення подій міжнародного тероризму, наголошує: "Традиційні прерогативи дипломатів поступово переходять до журналістів, і ця ерозія все більше збільшуватиметься, оскільки технології стають все більш складними, а журналісти, щоб здобути інформацію, використовують інтернет та приватні шпигунські супутники, раніше такі дані перебували в ексклюзивному використанні уряду. Репортажі у прямому ефірі несуть інформацію не лише від журналістів до їхньої аудиторії, а й від уряду до уряду. Виявляється, що політики можуть швидше надіслати своє повідомлення через канал Сі-Ен-Ен, ніж через дипломатичну пошту. Такий вид публічної дипломатії несе в собі і послання, і пропаганду. Уряди часто бувають менш правдивими під час кризи або війни. Коли брехню поширюють журналісти, вона несе на собі штамп новини від мас-медіа і має більше довіри, ніж хотілося б. Мас-медіа, ймовірно, не будуть проти, щоб виступити у ролі електронної кур'єрської служби, але ЗМІ не повинні допускати, щоб ними маніпулювали. Політики також повинні пам'ятати, що журналісти небезгрішні, можуть помилятися, а їхні репортажі (не має значення, як добре їх підтверджує відеоряд) часом можуть бути некомпетентними, втрачати нюанси або просто бути неправдивими. Журналісти, які ведуть прямі репортажі, мають потурбуватися, щоб ними не маніпулювали ті, хто хоче вплинути на політику через медіа. Як зазначалося вище, журналісти нині роблять акцент на швидкості передачі новин, через це вони можуть послабити вимоги щодо перевірки отриманих фактів. У роботі журналістів відмова від недовіри неодмінно призводить до помилок".

Уряд може висунути безперечний аргумент щодо необхідності контролю репортажів у прямому ефірі, які цілком імовірно можуть побачити терористи. Адже відомості, передані в режимі реального часу про розміщення силових підрозділів чи ситуацію після здійсненого насильства, є безцінною розвідувальною інформацією. Тож, на думку влади, не можна дозволяти безладне поширення подібної інформації. Мас-медіа мають визнати цей факт і розробити свої власні правила висвітлення, щоб досягнути балансу між виконанням свого обов'язку – інформуванням – і вимогами силових відомств. Журналісти мають запровадити ембарго на подібну інформацію протягом раціонального часу, тобто організувати певну затримку в передачі інформації – від кількох годин або доби. Однак після самозапровадженої паузи ЗМІ повинні проінформувати свою аудиторію про подію міжнародного тероризму. Така практика може розв'язати більшість проблем, які виникають. Для журналістів краще запровадити свої правила, ніж чекати, поки це зробить уряд. Якщо мас-медіа візьмуть ініціативу у свої руки, то опиняться у вигіднішій позиції для опору цензурі.

Слід зазначити, що британська телекомпанія Бі-Бі-Сі визначила загальні принципи висвітлення війни, конфліктів та терору в розділі "Війна, терор та надзвичайні випадки", що регулюються відповідно до вимог закону про тероризм (2000), та запровадила свої правила щодо ведення прямого ефіру:

- "ми не беремо інтерв'ю у правопорушника у прямому ефірі;
- ми не показуємо у прямому ефірі будь-який відео- чи аудіоматеріал, наданий правопорушником;
- ми показуємо записані правопорушниками матеріали, заплановані заходи, акти насильства або їхніх жертв лише після звернення до старшого редактора;
- ми запроваджуємо затримку, щоб вирізати кадри з занадто великим рівнем насильства, коли передаємо у прямому ефірі матеріали про драматичні події, наприклад, захоплення школи або викрадення літака. Це

особливо важливо, коли розвиток подій непередбачуваний і ми можемо записати матеріал, який викликає стурбованість і який незручно поставити в ефір без ретельних роздумів;

– ми повинні дослухатися до порад поліції, коли Бі-Бі-Сі веде репортаж, пов'язаний із викраденням літаків, захопленням заручників, облог, та інших владних установ про будь-які матеріали, які можуть загострити ситуацію".

Телекомпанія Бі-Бі-Сі дослухається до порад поліції та інших владних установ та виходить з того, що для неї немає значення (відбувається насильство у Великобританії чи закордоном).

Варто зазначити, що в країнах, які мають безпосередній досвід актів міжнародного тероризму, уряди встановили спеціальні закони щодо висвітлення тероризму. Наприклад, у Великобританії заборонено подавати в ефір інтерв'ю з членами Ірландської республіканської армії. У Росії журналістам узагалі заборонено розповідати про перебіг антитерористичної кампанії, а у разі порушення заборони такі ЗМІ можуть закрити.

"Водночас у країнах, які лише повідомляють про акти міжнародного тероризму, що сталися за кордоном, і на території яких терактів не було, подібних законів немає", – стверджує шведський дослідник Андерс Йохансон. Засоби масової інформації цих країн не вважають за потрібне не лише розробляти етичні кодекси щодо висвітлення міжнародного тероризму, а й узагалі не розробляють правила роботи під час висвітлення міжнародного тероризму, бо вважають, що загального досвіду журналістської практики цілком вистачить.

Слід зазначити, що подібна ситуація має місце й в Україні. Жодний вітчизняний телеканал не має затверджених правил показу подій міжнародного тероризму загалом і в прямому ефірі зокрема. Висвітлення відбувається винятково на основі рішення журналіста та редакторів, які покладаються на власні досвід та етику.

Найбільші українські телеканали ("Інтер", "1+1", "ІСТV", "СТБ", "5 канал", "К1", "НТН") мають можливість працювати у режимі реального часу: посилати власну знімальну групу на місце події або ж користуватися прямою трансляцією, яку надають міжнародні інформаційні агенції – Рейтерз або Ей-Пі-Ті-Ен, чи ретранслювати закордонні канали.

Варто зазначити, що наша країна не мала безпосередніх виявів міжнародного тероризму на своїй території, тож українські канали основну увагу приділяють насамперед висвітленню подій міжнародного тероризму в сусідніх країнах, зокрема Росії, або показу ситуацій, в яких українці стали мимовільними учасниками.

Водночас уже під час терактів 11 вересня у США та на початку антитерористичної військової кампанії в Афганістані та Іраку телеканали "Інтер" та "1+1" використовували пряме ввімкнення з-за кордону – там, де відбувалися важливі події.

Справжньою перевіркою готовності працювати у режимі реального часу стала ситуація, пов'язана із захопленням заручників у московському театрі на Дубровці у 2002 р. Тоді серед бранців були й українці. Канали "Інтер", "1+1", "ІСТV", "СТБ" мали свої знімальні групи в російській столиці, які в реальному часі повідомляли про ситуацію із захопленням заручників. Журналісти у прямому ефірі в межах звичних випусків новин інформували про останні події та давали можливість висловитися ньюзмейкерам. У разі необхідності на каналах виходили екстрені випуски новин.

Водночас під час захоплення заручників у школі в Беслані (Росія) у 2004 р. висвітлення не було настільки повним. Це пов'язано із тим, що Беслан розташований на півдні Росії, куди дістатися значно важче, ніж до Москви. До того ж, російська влада не була зацікавлена у масштабному висвітленні операції зі звільнення заручників закордонними засобами масової інформації. Тож у цьому випадку українські канали змушені були користуватися

послугами інформаційних агенцій чи російських телеканалів, й українські глядачі мали можливість спостерігати за всіма етапами розвитку ситуації.

Підсумовуючи, слід зазначити, що українські канали підтвердили, що можуть працювати в режимі реального часу. Однак більшість телекомпаній не мають своїх корпунктів у світових столицях та гарячих точках, наприклад Близькому Сході та Перській затоці, і знімальна група, яка прибула в короткочасне відрядження, менш підготовлена, ніж журналісти, які тривалий час перебувають у певній країні. Водночас негативним є той факт, що канали не розробили кодекс правил, який би чітко визначав політику редакції під час висвітлення подій міжнародного тероризму.

Проведений аналіз свідчить, що необхідно узгодити з міжнародними стандартами політику висвітлення подій міжнародного тероризму на українських телевізійних каналах. За основу кодексу можна взяти правила британської телекомпанії Бі-Бі-Сі.

Такі правила підготували б журналістів до напруженої роботи, які б могли професійно користуватися перевагами висвітлення новин у реальному часі, розуміючи всі проблеми, які можуть виникнути.

РОЗДІЛ 13

ВІЙСЬКОВА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Політика переозброєння на сучасному етапі та реалістичний вибір для збройних сил України

(автор матеріалу – Бадрак В. В.)

Говорячи про політику переозброєння армії на сучасному етапі, варто сфокусувати увагу фахівців на декількох, на мій погляд, важливих факторах.

Перший фактор пов'язаний із певним погіршенням геополітичної обстановки в регіоні, що пояснюється зі зростанням імперських амбіцій Росії, військовим посиленням блоку ОДКБ, з одного боку, та виходом з фарватеру зовнішньої політики РФ частини країн колишнього СНД, з

другого. Створено та продовжується створення нових зон напруження. По відношенню до України вже практично відпрацьовуються операції активного інформаційного та психологічного впливу.

Другий фактор вказує на активне переозброєння значної кількості країн регіону і світу в цілому на тлі тотального відставання України. Країни ОДКБ в середньому на 25–30 % збільшили оборонні витрати, а такі країни, як Казахстан, збільшили їх вдвічі. Помітно зросли й витрати на оборону, і відповідно, витрати на переозброєння в країнах Центральної та Східної Європи.

Третій фактор – це проблема неприпустимої залежності від одного постачальника озброєнь та військової техніки – Російської Федерації. Лише один відомий всім вам приклад, який свідчить про потребу змін поглядів на партнерів в цій сфері. А саме, про необхідність терміново розпочати процес модернізації парку винищувачів Міг–29 військового керівництва вперше заявило ще на початку 1999 року. Скоро мине 10 років, і ви всі знаєте, в якому стані вирішення цього питання.

Четвертий фактор впливу на вирішення питання переозброєння суто внутрішній: за умов відсутності у виконавчій владі міжвідомчого координатора з питань розподілу державного оборонного замовлення

та наявних неповних можливостей національного ОПК у створенні і виробництві озброєнь та військової техніки для армії виникає *певний ризик трансформування пріоритетів* переозброєння від отримання необхідного у бік отримання того, що здатний створити ОПК.

Нарешті, **п'ятий фактор** – це постійне недофінансування закупок озброєнь та військової техніки та збереження протягом багатьох років певного дисбалансу оборонного бюджету.

Гадаю, що всі ці фактори вам, фахівцям оборонної сфери, відомі.

Водночас, переконаний, що потрібні додаткові спільні зусилля як Міністерства оборони України, так і інших зацікавлених відомств, таких як Міністерство промислової політики, Національне космічне агентство, ДК „Укрспецекспорт”, неурядові організації та ЗМІ для зміни поглядів на політику переозброєння в державі.

Деякі приклади для відображення ситуації:

Польща: в 2007 р. досягла рекордного рівня витрат на оборону – близько \$ 6 млрд. 800 млн., при цьому майже 25 % оборонного бюджету, або \$ 1 млрд. 700 млн. витрачено на переозброєння.

Румунія: в 2007 р. – 21 % оборонного бюджету в \$ 2 млрд. 820 млн спрямовано за закупівлю ОВТ, тобто щонайменше \$ 600 млн.

Чехія: щорічно витрачає на переозброєння близько \$ 450 – 500 млн; при цьому в 2008 р. – оборонні витрати становитимуть \$ 2 млрд 700 млн.

Туреччина: щорічно витрачає на переозброєння понад \$ 2 млрд; при цьому в 2008 р. – оборонні витрати зросли до \$ 9 млрд 500 млн.

Білорусь: спрямовує на переозброєння понад \$ 140 млн; загальні оборонні витрати в 2008 р. – \$ 680 млн; в 2006 р. зафіксовано відносне зростання оборонних витрат на 56 %.

Азербайджан: спрямовує на переозброєння понад \$ 200 млн; загальні оборонні витрати 2007 р. складала \$ 1 млрд, в 2008 р. – дорівнюватимуть \$ 1,3 млрд, в 2006 р. зафіксоване відносне зростання оборонних витрат на 82 %.

Україна: на переозброєння ЗСУ до 2008 р. реально витратила не більше \$ 100 млн при запланованих оборонних витратах на 2008 р. на межі \$ 1 млрд 960 млн.

Придбані країнами регіону ОВТ часто є наслідком реалізації проривних науково-технічних рішень. Тобто, друга стимуляція процесу переозброєння країн регіону пов'язана в тому числі і з наслідками науково-технічного прогресу.

ОСНОВНІ ПРОГРАМИ ЗАКУПІВЛІ ОВТ КРАЇН РЕГІОНУ

Польща:

1) Закупує 48 бойових літаків F16C/D (отримано половину партії).

2) Планує закупити партію бойових вертольотів (щонайменше 80 од. – близько \$ 3 млрд).

3) Закупівля партії іспанських ВПЛ С-295М (10 од.+2 од. – виробник CASA).

4) Планує отримати партію американських військово-транспортних літаків С-130 "Геркулес" (5 од.).

Румунія:

1) Планує закупити 48 американських бойових літаків F-16 на суму \$ 4,5 млрд (виробник – Lockheed Martin, рішення оголошено в травні 2008 р.).

2) Здійснюється виробництво 17 багатоцільових станцій радіолокації кругового огляду TPS-79 (R) для програми Gap Filler для перекриття мертвих зон в полі радіолокації (виробник – Lockheed Martin).

3) Заплановано закупити 4 багатоцільові корвети (між 2009 і 2011 рр.), а з 2010 по 2012 рр. буде проведено закупівлю 4 мінних тральщиків (між 2004 та 2007 рр. закуплено 2 британські фрегати).

4) Готується до запуску національного супутника (заявлено в 2007 р.).

5) Замовлено 7 середніх ВТЛ С-27J "Спартан" на суму близько \$ 340 млн.

6) Оголошено про плани закупівлі 31 швейцарського БТР "Піранія-3С" (виробник – Mowag).

Чехія:

1) Лізинг 14 шведських літаків JAS-39 (виробник – SAAB) та закупівля партії американських ракет „повітря-повітря” до них.

2) Закупівля 199 австрійських бойових машин „Пандур-2”.

Туреччина:

1) Рішення закупити в 2008 р. 100 винищувачів F-35 JSF (виробник Lockheed Martin – разом з місцевою TAI), 55 південнокорейських УТЛ та 10 ВТЛ А-400М. Власна розробка усіх типів БЛА.

2) Планує закупити 51 гелікоптер A129T (розвідки та вогневої підтримки; виробник – Augusta/Westland).

3) Реалізовується програма будівництва 12 легких фрегатів (отримання першого з партії – у 2009 р.).

Угорщина:

1) Лізинг 14 шведських літаків JAS-39 (виробник – SAAB) та закупівля партії американських ракет AIM-120C-5 для літаків.

2) Придбання партії військово-транспортних вертольотів (орієнтовно 10 од., після 2010 р.).

3) Закупівля 140 зенітних ракет „Містраль” (2010–2014 рр.).

Росія:

1) Посилення ракетного угруповання ядерних носіїв – поставки в РВСН стратегічних моноблокових ракет РС–12М2 „Тополь-М”.

2) Створює систему радіолокаційного контролю повітряно-космічного простору та єдине інформаційне поле повітряно-космічного простору (СПРН, об’єкт „Вікно”).

3) Здійснено закупівлю близько 400 од. ракетно-артилерійських озброєнь та близько 200 од. Бронетехніки, модернізовано частину парку літаків Су–27СМ та Ту–22М3 (2006 р.).

Білорусь:

1) Отримала партію ЗРС С-300 з РФ.

Азербайджан:

1) Закупівля 14 винищувачів МіГ–29.

2) Заплановано запуск супутника (2009–2010 рр.).

Україна:

На цей час фактично має лише плани закупівлі БФРК, корветів, літаків АН–70 та програму модернізації винищувачів Міг–29. Інформація про довготривалі плани не оголошувалася.

Таким чином, можемо констатувати, що статті закупок ОВТ країн регіону спрямовані насамперед на забезпечення трьох завдань.

1. Посилення стратегічного компонента, збільшення загальних військових потужностей.
2. Розвиток мобільності та взаємосумісності, спрямований на забезпечення взаємодії з партнерами в межах військової коаліції.
3. Розвиток окремих секторів (систем) в межах військової спеціалізації в оборонному співтоваристві.

Хочу звернути увагу на очевидне: передусім акценти переозброєння у країнах регіону поставлені на посилення повітряної складової, придбання ракет, засобів виявлення. Крім того, це країни, окрім, можливо Туреччини та Росії, так би мовити другого ешелону. Якщо подивитися на розробки і проаналізувати закупівлю нових озброєнь країнами – лідерами, можна констатувати, що, **окрім закупівлі сучасних літаків, ракет та систем ППО**, певна кількість країн віддає перевагу ударним системам різного базування. При цьому

розпочалася активна розробка ударних безпілотних систем та створення зброї майбутнього для повітряно-космічного простору.

Звичайно, що в таких умовах Україна не здатна здійснити гіперстрибок у галузі переозброєння. Але має зробити певні висновки та обрати шлях, який наблизить її хоча б до країн другого ешелону.

Повертаючись до країн оточення України, також хотів би звернути увагу на загальну диверсифікацію джерел отримання ОВТ: відбувається поступовий перехід від одного-двох постачальників ОВТ до декількох:

Польща: заміна літаків радянського виробництва *американськими* повітряними машинами;

Румунія: заміна літаків радянського виробництва *європейськими* або *американськими* повітряними машинами, *американське* виробництво засобів виявлення;

Чехія: заміна літаків радянського виробництва *європейськими* повітряними машинами;

Туреччина: *американські, європейські, ізраїльські* та власні постачальники;

Угорщина: заміна літаків радянського виробництва *європейськими* повітряними машинами;

Азербайджан: отримує ОВТ з України, країн ОДКБ, країн НАТО (Туреччина), розглядає можливість закупівлі крупної партії китайських літаків FC-1;

Грузія: закуповує ОВТ в країнах ОДКБ (Казахстан) і НАТО (Чехія, США);

Білорусь: отримає ОВТ в РФ, але закупить партію *європейських* вертольотів AS-355 Eurocopter (для Держпогранкомітету).

Отже, проблема переозброєння Збройних Сил України виникла не сьогодні, і не вчора – вона створювалася поступово, як накопичується сніг майбутньої лавини. Сьогодні ми оцінюємо ситуацію як таку, що вийшла за межі повноважень та відповідальності суто військового відомства – на нинішньому етапі *це проблема загальнодержавного рівня*. Вважаю, що підсумовуючи короткий огляд, можна визначити такі тенденції.

1. Поступова зміна геостратегічного простору протягом останніх років та наявність у більшості країн регіону власних програм переозброєння свідчить про необхідність для України мати адекватну зброю стримування.

Такої зброї Україна сьогодні не має. Україна залишається єдиною країною колишнього СРСР та колишнього соціалістичного табору, яка не почала процесу переозброєння. Україна також залишається єдиною країною колишньої оборонної системи, яка не має довготермінових планів переозброєння та зберігає залежність від одного імпортеру ОВТ.

2. Україна потребує корекції оборонних пріоритетів та забезпечення у першу чергу безпеки повітряних кордонів. Зокрема, потрібні чіткі плани заміни парку бойових літаків та систем ППО, а також прискорення реалізації проектів БФРК та корвету. Для переозброєння Збройних Сил України найкращою версією для України буде комбінована стратегія з акцентом на західних та власних постачальників ОВТ.

3. Україна потребує корекції витрат на забезпечення розв'язання проблеми переозброєння. За оцінками ЦДАКР, рівень цих витрат з урахуванням нинішніх темпів інфляції має поступово зрости з *\$ 700–800 млн в 2009 р. до \$ 1,2–1,5 млрд на рубежі 2010– 2012 рр.* Розпочати процес активного переозброєння необхідно не на рубежі 2010– 2011 рр., а в 2009 р.

У зв'язку з вищезазначеним пропоную *Міністерству оборони України та Генеральному штабу Збройних Сил України* взяти до уваги такі пропозиції:

1) офіційно визнати відставання Збройних Сил України у питанні озброєння армії від країн регіону та відповідні ризики для суспільства і державності України;

2) визначити бажані терміни отримання тих чи інших озброєнь, оголосити про наявність розроблених конкретних технічних вимог до систем озброєнь майбутнього, які мають з'явитися в Збройних Силах України протягом 2–5 років та протягом 5–7 наступних років. У тому числі назвати, яким критеріям мають відповідати бойовий літак, системи ППО, безпілотний літальний апарат, бойовий гелікоптер та інші ключові системи озброєнь майбутніх Збройних Сил України;

3) винести проблему на публічний рівень, залучити до співпраці неурядові організації та провідні ЗМІ країни.

**2. Висвітлення військовими ЗМІ морально-психологічного
забезпечення військовослужбовців українського миротворчого
контингенту
(2004–2006 рр.)**

(автор матеріалу – Підлісний А.Р.)

Одним із дієвих засобів у системі морально-психологічного забезпечення є військові друковані та електронні засоби масової інформації, які активно висвітлюють діяльність українського миротворчого контингенту, починаючи з 1992 р. після затвердження Верховною Радою України Постанови “Про участь батальйонів ЗСУ в Миротворчих Силах ООН у зонах конфліктів на території колишньої Югославії”. З того часу близько 28 тис. військовослужбовців Збройних Сил України взяли участь у міжнародних миротворчих операціях на Балканах, у Східній Славонії, Македонії,

Боснії та Герцеговині, Косово, Сьєрра-Леоне, Кувейті, Лівії, у Республіці Ірак та інших країнах. Особливо активізувалася робота військових ЗМІ із введенням в Ірак 5-ї окремої механізованої бригади українського миротворчого контингенту. Згідно з “Концепцією морально-психологічного забезпечення, підготовки та введення операцій (бойових дій) ЗСУ” систему морально-психологічного забезпечення становить сукупність функціонально пов’язаних сил і засобів, технологій і методик впливу на свідомість та поведінку військовослужбовців, захист їх психофізіологічних властивостей, реабілітацію психотравмованих. Досягненню цієї мети значною мірою сприяє робота військових ЗМІ.

До цього часу не було проведено аналізу висвітленого військовими ЗМІ матеріалу на дану тему і відсутні відповідні практичні рекомендації щодо подальшої роботи в цьому напрямку, що і стало проблемою нашого дослідження.

В інформаційно-пропагандистській і виховній роботі велику роль відіграють військові ЗМІ. Вони в силу своєї оперативності і цілеспрямованості впливу найбільш ефективно сприяють формуванню необхідного морально-психологічного стану. Так, у США для цього широко застосовується розгалужена мережа радіо- і телевізійних станцій, використовуються сучасні канали зв’язку.

Система радіо- і телеінформування американських військ тільки в Європі включає дев'ять радіостанцій і чотири телестудії. Додатково до цього форсовано вводиться кабельне телебачення. За оцінкою спеціалістів ЗМІ, короткий відеосюжет впливає на свідомість військовослужбовців значно ефективніше, ніж велика стаття чи виступ. Крім цих ЗМІ, командування армії США особливу увагу приділяє пресі. Якщо апарат збройних сил постачає матеріали у більш ніж 2500 газет, які виходять у США, то відповідно певна частина з них доходить і до американських миротворчих підрозділів. У США тільки Міністерство оборони випускає більше 20 журналів, а у видах збройних сил їх виходить близько 80. Їхньою метою серед іншого є підтримка високого морального духу військовослужбовців, виховання і підтримка бойового духу, волі до перемоги, почуття власної гідності, відданості військовому обов'язку та національному прапору.

У ході виконання завдань у зоні відповідальності характер інформації стає більш системним, раціональним.

Вузькоспрямоване інформаційно-пропагандистське забезпечення переходить на оперативні форми проведення. До особового складу доводиться інформація, що пов'язана зі змінами у бойовій обстановці, найбільш ефективними способами виконання завдань. На цьому етапі висвітлюється передовий досвід бойової діяльності, популяризуються кращі військовослужбовці.

Необхідно враховувати, що існуючі засоби інформаційного забезпечення, штатна радіо- та телеапаратура в районах застосування миротворчих підрозділів, як правило, не забезпечують впевненого прийому сигналів з України. Радіоприймачі “Маяк” та “Інтеграл” забезпечують отримання лише україномовних сигналів радіостанцій “Бі-Бі-Сі”, “Голос Америки”, “Вільна Європа”. Використовувалися можливості супутникового телебачення (Перший Національний канал УТ-1, канали російського телебачення, а також країни перебування), інформаційної мережі Інтернет,

особливо офіційного сайту Міністерства оборони України. Для ілюстрації зростаючого авторитету українських миротворців проводилися записи сюжетів каналів телебачення (особливо теленовин) з інформацією про дії сил ООН. Вони використовувалися для розвитку впевненості військовослужбовців у своїх діях, діях товаришів і роботі техніки. З метою активізації морально-психологічного забезпечення використовували роботу ротних бібліотек; випуск радіо– та фотогазет; проведення першості підрозділів із волейболу, футболу, шахів і шашок; задоволення релігійних потреб віруючих військовослужбовців; демонстрацію художніх та відеофільмів. Проведений аналіз публікацій у військових друкованих ЗМІ з 2004 р. по 2006 р. із тематики миротворчості показав, що можна виділити та систематизувати наступні напрямки висвітлення морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення операцій українського миротворчого контингенту:

- високі військово-професійні якості при виконанні миротворчих завдань;
- високі морально-психологічні якості військовослужбовців при наданні гуманітарної допомоги;
- психологічна стійкість особового складу у складних, непередбачуваних обставинах;
- особливості інформаційно-пропагандистського забезпечення і культурно-виховної роботи з особовим складом;
- роль капеланів у морально-психологічному забезпеченні українського миротворчого контингенту в Іраку;
- питання профілактики психогенних захворювань та психологічної реабілітації учасників миротворчих дій.

Найбільш повно представлено перший напрямок як основний у миротворчих діях. Військові ЗМІ висвітлювали високі військово-професійні якості і психологічну стійкість військовослужбовців при виконанні завдань у

складних обставинах майже у кожній статті, показували зразкове виконання завдань миротворчими підрозділами: ведення спостережень, патрулювань, організацію охорони важливих об'єктів, розмінування місцевості, організацію і ведення переговорів тощо. Максимально це висвітлювалось у репортажах із місця подій та в інтерв'ю з учасниками миротворчих дій. Авторами статей підкреслюється достатньо високий рівень морально-психологічної підготовки миротворчого контингенту, його готовність виконувати завдання в екстремальних умовах, у тому числі у відриві від підрозділу, розуміння значення виконання завдань, переконаності в їх правильності, свідомого ставлення до мети і завдань миротворчої діяльності.

Другим напрямком висвітлення морально-психологічної підготовки українського миротворчого контингенту військовими ЗМІ був показ високих моральних принципів, втілення ідей гуманізму і норм загальнолюдської моралі при наданні гуманітарної допомоги місцевому населенню. Військова преса постійно висвітлювала гуманітарну складову української місії, а також розповідали про приклади високого гуманізму окремих військовослужбовців у наданні медичної допомоги, рятуванні місцевих жителів у надзвичайних ситуаціях, організацію шефської допомоги дитячим садкам, школам тощо.

Військові ЗМІ на прикладах показували психологічну стійкість військовослужбовців, їх здатність діяти у небезпечній обстановці, психологічну готовність людей до виконання завдань та прояву всіх своїх можливостей, знань, навичок і вмій в екстремальних умовах пустельного клімату. Високий рівень психологічної підготовки найповніше ЗМІ висвітлювали на прикладах успішного ведення переговорів в Іраку з місцевими релігійними угрупованнями, коли обставини і подальший розвиток подій був цілком непередбаченим і загрозливим.

Значно менше уваги військові ЗМІ приділяли висвітленню такої гострої проблеми, як реабілітація військовослужбовців, котрі виконували миротворчі завдання. Якщо в арміях іноземних держав вже впроваджені спеціальні

програми реабілітації миротворців, то в ЗСУ подібна програма тільки розробляється. Питанням психогенних захворювань військовослужбовців, які виконували миротворчу місію, військові друковані ЗМІ почали приділяти увагу фактично тільки в останній час. Це пояснюється соціальною гостротою питань, їх нерозв'язаністю з погляду медичного забезпечення і слабкою законодавчо-правовою базою. Однак друковані ЗМІ недостатньо висвітлювали проблеми соціального захисту учасників миротворчих дій. Хоча з'являлись окремі статті у журналах “Військо України” і “Камуфляж”, в яких серед іншого мова йде про забезпечення квартирами військовослужбовців, виплату компенсацій пораненим та ін. Показовою є публікація журналом “Військо України” в рубриці “Право” інформації про пільги, які поширюються на учасників бойових дій. Також недостатньо уваги приділяли ЗМІ висвітленню інформаційно-пропагандистського забезпечення, роз'ясненню причин, характеру і мети участі нашої країни та її військових формувань у миротворчих операціях. Водночас ЗМІ достатньо висвітлювали заходи культурно-виховної роботи з особовим складом, розповідали про те, як проводять військовослужбовці час, вільний від виконання миротворчих завдань. Суттєвими позитивними чинником у морально-психологічному забезпеченні, а саме у військово-соціальній роботі, були встановлення постійного поштового зв'язку, організація пільгового телефонного зв'язку із сім'ями військовослужбовців миротворчих підрозділів.

У вирішенні проблеми морально-психологічної підготовки і забезпечення військовослужбовців миротворчого контингенту позитивну роль відіграли військові священики-капелани. ЗМІ опублікували декілька інтерв'ю з капеланами, котрі працювали в Іраку у складі відділу з гуманітарних питань. Отець Володимир Кошарко та ігумен Іоасаф розповіли про виконання своїх обов'язків в екстремальній обстановці. Журнал “Військо України” проаналізував діяльність інституту капеланів в арміях іноземних країн і довів необхідність такого нововведення в ЗСУ. Своєю чергою газетні

публікації показали дієвість й ефективність місії капеланів в Іраку як своєрідних психологів, а також розкрили певні проблеми, з якими зіштовхнулися військові священики, передусім узаконення їх правового статусу у війську. Таким чином, тема української миротворчості висвітлювалась як електронними, так і друкованими ЗМІ. За період 2004–2006 рр. заслуговували на увагу передачі Центральної телерадіостудії МО України (“Нова армія” і “Територія безпеки”), передача Львівської телестудії “Камуфляж”. Найбільш показовими з погляду висвітлення морально-психологічної підготовки військовослужбовців українського миротворчого контингенту були репортажі з Іраку спецкора ЦТРС Міністерства оборони України майора В. Волошина, а найбільш результативною була робота прес-центрів 6-ї та 7-ї бригад миротворчого контингенту в Іраку, де тривалий час виходила газета “Миротворець”.

На сьогодні існує небагато публікацій, які аналізують результативність системи морально-психологічної підготовки українських миротворців. Зокрема, у військовій пресі відсутні аналітичні статті на цю тему, хоча певні спроби висвітлення питань морально-психологічної підготовки прослідковуються у статтях Дм. Тимчука, кореспондента газети “Народна армія”, майора Ю. Каріна, колишнього начальника прес-центру 7-ї омбр в Іраку і В. Скоростецького, кореспондента газети “Армія України”. Також вимагають ширшого висвітлення проблеми психологічної адаптації миротворців та їх соціального захисту. Загалом військові ЗМІ досягли мети морально-психологічного забезпечення підготовки особового складу, а саме: виховання і мобілізація духовної складової, яка відповідає за позитивне інформаційно-емоційне наповнення свідомості і мобілізує воїна на безумовне та гарантоване виконання завдання; організація психологічної підтримки учасників дій в екстремальних ситуаціях; активізація організаційно-діяльнісного напрямку, спрямованого на забезпечення готовності і здатності воїна виконувати обов’язки в екстремальних ситуаціях, досконало володіючи

бойовими навиками, озброєнням, технікою тощо. Як показав досвід роботи прес-центру 7-ї ОМБР в Іраку, найбільш дієвими і впливовими на виховання високих морально-психологічних якостей військовослужбовця виявились репортажі з місця виконання миротворчих завдань.

Отже, необхідно активізувати роботу спеціальних кореспондентів у цьому напрямку.

Заслуговує на увагу за своєю дієвістю та ефективністю досвід видання газети “Миротворець” в Іраку, а також відкриття електронного веб-сайту українського миротворчого контингенту. Ці засоби морально-психологічного забезпечення виявились досить впливовими і вартісні при подальшому використанні у ході виконання миротворчих завдань.

Аналіз дослідженого матеріалу дозволяє зробити *практичні рекомендації* щодо необхідності поглиблення висвітлення військовими ЗМІ матеріалів інформаційно-пропагандистського забезпечення, роз’яснення причин, характеру і мети участі нашої країни у миротворчих діях, соціальної реабілітації та дотримання пільг миротворців, а також ролі капеланів у зміцненні морально-психологічної стійкості військовослужбовців.

ПРИКЛАДИ

ПУБЛІКАЦІЙ ПРО ВІЙСЬКОВІ ПРОБЛЕМИ

ВИХОДОМ КОРАБЛІВ ТА КАТЕРІВ У ЧОРНЕ МОРЕ РОЗПОЧАЛАСЯ АКТИВНА ФАЗА УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ НАВЧАНЬ “СІ БРИЗ – 2010”

(автора матеріалу не вказано)

Джерело: http://www.mil.gov.ua/news/print_news.php?id=18857&lang=ua

19.07.2010

Загалом у морі перебуває 15 кораблів та катерів, серед яких 7 кораблів та 1 катер Військово-Морських Сил Збройних Сил України, 3 катера Державної прикордонної служби України, 1 корабель ВМС США, 1 корабель та 2 катери ВМС Туреччини.

Першим о четвертій годині ранку з Практичної гавані Одеси вийшов рейдовий тральщик “Генічеськ”, а згодом – морський тральщик “Черкаси”, які за задумом навчань здійснили проводку за трами інших кораблів та катерів.

Кораблі та катери, розподілені по тактичних групах, працюють у морі у визначених районах: корвет “Тернопіль” ВМС ЗС України з фрегатом “Тейлор” ВМС США та фрегатом “Явуз” ВМС Туреччини; великий десантний корабель “Костянтин Ольшанський” - з середнім десантним кораблем “Кіровоград”; морський тральщик “Черкаси” - з рейдовим тральщиком “Генічеськ”; корвет “Придніпров’я” – з ракетним катером “Калкан” ВМС Туреччини та двома катерами морської охорони Державної прикордонної служби України.

Для участі у роботі водолазної групи та медичного забезпечення навчань у море вийшов санітарний катер “Сокаль”.

Протягом першого дня активної фази навчань “Сі бриз – 2010” у повітрі свої завдання разом з кораблями відпрацювали два літака Бе-12, один Ан-26 та вертоліт Мі-14 морської авіації ВМС ЗС України. В подальшому вони здійснюватимуть пошуково-рятувальне забезпечення навчань у морі, братимуть участь у навчанні з протиповітряної оборони кораблів, з пошуку, рятування та евакуації постраждалих.

У береговому компоненті навчань “Сі бриз – 2010”, який перебуває на загальновійськовому полігоні “Широкий лан” у Миколаївській області, відповідно до плану навчань триває командно-штабне комп’ютерне навчання з багатонаціональним штабом батальйону.

До складу об'єднаного батальйону морської піхоти, яким командує підполковник Андрій Андрей, окрім підрозділів морської піхоти ВМС Збройних Сил України, входить аеромобільна рота Сухопутних військ Збройних Сил України, а також грузинський та молдовський піхотні взводи, які на період навчань діють у складі українських рот морської піхоти. У багатонаціональному штабі батальйону морської піхоти працюють українські, американські, грузинські та молдовські офіцери.

У СЕВАСТОПОЛІ, В АКАДЕМІЇ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ІМ. П. С. НАХІМОВА ВІДБУВСЯ “ВЕЧІР ЗУСТРІЧІ ПОКОЛІНЬ”

(автора матеріалу не вказано)

Джерело:

<http://www.mil.gov.ua/index.php?lang=ua&part=news&sub=read&id=17422>

30.01.2010

29 січня, у Севастополі, в клубі Академії Військово-Морських Сил ім. П. С. Нахімова відбувся “Вечір зустрічі поколінь”, організований командуванням Військово-Морських Сил Збройних Сил України, Координаційною радою ветеранських організацій м. Севастополя та міським студентським рухом “Студактив”.

У святковому вечорі взяли участь близько 150 представників ветеранського активу міста, понад 220 курсантів та студентів, 40 вихованців Військово-морського ліцею, представники керівництва органів державної влади Севастополя та Автономної Республіки Крим, оркестр академії та почесна варта флоту.

На початку заходу учасники поклали квіти до Пам'ятного меморіалу курсантам, офіцерам та викладачам Чорноморського вищого військово-морського училища ім. П. С. Нахімова, загиблим у роки Великої Вітчизняної війни, та вшанували хвилиною мовчання пам'ять героїв бою біля залізничної станції Крути.

Представник командування ВМС ЗС України капітан 1 рангу Андрій Коренько та директор Севастопольського будинку ветеранів полковник у відставці Василь Лобов розповіли присутнім про велич подвигу народу, що захищав свою землю під час війни і відроджував міста у повоєнні роки, та відзначили, що ветерани передають цю естафету нинішньому поколінню.

Бурхливими оплесками та квітами молодь вшанувала почесного голову Севастопольської громадської організації “Ветерани Військово-Морських Сил Збройних Сил України” віце-адмірала у відставці Миколу Клітного, учасницю визволення Криму та Севастополя Світлану Макушеву, капітана 1 рангу у відставці Олександра Глушкова, який брав участь в обороні Севастополя, капітана 1 рангу у відставці Івана Токарчука, що у роки війни повторив подвиг Олександра Матросова.

Також під час заходу у фойє клубу була розгорнута фотовиставка про історію та сучасну діяльність вищого військово-морського навчального закладу.

Завершився “Вечір зустрічі поколінь” виступами художніх колективів та творчих виконавців міста і флоту.

6. Висвітлення в ЗМІ війни в Іраку

(автор матеріалу – Анатолій Мельник)

Головне визначення поняття „миротворчості” та першоджерело невірної поінформованості журналістів, а від того усього суспільства.

Першопричиною даного дослідження стало суперечливе інтерв'ю, опубліковане в одній з вітчизняних газет. Як і усі інші публікації такого роду, воно апіорно називає миротворчість метою перебування наших військ в Іраку. У вступі автор називає українських військовиків миротворцями. Під час розмови з кореспондентом герой начерку прямо говорить: „... ми були там не миротворцями, як нас представляють. Адже миротворці належать

до ООН...”. Після цих слів автор знову вживає термін „миротворці”, не звертаючи уваги на пряме протиріччя, якому ні він сам, ні читач вже не надають принципового значення.

Виникає думка, що термін „миротворці” не має офіційного характеру і журналіст вживає, а суспільство розуміє його, як синонім до слова „військовослужбовець”. Спробуємо дослідити, наскільки ця думка відповідає дійсності.

Для перевірки цього припущення ми намагалися визначити, коли термін було вжито вперше на офіційному рівні. В результаті дослідили, що в Україні вперше визначення „миротворчості” щодо війни в Іраку вжив 2 червня 2003 року Президент України Леонід Кучма в Указі N 459/2003 (*„Про направлення миротворчого контингенту для участі України у міжнародній миротворчій операції в Республіці Ірак”*).

Після вивчення даного документу стає зрозумілим, що термін „миротворчість” вживається офіційно. Але документ не надав нам зрозумілого пояснення самого поняття миротворчості. Натомість він містить посилання на резолюцію Ради Безпеки ООН 1483 (2003) від 22 травня 2003 року. В тексті цієї резолюції, немає визначення терміну „миротворчість” (в ньому взагалі немає ні слова про миротворчість). А оскільки тепер нам відомо, що миротворчість пов’язана з діяльністю Організації Об’єднаних Націй, залишається лише зазирнути у Статут ООН (4) і дізнатись, що воно таке - „миротворчість”. Ось що нам стало відомо:

Миротворчість – це широкий спектр дій, спрямованих на досягнення згоди між сторонами, що перебувають у конфлікті, за допомогою МИРНИХ ЗАСОБІВ (стаття 6)

Організація Об’єднаних Націй має шість головних органів: Генеральну Асамблею, Раду Безпеки, Економічну і Соціальну Раду, Раду з Опіки, Міжнародний Суд і Секретаріат. Рада Безпеки, згідно зі Статутом відповідає за підтримання міжнародного миру і безпеки.

Слід також зазначити, що згідно зі Статутом, головною метою ООН є підтримання міжнародного миру та безпеки.

А підтримання миру – це дії, пов'язані з розгортанням у районі конфлікту груп спостерігачів, військових контингентів, а часто й цивільного персоналу ООН з метою сприяння дотримання досягнутих угод про припинення вогню. Головна мета цього заходу – припинити кровопролиття, роз'єднати конфліктуючі сторони.

Отже, тепер нам відомо, в чому полягає миротворча діяльність. Дивує лише той факт, що ЗМІ, які так широко вживають цей термін, жодного разу його не пояснили. Хоча саме це – головна їх помилка, яку необхідно якнайшвидше виправити. А першоджерелом невірної поінформованості журналіста в даному випадку є звичайна непрофесійність (незнання суті речей та понять, якими журналіст оперує).

Суперечливе висвітлення миротворчості у ЗМІ.

Знаючи, що таке „миротворчість”, спробуємо співставити її суть з діяльністю нашого військового контингенту в Іраку. Починати треба з введення. У вищезгаданому Указі Президента підставою для відправлення контингенту названа та ж сама резолюція Ради Безпеки ООН. Як вже відомо, вона не містить ні слова про миротворчість. Ми знову звертаємось до Статуту ООН.

Виявляється, підставою для виконання миротворчих операцій може бути тільки мандат ООН, прийнятий відповідною резолюцією Ради Безпеки. Ніякого мандату на миротворчу діяльність в Іраку сьогодні не існує. Останній документ такого роду було скасовано (зупинено його дію) резолюцією 1490 (2003) від 6.10.2003. Цим рішенням ООН відкликала усіх своїх спостерігачів ІКМООН (Ірако-Кувейтської Місії ООН по нагляду), котрі знаходились на ірако-кувейтському кордоні.

Стає зрозумілим, що ООН не має ніякого відношення до подій в Іраку. Підтвердженням цьому є слова Віктора Ющенка про необхідність *”повернення вирішення Іракського конфлікту під егіду Ради Безпеки ООН”*.

Отже, український військовий контингент в Іраку не виконує ЖОДНОЇ миротворчої місії. А засоби масової інформації стверджують протилежне.

Слід навести декілька яскравих прикладів, які б проілюстрували цю протилежність.

Інтернет-видання „proUA.com”

„Верховна Рада вдруге оприлюднила свою позицію відносно українських миротворців, що була викладена у постанові Ради від 3 грудня 2004 року «Про відкликання миротворчого контингенту України, направленою для участі в миротворчій операції в Республіці Ірак», і запропонувала президентові України негайно вивести український миротворчий контингент із Республіки Ірак.”

Утро.ru

Украина намерена сократить количество миротворцев в Ираке с трех до двух батальонов. Об этом сообщил журналистам министр обороны Украины Евгений Марчук, вернувшийся из поездки в Ирак.

"Прес-служба Віктора Ющенка"

Віктор Ющенко заявив, що його позиція щодо виведення українських миротворців з Іраку залишається незмінною. Про це він сказав сьогодні журналістам після зустрічі з делегацією ООН.

Як бачимо, у всіх трьох випадках чітко проглядається вищезгадана суперечність щодо висвітлення статусу українського контингенту в Іраку.

Більше того, ця суперечність дуже схожа на ситуацію, зображену доцентом Лильо у одній зі своїх праць: *„Прислугування у журналістиці – наслідок не тільки залежності журналіста від влади, а й брак фаху, що спричиняє безкритичне сприйняття статус-кво”*. Тобто, ніякого бажання хоча б перевірити достовірність надаваної інформації з інших джерел, або

розібратись у значенні поняття „миротворчість”, для того, щоб зрозуміти самому і пояснити його читачеві, НЕМАЄ.

Спроба віднайти справжню причину перебування українських військ в Іраку та головний принцип ілюстрації нового близькосхідного конфлікту у ЗМІ.

Доречно повернутися до інтерв'ю з Віктором Ющенко у „Львівській газеті”. Пан Ющенко зокрема заявив: „*Я не приховую, що у фракції теж була складна дискусія щодо голосування питання РХБЗ-батальйону*”. 2 роки тому в Україні відбувалися дивні речі. Парламент вів дебати про відправку батальйону хімічного захисту, а Президент підписав Указ про введення миротворчого контингенту. І ми про це НІЧОГО не знаємо.

Щоб розібратися у цих протиріччях, нам необхідно розглянути події у хронологічному порядку.

20-го березня 2003 року Постсуверенній Республіці Ірак було завдано нещадний ракетний обстріл військами США. Згодом до найбагатшої країни світу окрім Північної Ірландії підключилась (як було домовлено раніше) і колишня метрополія Іраку Великобританія. Усі нападники діяли у складі так званої Коаліції, до якої згодом увійшла й Україна.

Відома нам резолюція, на виконання якої ніби-то діє Коаліція, була прийнята через два місяця після вторгнення її військ в незалежну Республіку Ірак і ніяким чином НЕ МОГЛА БУТИ підставою для введення військ.

Офіційною причиною розв'язання нового військового конфлікту на Близькому Сході була: „*Наявність в Іраку зброї масового ураження й небажання цієї країни роззброюватись*”. А згодом виявилось, що ніякої зброї масового ураження в цій країні не було, нема і не могло бути. Це офіційні висновки *Комісії Президента США з перевірки роботи американських спецслужб*. Свої висновки за 2002 рік з великим соромом та скандалом у світовій пресі також спростувала і Британська розвідка. А Джордж Буш заявив: "До початку війни мені, як і багатьом в США та у

всьому світі, здалось, що ми знайдемо зброю масового ураження.” На питання, чи варто було в такому випадку розпочинати війну, Буш відповів: "Так, абсолютно". Заради чого вже загинуло більше 1,3 тис. американців, залишається незрозумілим. У Хусейна не було ні ядерної бомби, ні зв'язків з "Аль-Каїдою" (слова самого Буша). Тут варто зосередити увагу на заангажованості відомих світових інформантств (BBC та CNN). Адже розкриваючи перед читачами вищезгадану подію, вони ніяк не співставили її із причиною вторгнення Об'єднаних Сил Коаліції в Ірак. Адже нею, як не дивно, була саме: *„Наявність в Іраку зброї масового ураження й небажання цієї країни роззброюватись”...*

Чому вдавана негативність у висвітленні подій (інформація про шокуєче визнання розвідками найрозвиненіших світових держав своїх грубих помилок) ніяк не пов'язується з тим, що це було ЄДИНОЮ причиною початку війни?

У свій час ООН на вторгнення в Ірак своєї згоди НЕ дала. А в інтерв'ю британській телерадіокомпанії Бі-Бі-Сі Генеральний Секретар ООН Кофі Анан заявив, *що вторгнення США та їх союзників в Ірак було і залишається протизаконною дією, яка порушує Статут Організації Об'єднаних Націй.*

Звичайний розгляд цих подій нам нічого не дає – у сенсі нашого дослідження. Необхідно зауважити, що проведенню військової операції передувала масована інформаційна атака на свідомість як американського суспільства, так і світової громади в цілому. Механізм було відпрацьовано ще під час підготовки „Бурі в пустелі”.

В інформаційну війну і пропаганду було втягнуто і провідні інформаційні агентства світу, такі як CNN і BBC. Атака була успішною, адже навіть у об'єктивних повідомленнях цих агентств використовувались пропагандистські штампи „вісь зла” , „Битва за Свободу”, „боротьба з світовим тероризмом”, тощо. Вживання таких штампів позбавляє навіть правдиве повідомлення об'єктивності.

США зуміли перевести світову суспільну думку у площину цих штампів. Всьому світу вони нав'язали своє бінарне, чорно-біле мислення. „Хто не з Сполученими Штатами, той виступає за світове Зло”. Крім того, був створений міф про необхідність захисту християнської культури перед навалою „дикого” ісламу. Абсурдність таких оцінок загалом вже не здається абсурдною. Тепер питання не стоїть про осуд нападників. Ні, тепер противники цієї війни повинні виправдовуватись перед „прогресивним людством”.

Агресори досягли цього саме за допомогою ЗМІ, що зайвий раз підтверджує надзвичайно потужний вплив мас-медіа на людей.

28 серпня 2003 року Український військовий контингент почав виконання покладених на нього завдань у складі багатонаціональної дивізії „Центр–Південь” Об'єднаних Сил Коаліції. Загальна чисельність українського так званого миротворчого контингенту складала приблизно 1600 чоловік.

Коли взимку 2004–2005 під тиском громадськості постало питання про негайне виведення українських військ з Іраку, виявилось що ми не можемо цього зробити. Головна причина – зобов'язання перед союзниками, що носять юридичний характер.

Схоже, йдеться про офіційний документ (можливо договір), який регламентує відносини між Україною та її союзниками по Коаліції. Про наявність такого документу свідчать факти неодноразового перенесення дати виводу військ, а також категоричні заяви високих посадовців США про порядок і строки виведення українського контингенту.

„Тим часом, представник Держдепартаменту США Адам Ерелі вважає, що рішення про виведення українського миротворчого контингенту з Іраку має приймати новий президент України і новий уряд, а не Леонід Кучма.

"США розраховують, що будь-які Зміни, що стосуються українського контингенту, будуть зваженими, і вироблятимуться в процесі тісних консультацій з коаліційними силами", – цитує представника держдепартаменту АФР".

Важко було очікувати від українських ЗМІ великої об'єктивності у висвітленні цих подій, і нашої участі у війні. Україна стала союзником США, мала перед цією країною зобов'язання юридичного характеру, отож і політику в царині інформації повинна була проводити відповідну.

Інформування українського суспільства проводилось по американській схемі – з урахуванням місцевих особливостей. Замість таких штампів, як „вісь зла”, використовувались свої штампи – „миротворчість”, наприклад. Та принцип лишився тим самим. Державні інтереси знову переважили загальнолюдські. А які наші державні інтереси у цьому питанні? „Ворог мого друга – мій ворог”.

Отже, робимо висновок. Український військовий контингент входить до складу Об'єднаних Сил анти-іракської Коаліції, яка всупереч нормам міжнародного права здійснила акт збройної агресії проти суверенної республіки Ірак. Всі дії українського контингенту регулюються зобов'язаннями перед союзниками, що носять юридичний характер. Це передбачає наявність якогось конкретного міжнародної угоди, про яку наше суспільство немає гадки. ЗМІ, які повинні інформувати народ про такі речі, самі з різних причин перебувають у пільмі невігластва.

Відверте ігнорування ЗМІ потенційної загрози здійснення терористичних актів помсти на території України.

Так сталось, що до сьогодні в Україні поки не відбулося жодного терористичного акту помсти зі сторони мусульманського світу. Щоб зрозуміти причину моєї зовсім ненаукової радості з цього приводу, згадаймо трагедію з іспанськими потягами, річницю яких нещодавно відзначив масовими акціями протесту весь світ. Після цих вибухів Іспанія, не зважаючи

на заклик США *„Не йти на поводу у терористів”*, вивела своїх найманців з Іраку. І навіть тоді, коли іспанські вояки вже їхали додому, вони були раптово обстріляні іракцями. В результаті, сім іспанців вбито, а сім взято в полон.

До речі, жодного українського солдата не взято в полон, і нашій країні не висунуто вимог на зразок тих, які були пред'явлені свого часу Філіппінам (забрати війська з території Іраку протягом 72 годин) та іншим „союзникам”. Філіппіни ці вимоги виконали, бо не хотіли, щоб від рук розлючених іракців гинули громадяни їхньої держави. На відміну від Філіппін, інші „союзники” не злякалися погроз, а прислухались до типового заклику США *„Не йти на поводу у терористів”* і не вивели свої війська. То тут то там, у річці Тигр виловлювали понівечені тіла їхніх громадян

ЗМІ і тут, як то кажуть, не пасли задніх. Замовчувались втрати, перебільшувались успіхи Коаліції, нехтувались успіхи протилежної сторони. Спроба незалежним телеканалом „Аль-Джазіра” показати репортажі про допити американських полонених, або тіла загиблих вояків Коаліції піддавались нещадному тиску як з боку високих посадових осіб США та Великобританії, так і з боку відомих, щоправда заангажованих, ЗМІ.

А ось ще один приклад справжньої заангажованості офіційних інформаційних джерел (зокрема прес-служби МО України): *„Хвилиною мовчання усі присутні вшанували пам'ять 18 загиблих в Іраку українських миротворців.”* Ці слова пролунали з вуст Міністра Оборони 12 травня 2005. Підбито підсумки іракської кампанії для України (станом на 15.05.2005 вона ще не скінчилась).

18 загиблих. Четверо з яких загинули в бою (як відомо, згідно Статуту ООН, миротворцям заборонено брати участь у бойових діях), а двоє закінчили життя самогубством. Для пересічного громадянина цілком логічно постає питання, ЧОМУ вони це зробили? Але цікавіше те, що серед опитаних мною людей (біля 50-ти), ніхто не мав реальної змоги ознайомитись з цією

інформацією і відповідно розмислити над нею (хіба це не вина журналістів?). Ця інформація була надана прес-службою Міністерства Оборони України, зокрема опублікована на її інтернет-сторінці. Цю інформацію у своїх цілях використало більшість журналістів сучасних українських ЗМІ, навіть не намагаючись її перевірити, або задуматись над справжнім Змістом поняття „миротворчість” і пояснити його громадськості. Залишається незрозумілим, чому все-таки цього не було зроблено.

Чи існує взагалі для українського суспільства небезпека кровної помсти іракців за те, що наш далеко не миротворчий контингент свого часу безпідставно та незаконно вторгся у колись вільну та суверенну державу? Безперечно існує – принаймні так підказує нам здоровий глузд. Якщо ж вірити рідним ЗМІ, нам нічого не загрожує. Основні принципи діяльності ЗМІ, як от об’єктивність та правдивість, серйозно порушено. Де ж тут істина?

Основні аспекти погляду на конфліктну соціальну ситуацію, до якої призвела байдужість та необізнаність, а також заангажованість ЗМІ.

Відкриваєте будь-яку газету і читаєте про „миротворчий контингент”, про героїчних „миротворців” в Іраку і т.д. Так само з телебаченням та радіомовленням. Звідти повертаються „миротворці” і розповідають нам, який все-таки там „екстрім” і як добре, що вони туди поїхали, бо багато чому навчились, стали справжніми фахівцями військової справи. Ще вони говорять про високий рівень зарплатні (щонайменше 600 доларів) і саме це, переважно, стає головною причиною рішення поїхати світ за очі. Можливо, їх батьки не давали б так легко офіційну згоду на це, якби їм сказали правду. Одна справа – відпустити сина захищати мир, а інша – ...

„... – Батьки були категорично проти, але що мали робити. Я доросла людина, і сам вирішую, - каже капітан Анатолій Іченський з міста Деражні Хмельницької області. – Я, наприклад, у Львові знімаю квартиру, заробляю 1010 грн. на місяць. Звісно, що цього мені не вистачає. А в Іраку матиму

стільки ж, лишень у доларах. Служба у миротворчих контингентах для мене – єдина можливість заробити...”

Вадим Павленко з Тернополя, колишній контрактник, учасник бойових дій в Іраку (друга ротація):

„...В Іраку я набрався досвіду, пройшов найвищу військову школу, випробував себе на фізичну та моральну міцність і довів самому собі, що як чоловік можу витримати справжні випробування

Я себе готував до поїздки на війну. Коли їхав, громадянської війни ще не було. А десь у квітні розпочалося справжнє пекло – як погодне так і воєнне...

..Хлопці з першого набору розповідали, що їм було легше, адже бомбардування через вечір тоді не було. А тепер в Іраку повним ходом іде громадянська війна, дедалі запекліша. Ми були там не миротворцями, як нас представляють. Адже миротворці належать до ООН, а ми були від НАТО...”

– З якою метою ти туди подався?

– Люблю гострі відчуття. Мабуть, я один з небагатьох, хто поїхав на війну тільки заради того, щоб насолодитися супергострими відчуттями, викинути адреналін, подивитися на світ і набратися досвіду. Бо ж більшість хотіла заробити. Дві третини миротворців були із сільської місцевості. Багато хто був сімейний і справді потребував грошей...”

Що спонукало Вас зректися мирного життя і шукати щастя в зоні військового конфлікту?

– (Іван ЖУК з Тернополя) „Я не знаю. Можливо, бажання відчути на власній шкірі, що таке війна, випробувати в ній себе. Наша армія не дає нам цього збагнути. Вона не робить з прищавуватих солдатиків справжніх чоловіків... Зрештою, хотілося і підзаробити. Військові в Іраку – це ті ж заробітчани-українці, що трудяться в Англії чи Португалії. Дають лопату –

копаєш, дають рушницю – стріляєш. Принцип один і той самий: наказують – виконуєш...”.

Ось до чого це нас привело. „Дають рушницю – стріляєш”. За 600 доларів. Це морально? Це потрібно? На відміну від попередніх розділів, в даному випадку уся вина за таку аморальність та бездуховність, апатію лягає на плечі ЗМІ.

Висновком дослідження слід вважати декілька положень.

1. ЗМІ, які широко вживають термін „миротворчість”, жодного разу нам його не пояснили.
2. Український військовий контингент в Іраку не виконує ЖОДНОЇ миротворчої місії. А засоби масової інформації стверджують протилежне.
3. ЗМІ вкотре довели своє невігластво, взагалі не проінформували суспільство про наявність міжнародної угоди між Україною та учасниками Коаліції
4. ЗМІ створюють атмосферу спокою і миру, приховуючи велику небезпеку, що загрожує українському народу
5. ЗМІ є цілком винними у тому, що суспільство погоджується відправляти своїх громадян для участі у поневоленні та загарбанні незалежної країни.

Отже, вітчизняні ЗМІ не змогли подолати цієї тенденції – домінування державних інтересів над загальнолюдськими. Здавалось би, висновок зрозумілий – необхідно забезпечити рівновагу, рівномірність, рівноправність, і як результат – об’єктивність. Та мені здається, що все не так просто.

Status quo у царині світових ЗМІ такий – більша частина інформації про війну в Іраку подається необ’єктивно. Діють (при чому дуже ефективно) вже давно сформовані стереотипи і пропагандистські кліше. Ніхто вже не може так просто назвати Ірак невинною жертвою нападу. Всі скажуть про Багдад – столицю світового тероризму.

Отож, коли ЗМІ прийдуть до чесності і об'єктивності, почнуть грати „за правилами”, це не вирішить проблеми. Маса отримають об'єктивну інформацію, як альтернативу до повідомлень заангажованих ЗМІ. Після засвоєння і осмислення повідомлень від перших і других – сформується власна оцінка подій, як „рівнодійна”. І ця рівнодійна буде „зміщена” в бік неправдивого висвітлення інформації. Коротше кажучи, той, хто просто буде грати за правилами – програє.

Щоб ця „рівнодійна” була максимально наближеною до об'єктивного сприйняття, довелося би якось „нейтралізувати” вплив існуючих кліше. Чесним ЗМІ доведеться принести в жертву відстороненість – на користь емоційності та відвертої моральної оцінки.

Чи це допустимо, а якщо допустимо, то яким способом – предмет окремого дослідження.

Чи досліджена нами ситуація - наслідок цілеспрямованого надання офіційними джерелами спотвореної інформації, або ж використання ЗМІ владою як знаряддя пропаганди? Пошук відповіді на це запитання виходить за межі даного дослідження. Але це не знімає відповідальності з усіх нас.

7. Утилізація застарілих видів озброєнь

Приклад публікації на тему
«Утилізація застарілих видів озброєнь»

Експерти називають 9К72 "Скад" застарілим, правда, кажуть, що нових ракетних комплексів Україна не має, тому утилізація - не вихід

(автора не зазначено)

Джерело:

<http://tsn.ua/ukrayina/ssha-dopomozhut-ukrayini-utilizuvati-raketi.html>

Україна, 1 грудня 2010

Уряд Сполучених Штатів допоможе українським військовим ліквідувати застарілі озброєння. Сьогодні у Києві Міноборони України та Держдепартамент США домовилися про співпрацю у ліквідації та демілітаризації ракетних комплексів "Скад" а також обладнання, матеріалів та компонентів ракетного палива, які входять до їх складу.

Меморандум підписали тимчасовий повірений у справах Посольства США в Україні Джеймс Петтіт і керівник українського оборонного відомства Валерій Іващенко. Останній після схвалення документу назвав проект черговим етапом програми Спільного зменшення загрози, ініціаторами якої називають американських сенаторів Сема Нанна та Ричарда Лугара.

За цим проектом Україна вже позбавилася від міжконтинентальних балістичних ракет та авіаційних носіїв ядерної зброї. Частково роботи зі знищення фінансував уряд Сполучених Штатів. Джеймс Петтіт називає нинішню угоду результатом багаторічної роботи експертів двох країн, яка свідчить про високий рівень співробітництва військових відомств України і Сполучених Штатів.

У Міністерстві оборони України звертають увагу, що скорочення проходить в рамках виконання міжнародних зобов'язань країни, яка відмовилася від зброї масового знищення. Ракетні комплекси "Скад" створювалися як носії ядерної зброї. "З реалізацією цього проекту Україна поставить "крапку" в питанні ліквідації на своїй території носіїв ядерної зброї і зброї масового знищення", – наголосив Валерій Іващенко.

В українському оборонному відомстві кажуть, що нині в складі Збройних сил України залишилася одна ракетна бригада, яка має на озброєнні оперативно-тактичні ракетні комплекси "Скад". Військові експерти називають цей комплекс застарілим. Ракети вже вичерпали свій ресурс, а тому модернізувати їх або продовжувати термін експлуатації – недоцільно,

зазначають у Міноборони. Таким чином утилізації підлягають застарілі види озброєння.

Втім, деякі експерти попереджають про ймовірну шкоду для обороноздатності країни у разі знищення цього виду ракетної оперативно-тактичної зброї. Адже в Україні взагалі не залишиться ракетних комплексів такого класу, кажуть військові. Вони закликають уряд збільшити фінансування на створення нового оперативно-тактичного ракетного комплексу "Сапсан", який би міг замінити застарілі види озброєнь.

8. Наукові журнали, на сторінках яких висвітлюються військові проблеми



Назва журналу – **«Військова освіта»**

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ N 4741 від
15.12.2000



Назва журналу – **«Військово-науковий вісник»**

Зміст: військова історія від античного часу до сьогодення, історія військових формувань, історія визвольних змагань українського народу, будівництво національних збройних сил, світова історія та проблеми історії України; філософські дослідження проблем війни, філософське осмислення діяльності Збройних Сил України та національної ідеї в контексті міжнародних стосунків сучасної України, філософські проблеми національної самосвідомості, особистості та її моральних якостей, проблеми національної безпеки

Рік заснування: 2000

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 15992-4464 ПР від
13.11.2009



Назва журналу – **«Системи озброєння і військова техніка»**

Зміст: досягнення у галузі розробки систем озброєння та військової техніки, перспективи їх розвитку, шляхи удосконалення експлуатаційної бази озброєння та напрямки розробок у військовій галузі.

Рік заснування: 2005

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 9401 від
09.12.2004



Назва – «Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України»

Рік заснування: 1994

Свідоцтво про державну реєстрацію:

КВ № 16331-4803 ПР від

27.01.2010

Назва журналу – «Сучасні аспекти військової медицини»

Зміст: питання організації військової медицини, лікувально-профілактичного забезпечення військ Збройних Сил України, сучасної діагностики та лікування різних захворювань хірургічного та терапевтичного профілів, результати клінічних випробувань нових лікарських засобів, розробки нових способів хірургічних втручань і методів консервативної терапії

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 6347 від

26.01.2004



Назва журналу – **«Збірник наукових праць Харківського університету
Повітряних Сил»**

ЗМІст журналу: відображення наукових і практичних досягнень за напрямками: збройна боротьба: теорія, забезпечення, досвід; літальні апарати: аеродинаміка, силові установки, обладнання та озброєння; радіотехніка, радіолокація, електроніка; зв'язок; кібернетика та системний аналіз; механіка, машинознавство та електропостачання; організація виробництва та управління проектами; запобігання та ліквідація надзвичайних ситуацій

Рік заснування: 2005

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 9498 від
13.01.2005

Назва журналу – **«Честь і закон»**

Зміст: висвітлення питань службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 16221-4693 ПР від
09.02.2010



**Назва журналу – «Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил
України»**

Зміст: висвітлення результатів фундаментальних, пошукових та прикладних наукових досліджень з проблематики розвитку, застосування та забезпечення Повітряних Сил Збройних Сил України, удосконалення їх системи управління, розвитку бойового застосування та озброєння авіації, зенітних ракетних військ, радіотехнічних військ, радіотехнічного забезпечення і зв'язку Повітряних Сил Збройних Сил України

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 13620-2594 Р від 26.12.2007

РОЗДІЛ 14

СПОРТИВНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Роль ЗМІ у розвитку Олімпійського спорту.

Вважається, що ЗМІ підтримують спорт і зокрема – Олімпійський рух. В Україні, на наш погляд, не на належному рівні відбувається інформування аудиторії про справи, проблеми, успіхи Олімпійського комітету країни.

Основними проблемами сьогодні в спортивній тематиці у висвітленні й розвитку засобами масової інформації Олімпійського спорту є такі:

1) пропагування Олімпійського руху в Україні через висвітлення зустрічей відомих українських спортсменів з учнями шкіл, гімназій та ліцеїв:

а) До уваги журналістів! Олімпійський урок з Сергієм Бубкою! (16.09.2009 – 17:31) 18 вересня президент НОК України, Олімпійський чемпіон Сергій БУБКА , чемпіони та призери Ігор – Яна КЛОЧКОВА , Денис СИЛАНТЬЄВ , Олександр ВОРОБІЙОВ , президент Олімпійської академії України Марія БУЛАТОВА завітають до учнів гімназії «Потенціал» та проведуть Олімпійський урок. Початок уроку в спортивному залі... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>);

б) Олімпійські уроки в Севастополі (16.09.2009 – 17:02) 10 та 11 вересня Севастопольські школи №37 та №38 приймали в своїх стінах Олімпійський урок. Школа №37 є однією з найвидатніших учбових закладів міста-героя зі своїми спортивними традиціями. Тут функціонують багато найрізноманітніших гуртків та спортивних секцій, а саме: з боротьби, дзюдо, самбо, боксу, рукопашного бою,... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>);

в) Олімпійський тиждень в дошкільних навчальних закладах Волині (16.09.2009 – 11:34) За ініціативи Національного олімпійського комітету України та підтримки обласного відділення НОК України й центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» з 14 по 19 вересня 2009 року на Волині проходить Олімпійський тиждень в дошкільних навчальних закладах. Проведення такої акції дає змогу з молодшого віку залучати... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>);

г) «Королевою спорту» по Олімпійському уроку (16.09.2009 – 13:18) Легка атлетика стала головною героїнею Олімпійського уроку, що сьогодні відбувся в загальноосвітній школі № 78 міста Києва. В гості до дітлахів завітали Олімпійська чемпіонка Наталія Добринська, призери Олімпійських ігор Олена Говорова та Анна Сорокіна, президент Олімпійської академії України Марія Булатова, заступник... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>);

2) через висвітлення прес-конференцій, які влаштовує Олімпійський комітет:

До уваги журналістів! (16.09.2009 – 17:30) Національний олімпійський комітет України запрошує Вас на прес-конференцію, присвячену нагородженню «Найкращого спортсмена серпня 2009 року» за версією НОК України – чемпіона світу з дзюдо Георгія ЗАНТАРАЯ та Віталія ДУБРОВИ, визнаного найкращим тренером місяця. В церемонії нагородження візьме участь президент НОК... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>);

3) через висвітлення зустрічей голови Олімпійського комітету України з представниками споріднених рухів іноземних держав, з послами інших держав:

Сергій Бубка провів зустріч з Послом Бразилії (16.09.2009 – 17:21)

Президент Національного олімпійського комітету Сергій Бубка зустрівся з Послом Бразилії в Україні паном Антоніо Фернандо Крузом де Мело. До спілкування долучилися також генеральний секретар НОК Володимир Геращенко та радник-посланник Посольства Зеник Кравчук. Поважний Посол відзначив, що дружба України і Бразилії... (<http://www.poc-ukr.org/ua/news.html>);

4) через висвітлення сімейних важливих подій відомих олімпійців країни:

а) В Олімпійській сім'ї поповнення (16.09.2009 – 17:16) *Сьогодні в Луганську бронзова призерка Ігор XXIX Олімпіади в Пекіні з сучасного п'ятиборства Вікторія Терещук народила хлопчика. І мама і дитина почувують себе добре. Президент Національного олімпійського комітету України Сергій Бубка привітав Вікторію та її чоловіка і тренера Сергія з поповненням. «Бажаю, щоб ви досягли... (<http://www.poc-ukr.org/ua/news.html>);*

б) В Олімпійський тиждень спортсмени отримали квартири (16.09.2009 – 15:41) *На Луганщині триває Олімпійський тиждень. Обласним відділенням НОК України спільно з облдержадміністрацією вже проведено 156 олімпійських уроків, які стартували з 5 серпня в Міловському районі й тривають й досі. Найкращі організатори унікальної акції були відзначені під час урочистостей до Дня фізичної культури і спорту... (<http://www.poc-ukr.org/ua/news.html>);*

5) через висвітлення урочистих проводів видатних спортсменів на заслужений відпочинок:

Після вдалого сезону – на заслужений відпочинок (16.09.2009 – 13:46)

На позитивній ноті завершили свої виступи на міжнародній арені спортсмени з сучасного п'ятиборства. Днями в Ріо-де-Жанейро (Бразилія) завершився фінал Кубка світу, де право виступити серед найсильніших отримали і троє українців – Павло Тимощенко, Дмитро та Павло Кірпулянські. Це право вони виборювали протягом 4-х етапів... (<http://www.poc-ukr.org/ua/news.html>);

б) через висвітлення подій, що пов'язані зі спортивною підготовкою підлітків на олімпійському рівні:

Україна готується до Юнацьких Олімпійських ігор (15.09.2009 – 14:46). Через 333 дні, в серпні наступного року у Сінгапурі пройдуть I Юнацькі Олімпійські ігри. У 26 олімпійських видах спорту змагатимуться атлети 14-18 років з різних куточків Планети. «Новонароджена» Юнацька Олімпіада – черговий проект Міжнародного Олімпійського Комітету, спрямований на популяризацію спорту(<http://www.poc-ukr.org/ua/news.html>).

2. Особливості висвітлення спорту в суспільно-політичних і спортивних виданнях

Нині в Україні висвітлення спорту в ЗМІ відбувається на різних рівнях і в різних виданнях.

Умовно розподілимо спортивні видання на такі групи:

- 1) друковані ЗМІ (спортивні газети та журнали);
- 2) електронні ЗМІ:
 - а) текстові звіти друкованих ЗМІ;
 - б) текстові звіти електронних ЗМІ;
 - в) блоги відомих спортсменів;
 - г) блоги вболівальників (фанатів тощо);
- 3) радіо ЗМІ;

4) документальне спортивне кіно.

Далі ми подаємо перелік спортивних сайтів та сайтів федерацій з олімпійських видів спорту.

Спортивні сайти

www.olympic.org – Міжнародний Олімпійський Комітет

www.eurolympic.org – Європейські Олімпійські Комітети

www.beijing2008.com – сайт Ігор XXIX Олімпіади 2008 року в Пекіні

www.vancouver2010.com – сайт XXI зимових Олімпійських ігор 2010 року в Ванкувері

www.london2012.org – сайт Ігор XXX Олімпіади 2012 року в Лондоні

www.kmu.gov.ua/sport – Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту

<http://www.paralympic.org.ua> – Національний комітет спорту інвалідів України

Сайти федерацій з олімпійських видів спорту

<http://www.ukrrowing.com.ua> – Федерація академічного веслування України

<http://www.badminton.kiev.ua> – Федерація бадмінтону України

<http://www.ukrbasket.net> – Федерація баскетболу України

<http://www.baseball.org.ua> – Федерація бейсболу і софтболу України

<http://www.biathlon.com.ua> – Федерація біатлону України

www.fbu.net.ua – Федерація боксу України

www.ukrwrestling.com – Асоціація спортивної боротьби України

<http://www.velosport.org.ua> – Федерація велосипедного спорту України

<http://www.ukrainian-canoe.org.ua> – Федерація каное України

<http://www.ukrnet.net/~sfu> – Федерація вітрильного спорту України

<http://www.waterpolo.org.ua> – Федерація водного поло України

<http://www.uvf.com.ua> – Федерація волейболу України
www.handball.net.ua – Федерація гандболу України
<http://www.ukraine-rg.com> – Федерація гімнастики України
<http://www.ukrainejudo.com> – Федерація дзюдо України
<http://www.efu.org.ua> – Федерація кінного спорту України
<http://www.ussf.org.ua> – Федерація ковзанярського спорту України
<http://www.uaf.org.ua> – Федерація легкої атлетики України
<http://www.sfu.org.ua> – Федерація лижного спорту України
<http://uttf.com.ua> – Федерація настільного тенісу України
<http://www.swimukraine.org.ua> – Федерація плавання України
<http://www.synchro.org.ua> – Федерація синхронного плавання України
<http://www.shooting-ua.com> – Федерація стрільби України
www.archery.org.ua – Федерація стрільби із лука України
<http://www.ftu.org.ua> – Федерація тенісу України
www.triathlon.org.ua – Федерація триатлону України
<http://www.fencing.org.ua> – Федерація фехтування України
<http://www.ufsf.org.ua> – Федерація фігурного катання на ковзанах

України

<http://ffu.org.ua> – Федерація футболу України
www.fhu.com.ua – Федерація хокею України
<http://www.uhf.com.ua/> – Федерація хокею на траві України

Спортивні журнали

www.olimparena.org – Олімпійська арена
www.ukrhockey.com – Хокей без кордонів

Любительські сайти

www.iceflowers.com.ua – Сайт любителів фігурного катання
<http://www.skating.com.ua> – Фігурне катання в Україні

Серед неспеціалізованих видань, які мають у своєму редакторському портфелі й на шпальтах окремі спортивні рубрики, слід назвати такі:

- 1) суспільно-політичний щотижневик «Дзеркало тижня»;
- 2) щотижневик «2000»;
- 3) газета «Коммунист»;
- 4) журнал «Корреспондент»;
- 5) журнал «Фокус»;
- 6) та ін.

Спортивні спеціалізовані видання України:

- 1) журнал «Олімпійська арена»;
- 2) журнал «Хокей без кордонів»;

Спортивні видання Росії (приклади):

- 1) «Липецкая спортивная газета» (Росія, виходить з 1996 року);
- 2) «Нижегородская спортивная газета» (Росія, виходить з 1996 року);
- 3) щотижнева міська газета «Спортивное обозрение» (м. Тольяті, Росія);
- 4) «Независимая газета» (м. Москва, Росія);
- 5) та ін.

Спортивні проблеми, які висвітлюються в ЗМІ України, можна розгалузити на такі:

- 1) актуальні проблеми сучасного спорту: фізкультура і спорт; спорт масовий і професійний; пошук і підготовка молодих кадрів для різних видів спорту, тренерів і суддів, менеджерів спортивних організацій;
- 2) випадки неправильного суддівства, вживання допінгу, травматизм;
- 3) матеріально-технічне й кадрове забезпечення підготовки спортсменів;
- 4) морально-етичні проблеми.

3. Випадки неправильного суддівства. Допінг. Травматизм.

Найчастіше в спортивній проблематиці розкриваються питання нечесного суддівства футбольних матчів. Прикладом є стаття «Суддівські пристрасті на Волині», що була надрукована в газеті «Спортивні новини» (2008 рік).

СУДДІВСЬКІ ПРИСТРАСТІ НА ВОЛИНІ

Джерело: газета «Спортивні новини» (2008).

Основним проблемним питанням у сфері футболу на цьому тижні знову стала діяльність футбольних арбітрів. Нагадаємо, кілька місяців тому на Волині був справжній «арбітражний скандал», який фактично не набув якогось вирішення, а просто тихо «розсмоктався». На жаль, не надовго. Волинські газети знову одностайно пишуть про необ'єктивне суддівство на футбольних полях: «Відомий галицький тренер Роман Покора в Луцьку запам'ятався хіба тим, що «вивів» нашу команду з вищої ліги до першої. А його син Володимир, вочевидь, вирішив перевершити свого батька, щоразу опиняючись у ситуаціях, коли рішення арбітра негативно впливає на підсумковий результат матчу. Ще не забувся домашній матч «Волині» з «Динамо–2», коли після помилково зафіксованого Володимиром Покорою офсайду, арбітр не зарахував чистий гол Алозі. А тут нова неприємність: в Івано-Франківську наші земляки вже в компенсований час були покарані одинадцятиметровим. Його призначив ще один представник суддівської династії, Юрій Грисьо Залишається сподіватися, що голова Асоціації футбольних арбітрів України Сергій Татулян, відомий знавець непростой науки футбольного суддівства, нарешті зверне увагу на дивні випадковості галицької бригади, які вже стають системою».

Преса подала інтерв'ю президента ФК «Металіст», Олександра Ярославського, який розповів про плани команди на єврокубковий сезон, про новий стадіон «Металіста», що вже будується до Євро-2012 та інше.

Говорилося в пресі і про висловлювання експерта Світового банку Мартіна Кайзера: банк готовий співпрацювати з Україною в проектах розбудови інфраструктури в рамках підготовки до Євро-2012 однак Київ має внести Зміни до закону про державні закупівлі та підвищити використання грантів та кредитів міжнародних організацій.

З інших публікацій волинської преси найбільш знакові – про конфлікт між Андрієм Вороніним і Олегом Блохіним під час і після матчу Україна – Італія. До речі, вболівальники переважно вважають, що дива не станеться, українська збірна наступний чемпіонат Європи уже програла.

Показово, що наведена вище стаття з регіональної обласної спортивної газети, підкоряється у своїй побудові досить традиційним моделям публікацій про несправедливість суддів на футбольних полях. Ми загальними рисами визначимо структуру проблемної статті таким чином:

- 1) декларація проблеми, якій буде присвячено публікацію;
- 2) ув'язування декларованої проблеми з минулим досвідом і вказування на новий випадок нечесності суддів;
- 3) детальний переказ скандальної ситуації (з використанням іронії, іноді – сарказму);
- 4) звернення до футбольних інстанцій;
- 5) засудження описаного випадку несправедливості футбольного судді;
- 6) ув'язування описаного випадку нечесності судді на футбольному полі з негативним ставленням до України під час розгляду питання про надання коштів для проведення Євро–2012.

У наступному матеріалі «Чилійському футболісту разрешили приймати допинг» (матеріал подано мовою оригіналу – російською) розповідається про

актуальну проблему сучасного спорту – вживання допінгу. Повідомляється про те, що одному з футболістів лікарі дозволили вживати ліки, які за своєю дією впливають на організм як допінг.

ЧИЛИЙСКОМУ ФУТБОЛИСТУ РАЗРЕШИЛИ ПРИНИМАТЬ ДОПИНГ

Испанский спортивный совет (CSD) разрешил чилийскому футболисту Фабиану Орельяне выступать за клуб "Херес", играющий в высшем дивизионе чемпионата Испании. Об этом сообщает официальный сайт "Хереса". Орельяне, который страдает астмой, разрешили использовать запрещенный препарат сальбутамол.

В июне 2009 года 23-летний Орельяна перешел из чилийского клуба "Аудакс Итальяно" в итальянский "Удинезе". В августе 2009 года полузащитник был отдан в аренду "Хересу" на сезон-2009/10.

В чемпионате Испании сезона-2009/10 сыграны уже пять туров, однако Орельяна не провел ни одного матча из-за отсутствия у него разрешения на применение сальбутамола. "Херес", набравший в пяти встречах только одно очко, занимает последнее место в турнирной таблице первенства страны.

Орельяна провел за сборную Чили 10 матчей. 15 октября 2008 года в матче с Аргентиной (1:0) Орельяна забил свой первый гол за национальную команду.

Сальбутамол применяется как лекарственное средство при бронхиальной астме. Он считается стимулятором и запрещен для применения спортсменами

<http://lenta.ru/news/2009/09/29/orellana/>

Подання матеріалу здійснене за традиційною схемою:

- 1) декларація факту дозволу вживання медичного препарату футболістом чилійської команди;
- 2) розповідь про минуле футболіста та про його хворобу;
- 3) довідка про застосування лікарського препарату та його заборону для вживання спортсменами.

Спортивному травматизмові також присвячена низка матеріалів у сучасних ЗМІ. Прикладом можуть бути фрагменти публікацій на сайтах «Спорт і здоров'я» [http://zdoratleta.blogspot.com/2008/11/blog-post_4128.html] та [<http://sites.google.com/site/fiziceskaaaktivnost/Home/fakty-o-nasem-organi-zme/sportivnyj-travmatizm>].

Матеріал перший (подано мовою оригіналу – російською).

Спортивный травматизм ломает карьеру 60–70 % выдающихся спортсменов (и перспективных спортсменов на пике своего подъема), обесценивая их многолетний самоотверженный и крайне тяжелый как в физическом, так и так и морально психологическом плане так. Зрители лишаются ярких выступлений этих спортсменов, а средства массовой информации, федерации, спонсоры и сами спортсмены несут финансовые потери.

Характер спортивной травмы определяется по обращению пострадавшего за медицинской помощью. Наиболее распространены ушибы и повреждения нижних конечностей. Однако это не относится ко всем видам спорта. Так наиболее характерны повреждения в конном спорте, езде на роликах, и в лыжном спорте являются переломы.

Большинство спортивных травм залечиваются, без каких либо последствий. Однако серьезные травмы, такие как переломы, повреждения сухожилий и связок, позвоночника могут перейти в хронические (остаточные симптомы). Если остаточные симптомы незначительные, они могут привести

к изменению уровня спортивной деятельности индивида. Очень серьезные повреждения могут привести к хронической трудоспособности и даже к смерти.

Матеріал другий (подано мовою оригіналу – російською).

СПОРТИВНЫЙ ТРАВМАТИЗМ

Распространенность и степень серьезности спортивных травм являются количественным показателем, составляющим основу первого шага в их профилактике. Для получения достоверной и сопоставимой информации требуются единые определения и адекватные методы и методики исследования.

В последнее время повысился существенно интерес к спорту и двигательной активности. Это связано как с увеличением количества свободного времени, так и осознанием того что, регулярная двигательная активность аэробного характера способствует укреплению здоровья, снижению риска развития сердечно-сосудистых заболеваний, снижению массы тела, а также уменьшению заболеваемости и смертности вследствие старения.

Определенный объем двигательной активности – важный элемент укрепления здоровья. Однако рост числа занимающихся спортом привел к увеличению количества спортивных травм. Острые спортивные травмы составляли 40 лет назад составляли 1,4 % всех травм, зарегистрированных в отдельной в отделение скорой помощи эта цифра возросла на до 5–7 %. Сегодня она составляет не менее 15 %. Количество пострадавших, которым необходимо стационарное лечение в результате спортивной травмы, составляет около 10 %.

Под профилактикой спортивных травм подразумевается система мероприятий проводимых с целью предупреждения травмы в период занятий спортом и двигательной активности. Эти меры можно осуществлять на трех уровнях: индивидуальном, групповом, и общественном. Прямую или косвенную профилактику спортивных травм на индивидуальном уровне можно назвать "первичной профилактикой". Первичная профилактика включает в себя обследование перед началом сезона, разминку перед соревнованием, занятия силовой направленности, упражнения на развитие гибкости, исключение допинга, использование защитных средств. Профилактика спортивных травм на групповом уровне можно назвать "вторичной профилактикой". Она осуществляется путем информирования и просвещения спортсменов и тренеров о важности, отрицательного воздействия запрещенных препаратов, алкоголя и табака, известных фактора риска травм. Примером вторичной профилактики может также служить и любое решение, повышающие безопасность данного вида спорта, в частности требования отмены соревнований по лыжным гонкам ввиду не благоприятной погоды (температура ниже – 20 градусов). Мероприятия, осуществляемые на общественном уровне и направленные на профилактику спортивных травм, можно назвать "третичной профилактикой". Основы ее является общественное планирование. Примером может служить решение о прокладке новых безопасных дорожек для велосипедистов полностью их отделяющих их от движущегося транспорта. Другим примером третичной профилактики может быть законодательное решение о запрете контактных ударов руками и ногами в каратэ или ударов в голову в боксе. Чаще всего спортсмены травмируют мышцы. Травмы подобного рода составляют 10–30% от всех повреждений. Причиной этих травм являются чрезмерные физические нагрузки, ведущие в конечном итоге к перетренированности, и плохая разминка. Состояние перетренированности возникает из-за того, что организм не успевает

восстановиться между тренировками и постепенно накапливает усталость. Высокий же процент травматизма как следствие плохой разминки связан с тем, что мышцы плохо разогреты, организм не подготовлен к интенсивной силовой тренировке, а спортсмен пытается работать с солидным весом. В результате травма может возникнуть в результате одного лишь резкого движения. Предупреждение спортивного травматизма основано на принципах профилактики повреждений с учетом особенностей отдельных видов спорта. Кроме общих организационно-профилактических мер обеспечения безопасности на учебно-тренировочных занятиях и спортивных соревнованиях в отдельных видах спорта существуют меры профилактики спортивного травматизма, присущие только данному виду спорта.

Общепринятыми методами лечения спортивных травм являются:* местная терапия (тепло или холод)* покой* возвышенное положение пораженного сегмента* физиотерапевтические методы (электрофорез, ионофорез, озокерит, водные процедуры)* лазеротерапия* массаж* мануальная терапия* лечебная физкультура Если болевые ощущения не травматического характера, а ответ на интенсивную тренировку, или же результат ушиба (но без отека и кровотечения), локальное применение тепла (горячий компресс, при возможности горячая ванна или баня) уменьшит боль за счет расширения сосудов.

При отеке и болезненности тепло применять нельзя. Используют только холод (пузырь со льдом) – для сужения кровеносных сосудов и возвышенное положение поврежденной области - для улучшения оттока крови. Из медикаментозных средств чаще всего назначают анальгетики (анальгин, баралгин, пенталгин и пр), нестероидные противовоспалительные препараты (ибупрофен, ортофен, индометацин и пр) или кортикостероиды (в виде инфильтраций, внутрисуставных инъекций). Эффективность таких системно применяемых препаратов хорошо известна. Однако широкое применение этих препаратов ограничено из-за риска развития побочных

эффектов. Прежде всего - со стороны желудочно-кишечного тракта, а также риска инфекций или атрофии вследствие инъекций. Все вышеперечисленные препараты используются наружно. Частота применения – 1–3 раза в день. Несомненно, всех спортсменов сильно огорчают перерывы в тренировках, периоды отдыха для восстановления, так как теряется форма, снижаются силовые показатели, происходят потери в мышечных объемах. Однако, бодибилдинг – это серьезный вид спорта, и здесь крайне важно научиться не только избегать травм, но и правильно относиться к их лечению. Это требует терпения и самодисциплины. Нужно уметь вовремя распознать состояние перетренированности, так как интенсивные тренировки неизбежно приведут к травматизму. Соблюдая все вышеперечисленные рекомендации, вы сможете добиться своих целей.

Принципи побудування публікацій також традиційні для проблемної журналістики і мають такі особливості:

- 1) початок статей орієнтує читача на помірковане обговорення нагальної проблеми сучасного спорту – травматизму та його наслідків;
- 2) перераховуються основні ознаки спортивного травматизму та найбільш розповсюджені травми;
- 3) розповідається про наслідки серйозних травм спортсменів;
- 4) приділяється увага профілактиці спортивного травматизму;
- 5) перераховуються методи лікування травм;
- 6) піднімається проблема перетренування спортсменів, результатом чого є травматизм.

На наш погляд, у публікаціях подається констатація проблеми в спорті, але не пропонуються чіткі шляхи їх вирішення. Тільки деінде автори, прізвища яких, до речі, не вказані, занотовують, що слід займатися профілактикою травм.

4. Матеріально-технічне й кадрове забезпечення підготовки спортсменів

Ще одна нагальна й жива проблема сучасного спорту полягає у відсутності професійних тренерів та забезпеченні спортивних команд, наприклад, спортивними лікарями. Порушуються питання про незабезпеченість українських спортсменів базами для достойної підготовки спортсменів до відповідальних змагань.

На жаль, українські сайти, друковані ЗМІ та радіо- і телебачення мало уваги приділяють проблемам кадрової підготовки як самих спортсменів, так і тренерів для них. Наші власні пошуки матеріалів українською мовою не привели до успіху. Інтернет має публікації в російських газетах про зазначені проблеми. Українські ЗМІ чомусь мовчать. Прикладом російської публікації, що розповідає про підготовку кадрів для спорту в Кіровській області, є така (матеріал подається мовою оригіналу – російською):

ФИЗКУЛЬТУРНЫЕ КАДРЫ

Организацией учебного процесса, проведением спортивно-оздоровительных мероприятий занимается 1151 тренер-преподаватель по различным видам спорта, в т.ч. 498 штатных, 355 человек имеют высшее и среднее профессиональное образование, из них физкультурное: высшее – 302, среднее – 74, 293 человека имеют квалификационные категории и 13 чел. – звание «Заслуженный тренер России».

Физкультурные кадры готовят в Вятском государственном гуманитарном университете. Специалистов со средним специальным образованием готовят в 5 средних специальных учебных заведениях. Ежегодно тренерско-преподавательский и руководящий состав спортивных школ повышают свой профессиональный уровень в Кировском институте

усовершенствования учителей и Вятском государственном гуманитарном университете.

По линии управления проводятся обучающие семинары с ответственными работниками по физической культуре и спорту муниципальных образований, руководящим составом учреждений дополнительного образования (спортивные школы), руководителями и преподавателями физического воспитания средних специальных профессиональных учреждений и профессиональных учреждений начального звена, руководителями спортивных сооружений.

Активно работает областной Совет ветеранов спорта. Ветераны оказывают помощь в проверках работы спортсооружений, коллективов физкультуры, спортивных школ и судействе областных, городских соревнований по видам спорта.

<http://www.ako.kirov.ru/culture/sport/?print=Y>

Матеріал схожий на звіт про гарну роботу спортивних організацій. Стаття будується також за звичною схемою: спочатку розповідь стосується декларації проблеми, потім йдеться про конкретні цифрові показники, пізніше – про навчальні семінари, які зазвані підняти рівень фахової підготовки кадрів для спорту.

5. Морально-етичні проблеми в спорті

Менше й нерегулярно у пресі висвітлюються проблеми, пов'язані з порушенням етики в спорті. Не розповідається в ЗМІ і про моральність спортсменів. Поодинокі статті інколи зустрічаються все ж таки. Прикладом може бути публікації про вживання спортсменами допінгу як аморальних вчинків. Зустрічаються статті, у яких висвітлюється проблема подвійної моралі суддів, що беруть хабарі за свою професійну роботу.

6. Система й стратегія у висвітленні спорту, тематична спрямованість, жанрова палітра

Підбиваючи підсумок проаналізованим матеріалам, які ми знайшли в сучасних ЗМІ України й Росії слід зазначити таке:

- 1) нині найбільш актуальними в публікаціях є такі проблеми:
 - а) педагогічний аспект пропаганди олімпійського спорту в Україні;
 - б) трансфери футболістів (підписання футболістами дорогих контрактів на гру в інших – нерідних – клубах);
 - в) вживання спортсменами допінгу;
 - г) травматизм спортсменів;
 - д) несправедливе суддівство в спорті;
 - ж) скандали в спорті;
- 2) серед майже не висвітлених проблем спорту є такі:
 - а) підготовка професійних кадрів для спорту (тренерів, лікарів, масажерів, продюсерів тощо);
 - б) забезпечення матеріально-технічною базою спортсменів;
 - в) обговорення моральності ганебних вчинків відомих спортсменів.

РОЗДІЛ 15**ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ
СПОРТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ
У ГАЗЕТИ “ГАЗЕТА ПО-УКРАЇНСЬКИ”**

(автор матеріалу – Козюпа Ірина)

1. Визначення спортивної інформації. Її види, функції та джерела

“Збирання та дослідження матеріалу важливіші, ніж вміння писати”, – так зазначає досвідчений репортер та кореспондент В. Кіннігкайт і називає пошук та дослідження матеріалу “видом журналістської діяльності, який може належати до найцікавіших завдань”.

Подібної думки дотримується відомий український спортивний журналіст, який працював прес-секретарем наставника національної збірної України з футболу Олега Блохіна І. Мірошніченко. Він вважає, що спортивна інформація – це не тільки метри, очки і голи. Вона має не тільки констатувати наявні факти, але й пояснювати їх, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки. Ще далі у тлумаченні спортивної інформації пішов інший журналіст, автор двох футбольних програм (“Інший футбол”, “Третій тайм”), ведучий, єдина людина, якій найкращий футболіст світу 2004 року Андрій Шевченко ніколи не відмовляв в інтерв’ю М. Васильков. Він дотримується

думки, що спортивна інформація – це соціокультурне явище, де спортивна складова тісно пов'язана з іншими сферами існування спорту. Васильков часто любить жартома говорити, що його програми орієнтовані не тільки на традиційну спортивну аудиторію – чоловіків, але й на домогосподарок. Він вважає випуск спортивних новин неповноцінним, якщо там не буде інформації про улюбленців прекрасної половини людства Девіда Бекхема, Кріштіану Роналду чи Артема Мілевського.

Спортивна журналістика – вид журналістики, що висвітлює спортивні теми та події і є невід'ємною частиною всіх видів масової інформації.

На думку російського науковця П. Воронкова, спортивна інформація – повідомлення про факти, події, явища, відомості зі спорту. Також це поняття можна трактувати як нові знання, які отримує споживач (суб'єкт) у результаті сприйняття і переробки певних відомостей про спортивну подію.

“Словник журналіста” подає своє визначення інформації. Це повідомлення про факти, події, явища, відомості про когось або щось. Інформація характеризується злободенністю, точністю, правдивістю, лаконічністю, систематизованим добром фактів. Види інформації: статистична, масова, інформація про діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування, правова, інформація про особу, інформація енциклопедичного характеру, соціологічна.

У залежності від тих чи або інших поділів у складі інформації український науковець А. Москаленко виділяє найрізноманітніші її види.

Масово-поширювана (масова) інформація – це публічно поширювана друкована, аудіо- та аудіовізуальна інформація. Вона розмножується і передається у масовому масштабі, практично на необмежену аудиторію, поширюється за допомогою технічних каналів, які характеризуються великою потужністю і здатністю до широкої та оперативної передачі. Це – газети, часописи, брошури, бюлетені та інші періодичні видання, книги і разові видання, а також теле- і радіопередачі, випуски кінохроніки,

повідомлення інформаційних агентств, аудіовізуальні програми і записи, в тому числі новини на лазерних компакт-дисках.

Статистична інформація – це офіційна документована державна інформація про процеси, що відбуваються в економічному, соціальному і культурному житті України та її адміністративних одиниць.

Державна статистична інформація підлягає систематичному відкритому публікуванню (в абсолютних і відносних величинах).

Інформація довідково-енциклопедичного характеру – це офіційні повідомлення та систематизовані відомості в установлених формах або з використанням передбачених законом засобів про різноманітні події, явища і процеси суспільного життя.

Основними джерелами інформації довідково-енциклопедичного характеру є енциклопедії, словники, довідники, путівники, географічні карти, а також довідки, що даються уповноваженими на це державними і громадськими органами, організаціями, посадовими особами та автоматизованими інформаційними системами.

Інформація про особу – це сукупність офіційних документованих відомостей про неї. Основними даними про особу (персональними даними) є: освіта, сімейний стан, стан здоров'я, релігія, а також адреса і т. ін.

Джерелами особистої документованої інформації є видані на ім'я особи документи, а також відомості про особу, зібрані державними органами, організаціями і посадовими особами в межах своїх повноважень.

Інформація про діяльність державних органів і організацій (правова інформація) – це офіційна документована інформація, яка створюється в процесі діяльності органів законодавчої, виконавчої і судової влади, органів місцевого самоврядування і місцевої адміністрації, громадських об'єднань, державних підприємств, установ і організацій.

Основними джерелами цієї інформації є: законодавчі акти України, акти Верховної Ради та її органів, підзаконні нормативні акти, ненормативні акти

державних органів, акти органів місцевого самоврядування й адміністрації підприємств, установ та організацій.

Вільна енциклопедія “Вікіпедія” дає свою класифікацію інформації на види за різними критеріями. За способом сприйняття енциклопедія виділяє:

- візуальну – сприймається органами зору,
- аудіальну – сприймається органами слуху,
- тактильну – сприймається тактильними рецепторами,
- нюхову – сприймається нюховими рецепторами,
- смакову – сприймається смаковими рецепторами.

За формою подання “Вікіпедія” поділяє інформацію на текстову, числову, графічну і звукову. Текстова інформація передається у вигляді символів, які позначають лексеми мови, числа – у вигляді цифр і знаків, що позначають математичні дії, графічна – у вигляді зображень, подій, предметів, графіків, звукова – усна або у вигляді запису передача лексем мови аудіальним шляхом.

За призначення інформація є масовою, спеціальною та особистою. Масова інформація містить тривіальні відомості і оперує набором понять, зрозумілим більшій частині соціуму.

У свою чергу спеціальна інформація містить специфічний набір понять, при використанні якого відбувається передача відомостей, які можуть бути не зрозумілі основній масі соціуму, але необхідні і зрозумілі в рамках вузької соціальної групи, де використовується дана інформація. Особиста інформація – набір відомостей про будь-яку особистість, що визначає соціальний стан і типи соціальних взаємодій всередині популяції.

У своїй книзі “Америка і олімпійський друк” Х. Вейнберг відзначає, що спорт як соціальний феномен охоплює величезну аудиторію, зацікавлену в отриманні оперативних відомостей. До них відносяться повідомлення про конкретні результати, факти, встановлені рекорди, спортивні винаходи,

удосконалення спортивного інвентарю. Окрім цього спортивна інформація повинна виконувати ще цілий ряд функцій:

– просвітницьку, яка полягає в пропаганді комплексу знань в різних областях спортивної науки і техніки, передачі досвіду спортивної діяльності. Це сприяє підвищенню освіченості аудиторії, розширює сферу інтелектуальних інтересів і коло професійних знань читачів, їх уявлення про суб'єктивні чинники спорту;

– гедонізм, яка виявляється в позитивних і негативних емоціях, що викликаються журналістськими матеріалами. Важливу роль в комплексі цих переживань грає релаксація і послаблення психологічної напруженості, що викликається уявним сполученням читача до спортивного поєдинку;

– виховну, сприяючу формуванню ціннісної орієнтації аудиторії щодо спортивної діяльності, зокрема допомагаючи виробити в широких верств населення свідоме відношення до фізкультурно-спортивних занять для ефективного ЗМіцнення здоров'я.

Величезне інформаційне значення періодичних видань, в яких висвітлюється спорт, визначають такі видатні вчені, як В. Платонов і С. Гуськов. На їх думку, існуючі недоліки в діяльності засобів масової інформації створюють могутній фундамент для підвищення кваліфікації спортивних журналістів, перетворюючи їх з інформаторів на добре підготовлених фахівців, що мають глибокі знання про спорт і здатних доносити ці знання до широких верств населення. Спортсмени, тренери і інші фахівці, любителі олімпійського спорту мають право сподіватися, що преса надає право освітлювати спортивні змагання тим журналістам, які мають відповідну кваліфікацію і знання предмета, який вони висвітлюють. А головним у висвітленні спорту завжди повинні бути його інтереси і принципи чесної боротьби.

М. Житарюк в своєму дослідженні, яке присвячене великому спорту і засобам масової інформації, зробив спробу аналізу причин відсутності в

Україні солідних спортивних періодичних видань. “Крім того, що існує економічна проблема, відсутні гроші і мінімальний технічний інвентар, дуже гостро стоїть кадрова проблема. Відсутність навчальних закладів в нашій країні, які б готували спортивних журналістів, веде до нестачі кваліфікованих спортивних журналістів, здатних не тільки переказати на сторінках газети хід спортивного змагання і обмежитися статистичними даними, але і дати серйозний аналітичний аналіз тієї або іншої спортивної події”.

Спортивні журналісти не мають права забувати, що кожна, хай найменша замітка, не повинна нести тільки інформаційне навантаження. Допомогати людям любити спорт, показувати досягнення українських атлетів, виховувати в них відчуття патріотизму, ставити актуальні питання, критикувати недоліки спортивного життя – ось головне, що повинна нести в собі інформація.

Часто журналістські матеріали програють саме тому, що не мають ексклюзивних даних. Але необов'язково й ексклюзивних – загальновідомих. Просто журналісти часом не вміють здобувати та використовувати інформацію, яка лежить на поверхні, не впадає в око, проте є досить потрібною для матеріалу. Замало мати легке перо, щоб писати вдалі публікації. Сьогодні різниця між гарним й поганим журналістом визначається насамперед тим, якими джерелами користується кожен з них. Бо саме завдяки різноманітності інформаційних даних, публікація стає більш яскравою, переконливою.

Гарні джерела інформації обов'язково мають бути різноплановими, навіть, суперечливими. Приміром, французькі фахівці класифікують джерела інформації за такими принципом: "мертві" та "живі".

"Мертві" джерела – це сукупність друкованої продукції і власних нотаток: книги, бюлетені, прес-релізи, довідники, статті інших журналістів за обраною темою, нотатки з прес-конференцій, інтерв'ю, репортажі.

Відповідно, й вже логічно зрозуміло, що "живими" джерелами є контакти, які зав'язалися під час роботи над матеріалом. А також заходи, на яких був присутній журналіст, події, свідком яких він став.

Французький журналіст Б. Пфейфер радить ділити всі ці джерела під час практичного використання за таким принципом:

- білі – офіційна інформація, прес-релізи, документовані джерела державних і комерційних установ, доступні для широкого загалу;
- сірі – експертизи, доповіді, документи, які "нелегко здобути", архіви;
- чорні – ексклюзивні нотатки із записника журналіста, що володіє інформацією з перших рук.

Проте слід зауважити, що інформацію можна вважати цінною лише тоді, коли є можливість використовувати її у матеріалі, причому її корисність залежить від повноти, точності та своєчасності.

Отже, всі інформаційні надбання можна поділити на три типи: факти (конкретні дані), точки зору (особисті пропозиції), власне інформація (аналітично опрацьовані дані).

Завдяки узагальненню американських, німецьких та вітчизняних технологій було розроблено таку класифікацію джерел-людей, від яких можна дізнатись про потрібні речі: експерт, внутрішній інформатор, "гарячий" інформатор, впроваджений інформатор, легковажний інформатор, контактер, спільник, випадкове джерело.

Завдання "увійти у контакт" з інформатором може полегшити знання про типологію цих джерел. Тому про це треба сказати більш детально.

Експерт – це людина, професійні знання та контакти якої (як робота, так і хобі), забезпечують першокласну орієнтацію в питанні, над яким працює журналіст. Він дозволяє по-новому поглянути на проблему, видає базові матеріали, виводить на невідомі джерела інформації. Загальна надійність отриманих при цьому даних – найвища.

Внутрішній інформатор – завербована людина, що працює в будь-якій установі, опозиційно ставиться до видання, де готується публікація. Такий інформатор погоджується на співпрацю через матеріальні, чи моральні причини. Цінність його даних залежить від мотивів, за якими він погодився їх надавати.

"Гарячий інформатор" – "своя" людина, яку було спеціально відіслано, як кажуть, "до тилу супротивника". Мається на увазі метод включеного спостереження – журналіст змінює професію.

Легковажний інформатор – контактер із установи, що має на меті приховати матеріали. Але саме ця людина розповідає потрібну інформацію та цікаві факти у діловій, дружній чи інтимній бесіді. Проте інформація такого плану може стати на заваді для журналістського розслідування – не виключена дезінформація.

Контактер – будь-яка людина, що раніше мала стосунки із потрібним інформатором та може дещо корисного розповісти журналісту.

Спільник – їм можуть бути або людина, або державна, комерційна чи кримінальна структура. Рівень надійності наданої інформації тут також залежить від інтересів, які переслідують ці особи чи структури.

Випадкове джерело – іноді буває, що випадкова людина дуже непогано знається на предметі журналістського матеріалу. Але інформацією, яку вона запропонує, потрібно користуватись досить обережно, перевіряти її.

Всі джерела інформації, що використовуються спортивним журналістом, мають врівноважуватись між собою. Лише тоді може йти мова про об'єктивність даних, якими апелює журналіст, та й взагалі про професійний рівень публікації.

Процес збирання інформації називають "журналістським дослідженням". При цьому йдеться про верифікацію, фальсифікацію або модифікацію висловлювань і фактів.

Професійне застосування правил журналістського дослідження є важливою передумовою серйозної новинної журналістики. Дослідження має довести ось що:

- для повідомлення про подію є переконливі причини (суттєвість, актуальність),
- наявні достовірні відомості з даної теми (надійність, солідність),
- інформація про подію зібрана та перевірена точно й детально, що дозволяє впорядкувати її так, аби вона добре сприймалася (зрозумілість).

Стосовно надійності інформації діє правило, згідно з яким слід уважно перевіряти як факти, так і джерела; достовірність особливо “гарячих” відомостей найкраще забезпечує використання кількох джерел.

Проблему джерел неможливо розв'язати лише в кількісному плані. Великого значення набуває достовірність та надійність джерела, можливість довіряти йому. Для цього випадку важливо знати також, чи джерело особливо зацікавлене в оприлюдненні інформації. У принципі достовірність джерела залежить від його дистанції до події.

Коли говорять про надійність та солідність інформації, мають на увазі вивченим відповідей на сім запитань: поряд із джерелами вивчаються “хто?”, “що?”, “коли?” та “де?”. Особливі проблеми для журналістського дослідження становлять відповіді на запитання “як?” та “чому?”. Саме ці відповіді часто виявляються основою для такого викладу повідомлень, щоб він задовольняв вимоги постулату про зрозумілість.

Є широкий спектр форм журналістського дослідження, причому кожна з них передбачає певний спосіб пошуку інформації за встановленими правилами:

- дослідження матеріалів: пошук за оригінальними документами;
- дослідження на місці: базу утворюють власні враження;
- дослідження публікацій: вивчається інформація вже опублікована в газетах, журналах і книжках;

- дослідження-розслідування: йдеться про інформацію, яка має свідомо приховуватися від громадськості;
- дослідження за допомогою чекової книжки: інформація виявляється доступною лише за гроші;
- дослідження онлайн: розглядається інформація, наявна в Інтернеті (включаючи зазначені там форуми та служби), а також доступна через комерційні онлайн-служби.

Усі ці форми журналістського дослідження, що частково можуть ЗМішуватися, вимагають врахування етичних правил та правових меж, встановлених для захисту особистих прав людей та їхньої інтимної сфери. Передусім при дослідженні онлайн слід пам'ятати, що достовірність інформації треба дуже ретельно перевіряти.

Свої помилки у поданні інформації журналісти часто виправдовують цейтнотом. Справді, важко уникнути помилок у репортерській професії, сповненій поспіху та гонитви за новинами. Тим важливіше не демонструвати певності, якщо маєш лише неповні або недостатньо перевірені відомості.

Тільки сумлінне дотримання професійних стандартів допоможе тримати рівень помилок у медіа в певних межах. Особливо необхідно при цьому намагатися, щоб інформація була точною і щоб її можна було перевірити. В окремих випадках можна навіть рекомендувати детально повідомляти читачів) слухачів або глядачів про виникнення інформації, щоб вони самі оцінили ступінь її достовірності.

Журналісти повинні перевіряти інформацію на її точність, а джерела – на їхню надійність. “Якщо твоя мати каже, що любить тебе, перевір це”, – так звучить відповідна – звичайно, не зовсім серйозна – інструкція в американській журналістиці.

Джерело інформації завжди слід називати в тих випадках, коли журналіст сам не був свідком подій. Винятками з цього правила є загально відомі факти.

Часто співрозмовники кажуть: “Я це розповім не для запису”. Якщо журналіст не заперечує, вважається, що конфіденційність гарантована. Інколи журналіст опиняється перед дилемою: з одного боку, він пообіцяв зберігати конфіденційність, а з іншого – змушений притримувати інформацію, придатну для публікації. У такому разі він повинен потурбуватися про отримання додаткового дозволу на оприлюднення інформації. Якщо інформатор на це не погоджується, журналістові треба шукати інше джерело цієї важливої інформації.

Бажання джерела залишатися анонімним треба поважати. Водночас, виникає питання, чи потрібно оприлюднювати таку інформацію взагалі. Інформацію, джерело якої ви не маєте права назвати, слід у будь якому разі перевіряти особливо ретельно. Якщо джерела на бажують бути розкритими, проте зацікавлені в оприлюдненні своєї інформації, треба виявити мотиви такого інтересу.

Журналісти полегшують собі завдання перевірки джерел, визначаючи наперед, які джерела вважати надійними, а які ні. Такий розподіл спирається на досвід самого журналіста й репутацію джерела. Однак такий підхід призводить до того, що журналісти надто швидко сповнюють довіри до ніби то надійних джерел – скажімо, великих клубів чи федерацій з професійними прес-службами. А з іншого боку – приділяють менше уваги ніби то ненадійним джерелам, – наприклад, “пересічному громадянину”.

Певні сумніви викликає також практика медіа, які отримують інформацію від інших медіа (журналістів), не перевіряючи її. Недопустимо запозичувати матеріали з інших джерел без дозволу. Однак, як засвідчують наукові дослідження, для редакцій новин на багатьох радіостанціях найважливішим джерелом виступає щоденна преса. Опубліковані в такий спосіб невірні повідомлення потрапляють до “каруселі цитат” і внаслідок повторення перетворюються на “факти”.

Редактор спортивної рубрики у газеті “Газета по-українськи” Роман Шахрай говорить, що Інтернет дає інформацію, але не знання. Це означає, що всесвітня мережа може бути гарним помічником для написання матеріалів. Щоб ним уміло користуватися треба бути озброєним знанням своєї теми і відомостями з різних джерел. Вміння шукати і здобувати інформацію тепер цінується чи не більше, ніж майстерність написання матеріалів. Хто володіє інформацією, той володіє світом.

2. Особливості формування української спортивної термінології

У другій половині 80–х–90–х роках ХХ століття у мові українських ЗМІ, як і в загальнонародній мові, привертає увагу помітне зростання кількості нових спортивних термінів і слів, а також семантичних видозмін давно засвоєних одиниць, що своїм новим значенням пов'язані зі спортивною сферою, але поки що не зафіксовані й не витлумачені у лексикографічних працях.

Поява у нашій мові таких одиниць зумовлена переважно екстралінгвістичними чинниками – докорінними перетвореннями у суспільно-політичному, економічному та культурному житті України, активізацією взаємозв'язків і взаємовпливів світової спільноти, зокрема й у царині спорту. Сприяла цьому, безперечно, активна участь і високі досягнення українських спортсменів у різних європейських та світових змаганнях за останні роки, а також широке висвітлення їхніх результатів у мас-медіа.

Проте не слід применшувати роль або й зовсім відкидати внутрішньомовні фактори, що беруть участь у цьому процесі. Унаслідок інтенсифікації інноваційних процесів корпус спортивної лексики і термінології останнім часом значно зріс кількісно й посів вагоме місце серед інших тематичних підгруп лексики.

Спортивна лексика запозичується найчастіше з тієї мови, де започатковано той чи інший вид спорту. Запозичення зумовлюється як лінгвістичними, так і позалінгвістичними причинами. Так, зокрема, С. Федорець до інтралінгвальних причин запозичування відносить:

– відсутність відповідних еквівалентів в українській мові для найменування нових понять, важливість для мови реципієнта іншомовних слів, пов'язаних із необхідністю номінування нових явищ;

– прагнення до ліквідації полісемії й омонімії у термінології, потреба уточнити й деталізувати відповідне поняття, диференціювати семантичні відтінки, закріпивши їх за різними словами;

– функціонування в мові запозичених раніше структурно однотипних слів;

– потенційні можливості іншомовних слів, що сприяють безболісному входженню їх до лексико-граматичної системи мови-реципієнта (словотвірна активність, здатність до словозміни тощо);

– інтернаціональний характер запозичених спортивних термінів.

До екстралінгвальних причин запозичування дослідник відносить такі:

- суспільно-політичні й культурно-економічні зв'язки між народами;
- швидко зростаюча популярність спортивних ігор та інших видів спорту у країнах Європи.

В українському спортивному називанні фіксуємо, наприклад, запозичення з англійської мови, що в українській з'явилися головним чином у ХІХ та ХХ століттях (аут, бокс, боксер, футбол, гандбол, волейбол, тайм, спортсмен та ін.), з німецької мови (гантелі, гросмейстер, кеглі, штанга та ін.), з французької мови (журі, туризм, атлетизм) тощо. Останнім часом з'являється значна кількість азійських назв-термінів. Поява нових видів спорту в нашій країні, на жаль, викликає механічне перенесення з чужих мов і чужих назв. Ось чому актуальною стає проблема перекладу і правопису запозичених термінів. Зокрема, значна кількість номенів з японської мови:

айкідо (буквально: ай – зустріч, кі – дух, до – майстерність, мистецтво); кіокушинкай – карате (буквально: кьоку – досягати, шин – істина, кай – асоціація (школа), кара – порожній, те – руки; кендо (буквально: кен – меч і до – майстерність, мистецтво) та ін. З китайської мови: кунгфу (буквально: кунг – стиль, заняття і фу – кулак), ушу (буквально: у – військовий, бойовий, фехтувальний і шу – майстерність) тощо.

Серед розмаїття нових спортивних слів – запозичень є й такі, що походять з декількох мов. Наприклад, аквабол (з латинської мови aqua – вода й англійської ball – м'яч); скейтодром (з англійської skat від skate – кататися, ковзатися і грецької drom від dromos – місце для бігу).

Останнім часом у ЗМІ з'являється чимало нових спортивних понять та реалій. Наприклад, плей-оф (з англійської мови play-off – завершити, закінчити змагання), трансфер (з французької мови transfert – передача, перенесення від латинської transfero – переносу, переміщую), драфт (з англійської draught – складати план (проект), відбирати, виділяти; дартс (з англійської darts – метання дротиків), таргет (з англійської target – мішень, ціль) та ін.

У спортивній лексиці й термінології спостерігається активізація творення різних абrevіатур, що спричинено певними позамовними чинниками та прагматичними міркуваннями – тенденцією до економії мовних засобів, ощадливого використання газетної і журнальної площі та ефірного часу. Переважають ініціальні складно-скорочені утворення: НХЛ (Національна хокейна ліга), СЄХЛ (Східноєвропейська хокейна ліга), ПФЛ (Професійна футбольна ліга), ФФУ (Федерація футболу України), НОК (Національний олімпійський комітет) тощо. Зростає також продуктивність абrevіатур, щоє поєднанням початкової частини слова з повним словом, особливо з початковим скороченим компонентом прикметникового походження евро: еврокубок, еврозмагання, евротурнір, европерегони та ін.

Зафіксовано значну кількість лексем, утворених шляхом слово- та основоскладання: блиц-шахи, скепт-клуб, фітнес-клуб, фітнес-програма, гала-матч, автогол, лиже-ролери: Сьогодні система сноубордингу включає сім видів змагань, які поділяються на дві групи: альпійські види (паралельний гігант та слалом, слалом-гігант, сноубордкрос) та види вільного стилю (хаф-пайп, біг-ейр, слоупстайл).

Деякі автори й коментатори у мові ЗМІ замість випробуваного тривалою практикою терміну спортсмен вживають синонімічні слова змагун і спортовець, які ще не усталилися у спортивному обігу. Як приклади нерівнозначної заміни можна навести також лексичні одиниці типу бранець замість легіонер, кошиківка замість баскетбол, кошик замість кільце, копаний м'яч замість футбол тощо. Думки фахівців з цього питання не збігаються.

Наприклад, представники західної української діаспори категорично наполягають на введенні в спортивних обіг питомих одиниць і вилученні запозичень із різних мов, особливо з російської. Слід відзначити випадки досить вдалої заміни іншомовних спортивних термінів власне українськими утвореннями. Ілюстрацією може слугувати новотвір напівоборонець від споконвічно національного слова обороняти, що вживається замість англійського хавбек та кальки півзахисник з російського слова полузащитник. Однак, прикре враження справляє й протилежна крайність, що спостерігається у друкованих та електронних ЗМІ – зловживання іншомовними термінами замість узвичаєних, що не сприяє культурі мовлення й естетиці. Так, окремі автори статей та репортажів використовують назви: стопер (замість оборонець), ліберо (замість вільний оборонець), лайнсмен (замість боковий суддя, або суддя на лінії), армреслінг (замість рукоборство), челенджер (замість претендент) та ін.

Певним чином такі нововведення журналістів можна виправдати прагненням уникнути одноманітності викладу та ввести в обіг синонімічні назви.

3. Спортивна інформація в системі жанрів друкованих ЗМІ

У журналістській теорії і практиці прийнято розрізняти різні жанри. Саме слово “жанр” (від фр. genre - рід, вид) – не однозначне. Широко поширене у східнослов'янських мовах, воно не вживається, скажімо, у польській. Під словом “вид” (gatunek) тут прийнято розуміти як рід, так і вид літературного твору. Визначальними ознаками літературного виду прийнято вважати “різні структурні елементи літературного твору”, зокрема і предмет відображення, тип мовної організації твору, тип будови, композиції.

Відомий вітчизняний дослідник журналістики Д. Григораши у своєму довіднику “Журналістика у термінах і виразах” дає таке визначення жанру. “Жанр (фр. genre – рід, вид) – це усталений тип твору, який склався історично і відзначається особливим способом освоєння життєвого матеріалу, характеризується чіткими ознаками структури. Журналістські жанри відрізняються один від одного різним ступенем узагальнення фактичного матеріалу, характером літературно-стилістичних засобів, за допомогою яких відображають дійсність. Журналістська практика переконує, що причиною виникнення жанрів є практична потреба різнобічного відображення життя. Крім спільних рис, жанри характеризуються специфічними особливостями, відрізняються між собою або характером об'єкта зображення, або способом освоєння дійсності, або рівнем узагальнення, або, зрештою, мовно-стилістичною структурою. Кожен із жанрів займає своє визначене його характером місце в класифікації публіцистичних творів. Чисельність жанрів і складність їх систематики обумовлені багатством життя, необхідністю відтворювати його у різноманітних проявах за допомогою численних засобів”.

Жанр, безумовно, – це також один із елементів форми як журналістського, так і літературного твору взагалі. Він завжди визначається

задумом, Змістом, роллю, яку виконує даний твір на сторінках газети, масштабами і способами узагальнення в ньому дійсності. Хоча у журналістській практиці можливий зворотній процес, коли авторові замовляється стаття чи репортаж, звіт чи інтерв'ю.

Журналістські матеріали класифікуються за жанрами, а самі жанри за типологічними особливостями поділяються на кілька основних груп. Теорією розробки жанрів займалися як у світовій, так і у вітчизняній журналістській науці. І хоч дослідники не виробили єдиної класифікації жанрів, але підходи щодо їх поділу на типологічні групи практично однакові. Вони визначаються за: задумом; змістом; завданням; масштабом журналістських матеріалів; способом відображення в них дійсності.

У різних країнах по-різному теоретики журналістики виділяють типологію поділу жанрів. Наприклад, французькі журналісти поділяють всі жанри лише на дві групи – інформаційні та аналітичні. Але до інформаційних відносять, наприклад, такий своєрідний жанр, як журналістське розслідування, і так званий портрет (у нас би сказали – портретний нарис). Наша вітчизняна журналістська наука відносить розслідування до рангу аналітичних, а нарис – до художньо-публіцистичних жанрів. Водночас французи вважають аналітичними жанрами хроніку та репліку, що ми їх маємо за класичні інформаційні. Пояснити це можна тим, що в одні й ті ж самі визначення в нас і в них вкладається інший зміст.

Взагалі поділ журналістських творів на жанри і жанрові групи досить умовний. Життя, жива журналістська практика завжди багатша, ніж наукові уявлення про неї. Живу творчість важко вкласти у прокрустове ложе схем і класифікацій.

Між окремими жанрами, як і між жанровими підгрупами, немає, зрозуміло, перехідних меж. Будь-яка класифікація, хоч би якою вона була, неминуче веде до певного спрощення, неминуче збіднює живе явище. Прагнення будь-що дотримуватися так званої чистоти жанру – завдання не з

вдячних. Але водночас не можна розділити точку зору тих авторів, які проповідують своєрідну “теорію” змішування жанрів .

Форма вираження обирається не довільно. Навіть тоді, коли журналіст не задумується над тим, що він пише, в нього народжується певний сформований текст. Цю сформованість задає те, що він мав сказати читачам, чим хотів їх захопити й переконати. Відповідно й читачі передусім відрізняють те, що сказано в цій публікації, а потім уже оцінюють, як це сказано.

Таким чином, форма – це внутрішня організація викладеного матеріалу, об'єктивно зумовлена структура вираження, яка має свої відмінності залежно від висловленого змісту. Відмінності ці можуть час від часу повторюватись, засвідчуючи ним певну усталеність форми. У тому й принадність жанру як форми відображення, що він за всіх умов зберігає постійні свої ознаки і по-своєму формує відображуваний зміст.

Різні жанри журналістики традиційно прийнято групувати відповідно на:

- інформаційні;
- аналітичні;
- художньо-публіцистичні.

Жанри журналістики групуються на інших засадах:

- домінування повідомлення – в інформаційних жанрах;
- аналітичного начала – в публіцистиці;
- а ще складнішого поєднання аналізу й образно-художнього осягнення реальності – у художньо-публіцистичних творах.

Інформаційні жанри складають “основу частину масових інформаційних потоків”, де центральним компонентом є інформаційне повідомлення, що характеризується оперативністю, точністю і компактністю відображення реальних подій в світі спорту.

У спортивній інформації істотну роль грають чотири основні інформаційні жанри: замітка, репортаж, звіт та інтерв'ю.

Замітка – найоперативніша і найпростіша усталена форма повідомлення у ЗМІ про об'єктивно існуючі події, факти, явища реального життя з метою насамперед найелементарнішого пізнання навколишнього світу.

Головне для замітки – саме короткий виклад результату вивчення, “сигналізація” про існування (або відсутності), основні риси якогось явища, події, людини, проблеми. Причому ці події, явища, проблеми, сторони особи людини повинні виступати для аудиторії як “новина”, тобто потенційна інформація, що перевищує те, що вже відоме читачам. Чим більше буде це “перевищення” (природно, в рамках доступного усвідомленню), тим значущою буде новина.

Існують різні види заміток, які можуть бути названі її жанровими видами. Розглянемо деякі з них, що найчастіше з'являються на сторінках сучасного спортивного періодичного друку, але, зрозуміло, зовсім не вичерпні собою перелік можливих типів (жанрових видів) замітки.

Подієві замітки складають, так би мовити, основний потік інформаційних публікацій в періодичному друці. Основним змістом таких заміток є фактологічний опис. Виділення їх в самостійний жанровий вигляд можливо на основі своєрідності предмету відображення. У якості такого в подієвій замітці зазвичай виступають різноманітні події у спорті.

Анонс утворюють замітки, що є превентивними повідомленнями про майбутні спортивні заходи. Назва “анонс” переводиться з англійського “announce” як “повідомлення”, “сповіщення”, “оголошення”. Без такого роду оперативних повідомлень уявити собі спортивну пресу важко, оскільки саме вони привертають широку публіку на спортивні заходи, що перш за все здійснюються в спортивному житті суспільства (але, зрозуміло, і не тільки в цій сфері).

При всій близькості до оголошення анонс є самостійним видом публікацій. Відмінність (хоч і незначна) між анонсом і оголошенням полягає перш за все в тому, що оголошення виконують функцію сповіщення не тільки про те, що і де щось відбудеться, але і про те, що вже відбувається або відбувалося. Крім того, оголошення переслідують чисто утилітарні цілі, зовсім не претендують на яке б то не було виклад деталей, передісторії “заходу”, його причини, умови проведення.

Анонс близький і до рекламного тексту. Проте на відміну від нього анонс не ставить своєю за мету привернути до “заходу” якомога більше публіки, розписуючи його переваги. Основна мета анонса дати коротку, але об'єктивну інформацію про час і головні сторони запланованої події, про найбільш важливі його передумови і етапи.

Про структуру замітки (незалежно від її жанрового різновиду) можна говорити в різних відносинах. Один з найбільш загальних планів – це міркування про структуру замітки з погляду особливостей використання в ній так званого базового факту, тобто того факту, який, власне кажучи, і став причиною підготовки замітки. Виходячи з цього положення, можна виділити два основних її структурних типа.

Структура замітки першого типу є послідовним викладом відповідей на питання: що відбулося? де? коли? чому? як? Залежно від мети виступу і об'єму інформації, якою володіє журналіст, ці питання можуть шикуватися в якомусь іншому порядку, їх може бути більше або менше. Але у будь-якому випадку вони служать для опису того явища (події, дії, думки), яке стало відоме журналістові.

Другий тип – це замітка, в якій базовий факт (початкове явище) яким-небудь чином коментується. Найчастіше воно зв'язується у такому разі з якимсь більш загальним явищем. Зміст такої замітки вже включає не тільки опис конкретної події, виступу, що став предметом, в пресі, але і зв'язок

цього опису з іншою інформацією, з, можливо, вже відомій аудиторії думкою.

Оскільки замітки є головним видом інформаційного “сканування” дійсності, засобом оперативного сповіщення аудиторії про те, що відбувається в світі, тобто найважливішим засобом повідомлення про “новини”, то основними вимогами, які повинні виконувати журналісти, що готують замітки, виступають вимоги оперативності і актуальності. Оскільки подій здійснюється дуже багато, то існує необхідність давати максимально повну картину того, що відбувається в світі. Але “безрозмірних” видань не існує. Тому виникає потреба в “малогабаритних” публікаціях, яких на газетній смузї можна було б помістити більше. Замітки існують саме через цю потребу. Звідси чергові неодмінні вимоги до замітки – це вимоги точності, стислості і ясності викладу.

Замітка, є провідним жанром багатьох інтернет-видань, де публікуються матеріали про спорт. Перш за все, це сайти, що мають щоденне оновлення (наприклад: champion.com.ua, sport.com.ua, football.ua і т.д.), а також електронні версії щоденних спортивних і неспеціалізованих видань (“Спорт-Експрес”, “Сьогодні”, “Газета по-українськи” та ін.).

Поняття “репортаж” виникло в першій половині XIX в. і походить від латинського слова “reportare”, що означає “передавати”, “повідомляти”. Репортаж є одним з найбільш улюблених жанрів вітчизняних журналістів.

Своєрідність публікацій, що відносяться до жанру репортажу, виникає перш за все в результаті “розгорненого” застосування методу спостереження і фіксації в тексті його ходу і результатів. Він дозволяє розкрити все емоційне напруження і динаміку спортивної події, що відбулася.

Завдання будь-якого репортера полягає перш за все в тому, щоб дати аудиторії можливість побачити описувану подію очима очевидця (репортера), тобто створити “ефект присутності”.

Сутність спортивного репортажу – опис безпосередньо того, що

відбувається на місці події. Однак, спортивний репортер повинен вміти доповнити свою розповідь іншою інформацією. Якщо говорити, наприклад, про футбол, безумовно, найбільш рейтинговий виді спорту, то те, що відбувається на ігровому полі, дає чудову можливість для органічного поєднання двох основних елементів репортажу: опису і додаткової інформації.

Читачам мало знати, хто кому відпасував м'яч і куди побіг такий-то півзахисник. Оскільки читацька аудиторія не бачить того, що відбувається, їй потрібно повідомити, скільки глядачів на стадіоні, які погодні умови, треба розповісти, яке місце займають команди у турнірній таблиці і як вплине результат матчу в подальшому. У той же час “репортаж – не нанизування статистичних даних”, не засіб демонстрації спортивної ерудиції журналіста. Кореспондент зобов'язаний дати можливість читачам співпережити всі перипетії матчу.

У репортажі спортивний оглядач не має права демонструвати власні симпатії та антипатії. Він повинен пам'ятати, що серед читачів є прибічники і тієї, і іншої команди, і тих, і інших спортсменів. Навіть якщо доводиться писати про міжнародні змагання, коли практично вся аудиторія хвилюється за свою національну команду, за вітчизняних спортсменів, слід зберігати об'єктивність в оцінці виступів. Те, що у цьому випадку газетний журналіст явно бажає успіху своїм співвітчизникам, цілком природно.

Проблема мови і стилю, мабуть, ніде не стоїть так гостро, як у спортивному репортажі. Для спортивного кореспондента не підходить занадто емоційна мова вболівальників. У той же час небезпечно зловживання специфічним футбольним жаргоном. На жаль, ніде кліше і мовні штампи не процвітають так, як у спортивних репортажах, свідомо чому слугує щоденна практика спортивних газет. Такі прості слова, як “перемога”, “поразка”, “рахунок” починають здаватися прісними, і журналісти шукають їм синоніми. Буває, комусь вдається знайти вдалий вираз, але колеги тут же

підхоплюють його і використовують до тих пір, доки воно не втратить яскравості. Постійно зростає потік одноманітних запитань і заздалегідь готових відповідей спортсменів і тренерів у роздягальнях, перед змаганнями і після них.

Спортивні журналісти зловживають воєнною лексикою: “Хлопці на лінії фронту стояли на смерть, проявляючи стійкість і мужність”, “Команда чинить опір супротивнику”. Заодно відмітимо, що політичні оглядачі, в свою чергу, нерідко використовують спортивну термінологію: “Вибори – заїзд з великою кількістю учасників”, “Темна конячка приходить до фінішу першою”, “Боротьба на партійному з’їзді буде гострою до самого кінця”...

Від спортивного оглядача вимагається знання професійних тонкощів, постійне вдосконалення майстерності, регулярна перечитка репортажів, включаючи свої власні.

Звіт – один із найстаріших газетно-журнальних жанрів, який почав складатися відразу ж після виникнення друкарських періодичних видань. Найважливіше завдання звіту в періодичному друці – повідомити читачів про подію, його хід і розвиток так, щоб дати достатньо повне уявлення про значення описуваного.

У першу чергу слід з’ясувати, чому звіт вважається інформаційним жанром. Адже публікації у формі звіту дуже часто містять постановку актуальних проблем дійсності, глибокий аналіз проблемних ситуацій, заслуговуючи пильної уваги міркування і припущення. Але вся ця аналітична робота робиться переважно не журналістом, що пише звіт, а учасниками масового заходу. Журналіст же повинен інформувати читача, як проходив спортивний захід, які висловлювали думки і міркування, тобто автор звіту виступає як інформатор, він в інформаційно-констатуючому плані відображає події. Проте це не нейтральна фіксація заходу. При роботі над звітом журналіст виступає як творча особа. Щось другорядне він опускає, на якихось моментах, що показалися найцікавішими, ставить акценти. Одні

думки і судження автор звіту узагальнює, обмежується короткою фіксацією, інші ж, навпаки, дає в розгорненому вигляді, а у разі потреби і коментує. Не спотворюючи суті справи, журналіст додає витягам з доповідей стилістичне забарвлення, літературно обробляє їх.

Від традиційних звітів із зборів і засідань, в яких автори переважно відображають сказане учасниками колективного заходу, значно відрізняються звіти із спортивних змагань. У них головна увага приділяється не тому, що було кимось сказано, а самій дії. Частіше при віддзеркаленні спортивних заходів, основу яких складає дія, перевага віддається репортажу. Але справжній репортаж виходить тоді, коли дія відбувається достатньо динамічно. Якщо ж дія сповільнена, розтягнута в часі, – краще писати звіт.

Найпростіший з видів звіту – так званий прямий інформаційний звіт. У ньому дається точне відтворення події, зі всіма необхідними подробицями, в повній відповідності з ходом в часі. Перед автором подібного звіту стоїть лише одне завдання: точно і достатньо детально повідомити про те, що відбувалося. Він обумовлює інформаційний характер звіту. У такому звіті відсутній авторський коментар. Авторська позиція виявляється тут більшим або меншим ступенем деталізації повідомлення.

Звіти, що повідомляють про збори, конференцію, зустріч, переважно відтворюють мову виступаючих. В одних випадках виступи даються в стислому переказі, в інших – використовується пряма мова, наводяться уривки з виступів. Але ще частіше використовується така форма подачі як окремі, йдучи один за одним виступи. Кожне з них відтворює головні думки і положення, висловлені учасником події.

У пресі широко поширений різновид прямого звіту, для якого характерне прагнення журналіста не тільки повідомити про подію, але і прокоментувати, проаналізувати її. Автор у такому звіті починає грати активнішу роль. Це веде до появи аналітичних елементів, до їх поступового посилення.

Прагнення автора до коментування, бажання осмислити те, про що він повідомляє, знаходить свій вираз в аналітичному звіті, що набув широкого поширення в нашій пресі. Точка зору журналіста, редакції отримають розгорнений вираз. Повідомляючи про збори, конференцію, зустріч, автор прагне осмислити позитивний досвід, розібратися в причинах недоліків. Такий звіт по методу розробки теми зближується з кореспонденцією.

У газетах іноді використовується видозмінений аналітичний звіт, що зовні представляє прямий стенографічний запис того, що відбувається. Така “стенографічна” форма підкреслює достовірність того, що повідомляється: журналісти дістають можливість повніше відтворити атмосферу, в якій йшло обговорення важливого питання, донести до читача характерні деталі, що деколи втрачаються при переказі, і таким чином підсилити дію матеріалу. Автор подібного звіту, звичайно, не обмежується роллю реєстратора фактів, він висловлює свою думку про них і вносить до “стенографічного” запису свої конструктивні припущення.

Різновид аналітичного звіту – тематичний звіт. Завдання – звернути увагу читача лише на найактуальніше – визначає його особливості. Відповідно до цього автор групує матеріал звіту, організовує його тематично, виділяючи найважливіші з питань, піднятих на зборах або зустрічі. При необхідності він може зовсім відмовитися від освітлення яких-небудь елементів події, наприклад опустити частину виступів. Щоб повніше представити вибрану тему, автор іноді групує в звіті (або його розділі) декілька виступів або міняє їх місцями, порушуючи дійсну черговість.

Тематичний звіт будується по-різному. Іноді автор виділяє в ньому лише один виступ. Про решту виступів повідомляється в короткому переказі. У звіті може бути виділені декілька питань, переважно тематично зв'язаних між собою. У ряді випадків повідомлення про подію використовується лише як привід для постановки актуальних питань. Журналіст відмовляється від докладного освітлення зборів в цілому, використовуючи окремі його

елементи, деякі думки, висловлені що виступали. У такому звіті аналіз виходить далеко за рамки первинної події, захоплюючи нові факти, необхідні для постановки загальної проблеми. Автор проблемного звіту не тільки дає оцінку події, але і розкриває значення питань великого суспільного звучання. Звіт набуває рис, що зближують його з проблемною статтею. Підготовка проблемного звіту, природно, вимагає від автора великої попередньої роботи, хорошого знання всього комплексу фактів, пов'язаних з подією, приводом, що послужив, для виступу в газеті. Журналіст привертає розлогий додатковий матеріал, прагне показати причини, коріння тих фактів і явищ, про які на зборах, можливо, згадали лише мигцем або взагалі не говорили. Подібні виступи, зрозуміло, надають сильну дію на читача.

Кожен з видів газетного звіту має право на існування. Було б, звичайно, неправильно обмежуватися одним з них, відмовляючись від інших. Тим часом у багатьох газетах друкують переважно прямі інформаційні звіти, не використовуючи можливостей інших видів цього жанру.

Інтерв'ю (від англ. *interview* – буквально зустріч, бесіда) – жанр журналістики, розмова журналіста з відомою або просто обізнаною у якійсь справі людиною переважно на значущу тему, призначена для оприлюднення у мас-медіа.

Інтерв'ю вийде інформаційним, якщо і у відповідях його співрозмовника акцент буде зроблений на питаннях: що? де? коли? Якщо ж інтерв'юер або його співрозмовник почнуть “розгортати” відповіді на питання: чому? яким чином? що це означає? та ін., то в результаті може з'явитися аналітичний матеріал. Звичайно, в пресі частіше зустрічаються не такі лаконічні, а більш розгорнені інформаційні інтерв'ю, що містять значно більше різних за типом питань, таких, що дають докладніші відповіді. Але у будь-якому випадку, незалежно від об'єму і кількості питань і відповідей, інформаційне інтерв'ю ставить перед собою мету лише проінформувати читача про предмет авторського інтересу, але зовсім не проаналізувати цей предмет.

Зі всіх існуючих різновидів інтерв'ю в спортивній інформації найчастіше використовуються:

- інформаційне інтерв'ю, де предметом обговорення є різні спортивні теми: зокрема, плани на майбутній спортивний сезон або думку про минуле змагання, створення образу спортсмена і т.д., але без аналітичної оцінки ситуації або діяльності спортивної особи.

- портретне інтерв'ю – публікації такого типу містять короткі відомості про людину з метою дати аудиторії первинне уявлення про його особу;

- експертне інтерв'ю, інтерв'ю з фахівцем в області спорту;

- проблемне інтерв'ю, де в ході бесіди розкриваються негативні або проблемні сторони спорту;

- бліц-інтерв'ю (коротке інтерв'ю), що складається з двох-п'яти питань;

- прес-конференція – один з видів масового інтерв'ю з великим числом інтерв'юєрів. Вона часто використовується прес-службами спортивних клубів (федерацій) для зустрічі журналістів з керівниками, тренерами або спортсменами

У багатьох з представлених видів спортивного інтерв'ю можуть використовуватися деякі елементи аналітики, такі як коментар, оцінка, порівняння, узагальнення та інші.

Аналітичні жанри, так само як і інформаційні, мають велике значення в розкритті характерних рис спортивної інформації. Однією з головних ознак тут є оцінка спортивної події. Перш ніж перейти до докладного розгляду аналітичних жанрів, нам необхідно звернути увагу на те, які ще типологічні ознаки їм властиві. Як пише А. Тертичний, для цих жанрів важливим є: “з'ясування причин, умов розвитку подій і Зміни ситуацій, підстав, мотивів, інтересів, намірів, дій різних соціальних структур; виявлення сучасних суперечностей тенденцій розвитку, правильності, обґрунтованості різноманітних точок зору, ідей”. Ці ознаки характерні для всіх жанрів, що

виділяються в аналітичній журналістиці, а їх близько двадцяти. Проте, виходячи з контексту даної роботи, для нас найбільший інтерес представляють ті аналітичні жанри, які найчастіше використовуються при створенні матеріалів про спорт, а це – стаття, огляд, журналістське розслідування, коментар, бесіда, лист, кореспонденція.

Поняття “стаття” походить від латинського слова “articulus” і означало спочатку те ж саме, що і “суглоб”, “член”, “частина цілого”.

Це пояснює, чому в журналістській практиці будь-яка окрема публікація, будучи частиною, наприклад, всього тексту газетного номера, може бути названа “статтею”.

Не випадково також, що, мабуть, за винятком коротких повідомлень, статтями називають величезне число публікацій різних жанрів. Але коли мова заходить про цілком певний жанр “стаття” (у вузькому сенсі цього слова), то під нею розуміють публікації, що аналізують якісь ситуації, процеси, явища, які лежать в їх основі закономірні зв'язки з метою визначення їх спортивної або іншої значущості і з'ясування того, які позиції слід зайняти, як поводитися, щоб підтримати або усунути таку ситуацію, такий процес, таке явище.

Аналітичне обговорення предмету в статті повинне бути проведене так, щоб читачі могли, використовуючи публікацію, роздумувати далі над питаннями, що цікавлять їх. Таким чином, можна говорити про особливу функцію статті. Вона полягає в тому, що стаття пояснює читачам як суспільну, так і особисту значущість актуальних процесів, ситуацій, явищ, їх причинно-наслідкові зв'язки і таким чином ініціює читацькі роздуми, дії, пов'язані з предметом відображення в публікації. Крім того, вона звертає увагу аудиторії на ті завдання, проблеми, які виникають у зв'язку з описуваними ситуаціями, показує, які стратегічні або тактичні інтереси є у тих або інших учасників цих ситуацій. Вдала стаття створює реальне

уявлення про актуальну ситуацію, служить основою для вироблення ідей, імпульсів, що передують вживанню практичних заходів.

Стаття ділиться на три частини: початок, головна частина, висновок. До кожної з частин застосовні певні вимоги. Вони полягають у наступному.

На початку статті в першій третині її висловлюється експозиція (своєрідне введення) – читачеві дається актуальний привід дізнатися, чому дана ситуація аналізується, чому вона важлива для суспільства, чому її треба вирішити. Оскільки розуміння ситуації залежить від того, наскільки ясно усвідомлюються актуальні проблеми і завдання, які породжуються нею, то треба показати ці проблеми, завдання, їх зв'язок з ситуацією. Познайомивши аудиторію з проблемами, завданнями, умовами їх виникнення в даній ситуації, автор далі може поставити питання про те, яким чином ці завдання, проблеми можуть бути вирішені і на користь яких сил.

У головній частині статті автор може зосередити свою увагу на аналізі тих чинників, які перешкодили вирішити ситуацію, постаратися з'ясувати, чому завдання до цих пір ще не вирішене. Крім того, він може показати, як, яким чином досягти мети або наблизитися до неї, які конкретно кроки варто зробити для цього. Послідовність дій часто буває досить складною, тому слід звернути увагу на те, щоб не втрачалася нитка міркувань, щоб публікація була зрозуміла аудиторії.

Порівняно з головною частиною, у якій ситуація аналізується, завершальна частина має синтезуючий характер. У ній може пояснюватися, що несе з собою зміну ситуації, які сили задіюються, які нові завдання і проблеми повинні бути вирішені далі.

У системі спортивної масової комунікації стаття дає можливість більш глибоко розкрити різні сторони подій, що відбуваються в світі спорту, конкретизуючи факти, роблячи акцент на істотних деталях, в деяких випадках розглядаючи їх з погляду позитивних або негативних моментів.

Огляд є близьким за жанровими ознаками до статті. Їх ще традиційно називають оглядовими статтями. Відмінність огляду від статті насамперед у хронологічному ширшому, ніж у статті, об'єкті дослідження і, зважаючи на це, оглядовому способі мислення. Якщо, беручи схематично, коментар досліджує окремий факт, явище і те, що довкола нього, а стаття визначає співвідношення між двома і більше явищами, фактами, подіями, то предметом огляду є ціла низка однорідних явищ, які відбулися протягом певного часу – тижня, місяця, року тощо.

Тому головна мета огляду – з'ясування певних тенденцій розвитку, явища, процесу.

Великі можливості і вдячних читачів сьогодні має хіба що спортивний огляд. Не тільки такі спортивні видання як “Команда”, “Український футбол”, але й загальнополітичні газети систематично друкують як оперативні повідомлення про, що, коли, де і з яким результатом відбулося на спортивних аренах, репортажі з головних спортивних баталій, але й тижневі, місячні огляди за різними видами спорту.

Порівнюючи сучасне журналістське розслідування з публікацією якогось іншого жанру, наприклад із статтею, кореспонденцією, нарисом і т.д., у ньому можна знайти риси, що ріднять його з цими жанрами. Та все ж повнокровне журналістське розслідування важко сплутати з будь-яким іншим жанром.

Своєрідність журналістського розслідування як особливого жанру визначається якостями, що виникають під впливом предмету, мети, методів отримання інформації, особливостями викладу отриманого матеріалу. Предметом журналістського розслідування зазвичай стає найбільш “кричуще” негативне явище, не відмітити яке неможливо.

Мета журналістського розслідування перш за все і полягає в тому, щоб визначити це коріння, причини, виявити приховані мотиви, що привели в дію якийсь механізм, від якого виник цілком конкретний результат. Основне

питання, яке задає журналіст-розслідувач: чому? Не менш важливим для даного жанру є ще одне питання: як? Причому відповідь на друге питання займає в розслідуванні зазвичай левову частку часу в ході розслідування і у самій публікації. У журналістському розслідуванні люди, з якими спілкувався журналіст, які дали йому інформацію, дуже часто навіть не згадуються.

Неодмінною рисою журналістських розслідувань часто є присутність самого автора серед героїв тих історій, про які вони ведуть мову в своїх публікаціях. Розповідаючи про те, як йшло розслідування, які перешкоди стояли на шляху, якими відкриттями, діями, емоціями воно супроводжувалося, автор тим самим робить процес розслідування наочним, вражаючим, що явно відрізняє даний жанр від інших жанрів, наприклад статті.

Журналістові, який здійснює розслідування, необхідно поклопотатися про достовірність “доказів”, на яких він будує свій виступ. Також, варто прийняти для себе в якості закону пораду, яку дає в своєму відомий американський журналіст Майкл Берлін, що багато років займався цим видом журналістської творчості в газеті “Нью-Йорк Пост”:

“Жодних крадених документів. Ніякої плати за інформацію. Ніяких незаконних проникнень на приватну територію, за винятком випадків, коли журналіст готовий нести за це судову відповідальність. І найголовніше. Ні за яких обставин не розкривати джерело інформації”.

Остання обставина припускає, що журналіст зберігатиме всі отримані ним документи (листи, магнітні записи, фотографії і ін.) в дуже надійних місцях. Вони ні за яких обставин не повинні передаватися властям, за винятком випадків, коли на це отриманий дозвіл людей, представивши ці документи в розпорядження журналіста.

Журналіст-розслідувач повинен бути завжди готовим до того, що особи, про яких він веде мову в своїй публікації, будуть захищатися, у тому числі і за

допомогою суду. Тому дуже добре, якщо автор розслідування має в запасі, окрім вже опублікованих, інші факти, документи, свідчення, підтверджуючі правильність його висновків і тверджень.

На даний час коментар широко використовується у всіх ЗМІ, що мають пряме і непряме відношення до спорту. Як відзначає в своїй книзі “Жанри періодичного друку” А. Тертичний, “з його допомогою автор виражає відношення до актуальних подій, формулює пов'язані з ними завдання і проблеми у формі стислої аналізи недоліків або досягнень, а також виражає їх оцінку, прогноз розвитку і т. д.”. Тому спортивні журналісти часто використовують його, як під час звершення спортивної дії (зокрема, під час телетрансляцій спортивних змагань), так і після, коли вже дається оцінка події. Він може бути як частиною (окремої публікації, сюжету), так і виходити як самостійний матеріал.

Якщо розглядати спортивний коментар з погляду класифікації, то тут виділяються наступні різновиди (на підставі класифікації А. Тертичного).

1. Розширений коментар, що дає можливість детально розповісти про спортивну подію, що відбулася.

2. Коментар фахівця, коли змагання коментується “знавцем спорту” (в цій ролі часто виступають тренери, спортсмени, судді, представники спортивних федерацій і т. д.). Це може відбуватися: по-перше, під час трансляції, коли фахівець, виступає разом з ведучим; по-друге, після закінчення змагання, коли дається оцінка вже здійсненій дії.

3. Полярний коментар – роз'яснення спортивної події з різних точок зору, фахівцями, компетентними в цій області.

4. Синхронний коментар – роз'яснення дії, що відбувається, журналістом, використовуваний зазвичай при огляді декількох етапів в рамках одного змагання.

5. Докладний коментар – коментар з концентрацією на найдрібніших деталях події. Зазвичай використовується на телебаченні і радіо, при трансляції змагань.

Проте незалежно від такої різноманітності видів коментарю тут можна виділити загальну ознаку, що характеризує спортивний коментар в цілому: об'єктивно-суб'єктивне роз'яснення смислового призначення спортивної дії.

Коментар відрізняється від інформаційних жанрів саме наявністю аналізу. Від статті, огляду і інших аналітичних жанрів коментар відрізняється тим, що в ньому зазвичай аналізується явище, вже відоме аудиторії, і в цьому аналізі превалює відношення до предмету відображення. І коментар, і інформаційні жанри були і залишаються високооперативними жанрами, що відображають щоденні події і навіть випереджають їх.

Першим кроком при підготовці коментарю, як і при підготовці будь-якого іншого матеріалу, є вибір мети. Тому автор повинен чітко відповісти собі на питання:

- яке явище я хочу освітити?
- що я повинен розповісти читачеві, яке знання дати йому?
- які відчуття у нього збудити?
- які знання, уявлення про предмет майбутнього виступу у мене вже є?
- які можуть виникнути заперечення у мого опонента? Як їх врахувати в публікації?

Чим ясніший задум автора, тим точніше його рішення про постановку певних питань, на які треба відповісти. Чим ясніше мета і постановка питань, тим цілеспрямованіше збирається інформація, тим глибше за продумується зв'язок предмету, тим легше і впевненіше врешті-решт пишеться матеріал. Хороший коментар має завжди хороший логічний висновок.

Лист – це жанр публіцистики, що представлений у вигляді звернення якого-небудь автора до якого-небудь адресата, що містить текст на

спортивну, соціально-політичну, економічну, культурно-побутову або іншу тему, має суспільне значення і призначений для публікації.

Авторами листів можуть виступати окремі громадяни, групи людей, колективи підприємств і їх керівники, громадські діячі, – об'єднанні будь-якою корпоративною, професійною приналежністю або просто загальними поглядами. Адресатами листів можуть бути ті ж категорії громадян – читачі періодичного видання. Нерідко ними є: відомі діячі спорту, політичні лідери, діячі культури.

Листи, що використовують в журналістиці, слід розбити на три основні групи.

1. Листи читачів. Приватний лист, відправлений до засобів масової інформації, перестає бути особистим посланням, набуваючи суспільного значення незалежно від того, буде воно опубліковано чи ні. Читацькі листи використовуються журналістами в різних формах. Робота з листами – один з серйозних видів професійної журналістської діяльності.

Неодмінний підрозділ кожної редакції – відділ листів, співробітники якого самі відповідають авторам, передають іншим журналістам редакції відповідно до проблематики, що міститься в них, організують при необхідності рух листів по інстанціях. Варіанти використання редакцією читацьких листів достатньо різноманітні. Журналісти редакції друкують на сторінках свого видання підбірки читацьких листів з коментарями або без них. Для цього листи відбираються за певним принципом і редагуються. Принцип відбору може бути тематичним або проблемним. Можлива хронікальна публікація всіх листів (за місяць, тиждень і т. п), що поступили за поточний період, на всі теми. Інший варіант використання листів – публікація аналітичного огляду за тими ж принципами (проблемний, тематичний, хронікальний). У такому випадку читацькі листи лише цитуються в журналістському (авторському) тексті. У багатьох виданнях поміщається відділ консультацій, де на поставлені читачами питання

відповідає фахівець відповідного профілю. Один, окремо взятий лист також може бути предметом публікації з метою продовжити, розширити, поглибити тему, або спробувати відповісти на поставлені питання. В цьому випадку на підставі листа можлива публікація будь-якого журналістського твору – кореспонденції, статті, нарису, фейлетону та ін. Але і неопубліковані листи грають важливу роль в роботі редакції: вони повідомляють про які-небудь факти або думки, так або інакше розширюють знання журналістів про навколишнє життя, служать віддзеркаленням громадської думки. По характеру змісту читацькі листи мають багато особливостей. У редакційній практиці розрізняють, наприклад: лист-запит, лист-відгук, лист-питання, лист-пропозиція, лист-подяка, лист-звернення і т. п. Очевидно, що цей список можна продовжити.

2. Відкритий лист – це звернення з приводу важливого суспільного явища, гострої проблеми, подій або фактів, що можуть спричинити за собою небезпечні наслідки, призначене для публікації у пресі. Авторами відкритих листів, як правило, у спортивній пресі виступають президенти клубів, тренери, спортсмени й ін. Відкритий лист може бути написаний журналістом як від імені редакції, так і від себе особисто. Відкритий лист, через наявність адресата й автора, а також масштаб їх осіб, загостреність злободенної проблеми, заклику до дії володіє сильною емоційною дією і стоїть у ряді важливих публіцистичних жанрів журналістики. Співробітники редакцій готують відкриті листи до друку, іноді сприяють їх створенню (пропонують “другій стороні” відповісти), організують дискусію, відгуки. Нерідко відкритий лист з'являється як спосіб публічно прокоментувати ситуацію, освітлену пресою в спотвореному вигляді.

Кореспонденція – жанр публіцистики, що містить конкретну соціально значущу інформацію, засновану на всесторонньому вивченні фактів і явищ, обмежених часом і місцем дії, як правило, при безпосередній участі журналіста.

Особливості кореспонденції як жанру з урахуванням типових ознак такі:

а) завдання кореспонденції полягають в інформуванні про факти і події дійсності, можуть включати також їх аналіз, але лише у вузькому масштабі, іноді містять елементи популяризації, пропаганди;

б) метод відображення дійсності в кореспонденції полягає в безпосередньому спостереженні за подіями, додатково може включати вивчення документів, опит, а також інтерпретацію фактів з боку журналіста;

в) за масштабом відображення дійсності кореспонденція охоплює групу, ланцюжок пов'язаних один з одним фактів і всесторонньо освітлює локальну ділянку дійсності;

г) у кореспонденції використовуються зображально-виразні засоби.

Зміст кореспонденції припускає конкретне коло фактів і логічно пов'язаних з ними аргументів, об'єднаних однією темою. У кореспонденції недостатньо при описі якої-небудь події відповідати лише на питання: що? де? коли? Необхідно розширити її зміст відомостями про дії, події, проблеми і забезпечити висновками.

У практиці ЗМІ зустрічаються кореспонденції різних типів, які діляться на три основні групи.

Інформаційна кореспонденція – це розширена замітка, де традиційні компоненти тріади “що-де-коли” збагачуються відомостями про героїв подій, подробиці, деталі, деякими даними з серії “до і після”. Аналіз і серйозні висновки в кореспонденції цього типу не передбачаються. Головне все-таки тут – висвітлити подію, повідомити про неї докладніше, у взаємозв'язку з іншими, в контексті часу.

Аналітична кореспонденція включає в себе, разом з повідомленнями про факт або подію, аналіз ситуації.

Тут вже мова йде про публікації, що відповідає на питання не тільки “що?”, “де?”, “коли?”, але також і “як?”, “яким чином?”, “чому?”. Можлива

оцінка дій або подій, пропозиції, висновки. Нарешті, може містити постановку проблеми.

Робота журналіста над кореспонденцією, залежно від її різновиду і конкретних обставин, припускає пошук теми за власною ініціативою, вивчення матеріалів і документів, відвідини місця події (відрядження, при необхідності), бесіди з героями і свідками подій, консультації експертів.

Таким чином, визначаючи в цілому значення аналітичних жанрів в спортивній інформації, можна зробити висновок про те, що їх функції полягають не тільки в коментуванні події, поетапному розгляді причинно-наслідкових відносин, але і в розкритті їх змісту. В оцінюванні, у формуванні висновків і прогнозі можливих варіантів розвитку ситуації в світі спорту.

Щодо художньо-публіцистичних жанрів спортивної журналістики, вони є найбільш складними, тут, поряд зі змістом, особливу естетичну роль відіграє форма. Це передбачає підвищену вимогливість до мови, художньої образності, емоційної насиченості.

Вони також включають факти, містять аналіз, але вже на іншому рівні, вирішуючи інші завдання. Їх головним завданням є “показати факти, події, явища документально-художніми засобами – визначає трансформацію творчих методів і зв'язків всіх структурних елементів тексту. Спостереження, опис, оповідання підпорядковані не повідомленню цих відомостей, не їх прямій публіцистичній оцінці, а розкриттю соціального характеру героя, проблеми, вивченню явища, що представляє значний соціальний інтерес для аудиторії”. Проте в порівнянні з двома попередніми групами жанрів в спортивній журналістиці вони використовуються вкрай рідко. Якщо розглядати художньо-публіцистичні жанри з погляду спортивної масової комунікації, то тут лідируючу позицію займає нарис: портретний та проблемний.

Нарис вважається “королем” художньо-публіцистичних жанрів, але з погляду підготовки його – він один з найбільш трудомістких. І це дійсно так,

оскільки написати хороший нарис журналіст зможе тільки в тому випадку, якщо він упевнено володіє різними методами відображення дійсності, що існують в його ремеслі. При підготовці нарису мало, наприклад, зуміти знайти відповідний предмет виступу, успішно зібрати матеріал, проаналізувати його. Треба ще і відповідним чином переосмислити інформацію і утілити її в таку форму, яка буде визнана, дійсно нарисовою.

Розглянемо основні риси найбільш поширеного на сьогоднішній день типу нарисової публікації.

Предметом портретного нарису виступає особа. Суть публікації даного типу полягає в тому, щоб дати аудиторії певне уявлення про героя виступу. Вирішуючи цю задачу, журналіст, як правило, в першу чергу прагне розкрити найголовніше – показати, яким цінностям володіє цей герой, в чому бачить сенс свого існування. Бо це є винятково важливим моментом в житті кожної людини.

Знання “сентів життя”, яким служать герої публікацій, необхідно читацькій аудиторії для того, щоб звірити свої цілі з цілями інших людей, що певною мірою допомагає їй орієнтуватися в цьому світі і, можливо, коректувати свої дії, спосіб життя і ін. Втім просте повідомлення автора про те, що якийсь Олег Володимирович сповідає такі-то цінності, ідеали, навряд чи по-справжньому зацікавило б аудиторію. Набагато цікавіше і часто важливіше, необхідно їй знати – як він відстоює ці цінності, які труднощі долає, борючись за них? Опис цієї боротьби, дій, вчинків якраз і називається показом або розкриттям характеру героя.

У вдалому портретному нарисі характер героя дається, як правило, в нетривіальній ситуації. Тому для автора дуже важливо виявити таку “ділянку” на життєвому шляху героя, який містить якісь неординарні труднощі, володіє драматичним характером. Саме тут можна виявити конкретні прояви характеру героя, його таланту, завзятості, працьовитості і інших значущих, з погляду досягнення мети, якостей.

У тому ж випадку, коли така “ділянка” на життєвому шляху героя виявити не вдається, авторів важче розраховувати на створення цікавого матеріалу. Справжній портретний нарис виникає в результаті художнього аналізу особи героя, що спирається на дослідження різних її сторін (етичною, інтелектуальною, творчою та ін.), тобто в результаті виявлення характеру героя.

Предметом відображення у проблемних нарисах виступає якась проблемна ситуація. Саме за ходом її розвитку і стежить в своїй публікації нарисовець. За своєю логічною конструкцією проблемний нарис може бути схожий з таким представником аналітичних жанрів, як стаття. Причиною такої схожості виступає перш за все домінування в ході відображення проблемної ситуації дослідницького початку.

Як і в статті, у проблемному нарисі автор з'ясовує причини виникнення тієї або іншої проблеми, намагається визначити її подальший розвиток, виявити шляхи рішення. Це, природно, зумовлює багато рис виступу, незалежно від того, до якого жанру ми б не намагалися його віднести. В той же час проблемний нарис завжди можна достатньо легко відрізнити від проблемної статті.

Найбільш важлива відмінність полягає в тому, що в проблемному нарисі розвиток проблемної ситуації ніколи не представляється, так би мовити, “в оголеному вигляді”, тобто у вигляді статистичних закономірностей або узагальнених думок, висновків і т. п., що властиве статті як жанру.

Проблема в нарисі виступає як перешкода, яку намагаються подолати цілком конкретні люди з їх достоїнствами і недоліками. На поверхні тієї або іншої діяльності, яку досліджує нарисовець, проблема дуже часто виявляється через конфлікт (або конфлікти), через зіткнення інтересів людей. Досліджуючи ці конфлікти, їх розвиток, він може дістатися до суті проблеми. При цьому спостереження за розвитком конфлікту в нарисі зазвичай супроводжується всілякими переживаннями як з боку героїв нарису, так і з

боку самого автора. Намагаючись осмислити суть того, що відбувається, журналіст часто повертає всілякі асоціації, паралелі, відступи від теми.

У нарисі – це звичайна справа, тоді як в проблемній статті вони недоречні. Написати проблемний нарис, не розбираючись в тій сфері діяльності, яка в ньому торкається, неможливо. Лише глибоке проникнення в суть справи здатне привести автора до точного розуміння тієї проблеми, яка лежить в основі досліджуваної ситуації, і відповідним чином описати її в своєму нарисі.

У перекладі з грецької ("pamf fhlego") слово "памфлет" означає "все запалюю" або "все спопеляю". Це поняття має під собою міфологічну основу і пов'язано з уявленням про гнів олімпійських богів, перш за все – їх глави Зевса, що приголомшував своїми блискавками ворогів.

У журналістиці під памфлетом розуміють сатиричний твір, націлений на осміяння певних людських пороків і приниження того героя (героїв), який представляється автором носієм небезпечного суспільного зла. Якості, що дозволяють памфлету бути гострою сатиричною зброєю в руках журналіста, виконуються ним за допомогою різних методів художньо-публіцистичного осмислення тих фактів, які стають його надбанням. До таких методів дослідники даного жанру відносять перш за все гротеск, гіперболу, іронію, сарказм. Володіння цими методами на рівні, достатньому для написання хорошого памфлету, вимагає не лише досить ґрунтовної практичної роботи в журналістиці, але і літературного таланту, а також хорошого знання тієї сфери діяльності, яка відображується в памфлеті.

Памфлет на сторінках сьогodнішньої української спортивної преси, так само як і фейлетон – жанр, який висміює різноманітні вади – явище достатньо рідкісне.

Сучасна друкована спортивна журналістика надає перевагу інформаційним жанрам перед аналітичними та художньо-публіцистичними. Спортивні журналісти вважають за краще повідомляти своїм читачам факти,

а кожен робить свої висновки. Вибір форми викладу матеріалу також залежить від нестачі газетної площі. Тож короткі жанри дозволяють економити місце і, відповідно, охоплювати більший спектр інформації.

4. Особливості висвітлення спортивної інформації в періодичній пресі України

Дев'яності роки – час бурхливого розвитку засобів масової інформації, пов'язаний з якісними і кількісними змінами видань. Разом із проходженням преси тенденції універсалізації, відбуваються і процеси диференціації. Постає питання про різні підходи до типологічної систематизації преси.

За рівнем централізації в більшості спортивні видання як і раніше продовжують залишатися державними і видаються в столиці. Проте після розпаду Радянського Союзу, і саме в другій половині дев'яностих вперше почався процес ЗМіцнення місцевих спортивних газет. Чітко починає виявлятися тенденція до регіоналізації. Вона призвела до випуску в нашій країні українського варіанту російської газети “Спорт–Експрес” – “Спорт–Експрес в Украине” до того ж газета поширюється не лише в Києві, а й в таких містах як: Львів, Запоріжжя, Донецьк.

За останні роки дуже розвивається регіональна преса. Про це говорять нагороди, які отримують як регіональні видання так і журналісти. Так, наприклад, у Донецьку великим попитом користуються місцеві спортивні видання “Мой Шахтер”, “Спорт–арена”. Така тенденція простежується і в інших великих містах країни.

Не мало часу минуло з того часу, коли у вітчизняній спортивній журналістиці з'явилося багато цікавих матеріалів, які увійдуть у історію спортивної преси, а разом нове століття ознаменувалося появою спеціалізованих цікавих і вже іменитих спортивних видань таких як: “Команда”, “Український футбол” тощо.

Особливості жанрології такого виду газет залежить не лише від концепції видання, тут є ряд специфічних ознак.

По-перше, це превалювання факту над коментарем. Адже уболівальник повинен встигнути дуже багато, і на докладний розбір інформації немає місця в щоденній газеті, випуску новин тощо.

По-друге, еволюція жанру інтерв'ю і перенесення в нього елементів коментарю, аналітики, публіцистики, нарису, замальовки, проблемної статті. Інтерв'ю є третім провідним жанром спортивної журналістики, продиктованим її особовою і гуманістичною спрямованістю, орієнтацією на суб'єкта, прагненням максимально повно використовувати “живий людський” голос, а ще – створювати героїв. Журналіст прагне перетворити кожну бесіду з яскравим спортсменом, тренером, уболівальником, фахівцем не тільки в “навколо спортивну” розмову, а в психологічне дослідження, емоційну замальовку, що представляє нам образ людини, документальний нарис, який вживу описує важкий тернистий шлях до слави, багатостраждальну біографію спортивної особи. Тільки через труднощі здійснюється розвиток. Так реалізується виховна функція спортивних газет.

Практично завжди в щоденних газетах перше місце серед вживаних жанрів журналістики займають огляди. Так проаналізувавши більшість українських щоденних видань, помітна така тенденція, що саме футбольні огляди вітчизняного та європейських чемпіонатів становлять близько 75 % всіх матеріалів. Це й не дивно, адже футбол – найпопулярніша гра в нашій країні та за кордоном, а завдання преси направлене на прибутковість та задоволення інтересів читачів. Цікаві огляди в газеті “Команда”. На сторінках видання поряд з оглядом журналіста, у колонці під назвою “прес-тайм” подається інтерв'ю головних тренерів команд.

У пресі дуже часто трапляються і коментарі, в яких автори намагаються використати всі можливі журналістські прийоми: короткий лід з основною інформацією про подію, що відбулася. А далі вже йде суто авторська позиція,

підкріплена історичними, статистичними даними, порівняльна характеристика змагань тощо.

“Спорт–Експресс в Украине” полюбляє жанр короткої інформаційної замітки. Цей інформаційний жанр дає відповідь на три головні питання: що? де? коли? І не має на меті нічого більшого крім інформування.

Тижневики і журнали є абсолютно особливою групою видань, що різко відрізняються від щоденних газет набором типологічних ознак. Їхня аудиторія вторинна в порівнянні зі щоденними. Концепція і редакторський задум подібних видань мають іншу мету. Вони спираються на знання, що вже є у читачів, про результати події, яка вже відбулася.

Тому змінюється і їхня тематика. На сторінках журналів більше матеріалів про особисте життя людей спорту, показані приватні, навіть курйозні випадки життя. Відображення знаходять також “закадрові” події: всі, що відбулися за лаштунками спортивного змагання. Хоча читачі такої преси все одно чоловіки, та набагато більший відсоток представниць прекрасної статі купують саме тижневики і журнали в порівнянні зі щоденними виданнями. Підвищується рівень ілюстрованості видання, в багатьох з них на розворотах розміщуються великі кольорові постери, великий процентний об'єм фотографій і малюнків, оскільки люди хочуть, нарешті, не тільки прочитати, але і на власні очі побачити спортивних героїв.

Звичайно, не йде мова ні про яку оперативність. Тут це поняття дуже відносне. Тому використовуються інші механізми підтримки зацікавленості. Вже немає ставки на емоційний фон події, швидше відзначається схильність до аналітичної форми викладу матеріалів. У всіх публікаціях проявляються елементи розбору, роздумів, робляться серйозніші і глобальніші спроби узагальнення всієї події. Відповідно і сам журналіст працює в інших умовах – спокою і неквапливості. Через переважання коментарю над фактом змінюється система провідних жанрів. Тут такими виступають аналітична стаття, стаття-роздум, інтерв'ю, огляд, замальовка і публіцистична замітка.

Більшою мірою реалізуються не тільки аналітична, але і виховна функція, створюється можливість уникати від дійсності. А ось роль інформаційної і функції емоційної міни зводиться до нуля. Нарешті, у плані елементарних засобів виразності робиться наголос на художності і образності мови, краси і несподіваності, точність епітетів і метафор, часто вживаються багатоскладові, громіздкі синтаксичні конструкції.

У цілому, потрібно відмітити, що це властиво таким виданням, як, наприклад, “Мой спорт” тощо.

Але існує й інша група газет і журналів, яка направлена на висвітлення якогось одного виду спорту, і такі видання сублімують найбільш відповідні ознаки щоденних і щомісячних видань. До них відносяться: “Футбол”, “Футбол-ревью”, “Топ-футбол”, “Регбі”, “Хокей”, “Теніс”, “Баскетбол” та інші.

Всеукраїнські суспільно-політичні газети “День”, “Киевские ведомости”, “Сегодня”, “Факты”, “Комсомольская правда в Украине”, “Голос України”, “Молодь України”, “Робітнича газета”, “Дзеркало тижня”, “Газета по-українськи” найбільш регулярно висвітлюють спорт. Видання приділяють недостатньо уваги багатьом великим змаганням, обсяг інформування про спорт досить малий.

В останні роки в Україні стали з’являтися клубні журнали – видання футбольних команд Прем’єр-ліги. Серед таких найвідоміших видань можна відзначити: журнал ФК “Динамо” (Київ) – “Динамо”, ФК “Шахтар” (Донецьк) – “Мой Шахтер”, є свої видання у дніпропетровського “Дніпра”, сімферопольської “Таврії”, львівських “Карпат” та інших команд національного чемпіонату.

Взагалі клубні журнали це кольорові, дуже якісні поліграфічні видання, які не лише приємно погортати, а й почитати. Адже там кожен вболівальник, а це основний сегмент аудиторії, що купує журнал, може знайти не лише ексклюзивні матеріали, інтерв’ю з футболістами, прогнози та огляди.

Історичні екскурси, згадки, минулі тріумфи і невдачі, пам'ятні дати і ювілеї, а й фотографії своїх улюбленців, власні коментарі та думки, матеріали, які можуть задовольнити найвибагливішого фаната. Адже журналісти, що працюють над виданням можуть розповісти вболівальнику про все, що його цікавить про футбольну команду – про її багату історію та незабутніх героїв.

У таких виданнях часто розміщують постери гравців, а то й цілої футбольної команди; проводять різноманітні вікторини з обов'язковими призами на знання історії клубу. Є також сторінки з кросвордами, анекдотами зі спортивного життя.

6. Висвітлення спортивної інформації в газеті “Газета по-українськи”

Вважається, що всеукраїнські суспільно-політичні видання через об'єктивні причини, такі як брак газетної площі, нижча оперативність у порівнянні із суто спортивними виданнями, не можуть істотно впливати на формування громадської думки щодо популярності того або іншого виду спорту, пропагувати цінності спорту, практично не висвітлюють актуальні проблеми спорту. Проте у таких видань ширша аудиторія і той сегмент, читачів, які зазвичай не є прихильниками “чисто” спортивних видань, з похвилині розписаними звітами з чергової гонки Формули-1 можуть у стислому варіанті дізнатися все найцікавіше зі світу спорту зі спортивної рубрики улюбленої газети.

Для дослідження було обрано всеукраїнську щоденну газету “Газета по-українськи”. Видання україномовне, виходить з 2005 року, користується популярністю на Західній та Центральній Україні. Аналіз проводився на основі дослідження матеріалів цього видання за півроку – з вересня 2009 року по квітень 2010 року. Детально особливості висвітлення спортивної

інформації в газеті “Газета по-українськи” розглянуто на номерах, які вийшли у березні 2010 року. Дослідження було направлено на виявлення істотних з погляду спортивної інформації особливостей, таких як зміст, проблематика, жанрові співвідношення, способи подачі спортивної інформації, основні прийоми взаємодії з аудиторією і соціальними інститутами.

Тираж газети становить 477 780 екземплярів на тиждень, у тому числі у вівторок, середу та четвер – по 71 300, у п'ятницю – 263 880. Засновник і видавець газети – ТОВ “Видавнича група “Нова інформація”.

Газета “Газета по-українськи” виходить 4 рази на тиждень, розповсюджується по всій Україні. Пункти друку – Київ, Бровари, Вінниця.

Формат: А3, 22 смуги по п'ятницях, 12 смуг по вівторках, середах і четвергах, чорно-білий, обкладинка і центральний розворот – кольорові. Спорт займає одну шпальту. Найчастіше спортивна сторінка розміщується на центральному розвороті.

“Газета по-українськи” відома читачам своїм форматом (Додаток А). Насамперед, це обов'язвока вказівка віку, національності і професії людей, які згадуються у публікації. Дуже часто журналісти будують свої матеріали на цитатах. Такий прийом створює ефект присутності (стосується не тільки репортажів), а також підвищує ступінь довіри до інформації.

Ознаки спортивної рубрики “Газети по-українськи”.

1. Аудиторія – вся країна. Цим продиктовані вибір тем і концепція відбору інформації з новостійно-подієвого потоку. Щожо наповнення спортивної сторінки, то автори розглядаються тільки загальні теми: результати Прем'єр-ліги України та інших топ-чемпіонатів Європи, чемпіонати світу і Європи, найбільші турніри, змагання, кубки, участь національних збірних України з різних видів спорту у змаганнях всіх рівнів, тощо.

2. Об'єкт відображення – спортивне життя і його учасники у всіх проявах. Гумор, випадковості і закономірності, підготовка, тренувальний процес, змагання, враження і плани на майбутнє – все це знаходить відображення у спортивній рубриці видання..

3. Основні споживачі інформації – чоловіки.

4. Низька у порівнянні з “чисто” спортивними та іншими всеукраїнськими виданнями оперативність. Перший номер газети виходить тільки у вівторок, тоді як більшість видань вже вийшли у понеділок. Журналісти викручуються тим, що подають ексклюзивну інформацію, або висвітлюють спортивну подію під оригінальним кутом зору. Наприклад, футбольним матч, який вже всі встигли обговорити, коментує фахівець, подаються якісь цікавинки з навколофутбольних подій гри.

“Газета по-українськи” – видання інформаційного характеру. Спортивна рубрика в основному спеціалізується на висвітленні футболу. Причина – певна заангажованість українського суспільства на цьому виді спорту. Також в газеті приділяється значна увага таким видам спорту як бокс, хокей, легка атлетика, зимові види спорту, художня гімнастика.

“Газета по-українськи” має досить стійку внутрішню структуру кожного з номерів. У першу чергу газета публікує найбільш важливу і цікаву інформацію про престижні змагання, спортивні події, а також про вдалі виступи наших спортсменів на міжнародних змаганнях.

Часто матеріали з футболу стають центральними. Тут можна знайти лаконічний аналіз матчів за участю збірної України, українських клубів у змаганнях рівня чемпіонатів світу і Європи, Лізі чемпіонів та Лізі Європи. По вівторках традиційним вже став огляд чергового туру футбольного чемпіонату України. Журналісти, насамперед, акцентують увагу на лідерах Прем'єр-ліги, подають турнірну таблицю і рахунки всіх матчів туру без вказівок авторів голів та іншої статистичної інформації. Інколи журналісти використовують інфографіку. Це новий жанр західної преси, що виник на

межі інформаційних жанрів та ілюстрації. Він дозволяє передавати інформацію графічно: мовою малюнку, схеми, мапи.

Загалом, такий спосіб комунікації є водночас найсучаснішим і найдавнішим. Варто пригадати, яким було призначення перших доісторичних наскельних малюнків. Проте цей журналістський жанр по-справжньому почав розвиватися лише появою комп'ютерів, оснащених програмами для малювання.

Вперше інфографіка стала регулярно використовуватися щоденною американською газетою “USA Today” (видання нового покоління, засноване 1982 року). Велика кольорова мапа, за допомогою якої ця газета почала інформувати свого читача про прогноз погоди, потім з'явилася в мас-медіа цілого світу.

Інфографіка широкого застосовується газетами, журналами й інформаційними агенствами, коли потрібно передати інформацію про війну, президентські й парламентські вибори. Цей жанр дає найширший простір для творчості, але, як і всі журналістські жанри, він має відповідати певним загальним вимогам, тобто містити чітко подане основне повідомлення та зрозумілу текстівку, яка роз'яснює, як читати інфографіку.

“Газета по-українськи” маю свою електронну версію за адресою www.gazeta.ua. У розділі “Спорт” є голосування. Зазвичай на голосування ставлять одну з проблем, що є актуальною і хвилює читачів. Інколи газета використовує результати голосування і подає їх у вигляді діаграм.

Час від часу газета починає випускати смуги, присвячені значущій спортивній події. Частіше всього такі спецпальти, приурочені до проведення Олімпійських ігор, чемпіонатів світу і Європи.

У березні 2010 року вийшло 17 номерів “Газети по-українськи” (Додаток Д). За цей час видання надрукувало 56 публікацій на спортивну тематику. 30 з них присвячені футболу, 26 охоплюють інші види спорту, зокрема хокей, бокс, легку атлетику, зимові види спорту. У березні видання нічого не писало

про баскетбол, Формулу-1, велоперегони, плавання. Лише один номер за місяць, ювілейний тисячний, не містив публікацій на футбольну тематику. Як правило, без футболу не обходиться жоден з випусків видання.

13 березневих номерів із загальних 17 містили по три спортивні публікації, у трьох випусках було по 4 матеріали і в одному – два. У № 997 крім традиційної спортивної сторінки, у газеті вийшла спецпальта “Мирон Маркевич”, присвячена призначенню наставника харківського “Металіста” на посаду головного тренера національної збірної України з футболу.

Найбільшою популярністю в газеті користуються інформаційні жанри (Додаток Б), а саме огляди (25 %), інтерв'ю (31), репортажі (12) та інформаційні замітки (25 %). Рідше використовуються звіти (5 %) та авторські колонки (2 %). Журналісти видання люблять “схрещувати” жанри і дуже часто у репортажах і оглядах вставляють коментарі учасників події або фахівців.

Газетна площа під спорт становить 8500 знаків. Центральний матеріал займає приблизно 3300–3400 знаків. Майже завжди він супроводжується фотоілюстрацією. Якщо це інтерв'ю, то на світлині зображений герой матеріалу. Якщо репортаж чи огляд, то динамічний момент події – спортсмен під час стрибка чи святкування футбольною командою забитого гола.

Досить часто текстівкам до ілюстрацій не надається належного значення, їх складає в останню мить черговий по газеті, відповідальний секретар або будь-яка інша людина, вельми побіжно знайома зі Змістом матеріалу.

Більшість французьких газет та журналів вимагають, щоби текстівки до фотографій обов'язково склалися безпосередньо авторами текстів. Тоді вони є максимально точними й цікавими. Такого ж принципу дотримуються у “Газеті по-українськи”

Не варто забувати, що ілюстративний матеріал і текстівка належить до першого рівня прочитання тексту. Майже завжди читач помічає фото й

проглядає текстівку до нього перед тим, як читати матеріал. Отже, текстівку треба складати за всіма правилами написання основного повідомлення. Щоб було абсолютно зрозумілим, хто зображений на фото, що він робить, де це відбувається?

Текстівка може бути як інформаційною, так і мотивуючою. Але, якщо принцип написання текстівки інформаційного характеру є зрозумілим, то мотивуючою текстівкою треба бути максимально обережним. Бо треба, щоб, принаймні, тема основного тексту була очевидною.

Текстівки пишуться не тільки до фотоілюстрацій, але до різноманітних графіків, карт та схем. Ці текстівки можуть бути тільки інформативними. Проте їхній обсяг може досягати кількох абзаців. Стиль викладу має бути таким, щоби читач, навіть обминувши увагою текст, зрозумів сутність графічного зображення. Тому така текстівка, поза сумнівами, може повторювати елементи інформації, що викладаються в матеріалі.

Навіть дуже промовиста фотоілюстрація вражає читача ще сильніше, коли вона супроводжується цікавою текстівкою. Банальну фотоілюстрацію можна витягти вправною текстівкою.

Текстівки можна уникнути тільки у тих випадках, якщо фотоілюстрація розміщується безпосередньо поряд із заголовком, а також прив'язується до нього графічно і за змістом.

Фотографій може бути і дві. Головне вдало розмістити їх на сторінці. У центральних матеріалах майже завжди присутні “виноси” – “найсмачніші” цитати або авторське речення, яке графічно виділене на шпальті окремо від основного тексту червоними горизонтальними лініями.

Також тексти інколи супроводжуються підверстками. Це розміщені поза журналістським текстом і синтаксично незалежні від нього маленькі матеріали, проте пов'язані з основним матеріалом за темою. Це ніби своєрідне розгорнуте доповнення. Підверсткою може бути:

- портретна замальовка про особу, цитовану в тексті;

- хронографія, логічно пов'язана з подіями основного тексту;
- документальні відомості;
- погляд на подію інших, ніж подано в основному тексті, але причетних до ситуації осіб чи політичних сил;
- коротке інтерв'ю на дотичну тему;
- міні-репортаж.

Підверстка є завжди незалежною від основного тексту, по суті це маленька допоміжна публікація. Вона завжди має заголовок і може бути зрозумілою і без прочитання “великого” тексту (Додаток Е).

Більшу увагу “Газети по-українськи” фіксує на українському спорті, результатах і досягненнях вітчизняних команд, збірних і спортсменів. Зазвичай один матеріал з трьох висвітлює міжнародний спорт – огляд топ-чемпіонатів Європи, Ліги Європи, Ліги Чемпіонів, світові рекорди, інформація про легенд спорту.

Журналісти видання окрім інформування читачів, порушують у своїх матеріалах теми суддівства, допінгу, травматизму, матеріально-технічного і кадрового забезпечення підготовки спортсменів та морально-етичних проблем. У березневих номерах “Газети по-українськи” дві останні проблеми розкривалися частіше за інші. З 19 публікацій 8 та 6 були присвячені матеріально-технічному і кадровому забезпеченню підготовки спортсменів та морально-етичним проблемам відповідно (Додаток В).

Траплялися випадки, коли завдяки публікаціям у пресі, зокрема і в “Газеті по-українськи” вдавалося вирішувати певні проблеми. Так, цього року трансляції зимової Олімпіади на Першому національному каналі могло і не бути, якби журналісти не підняли це питання і уряд у терміновому порядку виділив кошти на картинку з Ванкувера.

7. Проблеми “Газети по-українськи” та українських ЗМІ в контексті підготовки до Євро–2012 та можливі шляхи їх вирішення

“Одна трансляція з Олімпіади у Ванкувері на Першому національному пройшла без звуку. Це була найкраща трансляція за весь період змагань”, – такі слова чув президент Національного олімпійського комітету Сергій Бубка від свого знайомого. Про це легендарний стрибун з жердиною заявив на прес-конференції присвяченій підсумкам Олімпіади. Не хочеться, щоб про Євро–2012 говорили те саме.

Останнім часом українська спортивна журналістика, яка за часів незалежності України пройшла процес універсалізації помітно здала свої позиції.

Адже тенденції розвитку вітчизняної спортивної журналістики зовсім не втішні. Вона стала “менш освіченою”, а її матеріали втратили якість та об'єктивність. Як наголошують самі спортивні журналісти, такій проблемі, коли “будь-хто може писати про що хоче, і як хоче, а головне, що йому за це нічого не буде” найбільше потурає Інтернет, який в нашій країні є абсолютно безконтрольним засобом масової інформації. Погано, що Інтернет не редагований. Навіть на авторитетних сайтах бачимо багато граматичних, а також фактологічних помилок. Нині зберігається тенденція, за якої всесвітнє павутиння витісняє пресу. Наразі з Інтернетом може сперечатися лише телебачення, однак, з часом, витіснять і його. Попри те, що в цілому “всесвітня мережа” – ненадійний та неякісний ЗМІ, за оперативністю Інтернет значно випереджає своїх конкурентів. Перевага Інтернету і в тому, що через цей засіб масової комунікації аудиторія здійснює зворотній зв'язок, висловлюючи свої зауваження або захоплення щодо події та форми подачі інформації про неї.

Однією із проблем сучасної спортивної журналістики є те, що вона перекладена з плечей приватних підприємців на плечі меценатів. Нині існує думка, що вкладати кошти у розвиток спортивної журналістики і, зокрема, в її періодичні видання, ніхто не хоче, оскільки всі інвестори зацікавлені лише

в отриманні прибутків. Коли рекламний ринок направлений на спорт, а спортивне видання має власну рекламну службу та відділ реалізації тиражів – лише тоді можна сподіватися, що це видання розвиватиметься. Редакції спортивних ЗМІ хочуть, аби їхні матеріали об'ємно реалізовувалися, а самі видання отримували гарні прибутки від реклами, тому й змушені підлаштовуватися під, часом, сумнівні смаки свого читача. Сучасна спортивна журналістика потурає своїй аудиторії. Замість того, щоби виховувати свого читача, глядача, слухача, журналісти працюють над реалізацією його примх. Чинником, який все ж може змінити ситуацію – молоде покоління журналістів. За молоддю майбутнє, однак для того, щоб їхнє майбутнє було світлим, спортивним журналістам-початківцям потрібно працювати над своєю загальною ерудицією, вчити комп'ютер та іноземні мови. Щоб стати справжньою “акулою пера” у спортивній журналістиці, молодому журналісту потрібні оригінальні ідеї, особливий підхід, індивідуальне бачення світу, а також постійна робота над удосконаленням усіх цих складових. У друкованих ЗМІ зруйнована обопільність, коли преса формує інтереси читачів, а читацькі інтереси формують завдання преси. Найбільш яскраво це виявляється під час вибору для публікацій інформації про різні види спорту, а також в недостатньому висвітленні підготовки і виступів українських спортсменів на великих міжнародних змаганнях.

Основні напрями удосконалення висвітлення спорту в пресі України – це підвищення якості спортивної інформації, рівня професійної підготовки спортивних журналістів; а також розвиток зв'язків між спортивними редакціями і читацькою аудиторією.

Наразі українська спортивна журналістика повинна підвищити якість та об'єктивність подачі інформації до чемпіонату Європи з футболу 2012 року, а головне гідно відпрацювати під час Євро–2012. Адже вітчизняні ЗМІ не змогли протистояти польським ЗМІ, які на сторінках своєї преси вели інформаційну війну (інформаційна війна – дії, початі для досягнення

інформаційної переваги шляхом завдання шкоди інформації, процесам, що базуються на інформації і інформаційних системах супротивника при одночасному захисті власної інформації, процесів, що базуються на інформації і інформаційних системах. Основні методи інформаційної війни – бокування або спотворення інформаційних потоків та процесів прийняття рішень супротивника) висвітлюючи погану підготовку до чемпіонату української сторони.

Маніпулювання інформацією у польській та українській пресі припинилося лише тоді, коли виконавчий комітет УЄФА остаточно затвердив чотири Українські міста які в 2012 році будуть приймати матчі Євро-2012. Цими містами стали – Київ, Донецьк, Харків і Львів. В свою чергу в Польщі чемпіонат пройде теж у чотирьох міста – Варшаві, Гданську, Познані й Вроцлаві.

Дуже гостро журналісти-практики ставлять проблему грамотності та кваліфікованості спортивних журналістів. Сьогодні постійно зростають вимоги до якості інформації, публікованої в спортивній пресі. Основними чинниками їх підвищення повинні стати:

- об'єм, правдивість, аргументованість та актуальність матеріалів;
- послідовність, цілеспрямованість інформації, систематичність і диференційованість її адресної направленості;
- здатність журналістів аналітично розкрити суть факту, події, явища;
- глибока і компетентна постановка проблем, конструктивні пропозиції по їх розв'язанню;
- регулярний вихід на сторінки критичних та полемічних матеріалів;
- чіткість викладення матеріалів.

Здійснення цих вимог до спортивної інформації дозволяє, по-перше, ефективно представляти наочно-тематичну спрямованість спортивних видань і розділів, а по-друге, долати ряд негативних якостей комунікації з аудиторією.

Спортивна преса – це не тільки інформатор, що повідомляє про результати спортивних змагань, але і природний центр формування, корекції, перевірки в реальних умовах нових підходів в спорті. Природно вона повинна при цьому діяти на основі іманентно властивих їй способів функціонування, тобто інформаційним шляхом.

Читачі віддають перевагу тим матеріалам, при підготовці яких враховується єдність інформаційного і аналітичного, їх розумне співвідношення.

Спортивну тему можна подати у буд-якому вигляді. Завдання журналістів ширше використовувати жанрову різноманітність матеріалів і тим самим обов'язково добитися, щоб читач не втратив інтерес до обговорюваної проблеми.

Використання різноманітних жанрів, особливо професійно виконаних репортажів, інтерв'ю, аналітичні статі дозволило б більшою мірою створити “ефект присутності”, а значить привернути увагу читацької аудиторії до тієї або іншої спортивної події.

Дуже важливо розуміти, що суть спортивної журналістики – це спортивна інформація, тому жодна заслуговуючи уваги новина не повинна пройти повз газетну сторінку. Для цього інформаційним блокам повинно бути відведене помітне місце в спортивних газетах. Текст повідомлення повинен бути розбавлений оперативними фотографіями, міні-коментарями, з виділенням найважливіших, “гарячих” новин, з короткими, у 10–15 рядків, інтерв'ю.

Спорт завжди вимагає чесного і об'єктивного репортажу. І при висвітленні різних спортивних подій особливо важливо для журналіста не ставати на бік якоїсь команди або спортсмена, а об'єктивно розказувати, що відбулося.

Що стосується перемог українських спортсменів на міжнародній арені, то вони повинні широко висвітлювати у пресі. Це пов'язано перш за все з

тим, що українському народу, який сьогодні переживає нелегкий період, особливо необхідні позитивні емоції, емоційний підйом. А спорт якраз і є тією сферою, яка набула величезного значення – і як чинник об'єднання нації у середині країни, і як чинник підвищення національного престижу за рубежем. Тим більше, що спорт – це та область діяльності, яка найбільш гідно представляє Україну на міжнародній арені.

Преса і спорт – це потужні засоби дії на думки підростаючого покоління, тому орієнтація преси на формування одностороннього інтересу до спорту, використанню лише його інформаційного простору, відсутність в публікаціях розкриття його реальних цінностей, поза сумнівом, знижує ефективність матеріалів на спортивну тематику.

Специфіка роботи спортивного журналіста вимагає поєднання універсальності і спеціалізації.

З погляду фахівців в області олімпійського і професійного спорту журналісти, які висвітлюють спорт повинні володіти цілим рядом знань і умінь. Їм необхідно знати специфіку спорту, вміти аналізувати особливості розвитку різних видів спорту, усвідомити суперечності в спорті, побачити, якщо це необхідно, шляхи оновлення і вдосконалення. Спортивний журналіст повинен мати уявлення про всі види спорту для розширення професійного кругозору. Проте велику користь принесе все ж таки вузька спеціалізація з якісним освоєнням тонкості і специфіки певного виду спорту. Спортивний журналіст повинен знати свою цільову аудиторію. Вони повинні протистояти тому, що спорт сьогодні на сторінках української преси та телебаченні асоціюється в основному з футболом, і найбільш повна інформація на сторінках газет і телевізійних каналах публікується і розповідається саме по цьому виду спорту, надавати достатню увагу і іншим видам спорту, сприяючи їх подальшому розвитку.

Представники ЗМІ, що спеціалізуються на спортивній тематиці, повинні засуджувати насильство в спорті, пропагувати строге дотримання правил.

Спортивні журналісти зобов'язані не просто повідомляти про бійки і навіть вбивства, які мають місце під час проведення змагань, вони повинні прагнути виправляти існуючу ситуацію, привертати для вирішення цієї проблеми представників федерацій, клубів, які іноді занадто поблажливі до подібних ситуацій.

Матеріали, які викликають інтерес – слідство не тільки літературної обдарованості авторів, це і результат постійної співпраці з тренерами, спортсменами, завдяки якій можливе більш ретельне вивчення, наприклад, тренувального процесу, причин перемоги або поразки. Тому ще однією неодмінною умовою якісної роботи спортивного журналіста повинна бути максимальна комунікабельність, уміння взяти цікаве і змістовне інтерв'ю.

Спортивному журналісту, працюючому у пресі, на відміну від тележурналіста доводиться описувати, коментувати, аналізувати події і факти, але що особливо важливо – все це він повинен зробити максимально оперативно. Втрачена гострота основи спортивного репортажу події у пресі повинна відшкодовуватися осмисленням подій, компетентним коментарем, вмінням журналіста залучати читачів до атмосфери спортивних змагань.

Ще одна особливість – робота із статистикою. Спортивний журналіст видає безліч цифр, як ніхто інший в журналістиці. Це і дані протоколів матчів, і власні підрахунки з різних параметрів гри, і всілякі таблиці й графіки. Жоден оперативний матеріал в серйозній спортивній пресі не обходиться без статистичної підбірки.

Споживачам спортивної інформації важливий і результат на табло, і те, як зіграли або виступили ті або інші спортсмени, а також які їх позиції або позиції країни, яку вони представляють, в перспективі підсумків всього змагання, яке може продовжуватися, як місяць, так і близько року, залежно від специфіки самого турніру.

Спортивному журналістові, щоб проаналізувати ситуацію в конкретному матчі або змаганні, підтвердити свої думки фактами,

доводиться оперувати цифрами. Наприклад, у футболі ведеться не тільки підрахунок голів, але і фіксується кількість фолів, жовтих і червоних карток у команд, число офсайдів, поданих кутових, нанесених ударів убік або ствір воріт, кількість попадань в штангу і поперечину, фіксується відсоток і час володіння м'ячем суперників, число замінів, кількість хвилин проведених тим чи іншим футболістом на полі і вся його особиста статистика. Всі ці цифри сьогодні служать помітною підмогою в оцінці поєдинку і гри конкретних виконавців на футбольному полі. Газети, інтернет-сайти і телеканали візуально знайомлять читачів і глядачів з повними або зі стислими протокольними даними змагань і з різними таблицями, радіожурналісти використовують цифри в розмовному коментарі.

Майбутнє за тими спортивними журналістами, які допомагають в своїх публікаціях побачити те, що упустили і не змогли розглянути, не будучи фахівцями в тому або іншому виді спорту читачі, що стежили за змаганням по ТБ.

Кожний спортивний журналіст повинен пам'ятати, що читачам потрібні подробиці, думки, роздуми. Щоб задовольнити такий інтерес, журналіст зобов'язаний знайти нестандартне "прочитання" змагань, витягнути із змагання, з його підсумкових цифр той сенс, який не лежить на поверхні, його не відразу видно. Тому і цікаві матеріали тих авторів, які проявляють своє бачення подій.

Спортивна громадськість і звичайний читач повинні бути впевнені в тому, що журналіст прагне бути об'єктивним і здатний відобразити будь-які спроби тиску на нього. Така незалежність є одним способом завоювати авторитет в очах спортсменів і публіки. Крім того, спортивні журналісти завжди повинні проявляти пошану до незалежності спортсменів і спортивних організацій, їх прерогатив і філософських принципів. Головним у висвітленні спорту повинні бути інтереси спорту і принципи чесної боротьби.

Особливої уваги заслуговує висвітлення життя відомих спортсменів. Журналісти зобов'язані думати про сенсаційність свого повідомлення, а про його достовірність. Неприпустимо інтерпретувати події на основі зовнішніх виявів, неперевірених фактів або особистого відношення до спортсмена. Журналісти повинні поважати права тих, про кого вони пишуть, на власну інтерпретацію подій.

Нерідко спортсмени виявляються беззахисними перед представниками засобів масової інформації, які безпосередньо втручаються в їх особисте життя. На жаль, доводиться констатувати, що скандали в спорті привертають увагу журналістів значно більше, ніж високі результати, найцікавіші моменти спортивної боротьби і спортивної підготовки. Страждають спортсмени і тому, що їх майстерність і тонкість підготовки не піддаються серйозному аналізу, а підміняються скучними репортажами з поверхневим викладом подій, переліком безлічі малозначимих фактів і цифр. Одна з причин цього – явно недостатня кваліфікація багатьох журналістів, що не дозволяє професійно аналізувати тонкість сучасного спорту. Проблема професіоналізму спортивних журналістів існує вже давно, але вона до цього дня перебуває в статусі незадовільної. Це привело до того, що в Україні порівняно невелике коло професійно підготовлених спортивних журналістів, оскільки у вищих навчальних закладах країни немає спеціальних відділень по підготовці фахівців цього профілю, в учбових програмах факультетів журналістики відсутні питання фізичної культури і спорту. Спортивна журналістика вимагає не просто певного універсалізму, а поглибленої спеціалізації, доброго знання різних видів спорту, їх специфіки, актуальних проблем, спортивної термінології. Тому той об'єм знань, які одержують майбутні представники мас-медіа на факультетах журналістики, не є достатнім для ефективною діяльності.

Найоптимальніший шлях вирішення даної проблеми в Україні – це створення кафедр спортивної журналістики при вищих навчальних закладах

фізичного виховання і спорту, де буде здійснюватися підготовка фахівців, які володіють різносторонніми знаннями про різні напрями спорту та зможуть знайомити читачів і телеглядачів з історією олімпійського руху, суперечностями і складностями спорту, проблемами організаційного, матеріально-технічного, медично-біологічного характеру. Спортивний журналіст-професіонал повинен керуватися не лише економічною зацікавленістю, але і професійними, гуманістичними, морально-етичними принципами.

Проблеми і суперечності в роботі спортивних журналістів є підставою для розробки для них спеціального кодексу честі. Передбачається укласти угоду між спортивними журналістами і спортивними організаціями, згідно якої жоден журналіст не має права висвітлювати спортивні змагання, не взявши на себе зобов'язань по виконанню цього кодексу.

Основою цього кодексу повинні стати компетентність, вірність істині, правильна інтерпретація подій, достовірність і об'єктивність, пошана прав учасників, в першу чергу спортсменів, бути вислуханими, відповідальність і зваженість при відборі тем і видів спорту.

Як відомо, кожний журналіст має свою власну точку зору, концепцію побудови матеріалів, але основним професійним заповітом етичного кодексу для спортивних журналістів повинне стати зобов'язання бути точним і правдивим в оцінці спортивних подій.

Невідповідність розміру газетної площі значенню тієї чи іншої спортивної події також є істотним недоліком роботи преси у висвітленні спорту. Особливо ця проблема є болючою для газет, де спорту відведена одна шпальта. До Євро-2012 "Газета по-українськи" планує розширити штат працівників, насамперед за рахунок позаштатних кореспондентів, збільшити кількість спортивних шпальт, або висвітлювати чемпіонат Європи в окремій кольоровій вкладці.

Спорт ніколи не був, не є і не буде лише результатом. Він став релігією, культом, бізнесом, набув політичного, культурного та національного відтінків. Спорт як соціокультурне явище і соціальний інститут є мікромоделлю соціальної системи, економіки і культури країни, тому відношення до спорту, його образи, сформовані у тому числі і в засобах масової інформації, знаходяться в прямій залежності від ідеологічних і соціокультурних конструкцій, впроваджуваних ЗМІ в масову свідомість за допомогою певних репрезентацій.

Легендарний стрибун з жердиною, Герой України, президент Національного олімпійського комітету Сергій Бубка якось сказав, що Україна, на щастя, народжує дуже талановитих спортсменів, які потім прославляють її на весь світ. Роль спортивної преси полягає в тому, щоб належно оцінити їхні перемоги і донести це до читачів.

Дослідження показують, що 75 % споживачів спортивної інформації – люди чоловічої статі. Проте потрібно відзначити як безперечно заслугу журналістики залучення до спорту жіночої аудиторії, відсоток якої постійно збільшується. Причому, переважна більшість жіночої аудиторії припадає на віковий ценз між 15 і 35 роками.

На підставі вищевикладеного матеріалу можна з упевненістю сказати, що поняття “спортивна інформація” можна трактувати як нові знання, які отримує споживач (суб’єкт) у результаті сприйняття і переробки певних відомостей про спортивну подію.

Спортивна лексика запозичується найчастіше з тієї мови, де започатковано той чи інший вид спорту. Запозичення зумовлюється як лінгвістичними, так і позалінгвістичними причинами. В українському спортивному називанні фіксуємо, наприклад, запозичення з англійської, німецької, французької мов. Останнім часом з’являється значна кількість азійських назв-термінів.

Якщо говорити про роль інформаційних жанрів у спортивній інформації, то вони покликані “відображати реальні факти” незалежно від тимчасового фактора. Необхідно відзначити, що тут не виключено подачу легкої оцінки спортивної події.

Визначаючи в цілому значення аналітичних жанрів в спортивній журналістиці, можна зробити висновок про те, що їх функції полягають не тільки в коментуванні події, поетапному розгляді причинно-наслідкових відносин, але і в розкритті їх змісту, в оцінюванні, у формуванні висновків і прогнозів можливих варіантів розвитку ситуації в світі спорту.

Якщо говорити про художньо-публіцистичні жанри в спортивній журналістиці, то вони на сьогоднішній день, використовується, на жаль, вкрай рідко, і не користуються такою популярністю як інформаційні і аналітичні.

Вважається, що всеукраїнські суспільно-політичні видання такі як “Газета по-українськи” через об’єктивні причини, такі як брак газетної площі, низьку оперативність у порівнянні із суто спортивними виданнями, не можуть істотно впливати на формування громадської думки щодо популярності того або іншого виду спорту, пропагувати цінності спорту, практично не висвітлюють актуальні проблеми спорту. Проте у таких видань ширша аудиторія і той сегмент, читачів, які зазвичай не є прихильниками “чисто” спортивних видань, можуть у стислому варіанті дізнатися все найцікавіше зі світу спорту зі спортивної рубрики улюбленої газети.

Висвітлення спортивної інформації у “Газеті по-українськи” має такі особливості: низька оперативність, стислий і лаконічний виклад матеріалу, незвичний кут подачі і оформлення. В основному видання спеціалізується на висвітленні футболу. Причина – певна заангажованість українського суспільства на цьому виді спорту.

Основними напрямками удосконалення висвітлення спорту в “Газеті по-українськи” та пресі України є підвищення якості спортивної інформації,

рівня професійної підготовки спортивних журналістів; а також розвитку зв'язків між спортивними редакціями і читацькою аудиторією.

Це неможливе без удосконалення професійної підготовленості спортивних журналістів, їхнього вміння аналізувати, виявляти і враховувати актуальні проблеми, знати історію, термінологію, правила, особливості підготовки і змагальної діяльності з різних видів спорту, дотримуватися професійної етики. Поява фахівців, що володіють такими професійними якостями, дозволить зробити висвітлення спортивних змагань більш об'єктивними й ефективними для пропаганди цінностей спорту, олімпізму, підвищення національного престижу України.

Дослідженням встановлено, що українська спортивна журналістика повинна підвищити якість та об'єктивність подачі інформації до чемпіонату Європи з футболу 2012 року, а головне гідно відпрацювати під час Євро-2012. Адже вітчизняні ЗМІ не змогли протистояти польським ЗМІ, які на сторінках своєї преси вели практично інформаційну війну висвітлюючи – погану підготовку до чемпіонату української сторони.

Будь-яка журналістська діяльність немислима без кінцевої мети, поставленої перед нею. Спортивна преса покликана знімати стресові ситуації і направляти емоційну енергію на переживання, пов'язані із спортом. Для цього підтримується і розвивається інтерес до спорту і навколишнього життя в цілому, попутно запроваджується в життя процес виховання гармонійно розвиненої особи. Щоб досягти виконання завдання постійної підтримки інтересу до спорту, преса використовує всілякі методики, які приводить до наступних результатів. Здійснюючи інформаційну, аналітичну і публіцистичну, виховну функції, а також функцію емоційної розрядки, журналістика використовує все багатство лексичних, синтаксичних і концептуальних прийомів. Сьогодні преса є соціальним інститутом, який постійно розвивається і має хороші перспективи в найближчому майбутньому для розвитку не тільки себе, але і такої сфери, як спорт.

Спорт істотно впливає на інші сторони життя людей – їх трудову діяльність, суспільні відносини, сферу споживання, дозвілля, освіти і т.д.

І велика заслуга в успішному розкручуванні даного проекту належить саме спортивним журналістам, які своїми публікаціями, аудіо– і відеоматеріалами привернули увагу аудиторії, зробивши її не просто пасивним уболівальником, але і спонукавши спробувати свої сили в різних видах спорту.

У сучасній ситуації “інформаційної епохи” інститут ЗМІ виступає одним з суб'єктів організації життєвого простору людини, зокрема, його ціннісної структури. У різні періоди розвитку суспільства тексти масової інформації створюють різні дискусії, що відображають соціальні і культурні знання, цінності, ідентичності, соціальні і політичні дії, процеси розвитку матеріального світу. Повною мірою це відноситься і до феномена спорту. У цьому сенсі, надзвичайно важливо виявити механізм конструювання образу спорту в масовій свідомості засобами масової інформації, взаємозв'язок в ньому традиційної гуманістичної концепції спорту і сучасних тенденцій його розвитку, що привносять, на додаток до останньої явно антигуманістичні сенси. Виявлення образів спорту, формованих ЗМІ, аналіз конструйованою ними спортивній реальності, її інтерпретацій є актуальним як перший, необхідний етап у пошуках шляхів корекції даного образу в масовій свідомості, підвищення соціокультурної значущості спорту, його соціального статусу в суспільстві.

Додаток А

Редакція “Газети по-українськи” висуває до спортивних журналістів такі вимоги щодо оформлення тексту:

- 1) заголовок – максимум 5 слів,
- 2) підзаголовок – просте речення; рідко – складне;

3) вріз – не більше 3–4 речень; Чим менше, тим краще;

4) текст:

а) матеріал розбивати на кілька “главок”, які не відбивати заголовками, а лише позначати напівжирним перший абзац; його слід робити якнайменшим;

б) не допускати розлогих вступів, починати з головного та найцікавішого;

в) уникати нагромадження цифр та другорядної інформації; усе, що може бути подано не словами, а фото, малюнком, інфографікою, таблицею, – подається так;

г) якщо особа згадується в матеріалі вперше, вказуємо цифрами її вік, й разом із ім'ям і прізвищем виділяємо напівжирним, наприклад: 33-річний Андрій Шевченко, або Андрій Шевченко, 33 роки, каже...;

д) не вказувати вік та не виділяти прізвища осіб, які не є головними героями або важливими коментаторами;

ж) при оформленні прямої мови перевагу надавати конструкціям такого типу:

– «Після матчу з греками я не міг вимовити й слова», – каже капітан збірної України Андрій Шевченко, 33 роки. – «Не хотів, щоб журналісти бачили мене у такому стані»;

з) лапки використовувати, якщо твердження не належить конкретній особі, наприклад: «На трибунах футболістам донецького “Шахтаря” кричали: “Кротама место в земле”».

5. Прізвища авторів – тексту та фото – набирати приписними літерами в називному відмінку.

6. Тексти доверсток подавати без рубрики, із заголовком – як окремі замітки, наприклад:

Ціни фан-шопу “Динамо”,

Футболка – 420 грн,

Шарфик – 120 грн.

7. У центральних матеріалах наприкінці основного тексту та доверсток автор обов'язково подає “виноси” – “найсмачніші” цитати або авторське речення, яке буде графічно виділене на шпальті окремо від основного тексту.

Наприклад:

Виноси: «400 грн вартував абонемент на відвідування всіх поєдинків чемпіонату».

8. Ремарки автора чи редакції оформлювати так: «Лілія Подкопаєва (олімпійська чемпіонка зі спортивної гімнастики. – “ГПУ”) жартує, що...».

9. Не виділяти абзаци за допомогою пробілів і табуляції.

До стилістики тексту висуваються наступні вимоги:

1) писати лаконічно, надавати перевагу простим реченням;

2) мова має бути простою та зрозумілою; уникати:

– надлишкової метафоричності;

– зарозумілої лексики;

– “шароварно-барвінкової” лексики, н-д: “команда з берегів Дніпра”;

– зменшувально-пестливої лексики, н-д: чолов'яга, старенька, дітлахи...

– штампів, наприклад: “смарагдові поля”, “головний олімпієць країни”, “низка заходів, спрямованих на” тощо;

– вживання слів іншомовного походження;

– складених форм ступенів порівняння прикметників.

3. Назви установ та посад передавати якомога меншою кількістю слів, лише при першій згадці чиновника посаду вказуємо більш-менш детально (але не в заголовку чи врізі), наприклад, замість довгого “заступник начальника департаменту ціноутворення Головного управління транспорту Петро Брага” пишемо “Петро Брага з управління транспорту”;

4. Якщо інформація не ексклюзивна, посилатися на джерело не слід, напр.: замість “заступник начальника департаменту ціноутворення Головного

управління транспорту Петро Брага вважає, що все буде добре” досить написати “у мерії вважають, що все буде добре”.

5. По-батькові вживати лише тоді, коли це стилістично виправдано.

6. Слова “пан”, “пані” допускаються при звертаннях (але тільки в поєднанні з іменем), ув інших мовних ситуаціях намагаємося мінімалізувати їх вживання; форми “пан / і + прізвище” уникати.

7. Допускаються форми “журналістка”, “кореспондентка” і т. ін.

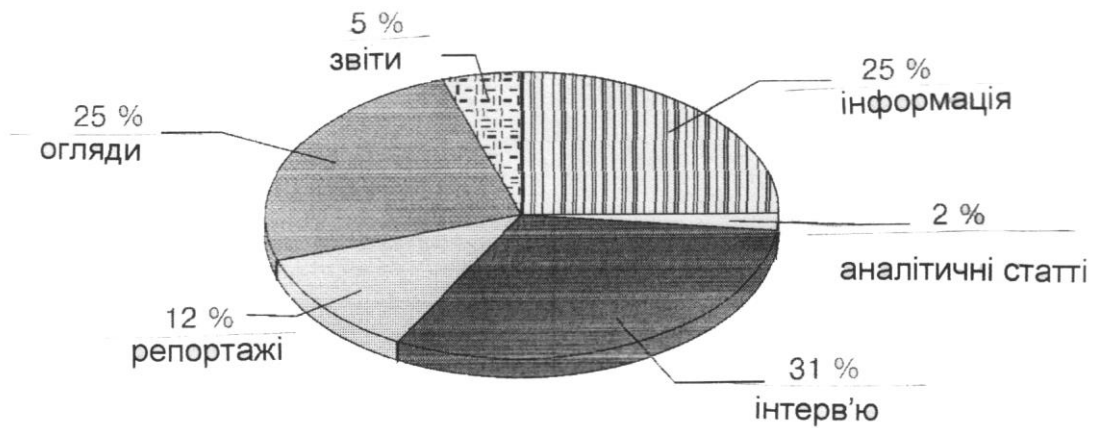
8. Не зловживати тире й знаком оклику.

Цитати офіційних осіб редагуються мінімально. Назви пісень, фільмів слід перекладати українською, віршовані цитати російською лишати мовою оригіналу. Назви найвищих державних посад України та інших держав пишуться з великої літери, якщо йдеться про офіційні, протокольні події, в іншому разі – з малої. Назви партій: перше слово з великої літери, решта – з малої. Назви телеканалів, окрім абревіатур, беремо в лапки. Назви станцій метро не беремо в лапки. Правила скорочення. Якщо пишемо першу частину слова до приголосної, ставимо в кінці скорочення крапку, якщо для скорочення використовуються кілька перших приголосних слова, крапку не ставимо, н-д: коп., дол., але грн, млн, млрд. Бажано не вживати цих скорочень у прямій мові.

Числівники до десяти вказувати в літерному виразі. Решта – у цифровому. Століття позначаються римськими цифрами, дати та інше – арабськими. Назви іноземних фірм, газет тощо беремо в лапки і транслітеруємо максимально наближено до звучання на мові оригіналу. Назви кирилицею (наприклад, російські) не транслітеруються.

Додаток Б

Рис. 1. Жанрова структура газети “Газета по-українськи”



Додаток В

Таблиця 1. Кількість спортивних матеріалів в газеті “Газета по-українськи”, які висвітлюють актуальні проблеми

Актуальні проблеми	Кількість матеріалів
Суддівство	1
Допінг	1
Травматизм	3
Матеріально-технічне і кадрове забезпечення підготовки спортсменів	8
Морально-етичні проблеми	6

Додаток Г

Таблиця 2. Кількість спортивних матеріалів в газеті “Газета по-українськи”
за видами спорту

Вид спорту	Кількість матеріалів
Футбол	30
Хокей	3
Легка атлетика	4
Бокс, єдиноборства	5
Інше (баскетбол, художня і спортивна гімнастика, фехтування, плавання, автоперегони, зимові види спорту)	10
Спецшпальта	1(4 публікації)

Додаток Д

Заголовки спортивних публікацій “Газети по-українськи” за березень 2010 року.

№ 987 Україна не здобула жодної медалі на Олімпійських іграх

Брідж не потиснув руки Террі

”Не розумію, що ці гравці роблять у вищій лізі”

№ 988 Українські клуби на сьомому місці

Газзаєв наполіг на придбанні четвертого бразильця

Рональдо закінчить грати через півтора року

№ 989 "Рашидов домовився з Щербицьким, і до "Динамо" мене не відпустили"

Понікаровський гратиме з Федотенком за володарів Кубка Стенлі

Престиж урятують інваліди

№ 990 Бубка назвав Україну незимовою країною

"Оболонь" вимагає за Максимова 300 тисяч доларів

№ 991 Уболівальники "Динамо" вимагають відставки Газзаєва

Руні має проблеми з коліном

"Шахтар" обіграв "Металург" у донецькому "дербі"

№ 992 Олена Ісінбаєва збирається побити рекорд Сергія Бубки

Більшість друголігових команд має стати аматорськими

"Воронін зможе замінити Кержакова"

№ 993 "Манчестер Юнайтед" принизив "Мілан"

"Найбільше подобаються чемпіонати Іспанії та Англії"

Чому Україна залишилася без медалей

№ 994 Добринська здобула "срібло" чемпіонату світу

Заміни допомогли "Шахтареві" перемогти "Металіст"

Ворота "Челсі" захищатиме третій голкіпер

"Інтер" хоче купити Кака

№ 995 Максим Шацьких забив перший гол за "Арсенал"

Касьянова підвели стрибки із жердиною

"Штутгарт" здатний протистояти "Барселоні"

Зідан стане телекоментатором

№ 996 "Дніпро" хоче запросити Божовича

"Моя кар'єра може закінчитися в будь-який момент" - Віталій Кличко

У легкій атлетиці треба робити ставку на окремі види

№ 997 "Риби Мирон не їсть. Любить тільки хека"

"Якби ви знайшли мені такий ремінь, я був би радий"

Ярославський керувався інтуїцією

- Збірна гратиме у короткий та середній пас
 Володимир Кличко вийде на ринг уперше за дев'ять місяців
 "Інтер" пройшов "Челсі"
 "Протасов не зможе стати тренером рівня Сьоміна чи Газзаєва"
- № 998 Бій Володимира Кличка дивилися у сільському кафе 30 земляків
 "Шахтар" став лідером чемпіонату
 Подіяла накачка тренера
- № 999 Ганна Безсонова завершила кар'єру
 Віта Семеренко стала другою в етапі Кубка світу
 УЄФА довічно дискваліфікувала українського арбітра
 Перес націлився на купівлю Руні
- № 1000 "Гвинтівка зламала мене"
 На Параолімпійських іграх Україна посіла четверте місце
 "Нафтогаз" і граматики
- № 1001 "У "Динамо" серйозні внутрішні протиріччя"
 Коломойський заявить свій клуб до Континентальної хокейної ліги
 Кличко нокаутував Чемберса і чекає на Поветкіна
- № 1002 "Динамо" перемогло "Металіст"
 Україна програла Словенії та залишилася в другому дивізіоні
 "Баварія" переживає спад
- № 1003 Тренерів призначатиме Бондарук
 Фабрегас може не зіграти з "Барселоною"
 Газзаєву потрібен плеймейкер

Додаток Е

Зразок тексту

ХОКЕЙНИЙ КЛУБ МОЖНА СТВОРИТИ І В ЯЛТІ

Джерело: Газета по-українськи, 1 квітня 2010 року, № 48 (1004)

У Києві створюють клуб "Будівельник" задля виступу в Континентальній хокейній лізі. Нічого несподіваного в цій новині немає. Бо якщо згадати легендарний уже "Сокіл" 1980-х, то його 35 років тому теж створили "із нічого", вигадавши назву і привізши два десятки хокеїстів із Росії. Вони, а також ті, хто прибув із Росії пізніше, вивели в ті часи київську команду до числа найсильніших у СРСР. Вихованці ж київського хокею, який тоді переживав справжній бум, зіграти за "Сокіл" у чемпіонаті СРСР не встигли через зникнення країни.

Тепер історія може повторитися. Для перспектив хокейного бізнесу Київ підходить ідеально: за пристойної гри команди трибуни Палацу спорту будуть заповнені, а телевізійним трансляціям буде забезпечений високий рейтинг. Запитаєте про традиції, про те, що ніякого хокейного "Будівельника" ніколи в Києві не було? Ну то й що? Тепер буде. 30 років тому американці створили хокейні клуби Національної хокейної ліги у тропічних Лос-Анджелесі та Сан-Хосе, де ніхто до цього не бачив ні снігу, ні льоду. Клуби ці процвітають і досі. І в нас, за певних умов, цілком можна створити хокейні клуби в тих же Одесі чи Ялті. Аби лише грали ці команди так, щоб на них ішов глядач.

Єдине, що викликає певні сумніви, так це бізнес-складова нового хокейного проекту. У перші роки 10 хокейний "Будівельник" нічого, окрім збитків, не приносить. Чи вистачить в інвесторів терпіння? Чи може створюють вони цей клуб не заради бізнес-перспективи, а задля вирішення інших питань? Бо ж пам'ятають ще в Києві проект хокейного клубу "Беркут", засновники якого припинили фінансування команди одразу після того, як не отримали земельної ділянки "під хокейний палац".

У будь-якому випадку, нову хокейну ініціативу слід вітати. Хоча б тому, що повноцінна європейська столиця без хокею, як видовища, не може бути.

Це зрозуміли в набагато менших від Києва столицях Латвії та Білорусі, які мають клуби в Континентальній хокейній лізі. І буде добре, якщо це остаточно усвідомлять у нас.

Останнє питання – що буде із командою ”Сокіл”, яка в останні роки представляла Київ у міжнародних хокейних змаганнях? Швидше за все, нічого. Аби грати в чемпіонаті України в його теперішньому вигляді, особливих ресурсів не потрібно. Та й білоруська першість теж не вельми дороге задоволення. Хто знає, можливо наявність хокейного ”Будівельника” надасть якийсь сенс існуванню ”Сокола” з його традиціями та інших хокейних шкіл. А також вдихне нове життя в команди, які продовжують в Україні грати в хокей. Нехай і аматорський. І не лише в Києві.

Континентальна хокейна ліга (КХЛ) – відкрита міжнародна хокейна ліга у Євразії, створена 2008–го. Включає в себе 24 клуби: 21 з Росії та по одному з Білорусі, Латвії та Казахстану.

Виноска: ”Будівельник” нічого, окрім збитків, не приноситьиме

Микола НЕСЕНЮК

Підверстка

Завальнюк може стати менеджером ”Будівельника”

Віце-президент Федерації хокею України **В’ячеслав Завальнюк, 35 років**, може стати генеральним менеджером хокейного клубу ”Будівельник”, який планує вступити до Континентальної хокейної ліги із наступного сезону. Про це пише російська преса.

– Ця інформація не відповідає дійсності, – каже ”ГПУ” Завальнюк. – Ніхто мене не призначав на посаду генерального менеджера ”Будівельника”. Спілкувався з президентом клубу, але конкретних пропозицій не було.

Завальнюк є генеральним менеджером "Сокола". Контракт із клубом розрахований до кінця цього сезону.

– Переговорів про продовження контракту не було, – зауважує.

Цього сезону "Сокіл" дійшов до півфіналу Відкритого чемпіонату Білорусі, де програв мінській "Юності".

– Керівництво клубу ставило серйозніші завдання, але було багато факторів, які завадили їх реалізувати. Один із них – це затримка по зарплаті, яка становить три місяці. Із хокеїстами досі не розрахувалися.

Ірина КОЗЮПА

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ СПОРТИВНА ПРОБЛЕМАТИКА

БУДИНОК БЕЗ ФУНДАМЕНТУ

Автор матеріалу – Ірина ГОЛІНЬКО, Ганна САВЧИК,

Джерело: газета «СЕ в Україні»,

<http://www.olympicgames.com.ua/news.phtml?id=41174>

ПРО ЯКІ МЕДАЛІ МОВА, ЯКЩО НІДЕ ТРЕНУВАТИСЯ?

Невдалим визнали уболівальники і спортивні чиновники виступ національної збірної на XXI Олімпійських іграх. Напередодні старту у Ванкувері робилися ставки на чотири види спорту – біатлон, сані, лижі і фристайл, де українці в передолімпійський сезон мали вагомі досягнення на чемпіонатах світу і етапах Кубках світу. Проте на Іграх все склалося далеко не веселково. Але чи дійсно могли наші спортсмени претендувати на нагороди найпрестижніших змагань сучасності, готуючись в українських реаліях? Перед вильотом до Канади президент Національного олімпійського

комітету Сергій Бубка признався «СЕ», що олімпійські медалі в українській скарбничці будуть приємним сюрпризом, а не логічною закономірністю: «Я не можу назвати жодної спортивної бази, побудованої у нас за роки незалежності. Може, ви знаєте?»

Хоча, мабуть, все-таки одну споруду можна пригадати. Років п'ять тому в Львові побудували стартову естакаду для саней. Тоді говорили, що їй немає аналогів у всій Східній Європі. Та вже, дійсно – яка ще країна будує бази, щоб вони були порожні?! У літній період, ближче до початку сезону, всі сані миру відпрацьовують стартову складову. А українські – повинні розуміти, що у держави немає грошей на наморожування льоду на трьохстах метрах жолоба. Чи так має право уряд такої країни вимагати від спортсмена не просто результатів, а медалей?! Але, як не парадоксально, вони є! Минулого року Наталія Якушенко завоювала першу в історії незалежної України медаль чемпіонатів світу. Не дивлячись на всі умови, скоріше – всупереч їм, киянка по сумі двох спроб зуміла фінішувати третьою.

За словами старшого тренера Ігоря Воропаєва, пропуск в стартовій підготовці впродовж сезону заповнити не можна. Адже кожному етапу підготовки – свій час. Ближче до самих змагань і під час їх треба тренувати техніку проходження всієї дистанції. Ось і виходить, що на першій ділянці траси українки, в кращому разі, показують десятий час. До речі, саме такий результат на розгоні показала Якушенко під час першого «бронзового» заїзду в Лейк-плесиде–2009. Втрачене на старті українкам доводиться надолужувати на середині траси і фініші. І, як правило, вони успішно справляються з цим. А у Ванкувері із-за трагічної загибелі грузина Нодара Кумаріташвілі старт перенесли, скоротивши дистанцію. Наші спортсмени втратили дорогоцінні метри, на яких їм вдавалося не просто скоротити відставання, а навіть обійти не одного суперника.

Стартова естакада у Львові – єдина санна споруда, що функціонує під час сезону. До речі, молодь якраз може тренувати тут свої стартові навички.

Справедливості ради відзначимо, що в місті Кременець Тернопільській області є санна траса, але її дерев'яний жолоб призначений для роликового інвентаря – тобто для літнього періоду. Якщо сніжна і морозна зима, як, наприклад, цього року – там можуть проводити змагання і на звичайних санях. Але міжнародному рівню цей жолоб абсолютно не відповідає. Там немає холодильних установок, і його функціонування в зимовий період повністю залежить від погоди. Навіть чемпіонати України проходять в латвійському місті Сигулда, чия траса для українських спортсменів стала вже рідною. Не маючи умов будинку, наші сани напередодні сезону проводять збори в Латвії, Норвегії, Германії. Але якщо там збирається багато збірних, то кількість спусків скорочується. Наприклад, якщо одночасно на тренувальний тиждень приїхали небагато команди, то в день можна зробити і вісім заїздів, кожний з яких коштує в Германії 20 євро, Норвегії – 28. Невже це за довгі роки обійдеться дешевшим, ніж будівництво власної бази?!

Але фінанси – одна сторона медалі. На чужих трасах все одно не наїздишся. Наталія Якушенко в інтерв'ю «СЕ» говорила, що під час Радянського Союзу за сезон робила близько 250-300 заїздів. Тепер же, в кращому разі – 100. Ви до сих пір ще дивуєтесь, як з такою підготовкою можна залишитися без олімпійської медалі?! Ми ж вражаємося, як Наталія зуміла не раз піднятися на п'єдестал пошани етапів Кубка світу і завоювати нагороду чемпіонату світу.

Така ж ситуація і в інших зимових видах спорту. Фрістайлісти були одними з тих, від яких теж чекали успіху у Ванкувері. Але їх виступ підтвердив давно відому істину – на Бога сподівайся, а сам не плохуй. Диво і сенсація – це, звичайно, добре, тим паче, що без них не проходять жодні Ігри. Тільки ось воно теж вимагає вкладень. Так, підопічним Галини Досової в олімпійський сезон профінансували збори в Чехії, США, Швейцарії, Австрії, Канаді. Рідна база в карпатському Заросляке, як і стартова естакада у саней,

лідерами незатребувана. Коли там з'являється сніг, національній збірній вже треба змагатися на міжнародному рівні.

Два роки тому в травні на конгресі Міжнародної федерації лижного спорту (FIS) в Кейптауні було ухвалено рішення, яке повинне було зрушити камінь з мертвої точки. Київ отримав право провести перший в історії українського лижного спорту етап Кубка світу. Він повинен був стати генеральною репетицією перед чемпіонатом світу по лижній акробатиці в Японії. Повинен був, але не став. У зв'язку з погіршенням економічної ситуації в країні виконком Федерації лижного спорту України вимушений був відмовитися від проведення етапу Кубка Європи по сноуборду (біг-ейр) і фіналу Кубка світу по фрістайлу (акробатика). Звичайно, Кубок Європи FIS, який в ці дні проходить в Буковелі, не зможе порівнятися по розмаху з останнім, але, все ж таки, це вже щось. А особливо для того виду спорту, де долю нагород вирішують не голи, окуляри, секунди, а судді, прихильність яких потрібно завойовувати у тому числі і такими методами.

Український стрибун Віталій Шумбарець після не зовсім вдалого виступу в перший день змагань у Ванкувері упевнено заявив, що головну ставку він спочатку робив на великий трамплін. Питання ж кореспондента «СЕ»: «Чому, адже у нас в країні є тільки К90?», викликав у спортсмена тільки сміх. «Хіба те, що у нас є, можна трампліном назвати!», – парирував він. Адже були часи, коли ми могли похвалитися навіть спорудами для стрибків з трампліну. Правда, вже і пригадати складно, коли востаннє хтось літав в Києві біля Палацу спорту або ж поряд з гірськолижними спусками в Тисовці. Красені-трампліни за давністю років перетворилися на примари. У роки незалежності єдиним, що хоч якось підтримувало престиж українських стрибків з трампліну в очах міжнародних функціонерів, був традиційний міжнародний турнір у Ворохте.

– Трамплін у Ворохте вичерпав свої технічні можливості не тільки для проведення змагань, але і для тренувань, – розповідає головний тренер

збірної України Валерій Вдовенко. – Щітки застаріли, гачки металеві стирчать. Наслідки торішньої повені і систематичні дощі зробили на горі приземлення ями. На даний момент там просто небезпечно стрибати. Ворохтінську базу «Авангард» пару років назад віддали в оренду. Для інвесторів трампліни – не головна її визначна пам'ятка, і вкладати в них гроші вони не збираються. На мій погляд, найоптимальніший варіант – об'єднати зусилля інвесторів і держави. Відхреститися від Ворохти для Міністерства у справах сім'ї, молоді і спорту – не вихід. Все-таки це єдине місце в Україні, де може готуватися національна збірна не тільки по стрибках, але і по двоєборству.

А від біатлоністів ми чекаємо успіхів, ґрунтуючись на чому? У недавньому молодіжному чемпіонаті світу в шведському Торсбі брала участь Анастасія Меркушина – дочка тренера по біатлону Олега Меркушина і учасниці Олімпіади в Нагано, віце-чемпіонки миру–2003 Ірини Корчагиной. У норвезьких колег-друзів цього сімейного спортивного підряду син теж займається біатлоном, але на світову першість не поїхав, навіть не став пробувати туди потрапити. У національному відборі брало участь двоє сотень дітей. А, як думаєте, у нас пара десятків набралось? В Україні, яка позиціонує біатлон як зимовий вид спорту номер один сьогодні є тільки одна база, яка теоретично могла б прийняти крупний старт, – це Тисовець. Знову ж таки, тільки теоретично, тому що для зимового Кубка ІВU потрібно зробити набагато більше, ніж для чемпіонату Європи по літньому біатлону, який ми приймали в 2007–му році. Новояворовськ, Суми, Чернігів – і тренувальними базами можна назвати лише з натяжкою. Потрібна реконструкція. Те ж саме стосується і лижних трас, що базуються там. Хоча не можна сказати, що нічого не робиться. Адже вже який рік проводиться Кубок Східної Європи на олімпійському спортивному комплексі «Темп» в Харкові. Це, звичайно, крапля в морі, в порівнянні з тим, що потрібне для того, щоб у нас в команді було декілька лижниць класу Валентини Шевченка. Але хоч щось.

Бурхливу реакцію із знаком мінус у українських уболівальників викликало 37-е місце в слаломі гірськолижниці Богдана Мацецки. А хіба могла 20-річна спортсменка стрибнути вище за голову? У Україні не так давно з'явилися умови для того, щоб тренувати цю дисципліну. Саме збір, проведений в Буковелі за принципом зелена вулиця для спортсменів, дав можливість Мацецкой, за її ж власними словами, показати все, на що вона була здатна в Whistler Creekside. Але Буковель залишається, в першу чергу, туристичною базою. Хоч і допомагає спортсменам. Довгих трас з потрібним перепадом висот для висококласних спортсменів там немає. Оскільки літом і осінню в Україні снігу немає, команда проводить збори на льодовику Австрії Хинтертукс. У цей період вони знаходяться там близько 80-ти днів. Держава компенсує лише маленьку частину фінансових витрат. Гірськолижникам, як ніяким іншим нашим спортсменам, повезло – їм допомагають спонсори. Вони купили для команди два мікроавтобуси, оплачують літню-осінню підготовку для десяти спортсменів і трьох тренерів. Цікаво, що меценати після змагань не накидаються на спортсменів з претензіями – відпрацювали ті витрачені на них гроші чи ні. Але такі фанатів мало. Висококласних спортсменів можна і потрібно готувати за кордоном, це світова практика, і в ній немає нічого негожого. Тільки ось де узятися новим Якушенко Шевченко, Деріземле, якщо в Україні не буде умов для підготовки нових кадрів?

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Ірини Голіньки, Ганни Савчик «БУДИНОК БЕЗ ФУНДАМЕНТУ»

Автор аналізу – Дичко Ольга

Чотири аспекти аналізу будь-якої проблематики ЗМІ:

– *формальний* (лексико-семантичний, синтактико-стилістичний, психолінгвістичний, соціолінгвістичний);

- Змістовий* (структурно-смісловий);
- функціональний* (рольовий);
- соціально-оціночний* (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки).

Отже, стаття «Будинок без фундаменту» Ірини ГОЛІНЬКО, Ганна САВЧИК носить наступний формальний аспект :

Лексико-семантичні особливості.

1) матеріал наповнений професійно-спортивними термінами, назвами, словосполученнями.

«Біатлон, сани, лижі і фрістайл», «Національного олімпійського комітету», «стартову естакаду», " під час першого «бронзового» заїзду», " на середині траси і фініші», " виконком Федерації лижного спорту України»" (біг-ейр)»голи, окуляри, секунди».

2) семантика матеріалу має аналітичний, спонукальний характер.

Синтактико-стилістичні особливості.

1) перший абзац матеріалу складається з трьох простих і трьох складних з пояснювальними залежними пропозиціями.

2) другий абзац – 9 простих і двоє складних речень з уточнюючими елементами.

3) третій, четвертий абзаци матеріалу включає 15 простих речень, 5 з яких підлеглі, і три складних.

4) п'ятий, шостий абзаци так само як і попередні два містять більше простих речень – одинадцять і три складних із структурою уточнюючих і пояснювальних додаткових речень .

5) сьомий , восьмий абзаци - рівна кількість, сім простих і сім складних підлеглих, з уточненнями і пояснювальними, що говорить про уміння авторів використовувати лінгвістичний – синтаксико – стилістичний потенціал.

б) дев'ятий, десятий абзаци включають тринадцять простих і вісім складних мають структуру складного пояснювального і простого, ускладненого однорідними членами речення, яке фіксує прагнення журналістів до пояснення і деталізації в поясненні проблеми;

7) одинадцятий абзац тексту – десять простих, таких, що уточнюють і шість складних із структурою уточнюючих і пояснювальних додаткових речень.

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз матеріалу «Будинок без фундаменту» дозволяє виділити такі особливості .

1) не дивлячись на досить складну синтаксично-стилістичну побудову матеріал достатньо простий і доступний, виразно видно розбір, аналіз проблеми. Наводяться цитати професіоналів, уточнення у вигляді цифрових показників, що додає матеріалу переконливість.

2) стаття актуальна, на увазі нещодавно минулих Олімпійських ігор.

Орієнтована на тих людей , що цікавляться спортом і що займають активну соціальну і цивільну позицію.

3) текст має декілька векторів, а саме: аналітичний, такий, що оповідає, спонукальний, питальний.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз статті «Будинок без фундаменту» носить такі риси.

1) по своїй структурі текст достатньо органічний і чіткий: має яскраву, точну назву, зачин, міркування авторів, окремо деталізує кожен зимовий вид спорту, приводяться вагомі доводи, аргументи.

2) структура тексту мотивована риторично проблемними питаннями, автори намагаються знайти можливі шляхи вирішення описуваної проблеми.

Стаття «Будинок без фундаменту» Ірини ГОЛІНЬКО, Ганна САВЧИК носить наступний функціональний (рольовий) аспект.

1) матеріал журналістів виконує ту, що інформативно-аналізує, спонукаючу роль.

2) проблематика розкрита в повному обсязі, є спроба розкриття вирішення проблеми.

3) тема соціально-значуща і актуальна.

Здійснення соціально-оціночного аналізу (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки) матеріалу «Будинок без фундаменту» привів до наступних висновків.

1) журналісти об'єктивно розкрили ситуацію у фінансуванні українського спорту, шляхом наведення фактів, аргументації. Уже на початку матеріалу бачимо основну тезу, посил даного тексту «Про які медалі мова, якщо ніде тренуватися? «

2) матеріал соціально актуальний, написаний на достатньо високому рівні.

РОЗДІЛ 16

ВИСВІТЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ

(автор матеріалу – Костенко Ілля)

1. Роль ЗМІ у розвитку професійного та олімпійського спорту

За останні десятиліття преса, радіо і телебачення почали відігравати важливу роль в розвитку спорту порівняно із недалеким минулим. Нині засоби масової інформації (ЗМІ) є рівноправними учасниками великих спортивних подій, насамперед Олімпійських ігор, зважаючи на їхній вклад у фінансування, рекламу. Про успіх Ігор сьогодні судять не тільки за кількістю учасників змагань, рівнем їх результатів, особливостях змагальної боротьби та кількістю рекордів, але й за кількістю телеглядачів, загальною тривалістю телепрограм, кількістю акредитованих журналістів тощо. Надзвичайно великим є внесок ЗМІ в популяризацію різноманітних видів спорту та окремих спортсменів, висвітлення їх техніки та тактики, особливостей підготовки та змагальної боротьби, проявів благородства, а також неспортивної поведінки, формування ставлення до проблем і недоліків і, в

кінцевому рахунку, у прогрес олімпійського руху. Саме завдяки ЗМІ, насамперед телебаченню, стали популярними багато видів спорту, які не відрізнялися масовістю раніше, а спорт отримав великий суспільний резонанс, з'явилися нові джерела його фінансування й програми для підтримки спортсменів. Сучасні ЗМІ здатні за дуже короткий проміжок часу перетворити маловідомого спортсмена в «зірку» першої величини.

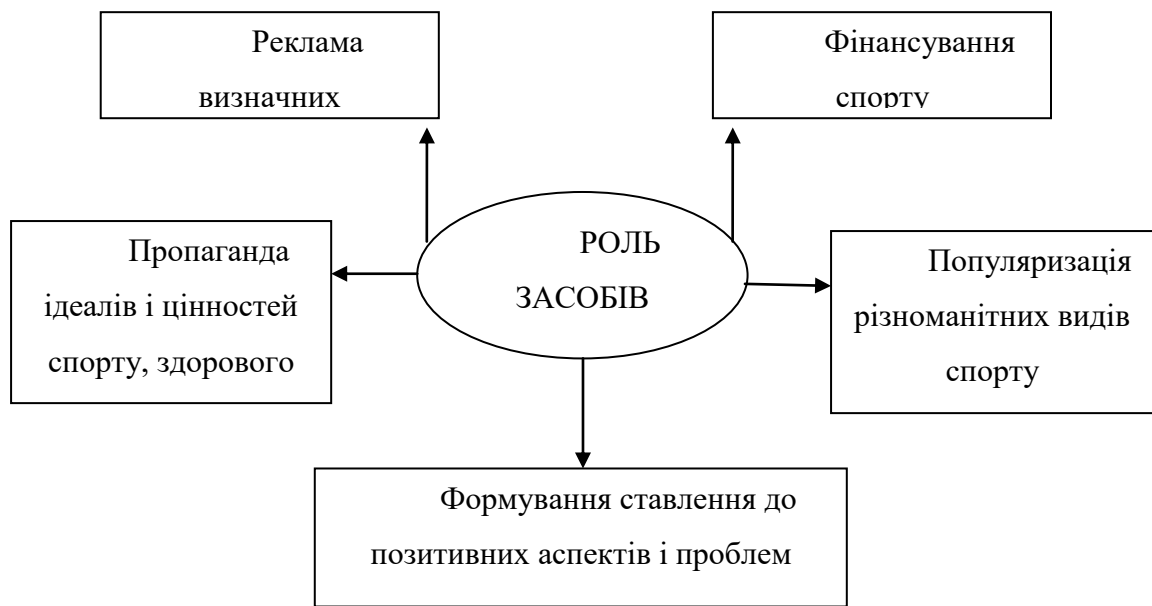


Рис. 1. Роль засобів масової інформації в розвитку спорту

ЗМІ мають велику вагу в рекламі спорту – як у національному, так і в міжнародному масштабі. Це найбільш масові, найдоступніші й найоперативніші засоби висвітлення подій, що відбуваються у світі спорту. Крім того, ЗМІ сприяють удосконаленню діяльності всієї сфери фізичної культури і спорту. Преса як один з найбільш значущих ЗМІ формує громадську думку, визначає ціннісні орієнтації читачів, популяризує сучасний спорт і спортсменів. Українська преса, безумовно, відіграла дуже важливу роль у висвітленні перемог спортсменів нашої країни на таких великих змаганнях, як Олімпійські ігри, чемпіонати світу і Європи.

У наш час ЗМІ чинять значний вплив на суспільну свідомість через здатність швидко та тотально охоплювати широкі аудиторії.

У відповідності до концепції відомого канадського соціолога та культуролога М. Маклюєна, ера мас-медіа кардинально ЗМІнює як життя людини, так і її саму. Сучасні ЗМІ скорочують на планеті простір і час, роблять невидимими національні кордони, єднають в одну мережу найвіддаленіші куточки земної кулі. Таким чином роль ЗМІ в сучасному світі – величезна, й проявляється практично в усіх сферах діяльності людини, у тому числі й у спорті (рис. 1.).

Професор Холод О. М. вважає, що нині є декілька основних проблемам спортивної тематики ЗМІ у висвітленні й розвитку олімпійського спорту.

1. Пропагування олімпійського руху в Україні через висвітлення зустрічей відомих українських спортсменів з учнями шкіл, гімназій та ліцеїв:

1) до уваги журналістів! олімпійський урок з сергієм бубкою! (16.09.2009 17:31) 18 вересня президент НОК України, Олімпійський чемпіон Сергій БУБКА , чемпіони та призери Ігор – Яна КЛЮЧКОВА , Денис СИЛАНТЬЄВ , Олександр ВОРОБІЙОВ , президент Олімпійської академії України Марія БУЛАТОВА завітають до учнів гімназії «Потенціал» та проведуть Олімпійський урок. Початок уроку в спортивному залі... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>);

2) Олімпійські уроки в Севастополі (16.09.2009 17:02) 10 та 11 вересня Севастопольські школи №37 та №38 приймали в своїх стінах Олімпійський урок. Школа №37 є однією з найвидатніших учбових закладів міста-героя зі своїми спортивними традиціями. Тут функціонують багато найрізноманітніших гуртків та спортивних секцій, а саме: з боротьби, дзюдо, самбо, боксу, рукопашного бою,... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>);

3) Олімпійський тиждень в дошкільних навчальних закладах Волині (16.09.2009 11:34) За ініціативи Національного олімпійського комітету України та підтримки обласного відділення НОК України й центру фізичного

здоров'я населення «Спорт для всіх» з 14 по 19 вересня 2009 року на Волині проходить Олімпійський тиждень в дошкільних навчальних закладах. Проведення такої акції дає змогу з молодшого віку залучати... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>);

4) «Королевою спорту» по Олімпійському уроку (16.09.2009 13:18)
Легка атлетика стала головною героїнею Олімпійського уроку, що сьогодні відбувся в загальноосвітній школі № 78 міста Києва. В гості до дітлахів завітали Олімпійська чемпіонка Наталія Добринська, призери Олімпійських ігор Олена Говорова та Анна Сорокіна, президент Олімпійської академії України Марія Булатова, заступник... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>).

2. Через висвітлення прес-конференцій, які влаштовує Олімпійський комітет:

До уваги журналістів! (16.09.2009 17:30) Національний олімпійський комітет України запрошує Вас на прес-конференцію, присвячену нагородженню «Найкращого спортсмена серпня 2009 року» за версією НОК України – чемпіона світу з дзюдо Георгія ЗАНТАРАЯ та Віталія ДУБРОВИ, визнаного найкращим тренером місяця. У церемонії нагородження візьме участь президент НОК... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>).

3. Через висвітлення зустрічей голови Олімпійського комітету України з представниками споріднених рухів іноземних держав, з послами інших держав:

Сергій Бубка провів зустріч з Послом Бразилії (16.09.2009 17:21)
Президент Національного олімпійського комітету Сергій Бубка зустрівся з Послом Бразилії в Україні паном Антоніо Фернандо Крузом де Мело. До спілкування долучилися також генеральний секретар НОК Володимир Геращенко та радник-посланник Посольства Зеник Кравчук. Поважний Посол відзначив, що дружба України і Бразилії... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>).

4. Через висвітлення сімейних важливих подій відомих олімпійців країни:

а) В Олімпійській сім'ї поповнення (16.09.2009 17:16) Сьогодні в Луганську бронзова призерка Ігор XXIX Олімпіади в Пекіні з сучасного п'ятиборства Вікторія Терещук народила хлопчика. І мама і дитина почувують себе добре. Президент Національного олімпійського комітету України Сергій Бубка привітав Вікторію та її чоловіка і тренера Сергія з поповненням. «Бажаю, щоб ви досягли... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>);

б) В Олімпійський тиждень спортсмени отримали квартири (16.09.2009 15:41) На Луганщині триває Олімпійський тиждень. Обласним відділенням НОК України спільно з облдержадміністрацією вже проведено 156 олімпійських уроків, які стартували з 5 серпня в Міловському районі й тривають й досі. Найкращі організатори унікальної акції були відзначені під час урочистостей до Дня фізичної культури і спорту... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>).

5. Через висвітлення урочистих проведів видатних спортсменів на відпочинок:

Після вдалого сезону – на заслужений відпочинок (16.09.2009 13:46) На позитивній ноті завершили свої виступи на міжнародній арені спортсмени із сучасного п'ятиборства. Днями в Ріо-де-Жанейро (Бразилія) завершився фінал Кубка світу, де право виступити серед найсильніших отримали і троє українців – Павло Тимощенко, Дмитро та Павло Кірпулянські. Це право вони виборювали протягом 4-х етапів... (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>).

6. Через висвітлення подій, що пов'язані зі спортивною підготовкою підлітків на олімпійському рівні:

Україна готується до Юнацьких Олімпійських ігор (15.09.2009 14:46) Через 333 дні, в серпні наступного року у Сінгапурі пройдуть I Юнацькі Олімпійські ігри. У 26 олімпійських видах спорту змагатимуться атлети 14-

18 років з різних куточків Планети. «Новонароджена» Юнацька Олімпіада – черговий проект Міжнародного Олімпійського Комітету, спрямований на популяризацію спорту (<http://www.noc-ukr.org/ua/news.html>).

Підвищення ролі ЗМІ в розвитку спорту відбувається також завдяки діяльності нижчезазначених організацій:

• ***Асоціація спортивних журналістів України (АСЖУ).***

АСЖУ була створена на з'їзді спортивних журналістів країни 26 червня 1999 року. До неї ввійшли представники газет і журналів, інформаційних агентств, телебачення й радіо, інтернет-видань, фотожурналісти, співробітники прес-служб спортивних клубів. Основна мета АСЖУ, спадкоємиці Федерації спортивних журналістів України, створеної у 1991 році, – захист законних творчих, соціальних, економічних, вікових, національно-культурних, спортивних та інших інтересів своїх членів як в Україні, так і в інших країнах, активне сприяння розвитку фізкультури й спорту, спортивної журналістики по всій території України. АСЖУ – громадська організація, що має юридичну адресу, свій логотип і печатку. Вона також зареєстрована в Міністерстві юстиції України. Сьогодні в лавах АСЖУ близько 700 членів, що представляють усі провідні ЗМІ України, а 130 із них є членами Міжнародної асоціації спортивної преси (АІСП).

АСЖУ одна з найбільших і шанованих громадських організацій в Україні. З кінця 2001 року асоціація, як колективний член, входить у Національний олімпійський комітет України. А її президент із 2002 року обирається членом НОК України. Дуже тісно АСЖУ співпрацює й з Міністерством сім'ї, молоді та спорту України в питаннях розвитку фізичної культури серед населення. Разом з комісією НОК по ЗМІ правління АСЖУ займається акредитацією спортивних журналістів на Олімпійських іграх, а з Федераціями – акредитацією на чемпіонатах світу і Європи за різними видами спорту. Асоціація співпрацює з усіма спортивними Федераціями України. У компетенцію АСЖУ входить контроль і допомога в організації

роботи прес-центрів на найбільших спортивних змаганнях в Україні, розбір конфліктних ситуацій, проведення творчих зустрічей і фотовиставок. Серед пріоритетних напрямів роботи АСЖУ – розвиток міжнародних зв'язків з колегами.

• Міжнародна асоціація спортивної преси (АІСП).

Міжнародна професійна організація журналістів, створена 2 серпня 1924 р. у Парижі на міжнародному конгресі представників спортивної преси. Там було вирішено створити міжнародну професійну організацію, яка сьогодні об'єднує майже півтори сотні національних союзів. Членами асоціації є національні об'єднання спортивних журналістів із 130 держав світу, у тому числі й України. АІПС виступає посередником між міжнародною пресою, спортсменами та спонсорами, організовує збори й семінари для журналістів.

• Федерація спортивних журналістів Росії (ФСЖР).

Це російське об'єднання представників спортивних ЗМІ. Основні його завдання: розвиток спортивної журналістики, пропаганда фізичної культури, спорту та здорового способу життя, а також допомога ветеранам спортивної журналістики.

Отже, як бачимо, ЗМІ відіграють важливу роль у спорті та житті суспільства. Журналісти мають засоби впливу на широку аудиторію, на суспільну свідомість. Вони роблять великий внесок у популяризацію серед населення різних видів спорту, спортсменів, формують громадську думку про них. Представники ЗМІ привертають увагу до позитивних аспектів і проблем спорту, пропагують ідеали та цінності спорту, виховують здоровий спосіб життя. ЗМІ також сприяють удосконаленню сфери фізичної культури та спорту, інтеграції постулатів фізичного виховання, спортивної «філософії», ідеї гармонійності розвитку і здорового способу життя в різні сфери суспільної діяльності; вони мають важелі впливу на рекламу, спонсорство, фінансування виду спорту. За допомогою ЗМІ розмиваються кордони між державами. Через висвітлення спортивних змагань, навіть в

Україні можна відчутти себе у вирі подій на чемпіонаті світу з футболу в південній Африці, наприклад. Для захисту спортивних інтересів, впливу та сприяння на розвиток фізкультури та спорту, спортивної журналістики, в Україні навіть була створена Асоціація Спортивних Журналістів. Українська преса, безумовно, відіграла дуже важливу роль у висвітленні виступів спортсменів нашої країни на змаганнях.

2. Висвітлення ЗМІ проблем необ'єктивного суддівства змагань, застосування допінгу, спортивного травматизму

Необ'єктивне суддівство змагань. «Контроль за дотриманням правил спортивних змагань, що містять вимоги до учасників змагань, а також до спортивних споруд, спорядження, обладнання, умов і порядку визначення переможців змагань та до їх результатів, а також фіксування спортивних результатів здійснюють спортивні судді. До суддівства допускаються лише особи, які пройшли спеціальну підготовку та атестовані в установленому порядку». Відповідне атестування арбітрів проводять спортивні федерації (асоціації, спілки, об'єднання тощо), які створюються задля розвитку різних видів спорту.

Суддівство є найсуперечливішою темою в спорті, яку може висвітлити журналіст. Справа не в упередженості та не в суб'єктивності останнього, а в тому, що незважаючи на переконливі аргументи, факти, докази одна зі сторін (арбітр – спортсмен) буде завжди невдоволеною. Спробуємо класифікувати випадки скандальних інцидентів зі спортивними судьями під час змагань за мірою їх висвітлення спортивними журналістами України:

- власне необ'єктивне суддівство змагань;
- скандали з підкупам арбітрів;
- позаігрові випадки, які трапляються із судьями під час змагань;
- оприлюднення рішень спортивних інстанцій щодо покарання арбітрів.

Висвітлювати події скандального характеру має досвідчений журналіст, оскільки через неправильне подання фактів можна ненавмисно завдати шкоду професійній діяльності спортивного судді. Журналіст повинен висвітлити такий матеріал якомога об'єктивніше. Для цього варто: ще раз самому переглянути спортивні змагання, ознайомитись із офіційними протоколами про діяльність арбітра в даному змаганні, дізнатись думку вболівальників обох сторін, і тільки на основі всіх зібраних матеріалів робити висновки.

Практика свідчить, що найбільшу увагу спортивні журналісти приділяють футболу. Це частково може бути виправдано тим, що останнім часом футболісти України демонструють високі результати не тільки у внутрішньому чемпіонаті, але й на міжнародній арені. Жоден єврокубковий сезон за останні п'ять років не проходив без участі українських футбольних клубів. А в сезоні 2008/2009 харківський «Металіст» дійшов до чвертьфіналу другого за престижністю футбольного турніру в Європі – Кубка УЄФА (з сезону 2009/2010 переформатований у Лігу Європи), де його вибив зі змагання інший український клуб – київське «Динамо». Воно ж, у свою чергу, не потрапило до фіналу через програш донецькому «Шахтарю» у півфіналі. У результаті український «Шахтар» завоював перший європейський трофей у футболі за часів незалежності України. Безсумнівно, сюди варто додати наближення чемпіонату Європи з футболу «Євро-2012», який проходить у нашій країні.

Непропорційність уваги ЗМІ до різних видів спорту стосується також висвітлення спортивного суддівства. За зібраними М. С. Дерепкою даними про висвітлення різних видів спорту в українських виданнях «Команда» й «Спортивна газета», 66,3 % та відповідно 75,78 % газетної площі припадає на футбол. На дві газети – 71,04 %, це майже три чверті (табл. 1), тобто образно можна сказати, що футбол – монополіст у сучасній українській спортивній журналістиці, або, володіє контрольним пакетом акцій.

Останнім часом українські спортивні журналісти завдають шкоди футбольним арбітрам, а як наслідок – Футбольній Федерації України (ФФУ) та розвитку футболу в Україні. За останні два роки, коли президенти футбольних клубів переформатували Вищу лігу чемпіонату України з футболу на Українську футбольну прем'єр-лігу, почали спалахувати один за одним скандали. Проблема в тому, що невдоволені суддівством футбольні клуби звинувачують арбітрів, тренери на післяматчевих прес-конференціях відкрито говорять про заангажованість суддів. Але головною проблемою ЗМІ в цій ситуації є те, що під час найвищої напруги спортивні журналісти підливають масла у вогонь, як результат – у Прем'єр-лігу дедалі частіше запрошують іноземних арбітрів. Іноземці демонструють таке ж суддівство, але незважаючи на результат, ніхто навіть не намагається оскаржити їхні рішення. А представники спортивних редакцій подекуди висувують припущення, що наші футбольні арбітри, як мінімум, нічим не гірші.

Таблиця 1.

Співвідношення матеріалів у виданнях «Команда» та «Спортивна газета» за видами спорту

Види спорту	«Команда», %	«Спортивна газета», %	Середня кількість, %
Футбол	66,3	75,78	71,04
Шахи	—	12,63	—
Теніс	11,6	—	—
Легка атлетика	3	7,02	5,01
Баскетбол	9,65	—	—
Хокей	7,11	—	—
Плавання	2,34	2,94	2,64
	—	1,63	—

За даними, зібраними М. С. Дерепюю, серед висвітлюваних проблем спорту в щоденному спортивному виданні «Команда» найбільше місця відводиться суддівству – 41,44 %, у «Спортивній газеті» проблема необ'єктивного арбітражу посідає друге місце серед проблематики: 27,33 %. У сумі, в двох виданнях, проблемі неправильного суддівства присвячена третина матеріалів – 34,39 % від загальної кількості проблем (див. табл. 2).

Застосування допінгу. «Під час занять спортом не допускається використання засобів, заборонених законодавством України, національними спортивними федераціями, міжнародними спортивними організаціями або відповідними правилами змагань. Спортсмен, який використовує для досягнення спортивного результату стимулятори, допінгові речовини або інші заборонені засоби, а так само особа, що свідомо сприяє розповсюдженню або застосуванню таких засобів, несе відповідальність, передбачену законодавством та регламентними документами відповідних спортивних організацій».

Застосування заборонених препаратів спортсменами є не менш складною темою для висвітлення в журналістських матеріалах. Про це свідчить велика кількість помилок вітчизняних спортивних журналістів і професійна некомпетентність у висвітленні даної теми. У нижчеподаному тексті виділимо основні проблеми та вади при написанні потенційно скандального матеріалу про вживання допінгу.

У жовтні 1999 року, у відповідь на зростаючу загрозу впливу медичних препаратів на здоров'я спортсменів та результати змагань, за підтримки МОК було створено Всесвітнє Антидопінгове Агентство (ВАДА). Незалежна організація перебрала на себе більшість функцій підкомісії з допінгу при Медичній комісії МОК. До створення ВАДА підкомісія з допінгу виконувала свої обов'язки з перевірки спортсменів на заборонені препарати лише декілька тижнів під час проведення літніх і зимових Олімпійських ігор. А

міжнародні спортивні федерації мали власні медичні комісії, які встановлювали свої правила й жили власним життям. За своє недовге існування ВАДА встигла створити Міжнародну конвенцію про боротьбу з допінгом у спорті та Всесвітній антидопінговий кодекс. Доволі жорсткий Кодекс був прийнятий всіма федераціями, хоча й під сильним тиском МОК. До останнього чинили опір тільки футбол і велоспорт, але й вони підписали кодекс, хоча й з деякими обмовками.

Виходячи з вищезазначеного, варто сказати, що кваліфікований спортивний журналіст повинен знати загальні положення боротьби головних спортивних інстанцій з допінгом. Представник спортивних ЗМІ має прочитати Конвенцію про боротьбу з допінгом в спорті та Антидопінговий кодекс для того, щоб контекстуально орієнтуватися у сучасному стані допінгу в спортивному світі. Варто також знати про винятки в Кодексі для футболу та велоспорту. Але, на жаль, таке самонавчання та самовдосконалення в сучасній спортивній журналістиці України не практикується. Переборовши проблему кінця 90-х років ХХ ст. з підроблянням журналістів інформаційних відділів на ниві спортивної журналістики, більшість сучасників не бажають самостійно навчатись та підвищувати свою кваліфікацію.

Про скандальність окремих представників ЗМІ уже зазначалося у параграфі про морально-етичні проблеми спортивних журналістів. Існують випадки, коли представники преси, радіо та телебачення забувають про об'єктивне висвітлення матеріалів про застосування допінгу. Наведемо нижче декілька прикладів спортивних подій і явищ, які були викривлені ЗМІ:

▪ Скандальній ситуації з несподіваною дискваліфікацією рекордсмена та чемпіона світу з бігу на 100 м. Б. Джонсона на ХХІV Олімпійських іграх у Сеулі (1988 р.) присвятили тисячі публікацій. Журналісти та телекоментатори назвали цей випадок «найбільшим скандалом ХХ століття», «Олімпійським Уотергейтом». І в той же час майже не був висвітлений більш

суттєвий випадок, пов'язаний з проблемою допінгу в спорті. Не помітили висловлювання англійського десятиборця Д. Томсона, який, за твердженням югославського журналіста А. Тіянича, заявив, що в Сеулі більш, ніж 80% американських і 25 % британських легкоатлетів для поліпшення своїх результатів використовували хімічні препарати. Більш того, навіть сьогодні будь-яка згадка прізвища Джонсона асоціюється з Беном, який скандально прославився, а не з його однофамільцем Майклом – унікальним спринтером, володарем двох золотих медалей на Олімпіаді в Атланті та світового рекорду на дистанції в 200 м.

▪ Багато зробили журналісти різних країн для дискредитації спорту колишньої Німецької Демократичної Республіки, приділивши проблемі вживання заборонених препаратів спортсменами цієї країни величезну увагу. У результаті у суспільній свідомості міцно закріпилось переконання про хімічну «природу» унікальних досягнень спортсменів НДР, їхніх блискучих загальнокомандних досягнень на літніх і зимових Іграх Олімпіад. Насправді ситуація в НДР була іншою: досягнення були зумовлені насамперед створенням унікальної системи дитячо-юнацького спорту, науково обґрунтованою системою відбору талановитих спортсменів, запровадженням найсучасніших досягнень науки в практику підготовки спортсменів, будівництвом унікальних тренувальних центрів, розробкою високоефективного спортивного інвентарю і т. ін. Одним із факторів, які забезпечили високі досягнення в низці видів спорту, безперечно, був і допінг. Проте одностороння увага до скандального боку спорту НДР за повної відсутності уваги до інших факторів, які мають велике значення для прогресу сучасного спорту, викривило реальний стан справ, обмежило впровадження в світову практику багатьох досягнень спорту колишньої НДР. У результаті втрат зазнав світовий спорт і передусім спорт Німеччини, за ініціативи політичних діячів і спеціалістів західної частини якої в 1991–1992 рр. була повністю зруйнована система спорту НДР: закриті спортивні центри,

скасована система підготовки спортивного резерву, практично закриті найкрупніші в світі Науково-дослідницький інститут і Вища школа фізичної культури в Лейпцизі, звільнені найкращі тренери, викладачі та наукові працівники, які не мали жодної причетності до допінгу. Результати не забарились: на Олімпійських іграх в Атланті (1996 р.) спортсмени Об'єднаної Німеччини завоювали всього 65 медалей (20 золотих). А спортсмени лише НДР в 1976 р. вибороли 90 медалей (із них 40 – золотих), у 1988 р. – 102 медалі (із них 37 – золотих). Сумарна кількість медалей, отриманих НДР і ФРН у ті роки, склала відповідно 129 (50) і 142 (48). Це при тому, що було розіграно значно менше комплектів нагород: у Монреалі (1976 р.) на 73, у Сеулі (1988 р.) на 44 менше порівняно з Олімпіадою в Атланті.

■ Маркіз де Самаранч, котрий очолював МОК протягом 20 років, з трибуни говорив правильні речі, але сам часто повторював, що допінг-контролери тільки й мріють впіймати якого-небудь спортсмена та ускладнити йому життя. Одного разу весь світ дізнався, як вся ця боротьба з допінгом йому набридла, що давно слід скоротити Список заборонених препаратів і залишити тільки ті, які справді небезпечні для здоров'я (наприклад, стрихнін). Проте ці слова вісімдесятирічний Хуан Антоніо Самаранч пробурмотів собі під ніс, коли сидів у номері готелю та дивився по телевізору велогонку, у відповідь на слова коментатора, який завів черговий монолог про проблеми допінгу. У цей час поруч був присутній давній друг экс-президента МОК, журналіст. У результаті: наступного дня всі іспанські газети рясніли гучними заголовками на шпальтах.

Отже, на основі наведених невдалих прикладів висвітлення теми допінгу в спортивній журналістиці можна зробити висновок, що зарубіжні колеги теж припускаються помилок. Ці помилки можуть бути різними: ненавмисний PR спортсмена, який вживав заборонені препарати; тотальна дискредитація та упередженість до спорту країни з численними випадками вживання допінгу; або викриття власної думки экс-президента МОК про перевірки

спортсменів на допінг, яке значною мірою нанесло шкоду іміджу олімпійського спорту. Українським спортивним журналістам варто вчитись якщо не на помилках західних колег, то хоча б на власних. На жаль, переважна більшість працівників спортивних ЗМІ не бажають навчатись загалом.

Незважаючи на помилки, проблема допінгу в спорті розглядається в українських спортивних виданнях досить часто порівняно з іншими проблемами. Наприклад, українська газета «Команда» висвітлює проблеми допінгу в 26,13 % з усієї спортивної проблематики на сторінках, а «Спортивна газета» приділяє цій темі найбільше уваги – 31,4 %. Разом видання розглядають проблему трохи більше, ніж у чверті – 28,77 % «проблемних» матеріалів (див. табл. 1).

Спортивний травматизм. У гонитві за більш високими результатами спортсмени інколи вдаються до вживання заборонених препаратів. Через допінг м'язи часто розвиваються непропорційно та за силою не відповідають можливостям опорно-рухового апарату. Як наслідок – спортсмени рвуть зв'язки та ламають кістки своїми власними м'язами.

Важко знайти спортсмена високого класу, який жодного разу не постраждав від спортивних травм. Багатьох видатних спортсменів травми переслідують протягом їхнього спортивного життя, серйозно впливають на ефективність підготовки та спортивні результати або взагалі змусили піти зі спорту. Значна частина травм пов'язана з недоліками в правилах змагань, лібералізмом суддів (у спортивних іграх та єдиноборствах), неякісним спортивним інвентарем, обладнанням, поганим станом спортивних споруд тощо.

МОК склав рейтинг найнебезпечніших і безпечних видів спорту за результатами останньої літньої Олімпіади в Пекіні 2008 року:

10 найбільш травмонебезпечних олімпійських видів спорту:

- 1) бокс,

- 2) гандбол,
- 3) тхеквондо,
- 4) важка атлетика,
- 5) футбол,
- 6) хокей на траві,
- 7) спортивна гімнастика,
- 8) велоспорт,
- 9) триатлон,
- 10) теніс.

10 найбезпечніших видів олімпійського спорту:

- 1) гребля на каное,
- 2) академічна гребля,
- 3) парусний спорт,
- 4) стрибки у воду,
- 5) синхронне плавання,
- 6) настільний теніс (пінг-понг),
- 7) стрільба з лука,
- 8) стендова стрільба,
- 9) бадмінтон,
- 10) волейбол.

Проблемами спортивного травматизму займається спортивна медицина. Вона покликана визначати стан здоров'я, функціональний стан організму фізкультурників та спортсменів, а також здійснювати діагностику і лікування захворювань та ушкоджень, пов'язаних із заняттям фізкультурою і спортом.

У Британії досі видається щомісячний «Британський журнал спортивної медицини» («British Journal of Sports Medicine» – «BJSM»), створений ще в далекому 1966 році. Матеріали включають всі аспекти спортивної медицини – такі, як управління спортивним травматизмом, фізична терапія (вивчення впливу фізичних факторів на організм людини), епідеміологія (вивчення

епідеміологічних захворювань) вправ і здоров'я. Незважаючи на те, що журнал орієнтований на спеціалістів, він має інтернаціональну читацьку аудиторію й отримує матеріали зі всіх континентів.

В Україні також створені і користуються читацьким попитом видання спортивної медицини:

- науково-теоретичний журнал «Спортивна медицина», заснований 2003 року Національним університетом фізичного виховання і спорту України. Це журнал, призначений насамперед для наукових працівників, спеціалістів у галузі спортивної медицини, тренерів;

- науковий журнал «Травма», який з 2000 року видається Донецьким національним медичним університетом ім. М. Горького, науково-дослідним інститутом травматології та ортопедії. На його сторінках висвітлюються науково-практичні розробки в галузі травматології та ортопедії;

- науковий журнал «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту», заснований 1998 року Харківською державною академією дизайну і мистецтв. Вивчає проблеми нових технологій фізичного виховання молоді та підготовки спортсменів;

- електронне наукове фахове видання «Спортивна наука України», що з 2005 року видається Львівським державним університетом фізичної культури. Охоплює олімпійський і професійний спорт, фізичну культуру, фізичне виховання різних груп населення, фізичну реабілітацію.

А щоденні спортивні видання «Команда» та «Спортивна газета» приділяють на своїх сторінках увазі спортивного травматизму 5,41 % та 6,98% відповідно від загальної кількості матеріалів зі спортивної проблематики. На суму показників двох видань припадає трохи більше шести відсотків – 6,2 % (див. табл. 2).

Для того, щоб краще зрозуміти способи висвітлення спортивного травматизму в українських ЗМІ, порівняємо два матеріали: спеціалізованого спортивного та суспільно-політичного видання.

Спеціалізоване спортивне видання про футбол із відповідною назвою «Футбол», рубрика «Новини»:

▪ «Нападник «Сандерленда» Кенвайн Джонс, якого замінили після першого тайму матчу з «Ман Сіті», пропустить як мінімум місяць через пошкодження пахових м'язів. Так само десь на місяць вибув голкіпер «Блекберна» Пол Робінсон, який отримав на самому старті поєдинку зі своїм колишнім клубом – «Тоттенхемом» – травму чорної... ні, білої литки. Підмінювати його буде валлієць Джейсон Браун. Ну й все той самий місяць простою буде у Уейна Бріджа, якому вирізали грижу. Уейн відчував дискомфорт і раніше, але в перерві матчу з «Сандерлендом» біль став нестерпним, і захиснику довелось лягти на операцію».

Суспільно-політичне видання «Сьогодні», рубрика «Спорт», матеріал під назвою «Бекхем – на милицях. Бувай, чемпіонат світу»:

▪ «Розірвалось! Розірвалось!», – кричав Бекхем у бік лави «Мілана», коли наприкінці матчу з «К'єво» (1:0) на рівному місці вивернув ліву ногу. У 34-річного Бекса (скорочено від Бекхем – прим. авт.) – розрив ахілла, це до півроку поза грою. А значить, не збудеться його мрії стати першим англійцем, який виступив на чотирьох ЧС (чемпіонатах світу – прим. авт.). В ПАР з 11 червня по 11 липня він не зіграє. «У момент травми біль був таким, наче мене підстрелили», признався коучу (тренеру – прим. авт.) «Мілана» Бекс, якому, крім того, в першому таймі суперник зарядив бутсом під око. Вчора Бекс на особистому літаку прилетів на операцію в Фінляндію – у чорній шапці, джинсах і... з милицями».

Дані матеріали дають змогу пояснити стан висвітлення спортивного травматизму в українських мас-медіа. Обидва матеріали написані в інформаційному жанрі замітки. Але це не чиста замітка: спеціалізоване видання подало інформацію у вигляді розширеної замітки, а суспільно-політичне включило в матеріал прийоми репортажу. Вже давно загальновідомо, що чисті жанри у сучасній журналістиці майже не

зустрічаються. Спеціалізоване видання подало матеріал про травматизм багатьох футболістів, у той час як суспільно-політичне лише про одного. Здавалось би, має бути навпаки, але цьому є пояснення. Про існування таких футболістів, як: Кенвайн Джонс, Пол Робінсон, Джейсон Браун й Уейн Брідж, знають тільки вболівальники та прихильники футболу, а от про Девіда Бекхема знають всі, включно з домогосподарками Японії, наприклад. Справа в тому, що газета «Сьогодні» ладна навіть не висвітлювати про травми вищенаведених футболістів, її може зацікавити хіба що спортивна травма суспільно значущої особи.

Одною з проблем української спортивної журналістики та сучасного спорту є явно непропорційна увага ЗМІ до різноманітних видів спорту. У багатьох країнах від трьох до шести-восьми видів спорту займають більше 80–90 % екранного часу, який відводиться на спортивні телепрограми. І справа тут не тільки у величезній популярності одних видів і меншій – інших, але й в невмінні представників ЗМІ професійно розбиратися в усіх видах спорту, знати їхню історію, кращих представників, особливості техніки й тактики, тонкощі змагальної боротьби та багато іншого.

Проблема професійної недбалості та некомпетентності українських спортивних журналістів призводить до того, що такий важливий компонент спортсменів, як травма, залишається поза увагою ЗМІ. У вищенаведених прикладах матеріалів про спортивний травматизм зазначені травми футболістів. Це логічно для спеціалізованого видання про футбол, а от у суспільно-політичному виданні важко знайти хоча б крихітну замітку про спортивний травматизм спортсмена олімпійського виду спорту. Такі матеріали виходять лише про відомих спортсменів олімпійського виду спорту напередодні Ігор Олімпіад (якщо мають місце бути), або про менш відомих спортсменів тільки за умови, що спортивна травма спіткала суперника українського спортсмена. Звичайно, що для прискіпливого висвітлення олімпійського спорту й створюються такі журнали для широкого

кола читачів, як «Олімпійська арена», але, проаналізувавши спортивну пресу, вважаємо за доцільне зазначити, що проблема в спортивній журналістиці України з непропорційним висвітленням видів спорту нікуди не зникла.

Прихильникам таких олімпійських видів спорту, як: бадмінтон, водне поло, академічна гребля, гребля на байдарках та каное, дзюдо, кінний спорт, парусний спорт, стрибки на батуті, триатлон, тхеквондо – цей список можна продовжувати – взагалі немає звідки отримувати інформацію про змагання. Таких видів спорту в Україні начебто й не існує, хоча всі раніше зазначені види спорту представляли хоча б раз незалежну Україну в Олімпійських іграх. Зрозуміло, що якщо ці види спорту не розвиваються, значить держава не зацікавлена в цьому, не сприяє їхньому поширенню. Але, зважаючи на складну політичну обстановку в країні, спортивним журналістам самим варто звертати увагу на цікаві, але не популярні досі види спорту.

Отже, з прийняттям Закону України «Про фізичну культуру і спорт» була визначена сфера діяльності, впливу та компетентності українських спортивних суддів. Також вдалось класифікувати випадки скандальних інцидентів із спортивними суддями під час змагань за мірою їх висвітлення спортивними журналістами України. Через непропорційність висвітлення видів спорту в українській спортивній журналістиці страждає розгляд спортивного суддівства. Визначено, що висвітлювати події скандального Змісту повинен досвідчений журналіст тому, що через неправильну подачу фактів можна завдати шкоди людині в її професійній діяльності.

Нами було встановлено, що спортсмен, який для досягнення високого результату вживає заборонені препарати, несе відповідальність перед законодавством України. Незалежна від МОК організація – Всесвітнє Антидопінгове Агентство – несе відповідальність за перевірки спортсменів на наявність заборонених препаратів до, під час і після змагань. ВАДА створила Міжнародну конвенцію про боротьбу з допінгом в спорті та Всесвітній антидопінговий кодекс, з якими, на нашу думку, мають

ознайомлюватися спортивні журналісти. Були розглянуті випадки професійної некомпетентності спортивних журналістів, через які страждають спортсмени, спортивні чиновники тощо.

Значна частина травм пов'язана з недоліками в правилах змагань, лібералізмом суддів, неякісним спортивним інвентарем, обладнанням, поганим станом спортивних споруд тощо. Були визначені десять найбільш травмонебезпечних і найбезпечніших видів спорту. Проаналізовані зарубіжні та вітчизняні журнали зі спортивної медицини, які приділяють увагу питанню спортивного травматизму. Розглянуті й приклади висвітлення спортивного травматизму в суспільно-політичних і спеціалізованих спортивних виданнях. Проаналізований матеріал дає підстави стверджувати, що непропорційність у висвітленні різних видів спорту в журналістиці безпосередньо стосується висвітлення спортивного травматизму.

3. Матеріально-технічне та кадрове забезпечення підготовки спортсменів

«Матеріально-технічну базу фізичної культури і спорту складають усі види фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд, фізкультурно-спортивного спорядження і обладнання, інше майно, призначене для занять фізичною культурою і спортом».

У спортивному матеріально-технічному забезпеченні мають потребу об'єкти різних видів спортивної діяльності:

- спортсмени-олімпійці,
- паралімпійці,
- дефлімпійці,
- спортсмени-професіонали,
- спортсмени-любителі,
- спортсмени дитячо-юнацького спорту,

- ветерани спорту,
- громадяни країни (з метою оздоровлення).

Візьмемо, наприклад НОК. Комітет витрачає фінанси на види спорту, що за пріоритетністю розбиті на три категорії, за якими виділяється відповідна сума коштів. Проаналізувавши реєстр державних закупівель НОК з 2007 по першу половину 2010 року, варто зазначити, що в основному державні гроші витрачаються на:

- сувенірну продукцію;
- підручники з фізичного виховання;
- канцтовари;
- офісне обслуговування та обладнання;
- спортивні заходи;
- виготовлення медіапродуктів;
- витрати на паливно-мастильні матеріали та автомобілі;
- медичне обладнання;
- спортивний інвентар;
- реклама з метою пропаганди олімпійського руху.

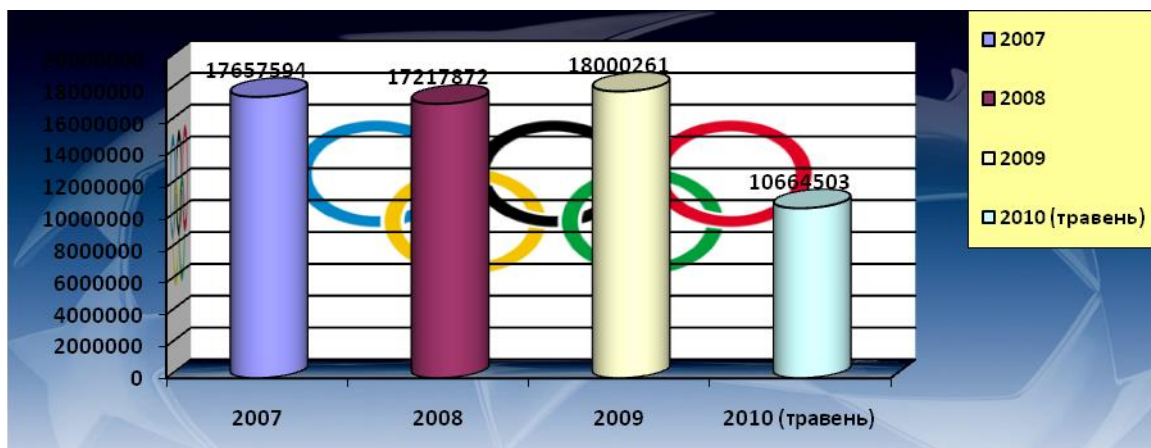


Рис. 2. Державні закупівлі НОК України з 2007 по травень 2010 року (грн.)

Отже, з огляду на подані результати можна впевнено говорити, що державні гроші на закупівлю різного роду забезпечення щороку витрачаються дедалі стрімкіше. Збільшення витрат на матеріально-технічне забезпечення не означає, що державне фінансування виділяє більше коштів. Кількість витратних статей на рік катастрофічно зменшилась через спад української економіки в період економічної кризи, з 2008 року забезпечення подорожчало.

Важливим здається також аналіз напрямів витрат. У 2007 році активно закуповувалося медичне, офісне обладнання, спортивний інвентар, організовувались спортивні змагання. За 2008 придбали підручники для фізичного виховання та почали популяризувати олімпійський рух в Україні за допомогою реклами на білбордах, рекламних роликів та телепрограм по телебаченню. У 2009 кількість спортивних телепрограм, які виробляли за державні кошти на замовлення НОК, збільшується, так як і видання книг з олімпійської тематики. А за п'ять місяців 2010 серед державних закупівель – лише: організація спортивних заходів, виготовлення рекламних роликів та три олімпійські телепередачі на телеканалах.

Тобто, проаналізувавши фінансові витрати НОК України за останні три з половиною роки, можна констатувати посилення курсу на пропаганду олімпійського спорту. Величезні витрати у 2007 і 2008 рр. на різного роду обладнання можна пов'язати із ЗМІною голови НОК у 2006 році (замість Віктора Януковича його очолив Сергій Бубка). Новий президент на початку своєї роботи забезпечив комітет усім необхідним для роботи та придбав найнеобхідніше медичне обладнання та спортінвентар. А от починаючи з 2009 року зменшуються витрати грошей на спортивний інвентар, обладнання та організацію спортивних заходів, але збільшується частка на фінансування телебачення в олімпійській кампанії, навіть незважаючи на те, що олімпійська збірна України не привезла жодної медалі із зимової Олімпіади 2010 року в канадському Ванкувері. Популяризація олімпійського спорту в

Україні виходить на передній план, що забезпечує роботою представників ЗМІ й інформує громадян про стан олімпійського спорту в Україні. У 2010 році виходять три олімпійські телепрограми:

- «Коло Олімпіади», виробництва «Ворлд Спорт Медіа», в ефірі щотижня з повтором на «Національному телеканалі України» («НТКУ»).

- «Олімпіада: від малого – до великого», виробництва телерадіокомпанії «Ера».

- «Вперед, на Олімп!», виробництва продюсерської агенції «Студія – ПШО», виходить щотижня на телеканалі «Тоніс» з повтором.

Також НОК виділяє державні кошти на утримання журналу «Олімпійська арена», про який вже не раз згадувалось. Журнал висвітлює проблеми матеріально-технічного забезпечення, як мінімум декілька інформаційних чи аналітичних матеріалів виходить за рік в щомісячнику. Особливо корисною в умовах підготовки країни до «Євро-2012» була рубрика «Видатні стадіони світу» для розуміння важливості такого елементу забезпечення, як спортивні споруди. Рубрика виходила трохи довше, ніж рік: з січня 2007 року по лютий 2008 року, за цей час вийшло десять матеріалів. Багато матеріалів про підготовку господарів Олімпіад до змагань. У таких матеріалах, як правило, зазначається про стан підготовчого процесу: кількість збудованих споруд, розповідається про плани будівельних робіт і про можливі новинки в стилі чи дизайні спортивних об'єктів, ноу-хау тощо.

На диво, «Спортивна газета» майже третину матеріалів зі спортивної проблематики присвячує матеріально-технічному та кадровому забезпеченню, газета «Команда» – лише чверть матеріалів (див. табл. 1).

Варто завважити, що більшість матеріалів з матеріально-технічної та кадрової проблематики стосуються підготовки проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 року. Такі матеріали насамперед інформаційні, а в багатьох навіть не відзначається наявність проблеми та не вказуються можливі шляхи вирішення. Проблемою, на нашу думку, є матеріали про

підготовку до проведення «Євро» в Україні, що публікуються в суспільно-політичних газетах не в спортивних відділах. Точно так, можна згадувати висвітлення підготовки у випусках новин, а не в спортивних випусках. Безперечно, проведення змагання в нашій країні, є суспільно-значимою подією, яка стосується не тільки шанувальників спорту. Виходить, що втрачаються інтереси певних читацьких чи глядацьких груп.

Негативною є тенденція до олімпійських видів спорту, які потребують матеріально-технічного оснащення, а спортивні журналісти нашої країни майже не зважають на висвітлення проблеми. Мало того, що через монополізацію футболом сторінок й ефірного часу «замулюються» очі українським спортивним журналістам, то факт проведення «Євро-2012» майже повністю займає нішу в і без того скупому розгляді проблем матеріально-технічного та кадрового забезпечення.

Отже, за допомогою Закону України «Про фізичну культуру і спорт» було визначено що складає матеріально-технічну базу фізичної культури та спорту. Визначили, що потребу в забезпеченні оснащенням мають об'єкти різних видів спортивної діяльності: спортсмени-олімпійці, паралімпійці, дефлімпійці, спортсмени-професіонали, спортсмени-любители, спортсмени дитячо-юнацького спорту, ветерани спорту та громадяни країни (з метою оздоровлення). Проаналізували реєстр державних закупівель НОК з 2007 по першу половину 2010 року. Було визначено, що саме закуповують в НОК. Фінансування НОК державою не зменшується, але в умовах економічної нестабільності кількість закупівель значно зменшилась. Також спостерігається курс на пропаганду олімпійського спорту за допомогою спортивних телепрограм і тематичного журналу, на виготовлення яких НОК витрачає кошти. Популяризація олімпійського спорту в Україні виходить на передній план, що забезпечує роботою представників ЗМІ й інформує громадян про стан олімпійського спорту в Україні. Більшість матеріалів з матеріально-технічної та кадрової проблематики стосуються підготовки

проведення «Євро-2012». Не розрахованою на всі види аудиторії, яка зацікавлена у проведенні чемпіонату Європи з футболу є подача матеріалів з випусків суспільно-політичних видань, новин.

4. Морально-етичні проблеми спорту та спортивної журналістики

Зупинимося насамперед на визначенні понять «мораль» та «етика».

Мораль (лат. *moralis* – моральний) – форма суспільної свідомості, система поглядів, уявлень, норм та оцінок, суспільний інститут, який виконує функцію регулювання поведінки людини. Мораль регулює поведінку людини у всіх без виключення сферах її суспільного життя – у праці та побуті, у політиці та науці, у сім'ї та суспільних місцях, хоча й грає в них неоднакову роль.

Етика (грец. *ethika*, від др.-грец. *ethos* – звичай) – наука, що вивчає мораль, норми поведінки, сукупність моральних правил певної суспільної чи професійної групи. Є важливим фактором свідомого підтримування правопорядку в суспільстві.

Тепер, зрозумівши спільність та відмінності понять, зупинимося на особливостях етики в професії журналіста.

Журналістська етика – це суть етичних принципів професійної журналістики, відома як галузевий «кодекс честі», який у різних формах сформульований в медіа-організаціях і профспілках. Професійна етика журналіста – юридично не оформлені, але безумовно відомі та чітко прописані правила, які прийняли ЗМІ та схвалило суспільство.

Серед таких нормативних документів варто виділити: Міжнародні принципи професійної етики в журналістиці, Міжнародну декларацію принципів поведінки журналістів, Кодекс професійної етики українського журналіста та Етичний кодекс українського журналіста.

У нас поки мляво відбувається процес кодифікації положень професійної моралі. У країнах з розвинутими демократичними традиціями практично кожна крупна телекомпанія, кожний крупний журналістський концерн будує професійне життя, орієнтуючись на спеціально розроблені кодекси, до того ж, які періодично удосконалюються. Основні постулати цих кодексів схожі. Вони співвіднесені з міжнародними документами даного типу, але висока ступінь конкретизації, наближеності до умов визначених каналів або видань надає їм особливого сенсу.

У наших редакційних колективах подібна практика лише почала прищеплюватися. Багато в чому це пов'язано зі станом професійної журналістської етики як науки.

Проблеми та суперечності в роботі ЗМІ виявились основою для висування на Олімпійському конгресі століття ідеї розробки спеціального кодексу честі, яким повинні керуватись представники преси, телебачення, радіо. Пропонується укласти угоду між спортивними організаціями та представниками ЗМІ, згідно з якими жоден журналіст не має права висвітлювати спортивні події, не взявши на себе зобов'язання з виконання цього кодексу.

Що ж повинно лягти в основу кодексу? Автори підручника «Олімпійський спорт» В. Н. Платонов і С. І. Гуськов виділяють:

- компетентність;
- вірність істині;
- правильна інтерпретація подій;
- повага до прав учасників і висловлювань спортсменів;
- відповідальність і зваженість при відборі тем і видів спорту;
- необхідність спеціалізації журналістів і коментаторів на визначених видах спорту;
- пропаганда гуманістичних, моральних і виховних цінностей спорту.

М. С. Дерепка запропонувала створити Етичний кодекс українського спортивного журналіста, до якого, на її думку, повинні ввійти наступні положення:

- підтримувати ідею чесних змагань;
- виховувати повагу спортсменів не тільки один до одного, але й до арбітрів;
- протистояти всім проявам шовінізму, націоналізму;
- з повагою ставитися до особистого життя спортсменів;
- пам'ятати про освітню роль спорту в суспільстві, пропагувати гуманістичні, моральні та виховні цінності спорту;
- засуджувати корупцію і шахрайство в спорті;
- сприяти дотриманню Олімпійської хартії;
- поширювати ідею дружби та співробітництва між атлетами всіх країн.

Дослідниця вважає, що вдосконалення рівня висвітлення спорту можливе лише за умови наявності у спортивних журналістів не тільки глибоких професійних знань, але й дотримання ними професійної етики.

Але навіть якщо вищезазначений кодекс спортивного журналіста допрацюють та зроблять нормативним документом, можна зробити висновок, що не всі спортивні журналісти поставлять собі за мету ознайомитись з ним.

У нашій державі, у вітчизняній культурній традиції, на жаль, не сформувалася стійка традиція освоєння професійно-моральних розпоряджень широким колом журналістів. Навіть коли з'являються документи, у яких так чи інакше відображена професійна етика журналіста, знайомство з ним виявляється особистою справою кожного. У підсумку, деякі журналісти й досі мають невиразне уявлення про Кодекс професійної етики українського журналіста. Про міжнародні документи типу Міжнародної декларації принципів поведінки журналістів багато хто взагалі не поінформований. Тільки останнім часом намітилась тенденція до включення тих чи інших професійно-етичних постулатів у робочі документи конкретних редакцій, у

тексти трудових договорів, де вони більш доступні для ґрунтовного знайомства.

Варто зазначити, що до 80–х років представники засобів масової інформації та представники спорту діяли розрізнено, хоча вирішували спільне завдання – привернути якомога більше уваги громадськості. Така неузгодженість, а часом і нерозуміння цілей, які стояли перед кожним із них часто негативно відбивались на ставленні населення як до спорту, так і до преси, радіо та телебачення.

Серйозному комплексному аналізу піддали діяльність ЗМІ на організованому за ініціативою МОК I Міжнародному симпозіумі «Спорт, засоби масової інформації, олімпізм» (1986 р.), на якому вперше дали всебічну оцінку величезного впливу ЗМІ на розвиток олімпійського спорту, характер взаємовідносин преси, радіо та телебачення зі спортом, перспективи розвитку взаємовигідного співробітництва. Були відмічені й небезпечні тенденції в діяльності ЗМІ, а також проблеми спорту, які зачіпають інтереси ЗМІ та перешкоджають пропаганді чисто спортивних, а також гуманістичних і морально-етичних цінностей спорту. З тих пір пройшло багато років, а проблеми й протиріччя в діяльності ЗМІ залишились.

На Олімпійському конгресі століття, який провели в 1994 р. у Парижі, було навіть виділено спеціальний напрямок – «Спорт і засоби масової інформації». На конгресі порушили різноманітні аспекти взаємозв'язку спорту та преси, радіо й телебачення, відзначалося, що пропаганда спорту за останні сто років розвивалася успішно завдяки позитивній і конструктивній допомозі ЗМІ. Потужну підтримку з боку преси отримав свого часу П. де Кубертен, і цю підтримку в історії сучасного олімпійського спорту надали не тільки Олімпійським іграм самим по собі, але і самій ідеології олімпійських традицій, які завжди були й мають залишатися тісно пов'язаними не тільки з етичними й моральними сторонами спорту, але і з освітою, охороною здоров'я, вихованням та ін. Проте в діяльності преси, радіо та телебачення

одночасно нагромадилось багато труднощів, недоліків і проблем, які суперечать інтересам спортсменів, спортивних організацій, любителів спорту, та й самих ЗМІ. Коротко зупинимось на основних із них.

«Нездорова» увага багатьох журналістів до різного роду сенсаційних і скандальних спортивних та навколоспортивних фактів здатна серйозно Змінити наголос і сприяти непропорційному та викривленому сприйняттю багатьох подій і явищ олімпійського спорту.

▪ Італійський марафонець Д. Пієтрі, який закінчив забіг на IV Олімпійських іграх (1908 р.) за сторонньої допомоги (спортсмена, який знаходився майже в непритомному стані, підтримали дві людини, що допомогли йому перетнути лінію фінішу), був дискваліфікований і позбавлений золотої медалі. Преса роздула скандал, який привернув увагу величезної кількості людей, завдяки чому популярність Д. Пієтрі у всьому світі різко зросла. Мало хто пам'ятає імена бігунів-марафонців, які стали олімпійськими чемпіонами на Іграх різних Олімпіад.

▪ Подібний випадок відбувся з чемпіоном Ігор V Олімпіади в десятибор'ї Джимом Торпом, який з «легкої руки» журналістів був дискваліфікований за виступи в напівпрофесійній бейсбольній команді. Ця сумнівна дискваліфікація отримала широке висвітлення у пресі. Вже після смерті Торпа дискваліфікація була знята, а медалі повернули нащадкам спортсмена. Таким чином, Торп в історії олімпійського руху виявився значно відомішою фігурою, ніж усі разом взяті чемпіони Олімпіад у десятибор'ї.

▪ Відомий випадок, коли видатний американський спортсмен Джессі Оуенс, володар чотирьох золотих медалей Олімпійських ігор в Берліні (1936 р.), у ресторані під час обіду був змушений роздавати автографи. Поставивши підпис у сотий раз, спортсмен сказав черговому любителю автографів: «Я пообідаю, а потім продовжу». Наступного дня в пресі з'явилось повідомлення, що неперевершений Оуенс втратив безліч прихильників, відмовившись дати автограф.

В українській журналістиці жага до викриття в діяльності або житті спортсмена сенсаційних чи скандальних фактів відіграє не значну роль. От, наприклад, у США умови конкурентної боротьби ставлять перед представником ЗМІ завдання повідомити інформацію першим, одержати сенсаційний матеріал, що неначе ставить питання про виживання ЗМІ. Орієнтація на розслідувальну функцію сформували більш напористий на відміну від українського, вид журналіста.

На жаль, існує ще безліч проблем спортивної журналістики крім вищезазначених. Яскравим прикладом є телекомпанії, які користуються своїми правами далеко не завжди в інтересах світового олімпійського руху. Про це переконливо свідчить досвід висвітлення XXVI Олімпійських ігор в Атланті (США). Телекомпанії думали не про всебічне висвітлення змагань, пропорційну увагу до різноманітних видів спорту, переможців і призерів, а про пропаганду американських спортсменів, до того ж не тільки переможців, але й тих що показали доволі посередні результати. Американським спортсменам – переможцям Ігор було відведено набагато більше екранного часу, ніж представникам інших країн. Наприклад:

▪ Чемпіону Олімпіади у вільній боротьбі зі США К. Енглу (вагова категорія до 100 кг.), якому перемога дісталась над явно більш активним спортсменом з Ірану в результаті грубої суддівської помилки при нічийному рахунку 1 : 1, було виділено в п'ять разів більше екранного часу, ніж унікальному борцю з Росії. А. Карелін виграв золоту олімпійську медаль в суперважкій вазі в третій раз, і не мав рівних на міжнародній спортивній арені впродовж 10 років.

▪ Український важкоатлет Т. Таймазов (вагова категорія до 108 кг.) випередив найближчого кандидата в сумі двобор'я на 10 кг. і встановив світовий рекорд у поштовху, але був удостоєний меншої уваги телерепортерів, ніж американські спортсмени, які припинили змагання ще до

виходу Таймазова на поміст. Таких прикладів, на жаль, можна навести не один десяток.

Але в чому ж причина такого нехтування журналістом моральних законів професії? Автор підручника «Професійна етика журналіста» Лазутіна Г. В. припускає, що представникам мас-медіа, за великою ймовірністю, не вистачає стратегії особистого професійного вибору. У журналістів відсутні навички прийняття автономних рішень в непростих професійних ситуаціях, коли потрібно покладатися на особисту відповідальність або особистий ризик. А у тих працівників ЗМІ, які знають правила поведінки в ситуаціях морального вибору складається розуміння, що етична професійна поведінка журналіста пов'язана зі здатністю та вмінням здійснювати особистий вибір в ситуаціях, які не піддаються дії етичного кодексу.

Тоді виникає запитання: як дотримуватись професійної етики журналісту в цілому та спортивному журналісту зокрема?

Вважаємо за можливе, спираючись на низку спеціальних досліджень, узагальнити такі рекомендації:

- Турбуватися про неупередженість своїх публікацій, *обираючи в якості майбутніх персонажів осіб, причетність до яких не може бути визнана корисливою та не суперечитиме суспільним благам;*
- поважати особистість людини, яка стала об'єктом професійної журналістської уваги, *проявляючи в ході спілкування з нею коректність, такт і витримку;*
- поважати право людини на недоторканість приватного життя, *не дозволяючи собі вторгнення в нього без згоди майбутнього героя у всіх випадках, окрім тих, коли героєм є публічна персона, а її приватне життя викликає безсумнівний громадський інтерес;*
- бути вірним реальності, не викривляти в матеріалі життя героя, *пам'ятаючи, що особа реальна, а тому будь-яка спроба прикрасити та*

обмовити буде помічена. Це не тільки може ускладнити стосунки героя з його оточенням, але й дискредитує публікації та ЗМІ, в яких працює журналіст;

○ стримуватися в матеріалі від будь-яких зневажливих зауважень чи натяків, здатних принизити героя, а саме: *від іронічного обігрування його імені, прізвища, деталей зовнішності; від згадування про нього як про спортсмена, який вживає допінг, якщо це не встановлено незалежним Арбітражним судом в Лозані; від ворожих реплік з приводу раси, національності, кольору шкіри, віросповідання, хвороб та фізичних вад.*

У міжнародній практиці реалізуються ці принципи, або вимоги, сформульовані російським журналістикознавцем, які, фактично, вже стали класичними. Причому, можна вказати на такі форми їх популяризації та запровадження:

- організація семінарів, які проводить Міжнародна олімпійська академія в Олімпії;
- різноманітні заходи в Олімпійському музеї в Лозанні;
- освітня робота, яку проводять Національні Олімпійські Академії, центри олімпійських досліджень та освіти, що відкриті в низці країн;
- видання літератури;
- підготовка освітніх фільмів;
- формування центрів збереження документації.

Наприклад, за ініціативою МОК був випущений трьохсерійний фільм «Олімпійське століття», який вперше показали на Олімпійському конгресі в Парижі 1994 р. На цьому ж конгресі відбулась презентація низки книг: «Олімпійський спорт» (том 1) В. Н. Платонова та С. І. Гуськова, яку випустило українське видавництво «Олімпійська література»; «Олімпійська революція» Д. Міллера; «П'ять кіл над Сеулом» тогочасного віце-президента МОК Річарда Паунда; «100 років олімпійських конгресів» Н. Мюллера та ін.

Велике інформаційне значення періодичних видань, частково журналів, які всебічно висвітлюють різноманітні аспекти олімпійського спорту. В Україні видаються такі спеціалізовані журнали:

- *для широкого кола читачів:*

- журнал «Олімпійська арена» Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та Національного олімпійського комітету України.

- *для спеціалістів:*

- науково-теоретичний журнал «Наука в олімпійському спорті» Національного інституту фізичного виховання і спорту України;

- науково-теоретичний журнал «Теорія і методика фізичного виховання і спорту» Національного інституту фізичного виховання і спорту України;

- науковий журнал «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту» Харківської державної академії дизайну і мистецтв;

- збірник наукових праць «Молода спортивна наука України» Львівського державного інституту фізичної культури та ін.

Усе це створює потужний фундамент для підвищення кваліфікації представників ЗМІ, перетворюючи їх з інформаторів у добре підготовлених спеціалістів, які мають глибокі знання в спорті та здатні доносити ці знання до широких верств населення. Все більша кількість журналістів починають розуміти, що вони мають не просто висвітлювати змагання, а знайомити аудиторію з історією виду спорту, етичними й моральними основами спорту, системою підготовки спортсменів, протиріччями та складнощами спорту, проблемами організаційного, матеріально-технічного, медико-біологічного характеру тощо.

Українському спортивному журналісту варто прагнути до професійно-моральної зрілості найвищої позначки, коли професійно-моральні мотиви

починають домінувати в мотивації діяльності журналіста, переважаючи матеріальний інтерес.

У журналістському середовищі існує стара, мудра приказка: закінчив писати матеріал – прочитай його очима свого героя, а потім уяви, що зустрівся з ним поглядом. Якщо ти можеш дивитись йому в очі, значить, все в порядку. А якщо тобі хочеться відвести свій погляд, якщо відчув раптом ніяковість, то в чомусь згрішив. Таку погрішність потім знайти непросто.

Варто сказати, що морально-етичним проблемам в українській спортивній журналістиці приділяється не так багато місця, як хотілося б. Наприклад, газета «Команда» оперує всього 2,7 % від загальної кількості матеріалів спортивної проблематики. «Спортивна газета» не набагато більше – 3,48 %, а от загальна цифра, трохи більша за три відсотки – 3,09 % (табл. 2).

Отже, мораль – суспільний інститут, який виконує функцію регулювання поведінки людини. Етика – наука, що вивчає моральні правила певної суспільної чи професійної групи. На нашу думку, для того, щоб журналісту не порушувати морально-етичні норми у професійній діяльності, слід ознайомитись з: Міжнародними принципами професійної етики в журналістиці, Міжнародною декларацією принципів поведінки журналістів, Кодексом професійної етики українського журналіста та Етичним кодексом українського журналіста. Були визначені положення потенційного Етичного кодексу української спортивної журналістики. Підвищення рівня висвітлення спорту можливе лише за умови дотримання журналістами професійної етики. Розглянуті скандальні випадки зі спортсменами, що сталися через професійну недбалість журналістів, визначені дії, що вважаються аморальними при висвітленні видів спорту. Для того, щоб бути професійно спрямованим та морально чистим, журналістам не варто вигадувати велосипед, слід просто притримуватись класичних принципів журналістської етики. Проте для того, щоб допомогти журналістам у професійній спрямованості, варто: організувати семінари з підняття рівня кваліфікації

журналіста, створювати різноманітні заходи для спортивних журналістів, проводити освітню роботу, видавати спеціальну літературу та фільми тощо. Українському спортивному журналісту слід прагнути до переважання морально-етичних принципів в мотивації діяльності, над матеріальними цінностями та благами.

Таблиця 2.

Кількість матеріалів у виданнях «Команда» та «Спортивна газета» за актуальними видами спортивної проблематики

Види спортивної проблематики	«Команда», %	«Спортивна газета», %	Середня кількість, %
Суддівство	41,44	27,33	34,39
Допінг	26,13	31,4	28,77
Матеріально-технічне та кадрове забезпечення підготовки спортсменів	24,32	30,81	27,57
Травматизм	5,41	6,98	6,2
Морально-етичні проблеми	2,7	3,48	3,09

5. Аналіз спортивних проблем на шпальтах спортивних видань

У сучасному спорті існує безліч проблем, які мають висвітлюватися ЗМІ. Як уже було визначено, насамперед це: необ'єктивне суддівство змагань, застосування спортсменами заборонених препаратів (допінгу), спортивний травматизм, матеріально-технічне та кадрове забезпечення підготовки спортсменів, морально-етичні проблеми. Охарактеризуємо спортивні видання, які виходять в Україні.

На думку М. С. Дерепи, тільки чотири спортивних видання, що виходять в Україні, можуть претендувати на роль всеукраїнських: «Команда»,

«Спортивна газета», «Український футбол» і «Футбол». Однак, два із названих спеціалізуються на висвітленні одного виду спорту, тому вони не підходять для аналізу спортивних проблем.

Наведемо перелік спортивних газет, що виходять в Україні.

- За рейтингом центру медіа-досліджень «Gfk Ukraine», газета «Команда» є найбільш популярним спортивним виданням серед українців. Результати досліджень свідчать, що за останні півроку 2006-2008 рр. газета посідала серед усіх суспільно-політичних та спортивних видань сьоме, восьме та десяте місця. Виходить, що серед спортивних видань газета є беззаперечним лідером. Тираж «Команди» підтверджує це реноме.

- Газета «Вболівальник» не виходить так часто, не має такого високого рейтингу, проте вона є офіційним інформаційним партнером НОК України, а тираж доволі високий як для спортивного видання.

- «Спортивна газета» виходить чотири рази на тиждень, має невеликий тираж, є офіційним виданням Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту і, як свідчить М. С. Дерепка у дисертаційному дослідженні, розглядає різні види спорту та широкий спектр спортивних проблем. Мінусом видання є елементарна недоступність для широкого кола читачів.

- «Спорт–Експрес в Україні» виходить п'ять разів на тиждень. З огляду на тираж, має велику кількість читачів. Однак, газета – лише українська редакція російського «Спорт–Експресу» (табл. 3).

Таблиця 3.

Спортивні газети, що виходять в Україні

Спортивна газета	Періодичність, разів на тиждень	Тираж, тис. екземплярів
«Команда»	5	105 (у вівторок 120)
«Вболівальник»	2	54,3
«Спортивна газета»	4	19 – 21,5
«Спорт-Експрес в	5	48,53

Отже, проаналізувавши спортивні газети України, обрано найбільш придатні для аналізу видання – «Команда» та «Вболівальник». «Спортивна газета» не підходить для аналізу через недоступність та попередній аналіз, який був здійснений М. С. Дерепюю. «Спорт–Експрес в Україні» не придатний через те, що газета іноземна й випускається редакцією-представництвом в Україні. Аналіз висвітлення спортивної проблематики відбудеться лише на українських виданнях.

У газеті «Команда» переважають інформаційні жанри. Для висвітлення спортивної проблематики у виданні використовуються ознаки, які вказують на інформативність, а саме: опис і констатація фактів. Журналісти газети не використовують більш складних способів відтворення події чи явища, в матеріалах відсутні пояснення, міркування, аналіз. Висвітлення проблем, як правило, залишається на рівні констатації факту та опису тому, що способи розкриття проблем іншими методами виявляють цілу купу професійних недоліків спортивних журналістів.

Таблиця 4.

Структура спортивної газети «Команда» за рубриками (2010 р.)

Футбол Прем'єр-ліга	Футбол Збірна України	Футбол	Футбол За кордоном	Бокс	Гандбол	Шахи	Панорама	Баскетбол	Інші
Підсумки сезону	Товариський матч	Перша ліга	Навколо	Двобій місяця	Чоловіки		Велошосе	Суперліга	Лазарет
	U-21	Друга ліга	Товариські матчі		Жінки		Легка атлетика	НБА	Скандал
	U-19		Контрольні матчі				Теніс		Феміда
			Трансферний ринок				Фігурне катання		Фінанси

Проблеми необ'єктивності суддівства через непропорційну подачу матеріалів про різні види спорту висвітлюються лише про футбол у різних рубриках, але найчастіше у рубриці під назвою «Феміда». Діапазон подачі

інформації доволі широкий. У матеріалах рубрики читачі можуть прочитати післяматчеві інтерв'ю з футбольними арбітрами та ознайомитися з проведеною роботою Комітету арбітрів ФФУ. Наведемо декілька прикладів висвітлення суддівства у спортивному виданні «Команда».

1. «Звичайно, Камерун може виправдовуватися тим, що майже дві третини двобою йому довелося грати в меншості. Але, по-перше, хто «Левам» винуватий, що їх підвів власний же капітан, а по-друге, навіть в грі 10 на 11 збірна, яка ставить перед собою найвищі завдання, не має права допускати такі ляпи в обороні. До речі, про видалення. Його схлопотав Ето'о після двох «гірничників», отриманих протягом однієї хвилини. Першу жовту картку він отримав за грубий фол на Раулі Мейрелеші, а другу, очевидно, за непогодження з рішенням арбітра».

Вищенаведений текст є фрагментом з розширеної замітки в рубриці «Товариські матчі». Саме у таких уривках в інформаційних матеріалах найчастіше висвітлюється суддівство в газеті. Як правило, такий розгляд відбувається лише через використання факту рішення арбітра. У половині випадків висвітлення суддівства відбувається через огляд матчу, також використовується опис ситуації з порушенням правил спортсменом.

Далі ми не можемо оминати матеріал про дискваліфікацію українського арбітра Олега Орехова у рубриці під назвою «Офіційно»:

2. Контрольно-дисциплінарна інстанція (КДІ) УЄФА довічно заборонила футбольному судді займатися любою діяльністю, яка пов'язана з футболом. Вітчизняний арбітр був визнаний винуватим у порушенні статті 5 Дисциплінарного кодексу УЄФА, в якому говориться про принципи лояльності та чесності. В заяві УЄФА не уточнюється, за роботу на якому матчі дискваліфікований українець. Судячи з відомостей, у справі фігурує хорватський букмекерський синдикат, який підозрюється в підкупі гравців, тренерів, суддів та інших посадових осіб.

Матеріал є ще однією розгорнутою заміткою. Проблеми спортивного арбітражу великого масштабу, що безпосередньо кидає тінь на весь футбольний суддівський корпус України, мають бути висвітлені ширше. Матеріал повністю присвячений проблемі, але є лише факт, який нічим не підкріплений. У замітці не вистачало коментарів, хотілося б послухати думку самого винуватця події, коментарі Комітету арбітрів ФФУ та аргументи європейських футбольних чиновників, які суворо покарали арбітра. Безперечним плюсом матеріалу є робота з архівами: журналісти перелічили всі міжнародні матчі, які Орехов судив у поточному році.

Поширення заборонених препаратів в сучасному олімпійському та професійному спорті є величезною проблемою, яка відсуває на другий план всі протиріччя та незгоди в спорті. Основними причинами застосування спортсменами допінгу є постійно зростаюча роль спортивних перемог у економічному та політичному планах. Спортсмени вживають стимулюючі засоби через великі фінансові переваги, або через імідж країни, яку представляють. Також велике значення мають амбіції спортсмена в гострому суперництві у великих змаганнях, величезні фізичні навантаження, яким піддаються спортсмени.

Але незважаючи на можливість широкого спектру висвітлення проблеми застосування допінгу, в спортивній газеті «Команда» подання цієї проблеми носить лише інформаційний характер. Журналістської майстерності вистачає лише на перелік спортсменів, які вживали заборонені препарати та на санкції, які застосовуються до них.

Висвітлення проблеми спортивного травматизму кардинально не відрізняється. Цей вид проблематики у «Команді» подається в матеріалах як констатація факту. Як наочний приклад, замітка з газети:

3. «Збірну Німеччини продовжують переслідувати невдачі. Одного за іншим бундестім втратив Рене Адлера, Сімона Рольфеса, Міхаеля Баллака, Крістіана Трьоша. А тут на днях до даного списку додався ще й захисник

«Шальке» Хайко Вестерманн. У суботу в товариському двобої «манншафт» з Угорщиною, який закінчився перемогою – 3:0, на останніх хвиликах Вестерманн отримав ушкодження ступні. Після зустрічі болі не припинялися, і прийшлося відправити футболіста на медогляд. Рентген виявив перелом кістки лівої ноги, що означає декілька тижнів лікування і проліт Хайко повз мундіаль».

Саме в таких замітках найчастіше відбувається висвітлення спортивного травматизму в газеті «Команда». Плюсом даної публікації є інформація про долю футболіста після отримання пошкодження в матчі та прогноз про терміни лікування гравця.

У нашій країні спорт не може не залежати від деяких факторів. Як і в інших країнах, на український спорт впливає політична, економічна ситуація в країні, рівень фінансування державою, рівень матеріально-технічного та кадрового оснащення та ін.

Проведений аналіз Змісту спортивного видання виявив неналежний рівень уваги до проблем такого характеру. Висвітлення цих проблем у «Команді» найчастіше проводиться за допомогою інтерв'ю з тренерами та спортсменами, які відзначають неналежний рівень матеріального забезпечення. Також часто пишуться матеріали з теми в контексті підготовки до «Євро–2012», підготовки країн до прийому інших міжнародних змагань, фінансові проблеми спортивних організацій, витрати на спортсменів (зарплатні, премії тощо), підписання контрактів зі спонсорами та ін. Але найсумніше, що в підсумку в жодному з матеріалів журналіст не робить висновків та пропозицій на сторінках газети щодо ситуації, яка склалась. Хотілося б відзначити одне не чисельне інтерв'ю в якому український спортсмен стверджує про відсутність проблем з матеріально-технічною базою:

4. Український лижний фрістайліст Станіслав Кравчук подякував в інтерв'ю організаціям, які посприяли оснащенню спортсменів. Але все-таки

спортсмен розкритикував відсутність дій з розвитку виду спорту в Україні. Лижний фрістайліст висловив занепокоєність майбутнім виду спорту, адже на зміну мають прийти молоді спортсмени для яких через занепад тренувальних баз можливостей буде ще менше.

Морально-етичні проблеми в спорті висвітлюються на сторінках газети у вже згадуваному непропорційному висвітленні видів спорту та інформаційному характері подачі матеріалів. Інформаційні матеріали описують поведінку футбольних вболівальників під час матчу. Знову ж таки, вони констатують неприпустимість дій вболівальників, але при цьому не пропонують жодних шляхів вирішення даної проблеми. Журналіст не намагається навчити, дати зрозуміти вболівальнику суть, цінність спортивного змагання. На нашу думку, варто виділити нестандартний матеріал:

5. Журналістське розслідування про виступ президента УПЛ Віталія Данилова на Асоціації європейських професійних футбольних ліг, у якому футбольний чиновник стверджував про факт договірної матчу дворічної давності між «Металістом» і «Карпатами». До того ж Данилов запевняв, що про цей договір знали в ФФУ. Журналіст, в свою чергу, добре попрацював з офіційними документами, архівами не тільки своєї газети, але й телепрограм і зробив висновок, що сторона, яка заявила про конфлікт привселюдно, плутається в показаннях. Окрім того, журналіст навів цитати футбольних чиновників-позивачів у яких деякі речення настільки збігаються, що нібито «виписані одним спічрайтером». Проте цитат з офіційних документів забагато. Також варто було зробити підсумок всього розслідування тому, що матеріал вийшов дуже важким для сприйняття та доволі заплутаним.

Вивчення змісту видання «Команда» на наявність актуальних для спорту та висвітлення в сучасній українській журналістиці проблем показало, що читачі газети можуть розраховувати на подачу фактів й описовість матеріалів, що є беззаперечними показниками інформаційних жанрів. Тобто,

це може означати про орієнтованість видання на висвітлення лише спортивних змагань, про що також свідчить деяка не систематичність подачі матеріалів спортивної проблематики.

Висвітлення актуальних проблем спорту у газеті «Вболівальник» не відрізняється принципово від відображення тієї ж теми на сторінках видання «Команда». У «Вболівальнику» ще меншу кількість матеріалів присвячують висвітленню спортивної проблематики, «проблемні» публікації подаються також не систематично та мають вузьке різноманіття відображення. Ознаками інформативності більшості матеріалів є опис та оцінювання проблеми. Публікації спортивного видання мають не достатньо критичний характер і правдивість при відтворенні дійсної картини стану сучасного українського спорту.

Газета відтворює інформацію «проблемного» характеру в матеріалі наступним чином: проблема, подія, явище. На нашу думку, професійне висвітлення проблеми має відбуватися після опису події, явища. Вирішення проблеми на сторінках відбувається за допомогою вже згадуваних опису та оцінювання. Опис та оцінювання у «Вболівальнику» дають змогу звернутись до власного соціального досвіду читача.

Таблиця 5.

Структура спортивної газети «Вболівальник» за рубриками (2010 р.)

Футбол Прем'єр-ліга	Футбол Національна збірна	Футбол	Футбол За кордоном	Панорама	Баскетбол	Інші
Анонс туру	Товариський матч	Першість України. Перша ліга	Чемпіонат Англії	Хокей	Чемпіонат України. Суперліга	Післяслів'я
Матч туру		Першість України. Друга ліга	Чемпіонат Іспанії	Гандбол	НБА	Новини
Чемпіонат. Підсумки		Молодіжна збірна (U-21, 19, 17)	Чемпіонат Італії	Професійний бокс	Під щитом	Дійові особи
		Товариські матчі	Чемпіонат Німеччини	Теніс		До речі

Як у виданні «Команда», проблема необ'єктивності спортивного суддівства розглядається у рубриці з такою ж назвою «Феміда». Там, як правило, відтворюються проблеми спортивного арбітражу в футбольних матчах. Читач може ознайомитись з думкою про суперечливу ситуацію професійних суддів та про мотиви рішень арбітрів. Але найчастіше «проблемне» суддівство розглядається фрагментарно в матеріалах огляду спортивних змагань, які відбулись. Наприклад:

б. «36-річний півзахисник «Аталанти» Крістіано Доні змушений буде пропустити три матчі через дискваліфікацію. Італійська ліга винесла настільки суворе рішення, розцінивши поведінку капітана «Аталанти» під час матчу 28-го туру серії А з «Пармою» (0:1) як неповагу до арбітра. Після того як Доні отримав жовту картку від Массіміліано Саккані, він, залишаючи поле, іронічно поаплодував головному судді матчу, і тепер замість однієї гри пропустить відразу три».

Вищенаведений матеріал чітко розділений на дві половини: факт дискваліфікації й опис причини усунення гравця. Це стандартний вид висвітлення спортивного арбітражу в українських ЗМІ, проте даний матеріал є надмірним, саме через розподіл факту та опису. До речі, точно так нестандартно він розділений в газеті: перша частина, фото гравця, друга частина.

Але незважаючи на превалювання відтворення «проблемного» суддівства в футбольних змаганнях, публікації про спортивний арбітраж в інших видах спорту також іноді зустрічаються. На нашу думку, суспільний інтерес найбільше викликать види спорту, у яких спортивне суддівство відбувається через суб'єктивне сприйняття арбітра. Перш за все, це такі види спорту: спортивна та художня гімнастика, фігурне катання, синхронне плавання і навіть бокс. Професійний спортивний журналіст повинен бути зорієнтованим у багатьох видах спорту, щоб мати можливість розглянути проблему з точки зору експерта.

На жаль, застосування допінгу спортсменами майже не знаходить висвітлення на сторінках «Вболівальника». Матеріали, які висвітлюють проблеми вживання спортсменами заборонених препаратів, мають у газеті місце лише за умов, що випадок є дійсно скандальним. Журналісти спортивного видання використовують тільки інформаційні жанри: у «Вболівальнику» часто зустрічаються публікації на цю тему в жанрі замітки та інтерв'ю. Тобто, систематичність у подачі проблеми застосування заборонених препаратів відсутня.

Діапазон розгляду матеріалів про застосування допінгу має бути розширений до: висвітлення діяльності ВАДА, міжнародних конференцій боротьби з допінгом, санкцій з боку МОК, які застосовуються до спортсменів, що вживають допінг. «Вболівальнику» варто звернути увагу на підготовку матеріалів, які присвячені антидопінговій пропаганді.

Проблема спортивного травматизму відтворюється на сторінках газети набагато краще. Незважаючи на те, що травматизм висвітлюється через пошкодження тільки футболістів, тема має велике представництво в кожному випуску видання. Відтворення проблеми виконується, як правило, в інформаційному жанрі замітка. Але незважаючи на одноманітність жанру висвітлення, інформаційні матеріали описані багатогранно, що дає повну інформацію про долю травмованого спортсмена. Розширена замітка в якій розглядається, аналізується та пояснюється проблема. Розглянемо «проблемний» матеріал про спортивний травматизм українського футболіста одного з провідних клубів країни:

7. «Півзахисник київського «Динамо» Олег Гусєв відправився на огляд в Німеччину з приводу проблем з коліном, які турбували його ще зі зборів. На жаль, вердикт лікарів був невтішним – Олегу знадобилась операція. Він був прооперований і поки що знаходиться в німецькій клініці. «Лікарі кажуть, що все пройшло вдало, – слова футболіста пролунали обнадійливо. – На даний момент я почуваю себе нормально. Якщо все буде добре, за чотири-

п'ять тижнів зможу повернутися в стрій. На повторний огляд до Німеччини їхати не треба, курс реабілітації буде проходити в Києві, на замиській базі. Наші клубні лікарі чудово знають, який комплекс відновлювальних процедур мені буде необхідний».

Матеріал написаний за наступною схемою: констатація факту травмування гравця; опис виду травми футболіста; опис стану гравця після хірургічного втручання з коментарями самого футболіста; прогнозування можливості виступів гравця в наступних матчах своєї команди, через коментарі футболіста. Інформаційний матеріал не на сто відсотків повний, однак саме такі публікації найчастіше зустрічаються в газеті. Якщо порівнювати з висвітленням спортивного травматизму в газеті «Команда», то спортивне видання «Вболівальник» розглядає тему повніше і детальніше.

«Вболівальник» вузько розглядає проблему матеріально-технічного та кадрового забезпечення спортсменів. Висвітлення відбувається, в першу чергу, через інтерв'ю, а також через замітки в яких згадується про проблеми фінансування спортивних організацій, підготовки до «Євро-2012» тощо.

8. Інтерв'ю з нападником київського футбольного клубу «Арсенал» Максимом Шацьких, який розповів про проблеми фінансування свого колишнього клубу, казахського «Локомотиву». Гравець розповів, що люди, які планували досягнути серйозних висот, до кінця не зрозуміли наскільки процес затратний. Також футболіст згадав, що колишній клуб має перед ним заборгованість по заробітній платі.

Морально-етичні проблеми висвітлюються у спортивній газеті «Вболівальник» в інформаційному жанрі на рівні констатації факту. На жаль, видання не завжди реагує на всі важливі повідомлення з Державного комітету спорту, НОК, які впливають на вирішення проблем у фінансовій сфері, що стоять перед українським спортом. Проблема кадрового забезпечення майже не висвітлюється. Систематичність подачі матеріалів та конструктивність повністю відсутні.

9. «Французька ліга відхилила апеляцію «Ніцци» і підтвердила, що клуб проведе матч 29-го туру ліги проти «ПСЖ» без глядачів. Така дисциплінарна міра була прийнята після безладів, які влаштували фанати «Ніцци» під час матчу з «Монако», який відбувся в кінці січня. Примітно, що «ПСЖ» доведеться провести за зачиненими дверима дві зустрічі підряд. Клубу також заборонено продавати квитки на гру 30-го туру з «Булонью».

Отже, після вибору двох найбільш актуальних і популярних, на нашу думку, спортивних газет, був здійснений аналіз висвітлення спортивної проблематики. На прикладах були розібрані матеріали, найбільш характерні для висвітлення відповідної проблематики на сторінках спортивних видань.

Спортивна проблематика у газеті «Команда» має декілька спільних рис із проблемами спорту у виданні «Вболівальник», як: інформаційність розгляду, констатація факту, опис ситуації. Необ'єктивне суддівство найчастіше розглядається через інформацію в огляді матчу без будь-яких коментарів суперечливої ситуації. Вживання допінгу висвітлюється в замітках, часто без пояснень речовин, які вживав спортсмен. Журналістської майстерності вистачає лише на перелік спортсменів, які вживали заборонені препарати та на санкції, які застосовуються до спортсменів. Спортивний травматизм найчастіше подається у вигляді констатації факту в замітках. Матеріально-технічне та кадрове забезпечення спортсменів переважно розглядається в інтерв'ю, замітці. Недоліком можна вважати відсутність висновків або пропозицій на сторінках газети щодо ситуації із забезпеченням. У морально-етичній проблематиці найчастіше за все в інформаційних матеріалах описується поведінка футбольних вболівальників під час матчу й при цьому не пропонується жодних шляхів вирішення даної проблеми.

У «Вболівальнику» для висвітлення спортивної проблематики надається ще менша кількість матеріалів, яка подається несистематично, не характеризується різноманітністю та достатньою критичністю розгляду.

Відображення проблеми необ'єктивного арбітражу має ті ж самі ознаки, що й у «Команді»: однакові назви рубрики, що розглядає проблему, часткове висвітлення в огляді футбольних матчів. Також читач може ознайомитись з думкою професійних суддів щодо спірного моменту змагань та мотивами рішень арбітрів. Матеріали пишуться в інформаційних жанрах замітка та інтерв'ю, дуже рідко використовуються репортаж зі звітом, що вказує на недостатню кваліфікацію спортивних журналістів. Застосування спортсменами допінгу розглядається журналістами в газеті, як правило, якщо випадок є скандальним. Матеріали даної проблематики найчастіше висвітлюються в жанрах інтерв'ю та замітка, систематичність подачі відсутня. Діапазон розгляду матеріалів про застосування допінгу має бути розширений до: висвітлення діяльності ВАДА, міжнародних конференцій боротьби з допінгом, санкцій з боку МОК, які застосовуються до спортсменів, що вживають допінг тощо. Спортивний травматизм висвітлюється набагато частіше в розширених замітках. В основному відображається пошкодження футболістів. Якщо порівнювати висвітлення спортивного травматизму з розглядом у виданні «Команда», то газета «Вболівальник» розглядає тему повніше й детальніше. Матеріально-технічне забезпечення розглядається завузько, в першу чергу через інтерв'ю та замітки, про проблеми фінансування спортивних організацій, підготовки до «Євро-2012» тощо. Морально-етичні проблеми «Вболівальник» відображає в інформаційному жанрі на рівні констатації факту. В ідеалі газета має реагувати на всі важливі повідомлення з Державного комітету спорту, НОК, які впливають на вирішення проблем у фінансовій сфері, що стоять перед українським спортом.

6. Аналіз спортивних проблем у спортивних телепрограмах

За період з березня по травень 2010 року був здійснений моніторинг національних телеканалів на наявність спортивних програм та їх спрямованість, хронометраж, періодичність трансляцій. Моніторинг здійснювався на аналоговому телемовленні, через яке наразі транслюють найбільші національні телеканали. Моніторинг аналогового телебачення зумовлений легким доступом до нього всіх верств населення країни.

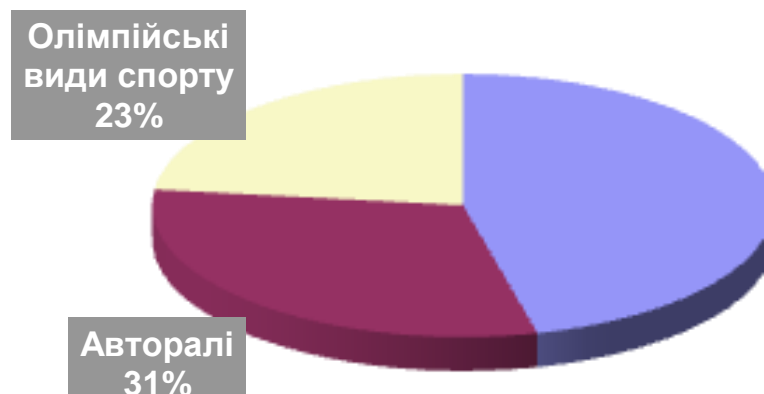
У 2009 році розпочався процес розвитку цифрового ефірного телебачення (DVB-T). За міжнародною угодою «Женева–2006», яку також підписала Україна, аналогове телебачення має бути вимкнене у всіх країнах Європи, Азії та Африки не пізніше 17 червня 2015 року. Забезпечення такого ж за широтою охоплення, як аналогове, цифрового покриття покращить якість зображення та звуку. Також передбачається впровадження нових, більш якісних послуг.

За даними, отриманими в результаті моніторингу, слід підтвердити нерівномірність подачі видів спорту. Висвітлення різних видів спорту у телепрограмах виглядає у відсотковому співвідношенні таким чином:

- 1) футбол – 46,15 %,
- 2) авторалі – 30,77 %,
- 3) олімпійські види спорту – 23,08 % (рис. 3).

Розглянувши дані, відзначимо, що висвітлення футболу має найбільше ефірного часу у спортивних телепередачах. Велика увага до цього виду спорту з боку журналістів є частково виправданою, оскільки, як було зазначено раніше, останнім часом українські футбольні клуби досягли значних успіхів на міжнародній арені. Проте відсоток занадто великий, глядачам варто розповідати про інші не-менш захоплюючі та масові види спорту, як хокей, наприклад. Великий інтерес виробників спортивних

передач прикутий до авторалі, яке доволі активно висвітлюють два телеканали. З огляду на те, що ці телеканали замовляють виробництво медіа-продукту орієнтованого на висвітлення авторалі, можна зробити припущення, що в керівництві телеканалів хтось у цьому зацікавлений. Детальний розгляд авторалі не є обґрунтованим, адже здобутки автогонщиків невеликі. Телепередачі про олімпійські види спорту почали виробляти тільки з початку травня 2010 року за сприяння НОК. Зауважимо, що популяризація олімпійських видів спорту є як ніколи актуальною. Олімпійських видів спорту дуже багато, а через проблеми матеріально-технічного характеру резерви нашої країни вичерпуються. Про це засвідчив провал українських олімпійців на зимовій Олімпіаді 2010 року у Ванкувері (Канада), де співвітчизники не здобули жодної нагороди. На жаль, спортивних телепрограм, що розглядають олімпійський спорт, замало, хоча вони й виконують потрібні функції популяризації олімпійських видів спорту, пропагування здорового способу життя, соціальної інтеграції та ін. (табл. 6).



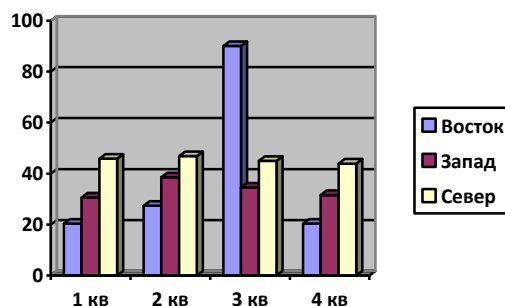


Рис. 3. Висвітлення різних видів спорту в спортивних телепрограмах на українському аналоговому телебаченні з березня по травень 2010 року

Таблиця 6.

Трансляції спортивних телепрограм на українському аналоговому телебаченні з березня по травень 2010 року

Спортивна телепрограма	Висвітлення виду спорту	Хронометраж (хвилини), періодичність показів (за тиждень)	Телеканал трансляції	Виробництво
«Наш футбол»	Футбол	40 хв., 1 раз	«Перший Національний»	«НТКУ», ТО «Спорт»
«Журнал Ліги чемпіонів»	Футбол	25 хв., 1 раз	«Перший Національний»	«UEFA»
«Шлях до Кубка світу з футболу 2010»	Футбол	25 хв., 2 рази	«Перший Національний»	«FIFA»
«3 тайм»	Футбол	35 хв., 1 раз	«ICTV»	«ICTV»
«Інший футбол»	Футбол	25 хв., 1 раз	«ICTV»	«ICTV»
«Футбольний уік-енд»	Футбол	50 хв., 1 раз	«Україна»	Телеканал «Україна»
«Drive»	Авторалі	20 хв., 2 рази (з повтором)	«5 канал»	—
* «Мотор-TV»	Авторалі	20 хв., 3 рази (з повтором)	«5 канал»	Продакшн студія «Мотор»
«МегаДрайв»	Авторалі	20 хв., 2 рази, (повтори від 2006 року)	«К1»	ТОВ «ТРО» «Мульти медіа сервіс»
* «AutoEVO»	Формула-1, авторалі	20 хв., 3 рази (з повторами)	«К1»	ТОВ «EVO Україна»
«Коло Олімпіади»	Олімпійські види спорту	25 хв., 2 рази (з повтором)	«Перший Національний»	ТОВ «Ворлд Спорт Медіа»
«Олімпіада: від малого – до великого»	Олімпійські види спорту	20 хв., 2 рази (з повтором)	«Ера»	ТОВ «Телерадіокомпанія «Ера»
«Вперед, на Олімп!»	Олімпійські види спорту	20 хв., 2 рази (з повтором)	«Тоніс»	ТОВ «Продюсерська агенція «Студія – ПІО»

* Відмічені телепрограми спрямовані на висвітлення не лише виду спорту.

Для аналізу висвітлення актуальної спортивної проблематики серед телепрограм, обрані види спорту, які розглядають передачі:

б) олімпійський спорт: «Коло Олімпіади»,

в) *професійний спорт*: «Футбольний уїк-енд».

Отже, перейдемо до розгляду телепередачі, яка висвітлює олімпійські види спорту – «Коло Олімпіади». Раніше зазначалося, що в українському телевізійному ефірі олімпійський спорт розглядають лише три програми:

➤ «Коло Олімпіади», виробництва «Ворлд Спорт Медіа». Виходить на «Першому Національному телеканалі України».

➤ «Олімпіада: від малого – до великого», виробництва телерадіокомпанії «Ера».

➤ «Вперед, на Олімп!», виробництва продюсерської агенції «Студія – ПШО». Транслюється на телеканалі «Тоніс».

До всього вищезазначеного варто додати, що «Коло Олімпіади» виходить в ефір з травня 2010 року як і «Вперед, на Олімп!», а «Олімпіаду: від малого – до великого» почали транслювати з середини того ж місяця.

«Перший Національний телеканал» доступний для перегляду, мовлення відбувається в: аналоговому, цифровому, кабельному та супутниковому ефірах. Телепередача «Коло Олімпіади» транслюється в один з вихідних днів, близько третьої години з повтором вночі наступного дня. Хронометраж випуску, приблизно – 25 хвилин.

Телепрограма «Коло Олімпіади» була обрана для аналізу через:

- стабільність трансляції випусків;
- найбільший хронометраж серед трьох українських олімпійських телепередач;
- найвищий рейтинг серед трьох телеканалів, які транслюють програми, що призначені для висвітлення олімпійського спорту в Україні;
- велику область покриття «НТКУ» площі країни, що потенційно збільшує аудиторію глядачів.

Компанія «Gfk Ukraine», яка проводить медіа-дослідження в Україні, оприлюднила дані за якими в першу половину 2006 та 2008 рр. «Перший Національний» перебував на сьомій позиції серед найпопулярніших

національних телевізійних каналів. За шість місяців з початку 2007 року «Перший телеканал» поступився місцем «5 каналу» і за рейтингом був восьмим. Але, як правило, на початку року «Перший» популярніший, ніж наприкінці. Підтвердженням тому: загальне десяте місце серед найпопулярніших телеканалів. Слід зазначити, що це висока позиція, яка означає, що телеканал переглядає велика кількість глядачів. Заслугою високого телеперегляду є також широка область покриття площі країни.

«Перший національний телеканал України» завжди висвітлював спортивні змагання та програми в ефірі. «Перший Національний» транслює як професійні, так і олімпійські змагання. Як і в інших спортивних ЗМІ, перевага в спортивній редакції «Першого Національного телеканалу» надається футболу, змагання з інших видів спорту транслюються лише за умов інформаційного наближення спортивної новини до України: представництво українських спортсменів, проведення в країні міжнародних змагань тощо. «Національна телекомпанія України» стала офіційним мовником країни-організатора «Євро-2012». Таким чином, телеканал транслював: жеребкування до відбіркового циклу чемпіонату, презентацію офіційного логотипу «Євро» та транслюватиме: в прямому ефірі 31 матч чемпіонату Європи, створюватиме тематичні тележурнали.

Структура спортивної телепрограми про олімпійський спорт «Коло Олімпіади»:

- анонс відеосюжетів під назвою «Сьогодні в програмі»,
- рубрика «Новини» про останні досягнення українських спортсменів з олімпійських видів спорту,
- рубрика «Чи знаєте ви?» про історію олімпійського руху, олімпійських видів спорту або просто цікаві факти;
- «Анонс» наступних відеосюжетів посередині телепередачі,
- відеоматеріал про видатну постать в українському олімпійському спорті,

- «Новини» про неймовірні вчинки олімпійських спортсменів, важливі події в олімпійському житті;
- рубрика «No comments», до якої увійшли цікаві матеріали з метою звернути увагу на навколоспортивне дійство;
- анонс наступного випуску телепрограми.

Зазначимо, що структура має збірний вигляд за період аналізування телепередачі. Деякі рубрики з'являються тільки через один випуск. Між рубриками подаються різні відеоматеріали, в основному спрямовані на: висвітлення досягнень українських спортсменів з олімпійських видів спорту, згадки про видатних постатей українського спорту, повчальну розповідь про історію виду спорту, подвиги олімпійських спортсменів на змаганнях і на пропаганду здорового способу життя серед населення України.

З першого випуску телепрограми «Коло Олімпіади» 2 травня 2010 року через здійснений аналіз наявності актуальних проблем спорту виявлено лише:

- 1) матеріально-технічне та кадрове забезпечення спортсменів;
- 2) проблеми спортивного суддівства.

Всі інші види актуальної спортивної проблематики не були представлені. Проте виходили в ефір відеосюжети, які розглядали інші аспекти олімпійського спорту України.

Висвітлення проблем із матеріально-технічним і кадровим забезпеченням займає більше ефірного часу, ніж проблеми спортивного суддівства. Часто матеріали матеріального характеру розглядають у рубриці «Новини».

Відеоматеріал про збір президентів літніх федерацій та інших спортивних функціонерів новими топ-менеджерами з метою вирішення шляхів виходу українського спорту з кризи. Новообраний міністр у справах сім'ї, молоді та спорту Равіль Сафіуллін оголосив про заборгованість перед спортсменами понад 25 мільйонів грн. Спортсмени витрачали на

забезпечення виступів на змаганнях власні кошти. Також Равіль Сафіуллін згадав про звіт олімпійських баз підготовки спортсменів. Серед 81 бази, які там вказані, міністр відзначив, що лише одна має відповідне оснащення. Нове керівництво створило стабілізаційний фонд, кошти в який будуть надходити від спонсорства, а витратимуться на виїзди спортсменів на змагання. За словами першого заступника міністра України в справах сім'ї, молоді та спорту, стабілізаційний фонд вже налічує 100 тис. доларів. «Найбільша проблема, яка стоїть переді мною, як перед людиною, яка керує фінансами – від того, що ми просимо, нам «на папері» віддають половину, а в результаті кожного місяця ми отримуємо 1/28» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 08 травня]. Пропозиції та скарги чиновників будуть зібрані та впорядковані до засіданні оргкомітету підготовки до олімпійських ігор, а потім їх розгляне прем'єр-міністр України.

Вищеописаний відеосюжет повністю присвячений проблемі матеріально-технічного та кадрового забезпечення. Відеоматеріал найбільше зі всіх сюжетів «Кола Олімпіади» розкриває проблему оснащення. Початок матеріалу тематично грамотно пов'язаний з попереднім відеосюжетом, у якому розповідалося про виступ українських хокеїстів. Процитуємо текст автора для наочного ілюстрування побудови зв'язку «Головною проблемою українського хокею вважається брак арен, втім це проблема не лише хокею і вона далеко не єдина» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 08 травня]. Після вступу в відеоматеріалі проводиться невеличкий опис місця події, а далі перелічується велика кількість фактів з відповідними до теми коментарями. В обох коментарях висловлена точка зору експертів на «проблемну» ситуацію з підтвердженням точними цифрами, що підкреслює достовірність фактів. Увесь відеосюжет підготовлений за схемою: зазначення актуальності проблеми, її розгляд і вирішення.

У всіх інших відеоматеріалах буде згадуватись наявність матеріально-технічного та кадрового забезпечення лише у фрагментах, як і в наступному:

Відеосюжет про національну жіночу збірну команду України з гандболу розпочався зі слів автора «В українському гандболі давня і затяжна криза: скандали в федерації, зубожіння і зникнення колись зіркових клубів, відсутність залів і спонсорів. Все це призводить до того, що країна поступово забуває про один із найбільш успішних своїх олімпійських видів спорту. Може і зовсім забули б, якби не ось ця команда» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 22 травня]. У відеоматеріалі розповідається про досягнення українських гандболісток – вихід з кваліфікаційного раунду на чемпіонат Європи. Українки переграли в заключному матчі діючих чемпіонок світу – румунок. Далі прозвучали коментарі тренера збірної Леоніда Євтушенка «Ми ставимо перед собою високі цілі. Найбільш висока ціль – це потрапляння на Олімпійські ігри. Матеріальних стимулів особливих немає, але ми граємо за країну, а не за гроші» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 22 травня].

Вступ у відеоматеріалі відзначив стан виду спорту загалом, який пізніше підтвердила коментарями авторитетна особа – головний тренер жіночої збірної з гандболу. Відзначимо, що в цьому матеріалі влучно обрано особу, яка підтвердила слова автора на початку відеосюжету. Але даний відеоматеріал не охарактеризував у повній мірі стан забезпечення спортсменів у цьому виді спорту. Матеріально-технічне забезпечення не стало головною темою у висвітленні гандболу, проблему подали лише з фактичного боку.

Відеосюжет про завершення відбору на чемпіонат Європи національної жіночої збірної команди України з волейболу на першому місці. У сюжеті про матеріально-технічне та кадрове забезпечення згадується лише в наступному тексті автора «Словаччина три останніх цикли грала у фінальних

частинах «Євро», Ізраїль давно тренується централізовано, тобто, гравці на першу вимогу тренера прибувають у табір збірної. У нас, за словами нашого тренера, на неоплачуваний збір приїхали лише дев'ять волейболісток» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 29 травня].

Вищезазначений матеріал вказує на стан виду спорту через текст автора, який посилається на слова головного тренера збірної. Стан кадрового забезпечення спортсменами порівнюється з досвідом й умовами тренувань фаворитів групи у відборі, яких українки обійшли.

Також «Коло Олімпіади» висвітлює нагородження українських спортсменів у олімпійських видах спорту. Це український аналог світової «Laureu's World Sport Awards» під назвою «Герої спортивного року»: церемонія нагородження найкращих спортсменів року. Проте на відміну від світової церемонії, українська не гуртує спортсменів навколо, для вирішення глобальних проблем, а лише відзначає важливі заслуги спортсменів. Варто зазначити, що навіть така увага до спортсменів з боку спортивних чиновників та громадськості в Україні рідкість, тому відеосюжет про героїв спортивного року був як ніколи доречним. Такі сюжети виконують також функцію популяризації олімпійських видів спорту в Україні.

Ще одним прикладом відзначення українських спортсменів є вибір НОКом найкращого спортсмена місяця з метою нагородження та матеріального заохочення до перемог. Такі відеоматеріали є шаблонними тому, що виходять щомісяця, а в них ЗМІнюються лише головні дійові особи. Проте висвітлення здобутків спортсменів є важливим етапом розвитку та становлення олімпійських видів спорту в Україні.

«Нова влада Великої Британії і коаліція консерваторів та ліберальних демократів оголосила про скорочення бюджету Олімпіади 2012 на 27 млн. фунтів. Скорочення не вплине на підготовку до Ігор, присягаються британці, це просто нормальна економія. Нагадаємо, загальний кошторис лондонської Олімпіади складає 9 млрд., 325 млн. фунтів. На підтвердження того, що все

буде добре, лондонці закінчили спорудження каркасу головного стадіону Ігор для церемонії відкриття та закриття і легкої атлетики, зокрема 450-тонну конструкцію даху. Зараз беруться до системи дренажу поля і монтажу легкоатлетичних доріжок. До речі, якщо вже заговорили про гроші: Олімпійський стадіон коштував Лондону 537 млн. фунтів. Венлок і Мендевіль (талісмани – прим. авт.) коштували значно менше, але як і стадіон вони також стануть символами найближчої літньої Олімпіади» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 22 травня].

Інформаційний відеосюжет у рубриці «Новини» насичений фактами. Слова «Скорочення не вплине на підготовку до Ігор, присягаються британці, це просто нормальна економія» не були підтверджені жодною офіційною особою наочно прямою мовою. Сюжет просякнутий цифрами, які нічого не скажуть середньостатистичному глядачу. З першого разу великі суми не сприймаються на слух як передбачав автор. До цифр варто було прикріпити коментарі автора, які охарактеризували б наскільки багато чи мало коштує стадіон, споруда. Наприкінці відеоматеріалу автор згадав талісманів наступної Олімпіади, назвавши їхні імена та не пояснивши, що це саме талісмани. Проте, відеоряд вдало підібраний. Спочатку відеосюжету, коли мова йшла про урядовців, показали кадри з офіційної зустрічі якихось чиновників з приводу підготовки до Олімпіади. Далі текст ілюстрували кадри з офіційної відеодемонстрації: перетворення спортивних споруд за допомогою анімаційних ефектів – з картинки у плані підготовки й до готових стадіонів. Також до відеоряду були прикріплені матеріали на яких зображені спортивні споруди Лондону в стані реконструкції. Наприкінці сюжету, коли мова йшла про Лондон кадри змінилися пейзажами міста.

«Міжнародний Олімпійський Комітет вимагає проводити юнацькі Олімпіади на вже існуючих аренах, щоб не будувати нові, щоб Ігри могли приймати незаможні держави. Молодіжні Ігри, у принципі, економічні: бюджет Сінгапура оцінюють у 100 млн. доларів. Для порівняння: пекінська

Олімпіада коштувала 40 млрд. МОК оплачує всім учасникам проживання у селищах, але тільки у разі якщо вони залишатимуться там до кінця Ігор. Це зроблено для того, щоб юні спортсмени відвідали усі заходи широкої культурної та освітньої програми. Освіті учасників змагань буде приділятися не менша увага, ніж спорту» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 15 травня].

У рубриці «Чи знаєте ви?» представлений відеоматеріал, уривок з якого у вигляді цитати наведений вище. Відеосюжет про проведення в серпні перших юнацьких Олімпійських ігор у Сінгапурі. Початок матеріалу ознаменувався розповіддю про плани проведення юнацьких Олімпіад у майбутньому: яким чином на змагання кваліфікуються спортсмени та скільки молодих спортсменів буде представляти Україну. Фрагмент сюжету про фінансове забезпечення Олімпійських ігор розглядає матеріально-технічний аспект проведення Олімпіади. В уривку, на відміну від відеоматеріалу, який аналізувався попереднім, цифри вдало охарактеризували фінансові розбіжності між підготовкою до проведення юнацьких та дорослих Олімпіад. Вдало обрана інформація про оплату всім учасникам проживання у селищах, але тільки у разі, якщо вони залишатимуться там до кінця Ігор з метою відвідування заходів широкої культурної та освітньої програм. Ця інформація виконує функцію пропагування культурних цінностей, розширення світогляду молодих спортсменів й успішної інтеграції в суспільство. Текст проілюстрований картинкою з офіційного промоушн-ролику юнацьких Олімпійських ігор.

Відеосюжет про офіційні логотипи та талісмани Олімпіад, символізм й ідеї, які вони в собі несуть. «Зокрема лого лондонських Ігор коштував 400 тис. фунтів стерлінгів. Чому так багато символів? Причина перша: через них найлегше донести олімпійські ідеї і показати специфіку країни-господаря. Причина друга: символіка приносить гроші» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 22 травня]. Також наведено

приклад московської Олімпіади 1980 року. Незважаючи на радянську ідеологію, ведмідь Міша ознаменував собою початок маркетингової ери в історії талісманів. «Мішу радянська пропаганда успішно «розкрутила». Іграшкові ведмедики, рушники, тарілки, футболки із зображенням Мішки досі стоять на полицях і лежать у шафах дітей тієї епохи» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 22 травня].

Фінансові витрати на навколоспортивні об'єкти мають причетність не до забезпечення спортсменів, а до матеріально-технічного забезпечення підготовки проведення змагань. Інформація про цей вид забезпечення не є домінантною у відеоматеріалі, вона виконує другорядну роль. Зазначена проблема має роздроблений вигляд, тому висвітлення збігається лише до констатації факту, який підтверджують цифри та коментарі експерта. Слова автора про вигідність створення логотипів і талісманів підтвержені дизайнером та фахівцем з PR.

Другим й останнім видом актуальної спортивної проблематики в телепрограмі «Коло Олімпіади» за проаналізований період стала проблема необ'єктивного спортивного суддівства. Висвітлення арбітражу в телепередачі має набагато менше ефірного часу, ніж матеріально-технічне та кадрове забезпечення. Відмінністю відеосюжетів різних проблем є відсутність хоча б одного окремого тематичного сюжету при висвітленні проблем необ'єктивного спортивного суддівства. Далі розглянемо два відеоматеріали, в яких так чи інакше висвітлювались проблеми необ'єктивного арбітражу:

Відеосюжет про прибуття хокеїстів національної збірної команди України з хокею з чемпіонату Першого дивізіону, який проводився у Нідерландах. Відеоматеріал був проілюстрований наступним чином: декілька кадрів в аеропорту, огляд матчу збірної, посередині відеосюжету автор описав спірні моменти спортивного суддівства. «Арбітраж Брюгемана був не однозначним, але в нашій збірній, за великим рахунком, ніхто себе цим не

виправдовує. Втім, ось цей момент всередині другого періоду міг би закрутити сюжет матчу Австрія – Україна зовсім по іншому. Найкращий бомбардир чемпіонату в Нідерландах Костянтин Касьянчук здається зрівнює рахунок, але ні – насправді він заробляє вилучення» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 08 травня]. Після слів автора показали відео з коментарями гравців української збірної з хокею про спірну ситуацію. Один гравець стверджував, що гол був несправедливо не зарахований, інший не ЗМІг відповісти на запитання. Автор зазначив, що суддівство на міжнародних турнірах є досить давньою проблемою українського хокею «До фінальної сирени стався ще один момент, який на рівні з незархованим голом Касьянчука міг би все Змінити і допомогти українській збірній – австрійський голкіпер Рейнхард Дівіс зсунув ворота. До закінчення матчу залишалося менше двох хвилин, а отже наша команда мала право сподіватися на буліт, а Брюгеман не побачив умисності в діях Дівіса – буліт ми не отримали» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 08 травня]. Після слів автора пролунали коментарі гравців української збірної з хокею, які стверджували, що арбітраж був нормальним і тільки суддя у праві вирішувати спірні моменти. Наприкінці сюжету автор переказав цікаву думку гравця збірної Вадима Шахрайчука. «Наступний чемпіонат світу відбудеться у Словаччині. Ця країна межує як з нами, так і з Австрією і організаторам: Міжнародній Федерації і господарям чемпіонату економічно вигідніше приймати австрійців. Адже підтримати їх приїдуть кілька тисяч вболівальників із явно вищою купівельною спроможністю, аніж кілька десятків українців, які дозволили б собі поїздку на хокей» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 08 травня].

Відеоматеріал був призначений для того, щоб оглянути матч української команди за вихід у Вищий дивізіон, але третину сюжету мова йшла про необ'єктивний арбітраж. Початок та закінчення відеосюжету автор зробив досить ефектними за допомогою динамічних кадрів під не менш динамічну

музику. Але весь ефект руйнувався доволі млявим начитуванням тексту. У цитованих раніше словах автор виказує свою точку зору за допомогою іронії, але деякі слова не підтверджувалися коментарями гравців, що може свідчити про надмірну суб'єктивність матеріалу. Хоча, зважаючи на те, що дії судді коментувались тільки гравцями української збірної, стає зрозуміло, що сюжет за визначенням не міг бути досить об'єктивним. Варто відзначити цікаву теорію гравця збірної про політизацію турніру, яку доніс до глядача журналіст.

Відеоматеріал про здобутки вітчизняних дзюдоїстів на гран-прі в Тунісі. Золото та бронзу здобули Володимир Сорока та Георгій Зантарая відповідно. Проблема необ'єктивного суддівства розглядалась лише у коментарі одного з переможців Георгія Зантарая. «Узбек, якому я програв – призер Олімпійських ігор, але я йому програв трохи не об'єктивно. Він кинув мене, я його кинув й арбітри по різному оцінили наші рухи. Я вважаю, що я його кинув більш яскраво, на всю спину» [Коло Олімпіади. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 15 травня].

У даному відеосюжеті мало, що можна відзначити. Проблема необ'єктивного суддівства висвітлювалась лише за допомогою коментарів одного з головних героїв. Автор вирішив не приділяти розгляду проблеми багато часу.

Хотілося б проаналізувати також випадок з іншою спортивною програмою телеканалу. 25 квітня, як завжди недільного вечора, в ефірі «Першого Національного» транслювалася телепрограма «Наш футбол», але розпочалась вона нетрадиційно. На початку випуску ведучий телепередачі Сергій Голяченко заявив «Сьогоднішня наша зустріч остання» і відклав розмову про це з глядачем на кінець передачі.

Телепрограма «Наш футбол» – ветеран серед українських спортивних передач. З 1996 року «Наш футбол» радував серця українських вболівальників найпопулярнішого в світі виду спорту. Навіть у 2010 році

телепередача залишалася єдиною в Україні, яка показувала огляд матчів Першої ліги українського чемпіонату з футболу. У телепрограмі аналізувалися найважливіші події тижня, що відбувались в Україні та за кордоном, акцентувалась увага на окремих матчах, історичних датах, персоналіях, розгорнуто оглядалися матчі кожного чергового туру національного чемпіонату, ігри Кубка країни, єврокубкові поєдинки за участю українських команд та виступи національної збірної. Хоча «Наш футбол» не мав великих коштів і найновішого візуального оформлення, редакція телепередачі намагалась становити конкуренцію футбольним програмам. Після закриття «Нашого футболу» монополістом серед щотижневих футбольних оглядів стала телепрограма «Футбольний уїк-енд». Прочитуємо текст ведучого наприкінці останнього випуску телепередачі.

«У вівторок та середу відбудуться матчі-відповіді, переглянути які у прямій трансляції ви зможете на «Першому Національному». На превеликий жаль, про те, хто ж стане фіналістами ми вже не поговоримо.

Шановні мої колеги, співрозмовники, багато років ми з вами збирались щонеділі поспілкуватись про нашу улюблену гру. Я завжди поважав вас і весь творчий колектив програми, кожного разу намагався підготувати для вас найцікавіше, виходячи зі своїх можливостей, звісно. Звичайно, постпрандіально, ну, тобто, на повний шлунок працювати легше, але не завжди вистачало ресурсів, в тому числі і технічних. Та головне, ось вже чотирнадцятий рік ми працювали, незважаючи на безліч усіляких негараздів. Розумієте, копають і раби, і археологи, але одні з них раби, а інші археологи. Та сьогодні ми з вами прощаємось. На який термін? Наразі сказати не можу. Це від нас не залежить.

Прощаючись, я хочу вам побажати завжди залишатись мислячими індивідуумами і ніколи не ставати аудиторією. Ну, а тим хто обрав свій шлях, ставши частиною гри під назвою футбольне життя, я бажаю традиційно – завжди влучайте в дев'ятку та ніколи не потрапляйте в офсайд» [С.

Голяченко. Наш футбол. – Перший Національний телеканал України. – 2010. – 25 квітня].

Слід зазначити, що після Зміни влади в Україні після президентських виборів, Зміни досягли й керівництва «Першого каналу». 17 березня 2010 року на засіданні Кабінету міністрів України було прийняте рішення про призначення на посаду президента «Національної телекомпанії України» Єгора Бенкендорфа. А трохи пізніше стали відомими імена новопризначених керівників «НТКУ».

Останній випуск телепрограми «Наш футбол» вийшов в ефір 25 квітня 2010 року, тобто передачу зняли з ефіру навіть не дочекавшись фінішу українського чемпіонату, до закінчення якого залишалось лише три тури. Чи можна звинувачувати в цьому нове керівництво «НТКУ»? На виправдання чиновників можна трактувати запуск «Національною телекомпанією України» спільно з «Савік Шустер Студіо» проекту на час проведення чемпіонату світу в ПАР 2010 року «Африканські пристрасті». «Він створюватиметься не на бюджетні кошти, а виключно на надходження від спонсорів», – наголосив Савік Шустер. – «Ідея розпочати співпрацю Першого телеканалу з нашою студією саме з цього проекту належить генеральному директору «Першого Національного» Єгору Бенкендорфу». За годину до початку футбольних матчів розпочнеться телевізійне шоу з ведучими в студії: Василісою Фроловою, Петром Магою і Савіком Шустером. Відбуватиметься обговорення найяскравіших подій між футбольними зірками, експертами та журналістами з подальшим переходом до коментування матчів і поверненням до студії.

Як зазначалось, телепередача створюється за кошти від спонсорів тому, для «НТКУ» це вигідно. «Африканські пристрасті» є сезонним проектом, який закінчиться в день фінального матчу чемпіонату світу, а телепрограми для огляду українського футболу на «Першому» як «Наш футбол» не буде. Про створення нової телепередачі, яка буде висвітлювати український

футбол на головному каналі країни нові керівники не повідомляли. Останні події описані для ілюстрації стану спортивної журналістики в Україні.

Наступним об'єктом, на який спрямовано аналіз висвітлення спортивної проблематики, стала телепрограма «Футбольний уїк-енд». Передача транслюється на телеканалі «Україна» щотижня пізно ввечері. «Футбольний уїк-енд» транслюють щонеділі тому, що «Україна» у вихідні дні максимально презентує програми власного виробництва, які є обличчям телеканалу, в тому числі й «Футбольний уїк-енд». «Уїк-енд», в свою чергу, ставить собі за мету оперативно висвітлювати матчі чергового туру української футбольної Прем'єр-ліги та провідних футбольних чемпіонатів Європи, які закінчуються пізнього недільного вечора.

Прайм-тайм (англ. prime time – найбільш зручний, кращий час) – це найбільш активний час телепереглядів та радіопрослуховувань за період доби. Українське телебачення успадкувало межі прайм-тайму у російських колег по телеіндустрії: 18:00–00:00. Пізній прайм-тайм телеканалу «Україна» розрахований на чоловіків, що акцентує увагу на час трансляції передачі «Футбольний уїк-енд». Хронометраж телепрограми дорівнює приблизно 50 хвилинам.

Телеканал «Україна» є досить доступним для перегляду, він мовить в: аналоговому, цифровому, кабельному та супутниковому ефірах. Комерційна аудиторія «України» – люди віком від 18 років, які проживають в містах з населенням не менше 50 тис. осіб. «Уїк-енд» також транслюється на телеканалі «Футбол», який є нішевим телеканалом «України». Посилаючись на цільову аудиторію «Футболу», можна припустити, що аудиторією телепередачі «Футбольний уїк-енд» є чоловіки 18+, 50 тис.

Телепрограма обрана через наявність висвітлення проблем у спорті, а точніше у футболі тому, що передача досягла високих успіхів у висвітленні спорту України. Як підтвердження тому «Футбольний уїк-енд» став найкращою спортивною програмою телесезону 2008/2009, отримавши золоту

статуетку національної премії «Телетріумф». Вже з цього факту можна зробити висновок, що це означає високу оцінку роботи всього колективу «Уїк-енду» з боку колег-журналістів. Не можна не звернути увагу на високі рейтинги телеканалу «Україна» та передачі. За даними компанії «Gfk Ukraine», яка проводить медіа-дослідження в Україні, канал власне з такою ж назвою, за результатами 2006-2008 рр. стабільно утримується на шостому місці за кількістю переглядів серед усіх телеканалів країни. А «Футбольний уїк-енд» за один показ на тиждень набирає високий відсоток перегляду, що дозволяє закріплюватись у топ-20 найбільш рейтингових телепередач каналу «Україна».

Структура спортивної телепрограми про футбол «Футбольний уїк-енд»:

- вступне слово ведучого олександра денісова,
- анонс сюжетів поточного випуску під назвою «Сьогодні в програмі»,
- інформаційно-аналітичний сюжет,
- огляд футбольної прем'єр-ліги України,
- флеш-огляд німецької бундесліги,
- флеш-огляд італійської серії А,
- флеш-огляд французької першої ліги,
- флеш-огляд іспанської прімери,
- флеш-огляд прем'єр-ліги Росії,
- флеш-огляд прем'єр-ліги Англії.
- заключне слово ведучого звернене на анонс футбольних подій, які

мають відбутися наступного тижня.

Актуальні види спортивної проблематики, які розглядались в теоретичній частині телепередачі «Футбольний уїк-енд», за кількісним показником розташувались у такому порядку:

- 1) необ'єктивне суддівство змагань;
- 2) морально-етична проблематика;
- 3) матеріально-технічне та кадрове забезпечення спортсменів;

4) спортивний травматизм.

Висвітлення допінгу за період тримісячного моніторингу спортивної телепрограми «Футбольний уїк-енд» взагалі не виявлено. Жодного випадку вживання футболістами заборонених препаратів не розглядалось.

Необ'єктивне суддівство змагань висвітлювалось найчастіше серед усіх видів актуальних спортивних проблем. І недарма, тому, що для висвітлення арбітражу в цьому сезоні української футбольної Прем'єр-ліги було найбільше інформаційних приводів. Кожного тижня, за який «Уїк-енд», як правило, розглядає один тур українського чемпіонату, не було жодного випуску без випадків сумнівного суддівства. До цього ще додався скандал, в якому деякі президенти футбольних клубів УПЛ (українська Прем'єр-ліга) звинувачували президента футбольного клубу «Динамо» (Київ) Ігоря Михайловича Суркіса у змові зі своїм братом Григорієм Суркісом, який займає найвищу посаду в керівному органі українського футболу – президент Федерації Футболу України. Конфліктна ситуація виникла через ряд матчів, в яких, на думку сторін, які програвали динамівцям, футбольні арбітри навмисне судили матчі на користь претендента на чемпіонський титул. Конфлікт згас відразу після програшу київського клубу львівським «Карпатам». Але під час скандалу ЗМІ підігриватимуть й до того вже досить напружену ситуацію, а «Динамо» в підсумку програє чемпіонство.

Більшість «проблемних» матеріалів про неправильне суддівство подається у телепередачі за допомогою таких прийомів, як: опис спірної ситуації, констатація факту, коментар гравців або тренерів команд. Але, звичайно, залежно від автора відеосюжету та ситуації зі спірною трактовкою рішення арбітра, сюжети не виглядають зробленими «під копірку». З однієї сторони може здатися, що це позитивна якість телепрограми, але не в нашому випадку, бо висвітлення необ'єктивного суддівства відрізняється різними помилками та не до кінця розкритою проблемою.

Серед таких проблем є висловлення журналістом своєї точки зору щодо спірного моменту в матчі. Розглянемо приклад:

▪ «А перед самою перервою Велізар Дімітров увірвався в штрафну гостей і рухнув на газон після контакту з Сергієм Величко, невеликого контакту, але болгарин пенальті заробляв дуже артистично» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 18 квітня].

Для контрасту процитуємо ще одне висловлення журналістом власної точки зору, але вже крізь призму схвалення дій арбітра:

▪ «А в нападі відверто пощастило, Медведєв прийняв не краще рішення, коли кинувся в підкат проти настирного Лазаровича. І віддаємо належне головному арбітру зустрічі Володимиру Сіренко, який прийняв абсолютно правильне рішення в складній ситуації – пенальті» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 25 квітня].

У першому випадку абсолютно чітко прослідковується точка зору журналіста, а в другому журналіст намагається нав'язати власну думку про правильність рішення. Футбольний суддя прийняв відповідне рішення, але це ще не означає, що він на сто відсотків правий, а журналіст намагається переконати нас у його правоті без будь-якої аргументації з боку футбольних правил, якими керуються арбітри. Але тоді виникає запитання: яким має бути об'єктивне висвітлення журналістом спірної ситуації в футболі без висловлення власної точки зору? Тому маємо розглянути ще один приклад:

▪ «Найбільш спірний момент у матчі стався на 29 хвилині, коли навіс Воронкова на Бартуловіча завадив замкнути Лобжениця. Тут думки розійшлись: футболісти «Кривбаса» наполягали на порушенні правил захисником «Дніпра», суперники, звичайно, були іншої думки. Ну, а найголовніше арбітр Дмитро Жуков нічого протизаконного в цьому епізоді не побачив» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 02 травня].

Перше речення – опис ситуації. Друге – констатація факту з висвітленням поглядів обох команд щодо спірного моменту. Третє – суддівське рішення епізоду. Це не ідеал серед висвітлення арбітражу, але для інформаційного сюжету, в якому не має інформаційного приводу до конфліктної чи скандальної ситуації є найбільш прийнятним. Головне, щоб журналіст розумів, що перегляд відеоповтору, трактувань епізоду обох сторін і рішення, яке прийняв суддя має дати глядачу простір для власних думок і висновків.

Не менш важливим елементом об'єктивного висвітлення проблеми невдалого арбітражу є коментарі однієї зі сторін у конфліктній ситуації на полі. Коментарі журналістам дають гравці після матчів та тренери на прес-конференціях. Якщо є винуватці конфлікту, то бажано, щоб їхні точки зору були представлені. Майже у кожному відеосюжеті «Футбольного уїк-енду», з проблемою суддівства є коментарі обох сторін конфліктної ситуації. Але, на превеликий жаль, ці коментарі представлені, як правило, не в рівнозначному еквіваленті. Тобто думка гравця однієї команди проти думок трьох гравців іншої команди. А думки у футболістів різних команд, одна з яких є переможцем, а інша переможеною, рідко збігаються. Також часто зустрічається погляд головного тренера команди та гравця команди-суперника. Якщо оприлюднений коментар тренера однієї команди, то має бути й відповідний коментар тренера іншої. Гравець, звичайно, може мати авторитет серед вболівальників футболу або симпатизувати глядачам, але все-таки гравець не настільки відповідальна особа, щоб відповідати за результат гри. Тому журналіст має висвітлювати думки обох тренерів з приводу ситуації.

У пасив спортивних журналістів телеканалу «Україна» варто занести неточні та подекуди навіть обурюючі вислови, які вони собі дозволяють в трактуванні епізодів футбольного арбітражу. Ось декілька прикладів висловлювань, які можна вважати неприпустимими:

▪ «На 87 хвилині Лазарович забивав буквально з лінії воріт. Відзначимо милість з боку бригади арбітрів на чолі з Олегом Зубаревим. В момент пасу гравець «Зорі» знаходився на лінії воріт, а ось Горяїнов був трохи ближчий до м'яча» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 09 травня].

У наведеному прикладі журналіст списав непрофесійні дії суддів на милість, яка нібито мала місце тому, що «Металіст» до пропущеного голу й так вигравав в матчі з рахунком 4:0.

▪ «У Діденка сталось падіння в штрафній, проте арбітр в цьому порушення не побачив. Свою правоту довелось доказувати в штовханнях з одеситами» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 09 травня].

Зі слів журналіста, може здатися, що суддя силою намагався довести свою правоту, однак штовхати арбітра почали футболісти.

▪ «Від відчаю «ввімкнув» падіння Мілевський. Тольявента (головний арбітр – прим. авт.) виявився байдужим до цієї драми» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 09 травня].

Словом «увімкнув» журналіст за допомогою саркастичного прийому натякає на симуляцію падіння футболіста, як і наступні слова про драму. Підкреслимо, що дії журналіста не тактовні тому, що для вболівальників команди футболіста, про якого йде мова, може бути неприємно слухати занадто різкі зауваження з боку журналіста.

Але висвітлення проблем спортивного характеру в «Футбольному уїк-енді» мають не тільки негативні риси. Серед вдалих і нестандартних рішень журналістів були наступні:

▪ Розбір журналістом спірного моменту в штрафному майданчику нібито через спілкування з глядачем. Словами «дивимось повтор» журналіст звертає увагу глядача на подію, а також дає віртуальне право на участь у дискусії «чи було порушення?». Цей прийом приєднує глядача до події.

▪ У спірному епізоді з падінням гравця в штрафному майданчику головний суддя назначив пенальті, але порадившись з асистентом (лайнсмен)

відмінив своє попереднє рішення. За допомогою спостережливості та логіки, журналіст зауважив, що з бокової лінії лайнсмен фізично не міг бачити факту порушення.

▪ У цьому ж сюжеті, той же журналіст дивовижним чином зорієнтувався у визначенні положення поза грою (офсайду). Через те, що найближча камера, яка відзняла положення була розташована не паралельно до футбольного поля, момент фіксації офсайду було дуже важко визначити. Спортивний журналіст перевіряв положення гравця поза грою, провівши уявну лінію через вистрижені рівні смуги на газоні майданчика.

Друге місце за кількістю «проблемних» матеріалів, які висвітлює «Футбольний уїк-енд» посідає морально-етична проблематика. Розглядаючи приклади морально-етичних проблем у телепередачі, можна погодитись з журналістами, що програма інформаційно-аналітична. Телепрограма має декілька способів висвітлення цього виду спортивних проблем, які розглянемо далі.

Найкоротша подача морально-етичної проблематики висвітлюється в одному з шести європейських національних чемпіонатів з футболу (окрім українського): німецький, італійський, французький, іспанський, російський та англійський.

Зрозуміло, що флеш-огляд чемпіонату з відеопоказом лише одного матчу від кожного чемпіонату занадто мало, тому й морально-етична проблематика висвітлюється в інформаційному жанрі у формі констатації факту події, яка відбулась. Наприклад:

1. «Напруга пристрастей не затухала до останньої хвилини. Й, воістину, шалені матчі цих команд прикрасили сезон Першої французької ліги» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 18 квітня].

Ці слова пролунали на фоні сутички футболістів обох команд і через слова журналіста склалось враження, що він заохочує такі дії.

2. «А коли тут же був видалений грубіян Кантіні, всі повірили, що гості тепер уже точно візьмуть суперника голими руками» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 25 квітня].

У цьому тексті взагалі не прозвучало нічого навіть про те, що зобразили на відеокартинці – розбірки гравців обох команд під час матчу.

Наступний вид висвітлення – в огляді матчів чемпіонату України. В УПЛ розгляд проблеми моралі та етики трохи розлогіший, хоча й поданий в інформаційному жанрі. Варто відзначити підводку ведучого телепередачі О. Денисова про конфліктну ситуацію після закінчення футбольного матчу:

3. Після фінального свистка матчу між «Закарпаттям» і «Карпатами» гості пішли подякувати своїм вболівальникам, а назустріч гравцям вистрибнув один із львівських фанів, з метою пообніматися. «Але міліція не знайшла ніякого іншого рішення як тут же, з ентузіазмом почати цьому фану скручувати на вузол ноги та руки. У відповідь в міліцію полетіли сидіння з трибун. Ситуація не вийшла з-під контролю завдяки тільки футболістам «Карпат», які живим щитом закрили міліцію від фанів, а фанів від міліції. Але тут тільки одне хочеться сказати – соромно, соромно має бути: і міліції, і фанам. А «Карпатам» не зважаючи на результат – браво!» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 11 квітня].

У підводці ведучий описав конфліктну ситуацію, яку після цього ж, у відеосюжеті описав журналіст. Але найдоречнішим у висвітленні морально-етичної проблеми є зроблені висновки наприкінці підводки про неприпустимість дій міліціонерів, і не менш ганебні дії вболівальників на стадіоні у відповідь. Висновки ведучого є об'єктивними у висвітленні даної «проблемної» ситуації, й такі висновки мають лунати частіше, не тільки в підводках, а й у відеосюжетах журналістів. Тому, що засудження неправильних дій з боку вболівальників і міліції виконують повчальну функцію. Це ілюстрація того, як не слід поводитися на стадіоні.

Також висвітлення морально-етичних проблем у «Футбольному уїк-енді» тісно пов'язане з суддівством матчів. Часто морально-етичні проблеми проявляються внаслідок неприпустимих дій гравців під час матчу: груба гра футболістів проти опонентів; навмисне травмування суперників; використання ненормативної лексики в адрес гравців іншої команди, арбітрів, родичів футболіста; провокаційні дії гравців у межах правил, які спрямовані на неправомірну відповідь з боку опонента з розрахунком на видалення останнього тощо.

4. У матчі між командами «Карпати» та «Шахтар», підкреслив автор відеоматеріалу, було багато грубої боротьби. Журналіст більше зосередився на відповіді судді на події, ніж на аморальних вчинках деяких футболістів. На нашу думку, варто було засудити не етичні дії спортсменів. Проте, хоча б один момент в матчі був висвітлений в межах проблематики, про яку йде мова.

5. «І тільки коли «гірчичники» вже не знімали температуру й ситуація на полі погрожувала закінчитися масовим з'ясуванням відносин, полтавський арбітр вирішив удатися до карток червоного кольору. В епізоді із зіткненням Батісти та Развана Раца у кожного своя правда: львів'яни вважають, що румунський захисник ударив бразильця головою, донеччанин говорить про симуляцію з боку футболіста «Карпат» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 18 квітня].

Варто зауважити, що це невеличка інформаційна замітка про дії футболістів. Ця форма подачі морально-етичної проблематики найрозповсюдженіша у телепрограмі «Футбольний уїк-енд». Також помітно, що морально-етичні проблеми знаходяться в тіні висвітлення проблеми суддівства змагань. Це не дивно тому, що конфліктні події, ситуації є так само причиною рішень арбітрів (правильних чи неправильних).

Існує ряд висвітлень морально-етичної проблематики українського футболу поза ігровими епізодами. Таких, наприклад, як про тренерів Миколу Павлова та Юрія Максимова:

6. Початок огляду матчу «Оболонь» – «Ворскла» ознаменувався інформацією про конфлікт головного тренера полтавчан Миколи Павлова з резервним суддею матчу. Причиною конфліктної ситуації стала лайка, яка звучала з вуст тренера. Журналіст описав сутичку та підкріпив її словами Павлова з післяматчевої прес-конференції.

7. Лейтмотивом до огляду матчу «Оболонь» – «Кривбас» була конфліктна ситуація між наставником «Кривбасу» Юрієм Максимовим та його колишнім клубом «Оболонь» з яким тренер передчасно розірвав контракт. «Оболонь» вважає, що за це криворіжці повинні сплатити компенсацію. Справа розглядається в дисциплінарному комітеті ФФУ. У відеосюжеті описана «проблемна» ситуація з оприлюдненням думок обох сторін конфлікту: тренера «Кривбаса» та президента «Оболоні», що вказує на об'єктивність інформаційного матеріалу.

Важливо, що морально-етичні проблеми іноді висвітлюються аналітично, хоча й не на сто відсотків. Яскравим прикладом став відеоматеріал про экс-київського динамівця Олександра Алієва, після переходу якого в московський «Локомотив» у ЗМІ просочилася інформація про отримання російського паспорту громадянина та гравця збірної України. «Футбольний уїк-енд» вирішив прояснити ситуацію:

▪ У відеосюжеті розповідається про те, що футболіст народився в Росії, отримав паспорт громадянина Російської Федерації (РФ), хоча й перебрався в Україну та навчався у школі київського «Динамо». А згодом отримав український паспорт, але не відмовився при цьому від російського. У коментарях президент «Локомотива» стверджує, що Алієв має паспорт громадянина РФ, хоча за законом України мав здати його на утилізацію під час процедури отримання українського, але порядку покарання за вчинені дії

в українському законодавстві не передбачено. У коментарях журналістам футболіст заперечував наявність двох паспортів. Також використані коментарі президента Російської футбольної прем'єр-ліги про початок розслідування даного прецеденту та показані ксерокопії двох різних паспортів Олександра. Далі журналісти розкрили професійні якості Алієва за допомогою коментарів головного тренера «Локомотива» Юрія Сьоміна та вболівальників команди.

Серед показників аналітичного боку відеоматеріалу є: використання архівів з коментарями футболіста; розгляд футбольних законів, які передбачають продовження виступів Олександра Алієва лише за збірну команду України, тому футболіст має право виступати протягом кар'єри тільки за одну національну збірну команду, за яку він був заграний хоча б один раз; розкриття професійних якостей гравця за допомогою думок різних шарів футбольного суспільства; висновки ведучого після показу відеосюжету.

«А історія з паспортом мутна, мутніша лише вода в болоті, погодьтесь. Були вже історії з подвійним громадянством тих же Горшкова й Співака в «Зеніті», але такого шуму не було, а тут зараз як окропом всіх ошпарили. У підсумку Алієв свій серед чужих, чужий серед своїх. Знаєте, коли був відзнятий цей матеріал в якому фігурує два паспорти Алієва – прямий доказ, ми довго вирішували, чи варто це відео взагалі показувати: дуже не хотілося нашкочити національним футбольним інтересам. Але зважаючи на те, що ситуацію попросту «зам'яли», таки показали. Тим паче, що президент ФФУ Григорій Суркіс в п'ятницю нітрохи не сумніваючись сказав, що легітимність статусу Алієва не викликає ніяких запитань як гравця української збірної» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 25 квітня].

Аналітичність підтверджує згадка про схожі ситуації в українській футбольній історії з Горшковим і Співаком. Великим плюсом для журналістів є роздуми колективу «Уїк-енду» про долю футболіста в збірній

України після виходу сюжету в ефір. Це підкреслює високі морально-етичні норми у автора відеосюжету та головного редактора.

Але існує й інший бік медалі морально-етичних якостей журналістів телепередачі. Іноді виходять в світ досить образливі карикатури футбольних чиновників. Заклик карикатури – бути смішною, але, на нашу думку, журналісти переступили межу у висвітленні конфлікту між президентом ФФУ Григорієм Суркісом і першим віце-президентом ФФУ Сергієм Стороженко (рис. 4). Під час виходу цього матеріалу в ефір журналістам також варто було подумати про те, які почуття у першого віце-президента ФФУ може викликати ця картинка.

Щодо матеріально-технічного та кадрового забезпечення, то весь простір телепрограми в цьому виді спортивної проблематики займає висвітлення підготовки чотирьох українських міст до проведення «Євро-2012». Матеріали інформаційні, аналітика прослідковується лише у підводках та висновках ведучого О. Денисова. Серед усіх відеоматеріалів про проблеми підготовки до чемпіонату Європи з футболу 2012 року були обрані найголовніші:

▪ Репортаж про інспекцію президентом УЄФА Мішелем Платіні чотирьох міст, які прийматимуть «Євро»: Львів, Донецьк, Харків і Київ. У Львові журналіст Володимир Крамар описав прийом президента та ситуацію з підготовкою міста. Проблему з побудовою стадіону, який тільки почали будувати прокоментував пан Платіні «Я вірю, що стадіон у Львові побудують, я особисто чув обіцянки міської влади» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 11 квітня]. В Донецьку описали ситуацію з побудовою аеропорту, зазначили про нестачу в місті готелів і схвалили новий стадіон «Донбас арена». У Харкові ситуацію прокоментував Мішель Платіні. За його словами, місто найкраще підготувалось до проведення «Євро»: стадіон побудований, аеропорт будується, готелів вистачає. Висвітлення підготовки в Києві обмежилось найбільшою проблемою – будівництвом

Національного спортивного комплексу (НСК) «Олімпійський». Президент європейської футбольної асоціації ще раз повторив свої слова про, те, що якщо в Києві вчасно не побудують стадіон, «Євро» в Україні не буде.

Про інформаційний жанр репортаж свідчив постійний опис оточуючої атмосфери, обстановки, дій головних дійових осіб відеосюжету, порядку підготовки міст до єврофоруму на наочних прикладах. Варто також відзначити висновок автора сюжету, що Україна відстає від графіку плану підготовки, тому особистий візит пана Платіні є попереднім попередженням до висунення ультиматуму з боку європейських футбольних чиновників про можливий варіант відбору проведення «Євро-2012» в Україні.

▪ Інформаційний сюжет про пропозицію президента «Металіста» Олександра Ярославського фінансувати збірну команду України президентами футбольних клубів УПЛ. Метою такого фінансування мало б стати якнайкраще матеріальне забезпечення спортсменів збірної до виступів на «домашньому» чемпіонаті Європи. Але вимогою ініціатора пропозиції стала прозорість витрат на національну збірну команду з боку ФФУ.

Більшість часу відеоматеріалу – пряма мова ініціатора пропозиції, також коментарі з підтримкою ідеї президента «Шахтаря» Рената Ахметова. Висновки ведучого розкривають потенційну можливість повного фінансового забезпечення збірної президентами футбольних клубів УПЛ та зазначають відсутність реакції ФФУ на дану пропозицію з метою виправдати одностороннє висвітлення проблеми журналістами у відеосюжеті.



Рис. 4. Карикатура виробництва телепрограми «Футбольний уїк-енд»

Зліва направо: перший віце-президент ФФУ Олександр Бандурко, президент ФФУ Григорій Суркіс, перший віце-президент ФФУ Сергій Стороженко

▪Пряма мова президента ФФУ Григорія Суркіса з прес-конференції у Будинку футболу подана через короткий напис знизу екрана, який пояснює на яке запитання чиновник дає відповідь. У матеріалі прослідковується відповідь Суркіса на пропозицію Ярославського з Ахметовим про організацію фінансування національної збірної команди України з футболу. Григорій Михайлович заявив, що кошти, які виплачуються футболістам збірної є власними грошима президента, за які він не має наміру перед кимось звітувати. Президент ФФУ запевнив, що за два роки організувати фінансування збірної неможливо, а у Федерації Футболу таких коштів, які хочуть, щоб виплачували збірникам Ярославський з Ахметовим просто немає.

Найменш представлений серед висвітлюваної спортивної проблематики у телепередачі «Футбольний уїк-енд» – спортивний травматизм. Ушкодження футболістів розглядається за допомогою констатації факту

травмування. У половині випадків відображення спортивного травматизму журналісти описують ситуацію в якій гравець отримав пошкодження. Точно з такою ж періодикою уточнюють, що саме травмував футболіст. У телепрограмі спортивний травматизм висвітлюється різними способами:

- Інформування про травму футболіста у підводці перед відеосюжетом:

- «А сьогодні обійдемося без голів Алієва. Він не забивав у ворота «Зеніта» тому, що навіть не потрапив у заявку на матч. А не потрапив у зв'язку з рецидивом старої травми спини» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 11 квітня].

- Інформація про травматизм футболіста висвітлюється лише через те, що через різні причини не зможе виступити велика кількість гравців або отримав пошкодження відомий гравець:

- «Вже на розминці видно – у «Динамо» великі кадрові проблеми: в заявці лише один форвард Роман Зозуля, на трибуні дискваліфікований Артем Мілевський, у VIP-ложі травмований Андрій Шевченко». Андрій Шевченко: «Я ушкодив гомілковостопну зв'язку». [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 18 квітня].

- Повідомлення про пошкодження футболіста в огляді чемпіонату:

- «Поганою новиною стала травма Олега Коротецького, який зашкунтильгав і сам залишити поле не спромігся. В фіналі Кубка він точно не зіграє... Янков також, до слова, через пошкодження до кінця зустрічі не дограв» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 09 травня].

Журналіст використав опис ситуації отримання травми, поінформував про прогнози лікарів щодо важкості пошкодження та проілюстрував це на календарі найближчих матчів команди гравця. Найправильніше інформаційне повідомлення про травматизм футболіста, хоча не ідеальне.

- Згадування пошкодження, від якого футболіст нещодавно відновився:

▪ «Ну і найяскравіший епізод зустрічі: вже у додатковий час Джордже Лазіч, який доволі багато пропустив через травму, тепер відпочине й за причиною дискваліфікації. Його гру ліктем у повітрі Віталій Годулян оцінив видаленням, підбиваючи підсумки зустрічі» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 02 травня].

○ Опис стану футболіста після футбольного матчу та коментарі гравця з цього приводу:

▪ «Дуже стомленим виглядав після матчу Андрій Шевченко, ледве йшов, тримався за спину». Андрій Шевченко: «Важко, важко. Чесно скажу, щось спина болить, прихопило, але нічого». «Але до п'ятого числа, впевнений, встигне відновитись. Відступати нема куди, попереду головний матч сезону» [О. Денисов. Футбольний уїк-енд. – Україна. – 2010. – 02 травня].

Висвітлення спортивного травматизму в телепередачі «Футбольний уїк-енд» не ідеальне. На нашу думку, розгляд пошкодження футболіста в інформаційних матеріалах має відбуватися за наведеною схемою:

- констатація факту травмування гравця;
- опис епізоду в якому він отримав пошкодження;
- опис виду травми футболіста;
- опис стану гравця після матчу в якому отримано травму, або коментарі самого футболіста, лікаря команди;
- прогнозування можливості виступів гравця в наступних матчах своєї команди, за допомогою коментарів лікаря команди.

Отже, був проведений моніторинг українських спортивних телепрограм за березень–травень 2010 року та обрані, на нашу думку, дві найактуальніші спортивні телепередачі, які спеціалізуються на висвітленні олімпійських та професійного виду спорту.

Спортивна телепрограма, яка розглядає олімпійські види – «Коло Олімпіади», висвітлює лише два види спортивних проблем: матеріально-технічне та кадрове забезпечення спортсменів, проблеми спортивного

суддівства. Проблеми оснащення спортсменів розглядаються у різних рубриках телепередачі, як: «Новини», «Чи знаєте ви?» та просто у сюжетах без зазначення рубрики. За час перегляду телепрограми був у наявності лише один відеоматеріал, який найбільше зі всіх матеріалів «Кола Олімпіади» розкрив проблему оснащення. У всіх інших відеосюжетах згадувалось про наявність матеріально-технічного та кадрового забезпечення лише фрагментарно. Аналізуються проблеми забезпечення: українського спорту, нагородження вітчизняних спортсменів за спортивні досягнення, підготовку різних країн до проведення Олімпіад, фінансові показники витрат на навколоспортивні об'єкти. Випадки необ'єктивного арбітражу мають також побічний характер у відеоматеріалах. Можна згадати лише два матеріали, головним призначенням яких були: огляд матчу та сюжет про вид спорту. Проблема у відеосюжетах розглядалась через розповідь про дії суддів після гри та згадку спортсменів про необ'єктивний арбітраж в інтерв'ю.

Варто згадати про закриття телепрограми «Наш футбол». У телепередачі аналізувалися найважливіші події тижня, що відбувались в Україні та за кордоном, акцентувалась увага на окремих матчах, історичних датах, персоналіях, розгорнуто оглядалися матчі кожного чергового туру національного чемпіонату, ігри Кубка країни, єврокубкові поєдинки за участю українських команд та виступи національної збірної. Телепрограма «Наш футбол» – ветеран серед українських спортивних передач. Телепередача транслювалася з далекого 1996 по 2010 рік, в якому програма була єдиною в Україні, яка показувала огляд матчів Першої ліги українського чемпіонату з футболу. Новообране керівництво «Національної телекомпанії України» запустило в ефір новий спортивний проект «Африканські пристрасі», який є сезонним проектом, що закінчиться у день фінального матчу чемпіонату світу з футболу 2010 року. Тобто телепрограми для огляду українського футболу на «Першому Національному» як «Наш футбол» не

буде. Вищезазначена подія описана в дипломній роботі для ілюстрації стану спортивної журналістики в Україні.

Наступним об'єктом аналізу висвітлення спортивних проблем серед спортивних телепрограм став «Футбольний уїк-енд». Телепередача була обрана через досягнення високих успіхів у висвітленні спорту України. Необ'єктивне суддівство змагань висвітлювалось найчастіше серед усіх видів актуальних спортивних проблем. Більшість «проблемних» матеріалів про неправильний арбітраж подається у телепрограмі за допомогою таких прийомів як: опис спірної ситуації, констатація факту, коментар гравців або тренерів команд. Залежно від автора відеосюжету та ситуації зі спірною трактовкою суддівського рішення, матеріали не виглядають однаковими. Висвітлення необ'єктивного арбітражу відрізняється різними помилками та не до кінця розкритою проблемою. Друге місце за кількістю «проблемних» матеріалів, які висвітлює «Футбольний уїк-енд» посідає морально-етична проблематика. Подача морально-етичних проблем відбувається різними способами: в одному з шести європейських національних чемпіонатів з футболу, в огляді матчів чемпіонату України, у взаємодії з розглядом суддівства матчів, поза ігровими епізодами, в інформаційно-аналітичних відеоматеріалах. Варто зазначити, що журналісти «Уїк-енду» не завжди керуються морально-етичними нормами при створенні відеосюжетів. Увесь простір телепередачі у відображенні матеріально-технічного та кадрового забезпечення займає висвітлення підготовки чотирьох українських міст до проведення «Євро-2012». Найменше представництво серед висвітлюваної спортивної проблематики у телепрограмі має спортивний травматизм. Розгляд спортивного травматизму відбувається наступними способами: інформування про травму футболіста у підводці перед відеоматеріалом; інформація про травматизм футболіста висвітлюється лише тому, що через різні причини не зможе виступити велика кількість гравців або отримав пошкодження відомий гравець; повідомлення про пошкодження футболіста в

огляді чемпіонату; згадка про пошкодження від якого футболіст нещодавно відновився; опис стану футболіста після футбольного матчу та коментарі гравця з цього приводу. Висвітлення допінгу за період тримісячного моніторингу спортивної телепередачі «Футбольний уїк-енд» взагалі не виявлено.

Як бачимо, ЗМІ відіграють важливу роль у спорті та житті суспільства. Журналісти мають засоби впливу на широку аудиторію, на суспільну свідомість. Вони роблять великий внесок у популяризацію серед населення різних видів спорту, спортсменів, формують громадську думку про них. Представники ЗМІ привертають увагу до позитивних аспектів і проблем спорту, пропагують ідеали та цінності спорту, виховують здоровий спосіб життя. ЗМІ також сприяють удосконаленню сфери фізичної культури та спорту, інтеграції постулатів фізичного виховання, спортивної «філософії», ідеї гармонійності розвитку і здорового способу життя в різні сфери суспільної діяльності; вони мають важелі впливу на рекламу, спонсорство, фінансування виду спорту. За допомогою ЗМІ розмиваються кордони між державами через висвітлення спортивних змагань. Навіть в Україні можна відчутти себе у вирі подій на чемпіонаті світу з футболу, наприклад. Для захисту спортивних інтересів, впливу та сприяння на розвиток фізкультури та спорту, спортивної журналістики, в Україні навіть була створена Асоціація Спортивних Журналістів. Українська преса, безумовно, відіграла дуже важливу роль у висвітленні виступів спортсменів нашої країни на змаганнях.

З прийняттям Закону України «Про фізичну культуру і спорт» була визначена сфера діяльності, впливу та компетентності українських спортивних суддів. Також вдалось класифікувати випадки скандальних інцидентів із арбітрами під час змагань за мірою їх висвітлення спортивними журналістами України. Через непропорційність висвітлення видів спорту в українській спортивній журналістиці страждає розгляд спортивного суддівства. Визначено, що висвітлювати події скандального змісту повинен

досвідчений журналіст тому, що через неправильну подачу фактів можна завдати шкоди людині в її професійній діяльності.

Було встановлено, що спортсмен, який для досягнення високого результату вживає заборонені препарати, несе відповідальність перед законодавством України. Незалежна від МОК організація – Всесвітнє Антидопінгове Агентство несе відповідальність за перевірки спортсменів на наявність заборонених препаратів до, під час і після змагань. ВАДА створила Міжнародну конвенцію про боротьбу з допінгом у спорті та Всесвітній антидопінговий кодекс, з якими, на нашу думку, повинні ознайомлюватися спортивні журналісти. Були розглянуті випадки професійної некомпетентності спортивних журналістів, через які страждають спортсмени, спортивні чиновники тощо.

Значна частина травм пов'язана з недоліками в правилах змагань, лібералізмом суддів, неякісним спортивним інвентарем, обладнанням, поганим станом спортивних споруд тощо. Були визначені десять найбільш травмонебезпечних і найбезпечніших видів спорту. Проаналізовані зарубіжні та вітчизняні журнали зі спортивної медицини, які приділяють увагу питанням спортивного травматизму. Розглянуті й приклади висвітлення спортивного травматизму в суспільно-політичних і спеціалізованих спортивних виданнях. Проаналізований матеріал дає підстави стверджувати, що непропорційність висвітлення різних видів спорту в журналістиці безпосередньо стосується висвітлення спортивного травматизму.

За допомогою Закону України «Про фізичну культуру і спорт» було визначено що складає матеріально-технічну базу фізичної культури та спорту. Визначили, що потребу в забезпеченні оснащенням мають об'єкти різних видів спортивної діяльності: спортсмени-олімпійці, паролімпійці, дефлімпійці, спортсмени-професіонали, спортсмени-любители, спортсмени дитячо-юнацького спорту, ветерани спорту та громадяни країни (з метою оздоровлення). Проаналізували реєстр державних закупівель НОК з 2007 по

першу половину 2010 року. Було визначено, що саме закуповують в НОК. Фінансування НОК державою не зменшується, але в умовах економічної нестабільності кількість закупівель значно зменшилась. Також спостерігається курс на пропаганду олімпійського спорту за допомогою спортивних телепрограм і тематичного журналу, на виготовлення яких НОК витрачає кошти. Популяризація олімпійського спорту в Україні виходить на передній план, що забезпечує роботою представників ЗМІ й інформує громадян про стан олімпійського спорту в Україні. Більшість матеріалів з матеріально-технічної та кадрової проблематики стосуються підготовки проведення «Євро-2012». Не розраховано на всі види аудиторії, яка зацікавлена у проведенні чемпіонату Європи з футболу, є подача матеріалів з випусків суспільно-політичних видань, новин.

Мораль – суспільний інститут, який виконує функцію регулювання поведінки людини. Етика – наука, що вивчає моральні правила певної суспільної чи професійної групи. На нашу думку, для того, щоб журналісту не порушувати морально-етичні норми у професійній діяльності, слід ознайомитись з: Міжнародними принципами професійної етики в журналістиці, Міжнародною декларацією принципів поведінки журналістів, Кодексом професійної етики українського журналіста та Етичним кодексом українського журналіста. Були визначені положення потенційного Етичного кодексу української спортивної журналістики. Підвищення рівня висвітлення спорту можливе лише за умови дотримання журналістами професійної етики. Розглянуті скандальні випадки зі спортсменами, що сталися через професійну недбалість журналістів, визначені дії, що вважаються аморальними при висвітленні видів спорту. Для того, щоб бути професійно спрямованим та морально чистим, журналістам не варто вигадувати велосипед, слід просто притримуватись класичних принципів журналістської етики. Проте, для того, щоб допомогти журналістам у професійній спрямованості, варто: організувати семінари з підняття рівня кваліфікації,

створювати різноманітні заходи для спортивних журналістів, проводити освітню роботу, видавати спеціальну літературу та фільми тощо. Українському спортивному журналісту слід прагнути до переважання морально-етичних принципів в мотивації діяльності, над матеріальними цінностями та благами.

Після вибору двох найбільш актуальних і популярних, на нашу думку, спортивних газет, був здійснений аналіз висвітлення спортивної проблематики. На прикладах були розібрані матеріали, найбільш характерні для висвітлення відповідної проблематики на сторінках спортивних видань.

Спортивна проблематика у газеті «Команда» має декілька спільних рис із проблемами спорту у виданні «Вболівальник», як: інформаційність розгляду, констатація факту, опис ситуації. Необ'єктивне суддівство найчастіше розглядається через інформацію в огляді матчу без будь-яких коментарів суперечливої ситуації. Вживання допінгу висвітлюється в замітках, часто без пояснень речовин, які вживав спортсмен. Журналістської майстерності вистачає лише на перелік спортсменів, які вживали заборонені препарати та на санкції, які застосовуються до спортсменів. Спортивний травматизм найчастіше подається у вигляді констатації факту в замітках. Матеріально-технічне та кадрове забезпечення спортсменів переважно розглядається в інтерв'ю, замітці. Недоліком можна вважати відсутність висновків або пропозицій на сторінках газети щодо ситуації із забезпеченням. У морально-етичній проблематиці найчастіше за все в інформаційних матеріалах описується поведінка футбольних вболівальників під час матчу й при цьому не пропонується жодних шляхів вирішення даної проблеми.

У «Вболівальнику» для висвітлення спортивної проблематики надається ще менша кількість матеріалів, яка подається несистематично, не характеризується різноманітністю та достатньою критичністю розгляду. Відображення проблеми необ'єктивного арбітражу має ті ж самі ознаки, що й

у «Команді»: однакові назви рубрики, що розглядає проблему, часткове висвітлення в огляді футбольних матчів. Також читач може ознайомитись з думкою професійних суддів щодо спірного моменту змагань та мотивами рішень арбітрів. Матеріали пишуться в інформаційних жанрах замітка та інтерв'ю, дуже рідко використовуються репортаж зі звітом, що вказує на недостатню кваліфікацію спортивних журналістів. Застосування спортсменами допінгу розглядається журналістами в газеті, як правило, якщо випадок є скандальним. Матеріали даної проблематики найчастіше висвітлюються в жанрах інтерв'ю та замітка, систематичність подачі відсутня. Діапазон розгляду матеріалів про застосування допінгу має бути розширений до: висвітлення діяльності ВАДА, міжнародних конференцій боротьби з допінгом, санкцій з боку МОК, які застосовуються до спортсменів, що вживають допінг тощо. Спортивний травматизм висвітлюється набагато частіше в розширених замітках. В основному відображається пошкодження футболістів. Якщо порівнювати висвітлення спортивного травматизму з розглядом у виданні «Команда», то газета «Вболівальник» розглядає тему повніше й детальніше. Матеріально-технічне забезпечення розглядається завузько, в першу чергу через інтерв'ю та замітки, про проблеми фінансування спортивних організацій, підготовки до «Євро–2012» тощо. Морально-етичні проблеми «Вболівальник» відображає в інформаційному жанрі на рівні констатації факту. В ідеалі газета має реагувати на всі важливі повідомлення з Державного комітету спорту, НОК, які впливають на вирішення проблем у фінансовій сфері, що стоять перед українським спортом.

Був проведений моніторинг українських спортивних телепрограм за березень–травень 2010 року та обрані, на нашу думку, дві найактуальніші спортивні телепередачі, які спеціалізуються на висвітленні олімпійських та професійного виду спорту.

Спортивна телепрограма, яка розглядає олімпійські види – «Коло Олімпіади», висвітлює лише два види спортивних проблем: матеріально-технічне та кадрове забезпечення спортсменів, проблеми спортивного суддівства. Проблеми оснащення спортсменів розглядаються у різних рубриках телепередачі, як: «Новини», «Чи знаєте ви?» та просто у сюжетах без зазначення рубрики. За час перегляду телепрограми був у наявності лише один відеоматеріал, який найбільше зі всіх матеріалів «Кола Олімпіади» розкрив проблему оснащення. У всіх інших відеосюжетах згадувалось про наявність матеріально-технічного та кадрового забезпечення лише фрагментарно. Аналізуються проблеми забезпечення: українського спорту, нагородження вітчизняних спортсменів за спортивні досягнення, підготовку різних країн до проведення Олімпіад, фінансові показники витрат на навколоспортивні об'єкти. Випадки необ'єктивного арбітражу мають також побічний характер у відеоматеріалах. Можна згадати лише два матеріали, головним призначенням яких були: огляд матчу та сюжет про вид спорту. Проблема у відеосюжетах розглядалась через розповідь про дії суддів після гри та згадку спортсменів про необ'єктивний арбітраж в інтерв'ю.

Варто згадати про закриття телепрограми «Наш футбол». У телепередачі аналізувалися найважливіші події тижня, що відбувались в Україні та за кордоном, акцентувалась увага на окремих матчах, історичних датах, персоналіях, розгорнуто оглядалися матчі кожного чергового туру національного чемпіонату, ігри Кубка країни, єврокубкові поєдинки за участю українських команд та виступи національної збірної. Телепрограма «Наш футбол» – ветеран серед українських спортивних передач. Телепередача транслювалася з далекого 1996 по 2010 рік, в якому програма була єдиною в Україні, яка показувала огляд матчів Першої ліги українського чемпіонату з футболу. Новообране керівництво «Національної телекомпанії України» запустило в ефір новий спортивний проект «Африканські пристрасі», який є сезонним проектом, що закінчиться у день фінального

матчу чемпіонату світу з футболу 2010 року. Тобто телепрограми для огляду українського футболу на «Першому Національному» як «Наш футбол» не буде. Вищезазначена подія описана в дипломній роботі для ілюстрації стану спортивної журналістики в Україні.

Наступним об'єктом аналізу висвітлення спортивних проблем серед спортивних телепрограм став «Футбольний уїк-енд». Телепередача була обрана через досягнення високих успіхів у висвітленні спорту України. Необ'єктивне суддівство змагань висвітлювалось найчастіше серед усіх видів актуальних спортивних проблем. Більшість «проблемних» матеріалів про неправильний арбітраж подається у телепрограмі за допомогою таких прийомів як: опис спірної ситуації, констатація факту, коментар гравців або тренерів команд. Залежно від автора відеосюжету та ситуації зі спірною трактовкою суддівського рішення, матеріали не виглядають однаковими. Висвітлення необ'єктивного арбітражу відрізняється різними помилками та не до кінця розкритою проблемою. Друге місце за кількістю «проблемних» матеріалів, які висвітлює «Футбольний уїк-енд» посідає морально-етична проблематика. Подача морально-етичних проблем відбувається різними способами: в одному з шести європейських національних чемпіонатів з футболу, в огляді матчів чемпіонату України, у взаємодії з розглядом суддівства матчів, поза ігровими епізодами, в інформаційно-аналітичних відеоматеріалах. Варто зазначити, що журналісти «Уїк-енду» не завжди керуються морально-етичними нормами при створенні відеосюжетів. Увесь простір телепередачі у відображенні матеріально-технічного та кадрового забезпечення займає висвітлення підготовки чотирьох українських міст до проведення «Євро-2012». Найменше представництво серед висвітлюваної спортивної проблематики у телепрограмі має спортивний травматизм. Розгляд спортивного травматизму відбувається наступними способами: інформування про травму футболіста у підводці перед відеоматеріалом; інформація про травматизм футболіста висвітлюється лише тому, що через

різні причини не зможе виступити велика кількість гравців або отримав пошкодження відомий гравець; повідомлення про пошкодження футболіста в огляді чемпіонату; згадка про пошкодження від якого футболіст нещодавно відновився; опис стану футболіста після футбольного матчу та коментарі гравця з цього приводу. Висвітлення допінгу за період тримісячного моніторингу спортивної телепередачі «Футбольний уік-енд» взагалі не виявлено.

РОЗДІЛ 17

РОЗВАЖАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Розважальна функція преси

Зміна морально-ціннісних орієнтацій сучасної журналістики, викликана масштабними деформаціями суспільної моралі, не могла не позначитись на перерозподілі виконуваних нею функцій. Преса вже не є ані агітатором, ані пропагандистом, ані організатором: кількість видань, що зважаються перейняти на себе обов'язки різнобічного виховання (без ідейного акцентування) кожного члена соціуму, його, знову ж таки аполітичного, спрямування у соціально-політичних реаліях і просто життєвих ситуаціях, сьогодні, у зовсім інших ідеологічних умовах, помітно зменшилась. Та навіть ті, що, перебудувавшись, залишились (їх зараз називають серйозною, якісною пресою), виглядають білими воронами. Повчати, а тим більше виявляти зворушливу турботу про пересічного громадянина, подаючи йому виважену, добре перевірену, позбавлену сенсаційності та скандальності інформацію, глибоку аналітику фактів і явищ, більшість сучасних ЗМІ не вважає своїм основним призначенням. Це немодно і до того ж вимагає значних інтелектуальних і професіональних зусиль.

Натомість завдання мас-медіа зводиться переважно до інформування аудиторії без будь-яких побічних ефектів (аналізу, коментування, порівняння тощо) і створення у неї емоційної задоволеності від отриманих відомостей про події та осіб, які є головними дійовими персонами в них. Певно, таким чином ЗМІ дотримуються поради колишнього головного редактора "Санді експрес" Джона Гордона, який наголошував на тому, що 80 відсотків газетної площі варто приділяти саме розважальним матеріалам і лише 20 відсотків – новинам. Отже, серед соціальних функцій журналістики розважальна (вона ж – функція психічної регуляції, емоційного контакту, гедоністична, рекреативна, релаксаційна), у порівнянні з попереднім тривалим пропагандистським періодом, посідає нині чільне місце. Не останню роль у цьому "перерозподілі сил" відіграла своєрідна економічна революція в сфері масової інформації. Залишена наодинці з економічними труднощами, як неминучими наслідками ідеологічної свободи, преса змушена самотужки вирішувати проблему свого виживання. Намагання привернути якомога більше читачів, щоб отримати будь-який прибуток (високий тираж – більша кількість реклами – більші фінансові пожертвування) і не зникнути безвісти, викликало необхідність орієнтуватись насамперед на читацькі вподобання.

Про популярність даного типу комунікації свідчить, зокрема, кількість періодичних видань (а в телеєфірі – програм відповідного видовищного характеру), що – частково чи повністю – сповідують її принципи. І хоча на вітчизняному інформаційному ринку, на відміну, скажімо, від російського, стовідсотково розважальні, "чистокровні" видання (як-от "Теленеделя", "Арт-мозаика", "Бульвар", "Винегрет", журнали "Натали", "Академия", "Единственная", "ТРИК") складають поки що невелику групу, їхні тиражі є досить високими і стабільними. Цей чинник красномовно підтверджує, що саме необтяжлива, дохідлива інформація користується у читачів найвищим попитом. Окрім того, матеріали, побудовані з елементами емоційності, захопленості, становлять значну частину від загального обсягу публікацій

масової преси, одним з функціональних напрямків якої, на нашу думку, є розважальна комунікація.

Правомірність такого припущення можна пояснити наявністю багатьох спільних ознак – насамперед обсягом пропонованих читачам повідомлень, численністю аудиторії, які є найбільшими, і, безперечно, тематикою (змістом) публікацій. Якраз розважальність превалує у масовій пресі над серйозною інформацією. Як масові (бульварні), так і розважальні ЗМІ при підготовці публікацій часто звертаються до прийомів "жовтого журналізму" – пошуку і виготовленню сенсацій, чуток, скандалів, супроводжуючи матеріали привабливими (трапляється, що й непристойними) заголовками та великою кількістю ілюстрацій. Досвід зарубіжних мас-медіа показує, що текстова інформація у розважальних виданнях є однозначно другорядною, тобто всі новини, що потрапляють на їхні шпальти, піддаються максимальній візуалізації¹. Для кращого засвоєння інформації, крім переважання фотознімків, об'ємні матеріали зазвичай поділяються на невеликі блоки із самостійними (автономними) заголовками (в інтерв'ю, наприклад, це, як правило, найбільш яскраві фрази героїв) і виклад повідомлення ведеться у визначеній послідовності – від головного до менш важливого, від окремого до загального ("принцип перевернутої піраміди").

Постійно зростаюча кількість споживачів розважальної інформації у свою чергу зумовлюється психологічною потребою особи у розумовому відпочинку, розслабленні, відновленні душевних і певною мірою фізичних сил – тобто короткочасному свідомому усуненні від повсякденного розв'язування різноманітних проблем. Жодній людині сьогодні не вдається витримувати інформаційний тиск середовища без психоемоційних зривів, і тому до послуг розважальної журналістики регулярно звертаються представники різних інтелектуальних рівнів і професій – як академіки, так і люди із середньою освітою, особи постійно зайняті чи творчою, розумовою, чи то фізичною працею. Проблема може полягати лише в тому, який

характер має їхнє спілкування з такою інформацією. Немає нічого осудливого у перегляді кінопродукції та художньої літератури, не надто насичених морально-естетичними ідеями, що спонукають до роздумів над вічними філософськими питаннями чи самовдосконалення, або інтерв'ю зі знаменитостями "про життя" (як правило, особисте). Зрештою, людям властиво виявляти цікавість до того, чим (з ким – то вже не зовсім здоровий інтерес і прерогатива "жовтої преси") живе їхній кумир поза сценою. Природним вважається також потяг до гостросюжетних літературних і кінотворів (мелодрам, детективів і трилерів), найдраматичніших епізодів спортивних матчів тощо: під час їхнього сприймання відбувається перенесення емоційного тягаря читача (глядача) на інший об'єкт (персонаж), яке у психології дістало назву проєктивної розрядки.

Гірше, коли розважальні матеріали перетворюються на єдиний засіб пізнання дійсності. Психологічні спостереження доводять, що гедоністичній інформації віддають перевагу особи соціально пасивні, яких мало цікавлять проблеми, що постають перед суспільством³. Насправді, тип відомостей, що для кожної людини стають найбільш привабливими, залежить від кількох чинників: її потреб, мотивів, нахилів та інтересів, які, об'єднавшись у систему, визначають вибірковість сприймання будь-якого процесу, в тому числі й інформаційного.

Нині розважальна функція має щонайменше два способи реалізації. Найперше, за спостереженням академіка А. Москаленка, у поле зору мас-медіа (передусім приватних телекомпаній і бульварних тижневиків) потрапляє будь-яка тема, що позначена розважальною цінністю. Засоби масової інформації, прихильники іншого, більш трудомісткого, способу розважання, не минають жодної теми, а подають її як релаксаційну — новини зі сфери й економіки, і політики, і культури тощо. Критеріям другої розважальної концепції відповідає частина матеріалів таких масових

періодичних видань, як "Україна молода", "Вечерние вести", "Киевские ведомости", "Факты", Столичная газета".

Дослідники журналістики запевняють, що розважальна функція така ж давня у пресі, як і сама преса. Докази на користь цієї думки знаходимо, зокрема, у працях А. Москаленка, П. Федченка, Д. Авраамова, В. Нікітаєва, В. Ученової. "Рукописний вінегрет" з такими інгредієнтами, як судові процеси, банкети, знатні весілля, похорони, пожежі тощо, готувався вже римськими фол'ї алла мано та акта діурна. Значно пізніше, у XVI–XVII ст., з розвитком торгівлі, поширенням економічних зв'язків поряд з політичними і торговельними повідомленнями газети друкували "усіляку всячину" на зразок різних чудес, пророцтв, катастроф, хронік придворного життя, довідкових відомостей. Справжній розквіт розважальної преси припадає на XIX ст. В Англії, Канаді, Америці, Франції, Німеччині з'являється так звана преса для бідних – "грошові" ("центові") газети, які заповнювались переважно необтяжливою, сенсаційною інформацією, що мала компенсувати фізичні затрати людини протягом робочого дня і у такий спосіб розважити її. Щоб потрапити до газети, новина повинна була відповідати основній вимозі – містити в собі "людський інтерес", який складався зі злочинів, пригод, у тому числі й кримінальних, скандалів за участю представників "вищого світу", сімейних трагедій відомих персон і пересічних громадян. І сьогодні представницький загін світових розважальних ЗМІ (англійські "Daily Mirror", "Daily Star", "Sun", "Daily Express", "Sunday Express", "People", "Sunday Mirror", американські "Daily News", "New York Tribune", "USA today", "San Francisco Chronicle", німецькі "Bild Zeitung", "Bild am Sonntag" та ін.) продовжує традиції масовості, закладені їхніми попередниками.

Розважальні тенденції спостерігались і в журналістиці імперської Росії аналогічного відрізка часу. Періодичні видання другої половини XIX ст., що видавались на приватні кошти (в Україні такими були "Киевлянин", "Киевский курьер", "Черниговский листок"), адресувались міському

обивателів різного суспільного становища і, за прикладом провідних європейських газет, подавали йому таку саму інформаційну мішанину з міських новин, пригод, судових репортажів та белетристики. Утім, якщо точніше, потяг до постачання розважальних відомостей демонстрували газети, що виходили вже на початку згадуваного століття, – "Северная пчела" та "Северная почта".

Деякі газети, як, скажімо, петербурзький "Воскресный досуг" (16-сторінкове, щедро ілюстроване видання), дозволяли собі спілкуватися зі своїми читачами (здебільшого малоосвіченими) "народною мовою". Від газетярів, співробітників бульварних газет, звичайно вимагали інтимних подробиць, скандальних відомостей, що надавали матеріалам особливої гостроти і привабливості. Однак поряд із надто розкутими і сміливими виданнями існували й прихильники дещо м'якшого, етичнішого розважання. "Зацікавлювати і забавляти, не збиваючись на брутальну особистість, на гострий жарт, на велику сіль, з одного боку, та на безбарвність і млявість – з іншого", – таку погоджену з моральними законами позицію займала, приміром, редакція "Арлекина"б, популярного журналу "легкого і потішного читання". Серед інших, до речі, найбільш тиражних, видань, які належали до сфери розважального інформування, історія зафіксувала "Петербургский листок", "Московский листок", "Биржевые ведомости", "Петербургскую газету".

Безперечно, у нинішньому столітті лідерство у виробництві й поширенні розважальних відомостей здавна утримують телебачення і радіо. Власне, саме ці види масової комунікації від моменту свого народження наділялись гедоністичними функціями. Шоу-програми (азартні конкурси, ігри, "зіркові" зустрічі, хіт-паради), гумористичні передачі, а також трансляції різностильових музичних заходів (концертів, фестивалів) і спортивних змагань та покази художніх фільмів легкого жанру (комедій, детективів,

"мільних опер" та ін.) були і залишаються метою діяльності аудіовізуальних ЗМІ.

Тривалий час недооцінювались релаксаційні можливості періодичної преси (тільки, звичайно, не західної). Для виконання зазначеної функції їй дозволялося використовувати лише кросворди, карикатури й гумористичні оповідання (з обов'язковим підтекстом-моральним правилом), вікторини, тексти, рідше – інтерв'ю з відомими людьми на теми, не пов'язані з їхньою основною діяльністю. Як правило, розмови із "зірками" велися переважно навколо їхньої творчості (або іншого професійної діяльності, в якій вони досягли певних успіхів) та суспільно значущих питань. Певно, таким чином здійснювалась ненав'язливо-обов'язкова (як і всі інші, що надходили "згори") рекомендація про надання навіть такій приватній сфері існування особистості – дозвіллю – соціальноорганізованого характеру. Нині, з появою видань бульварного (і напівбульварного) типу, вітчизняна преса зрівнялася в правах на повноцінне розважання з електронними "витівниками" – ЗМІ. Наче щедрі ниви, газетні шпальти зарясніли, окрім друкованих втілень своїх традиційних прийомів ліквідації емоційно напруженого стану аудиторії невибагливими історійками про різні події за участю знаменитостей (так званими світськими хроніками), сенсаційно-викривальними репортажами, інтерв'ю-сповідями "зірок" естради, кіно, спорту і політики (інколи – на межі кітчю).

З'ясувалось, що і для релаксаційної журналістики пострадянського походження невичерпним джерелом інформації є не стільки творчість (професія), як приватне життя відомих персон. Приводом для публікацій, обнародування може служити будь-який факт, подія, які безпосередньо стосуються їх: день народження, весілля, розлучення, любовний роман, захоплення, неадекватний вчинок, поява "серед народу" – усе, що спростовує їхню начебто винятковість, недосяжність і підтверджує суспільну теорему "зірки теж люди". Звісно, у матеріалах із серії "життя видатних людей" майже ніколи немає моральних оцінок і настанов: вони, зрозуміло, там зайві.

Зате дуже часто знаходиться місце подробицям, яких "зірки" з багатьох причин бажали б не розголошувати, образливим коментарям, часто абсолютно безпідставним. У російських мас-медіа справді неперевершеними майстрами "сенсаційних" викриттів і шпильок на сьогодні є "акули пера" із "Експресс-газеты", "Мегаполиса", "Желтой газеты". Серед їхніх українських колег на це "почесне" звання може претендувати хіба що скандально відома Лада Лузіна. У решти, мабуть, ще присутні залишки совісті.

Годі сподіватись, а тим більш уживати до суворих заходів щодо журналістів, для яких спостереження за "зірками", часто дружні контакти з ними (уже не секрет, що деякі "надзвичайні" біографічні факти спливають саме за згодою "зірок") є спеціалізацією, улюбленою им і приємною справою. Адже, як колись зауважив власник одного з італійських бульварних тижневиків, "захоплення знаменитостями ніколи не зникне, оскільки існує інстинктивна потреба створювати міфи, ототожнювати себе із персонажами". Стримувати ж особливо прискіпливих і пронозливих репортерів, а "зірок" захистити від надмірного, недозволеного втручання мали б загальнолюдські та професійні етичні норми. Проте на практиці відбувається протилежне: через зневажання журналістами правил етики почастишали судові позови про наклепництво, приниження честі й гідності. І хоча більшість знаменитостей намагається зберігати холоднокрровне мовчання у відповідь на хамське, неповажливе ставлення до них, вважаючи розбори зі своїми кривдниками зайвою, не вартою їхньої "небесної" поблажливості справою, все ж час від часу відбуваються гучні процеси. Згадаймо хоча б, як увірвався терпець Алли Борисівни і примадонна в судовій залі читала мораль вкрай знахабнілим писакам в особі гарячого грузинського парубка Отара Кушанашвілі.

Справді, деякі журналісти, м'яко кажучи, не зовсім правильно розуміють призначення функції, яку беруться виконувати. Розважальність уявляється їм як вседозволеність, відсутність заборонених і непристойних тем, ігнорування певних моральних табу, порушення – заради читача – професійно-етичних

законів. Такі журналісти сповна експлуатують свою багату фантазію, котра часто-густо виставляє бажане за дійсне. До того ж (очевидно, для набуття матеріалом суперцікавості), вони "ненавмисне" перекручують інтерв'ю, вкладаючи до вуст співбесідників інформацію цілком іншого Змісту, що аж ніяк не відповідає реальності. І тоді в очах публіки, яка за звичкою сприймає політ журналістської уяви за чисту монету, охоронець Ірини Понаровської запросто стає черговим героєм любовного роману "зірки", а її давній приятель – новим коханцем. Якщо при цьому знаменитість, яка постраждала через власну довірливість (до інтерв'юера) чи непередбачливість (наслідків вчинку), буде виправдовуватись (навіть при своїй правоті) та спростовувати журналістські вигадки, правдоподібність публікації зростатиме в геометричній прогресії, і ніщо не допоможе їй відновити справедливість-істину. У кращому випадку за неперевірену і спотворену інформацію, що встигла вже потішити читацьку аудиторію своєю пікантністю, редакція публічно вибачиться (а можливо, й кругленькою сумою компенсує моральний збиток). Зазвичай же від винуватця не надійде жодного пояснення і визнання провини (неточності), "зірка" й надалі почуватиметься в ролі жертви, а публіка буде переконана у достовірності повідомленого. Тому задля власного спокою відомі широкому загалу особи або довіряються виключно знайомим газетярям, або дозують стосунки з пресою, або ж взагалі уникають будь-якого спілкування з журналістами.

Ще одним джерелом існування розважальної інформації є телебачення і все, що з ним пов'язане. Останнім часом з'явилося чимало видань ("TV-парк", "Екран недели" тощо), які задовольняють інтерес публіки до таємниць телевізійної кухні. Щоправда, суто телевізійні відомості, що стосуються, приміром, процесу виготовлення телепродуктів (створення рейтингових програм), у названих телетижневиках поступаються у кількості інформації особистісного відтінку – про заекранне буття популярних телеведучих і, знову ж таки, відомих осіб, які час від часу бувають гостями телезірок.

Повідомленням на тему "Телебачення зсередини" приділяється місце у кожній шанованій газеті: разом із розкладом телевізійних передач неодмінно вміщені інтерв'ю з авторами і ведучими, замітки про найцікавіші події у житті телеканалів.

До тематичної скарбниці розважальних мас-медіа належать, окрім уже зазначеного, і новини "про все" і водночас "ні про що". З повідомлень, що раніш уважались інформаційним сміттям, сьогодні складаються тематичні добірки і навіть цілі полоси. "То все під замком, під заборною, то лавиною звалилися літаючі тарілки, трьохокі пришельці, екстрасенси, гороскопи і все у тому ж дусі", – так охарактеризував зміст сучасних ЗМІ журналіст Анатолій Загорський. Іронічний тон цього зауваження влучно підкреслює сумнівну розважальну цінність повідомлень про так звані природні дива і надприродні можливості людей, чим наша преса особливо активно захоплювалась якихось 3–4 роки тому. Тоді, на піку "аномального буму", розповіді очевидців і безпосередніх учасників контактів з позаземними силами перемежовувались із враженнями тих, хто, наприклад, пережив клінічну смерть чи ще якимось чином стикався з потойбічним світом і взагалі всім непізнаним, невідомим, а тому загадковим. Деякі явища, у тому числі й навмисне віднесені до розряду незвичайних, при цьому підносились як щось дуже важливе, варте захоплення і навіть благоговіння. Проте насправді важко очікувати емоційного розслаблення, задоволення під час сприймання відомостей, свідомо розрахованих на негативний психічний вплив (появу страху, тривоги чи занепокоєності). Складається враження, що, з легкістю зрадивши гуманістичним і високоетичним принципам, наша журналістика з тією ж безпосередністю перейнялась ідеями, котрі до того, до настання ери безцензурного слова, нещадно критикувала і засуджувала як неприпустимі у ставленні до людини. Американізація вітчизняних засобів масової інформації (запозичення далеко не бездоганних з точки зору моралі традицій західної преси) спостерігається не лише у зміні жанрового хіт-параду (непопулярність

жанрів аналітики і художньої публіцистики) та зведенні вміння знаходити (або ж створювати) сенсації у ранг найвищої ознаки професіоналізму. На жаль, наші мас-медіа стали такими ж вправними у перенесенні центру уваги аудиторії на другорядні, незначні, а то й примітивні, шкідливі для морального здоров'я речі, поступово, ймовірно, на чиєсь замовлення, ліквідуючи її громадську активність, власний погляд на суспільні процеси.

Осучаснення розважальної функції супроводжується змінами не лише змісту і тематики публікацій. Так само стрімко еволюціонували стиль і мова викладу матеріалу: від спокійно-доброзичливого до емоційно-хвилюючого, невимушено-розкутого і навіть, як крайній прояв, цинічно-брутального. Стандартність газетної мови сьогодні руйнується іншою, раніше майже не властивою газеті (окрім певних жанрів – репортажу, нарису, фейлетону) ненормативною лексикою. Розмовні, просторічні конструкції, жаргонізми та інша лексика обмеженого функціонування міцно закріпилися в мовному полотні ЗМІ – не тільки щоб донести інформацію навіть до байдужого читача. (Загальновідомо, що наближення журналістської лексики до мовного рівня адресата відбувається з прагматичною метою: повного засвоєння повідомлення та його впливу на адресата.) Засилля на газетних шпальтах лексики малокультурних верств населення є одночасно одним із наслідків здобутої свободи слова. Діставшись заборонено-бажаних плодів, вражаюча кількість журналістів втішається зокрема і словесною вседозволеністю: "Не користуватись хоча б зрідка жанром парканного надпису якось вже не престижно".

Такі тривожні симптоми небезпечної хвороби "поливання брудом", яка реально загрожує вітчизняним мас-медіа, звісно, мають підстави. В останні десятиліття, з часу перебудовчих процесів і паралельного з ними послаблення контролю держави за духовною сферою, посилився вплив "масової культури", цього неблагополучного породження західного способу буття. Духовна ерозія, бездуховність як норма життя стають наслідками її

укорінення в нашому ґрунті, від численних "меліоративних" заходів збіднілого на найкориснішу речовину – моральну досконалість індивідуума. Звідси бере початок і деморалізація розважальної преси, звідси ж – невибагливі читацькі запити, що не відзначаються високими етичними і естетичними претензіями.

Враховуючи природну потребу людей у розвагах, "масова культура" здатна породжувати "міщанське ставлення до життя, безгромадянськість і байдужість, суспільну пасивність". Словом, ця псевдокультура вміло підміняє собою справжню культуру та практикує близьку взаємодію з нею – саме за допомогою розважальної преси. Про те, що це не перебільшення, свідчить практика шведських масових тижневиків. Також спекуючи на відомих іменах (найчастіше – зі значною долею сенсаційності), розважальні видання наділяли свої матеріали аж ніяк не пізнавальними чи культурно-інформаційними цінностями, якими були наповнені менш поширені ґрунтовні інтерв'ю з митцями і літературні твори. У результаті стратегічні "знахідки" редакційної політики сприймалися читачами як підвищення їхнього культурного рівня, зіткнення з високими матеріями.

Необхідність існування розважальної журналістики сьогодні не викликає заперечень. Засмучує лише ступінь етичності технологій, до яких вдаються її служителі, і насамперед потурання девальвованим читацьким потребам "смачненького". При активному використанні подібних прийомів ми, здається, ризикуємо отримати вкрай бульваризовану пресу, в якій заради великої мети – читача – будуть застосовуватись навіть заборонені з точки зору моралі методи. Уникнути справдження такої перспективи можна за умови не перетворювати розважання на самоціль, а головне – здійснювати розважальну функцію без найменших порушень професійного обов'язку, яким би вимогливим він не був.

2. Розважальна функція електронних ЗМІ

(автор матеріалу – Косюк О. М.)

Джерело: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2320>

Розважальну функцію друкованих та електронних мас-медіа досліджували американські, французькі, канадські та ін. науковці, зокрема В. Шрамм, П. Бурдьо, Дж. Мерілл, Н. Постмен, М. МакЛюен, Дж. Лакан. У багатоманітності думок можна простежити два підходи: перший – це коли ЗМІ надають перевагу кожній темі, яка має розважальну цінність; другий – ставить за мету подавати якомога більше матеріалів різної тематики, пропонуючи їх у розважальній формі. Звідси введено в науковий обіг поняття "infotainment" (інформація + розвага). У галузі українського журналістикознавства релаксація як проблема, варта наукової рецепції, проблема тільки-но потрапляє у поле зору дослідників, навіть окремою функцією медіа її вважають не всі. Наукові праці, що узагальнювали б заявлену у публікації тему, на сьогодні практично відсутні. Однак сучасне журналістикознавство має у своєму розпорядженні окремі розділи, які безпосередньо стосуються розважальності, у монографіях, підручниках, посібниках, дисертаціях. Розважальність як окрему функцію електронних ЗМІ досліджує В. Лизанчук; структуру комунікативних процесів релаксації вивчають В. Різун, Г. Почепцов; природу розважальної телекомунікації у ситуаціях ігрореалізації – В. Олешко; соціокультурний аспект проблеми – функціонування мас-медіа у сфері цінностей, уособлених масовою культурою, зацікавив О. Зернецьку; філософсько-наукові узагальнення масовокомунікаційних процесів вивчаються Б. Потятиником; феномен цікавого, способи привертання уваги, характер сенсаційності як один із чинників, що допомагає відрізнити якісну журналістику від бульварної, був предметом наукових рецепцій В. Здоровеги; аспектам оволодіння способами спілкування на основі новітніх форм розважальної комунікації приділяється

увага у працях О. Федорова, В. Владимірова, Н. Габор. Різним етапам створення розважальних програм присвячено дисертаційну роботу М. Бурмаки; міфопоетичним джерелам сугестії новітніх електронних ЗМІ – дисертація О. Самусенко, монографія О. Нечай; рівневі інформаційної свідомості розважальних мас-медіа – наукові праці В. Буряка. Лінгвістичний аспект релаксації дослідила Л. Ставицька.

Отже, вивчення розважальної продукції електронних ЗМІ перебуває поки що на стадії опису та первісної систематизації. На жаль, і досі немає теоретичного підґрунтя, що дозволило б володіти об'єктом дослідження. Деякі аспекти розважальності часто презентуються як "таке явище, якого досі не було", насправді ж це "те, що ніколи не зникало". Тобто не поодиноким виявлена в українському медіапросторі, а постійно діюча (засвідчена у працях М. Бахтіна, К. Леві-Строса, Й. Гейзінґи, А. Гугенбуля, В. Проппа, Е. Івера-Жаля, Х. Міллера, Р. Даніельйо, О. Генона, А. Бергсона, Д. Генкіна, В. Кісіна, О. Воропая, С. Килимника, К. Сігова та ін) світова тенденція жанрової модифікації тезаурусу давніх ігор.

Наукова новизна нашого дослідження полягає в тому, що у пропонованій публікації вперше здійснюється спроба створення теоретичної концепції сучасних медіарозваг, у тому числі: формування термінологічної бази; класифікація продуктованих електронними ЗМІ проєктів; інтерпретація розважального інтеркурсу від архаїчних до модерних виявів.

Розважальна функція ЗМІ є сьогодні найбільш критикованою, а водночас, хоч як це парадоксально, найменш дослідженою; дарма, що саме вона, разом з інформаційною, – домінанта функцій мас-медіа, навіть причина їхнього виникнення. Така реакція на розважальну комунікацію вже давно стала "доброю традицією". Найефективнішим методом нейтралізації згубного впливу розважальності споконвіку вважалися заборони світської або церковної влади, а підставою для скасування "безчинств" – твердження про патогенний вплив розваг, що нібито вступають у конфлікт із нормами

загальнолюдської моралі та звичаєвого права. Проте санкції владних структур ніколи не втілювалися у життя, незмінно створюючи ефект "забороненого плоду" – із відповідною усталеною реакцією відповіддю на заборону. Проблема, констатуємо з прикрістю, і досі залишається відкритою.

Тому ми робимо припущення, що розваги не руйнують мораль, а перебувають із нею у певній залежності. На нашу думку, існує незнищений інформаційний код лудологічної естетико-комунікативної системи, який діє на етнічному та загальнолюдському рівнях і передається у спадок. Ще А. Ейнштейн зазначав, що все в цьому світі змінюється, тільки не людина. Наука і технологія вдосконалюють життя, але потреби й способи їх задоволення, втілені у відповідних діях і знаках, залишаються незмінними, оскільки зумовлені несвідомими потоками енергії: генетичною пам'яттю, традицією, міфом. Отже, зв'язок між минулим, сучасним і майбутнім і далі формує нашу діяльність та дозвілля, примушуючи коритися усталеній (хоча й, мусимо особливо наголосити, не завжди високоморальній) традиції.

Отож, "перетасувавши" грані простору і часу, розгляньмо розваги, продуковані сучасними мас-медіа, як цілісне художнє явище, етапне для етнічної традиції у контексті світоглядних та естетичних пошуків людства.

Передусім слід звернутися до стратифікації розваг (наприклад, у Стародавній Греції та Римі, давній та сучасній Україні). В усіх класифікаціях, на наш погляд, простежуються деякі закономірності. Передусім це поділ розваг на так звані "вищі" та "нижчі". Такий поділ – явище давнє, притаманне всім культурам світу. Згадаймо популярну в Україні вертепну традицію, за якою спершу показували серйозні досконалі видовища, а згодом пародіювали та висміювали їх. Саме вертепний принцип є основою нашої класифікації розваг, перший "ярус" якої (співмірний архаїці тезаурус сучасної медіарелаксації) нагадує нижній "поверх" українського вертепу, що містив власне розважальні (розважальний Зміст домінує над формою) проекти. У нашій інтерпретації (а вона враховує фактор синтезу), – це еротичні розваги

("Медовий місяць", "Все для тебе", "Кохання з першого погляду" тощо), імітація еротичних розваг – сміхові ("Біла ворона", "Сміхограй"), травестійні ("КВК", "Показуха", "СВ-шоу"), супровідні "ритуальні дійства": кулінарні, музичні, розмовні шоу, "модні дефіле". Пропонована класифікація презентує аудіовізуальні розваги як дещо трансформовану до певної міри колективну діяльність українського та інших народів – мистецтво формування та збереження одвічних традицій: ритуальних оргій, обрядів ініціації та дефлорації, уласкавлень божества сміху, блазнювань, містерій, міраклів, драм, традицій вуличного спілкування тощо.

За принципом градаційної втрати розважальності на "другому поверсі" нашого "вертепу" слід розмістити створені за "запозиченими" формулами проекти, у яких релаксація – відчутний, проте не домінантний складник. Це взірці агональних явищ та паралелі ініціаційних випробувань: спортивні ігри ("Спортарена", "Проспорт" та ін); інтелектуальні ("Що? Де? Коли?", "LG-еврика"), реальні ("Останній герой", "Дім" тощо), капітал-шоу (наприклад, "Перший мільйон"); кінематограф та реклама. Їхні попередники – агони, Олімпійські ігри, лицарство, паломництво, двобої, азартні ігри, виставки, ярмарки, базари, гладіаторські двобої тощо.

Порівнявши ці паралельні дійства, можемо стверджувати, що новітні проекти електронних ЗМІ дуже близькі до етнофольклорних ігор та карнавально-майданних перевтілень, однак вихідний матеріал для їх переосмислення у ситуаціях новітньої ігрореалізації інший. Сучасні медіарозваги – істотно змодифіковані ритуальні дійства.

ЗМІшування теоретичних та буденних, метафоричних та омонімічних уживань слова "розваги" у традиціях різних мов і культур викликають потребу зупинитися на тлумаченні ключового для нашого дослідження поняття – "розваги". Явище вимагає чітко окресленого терміна.

Сучасний словник української мови подає два значення лексеми "розвага": 1) те, що розвеселяє, розважає людину. 2) те, що заспокоює, втішає кого-небудь у горі, нещасті й т. ін.; утіха.

Отже, досліджуване поняття полісемантичне. Вживається воно в українській мові лише з XVIII ст. як словотворча калька із французької (фр. *distraine* – "відділяти, відвертати"), що запозичила твірну лексему з латини (лат. *distrahere* – "відтягувати, відвертати"). Очевидно, раніше у подібному значенні вживалося інше слово.

Логічно шукати його серед сучасних синонімічних варіантів лексеми. У словнику таких дванадцять: утіха (втіха), розрада, утішання (втішання), виграшка, потіха, забава, забавка, потіха, іграшка, розривка, веселість, веселощі.

Найменш етимологічно маркованим у багатовимірному семасіологічному просторі бачиться нам слово "іграшка", тобто "гра". Не випадково саме його використовували автори словників давньоруської та давньоукраїнської мови XIV–XV ст. на означення досліджуваної нами функції на рівні музичних мистецтв.

На схоже використання терміна натрапляємо у Г. Гадамера, Л. Вітгенштейна, Л. Виготського та в найфундаментальнішій на згадану тему праці Й. Гейзінги "Homo ludens" ("Людина, котра грається"). Автор історико-культурологічної праці окреслює *поняття гри* такою формулою: "Вона є добровільною дією або заняттям, що відбувається у певному місці та часі за добровільно прийнятими, проте абсолютно обов'язковими правилами з метою, що полягає в ній самій, супроводжуючись почуттям напруги і радості, а також усвідомленням іншого існування, аніж реальне життя". За спостереженнями дослідника, визначене поняття охоплює все, що ми називаємо грою у тварин і людей (дорослих та дітей). Явище це є докультурним, нерациональним, непохідним і самодостатнім.

Однак вищеокреслене визначення видається нам надто полісемантичним і незручним. Чому б процес переходу від "захопленості життям та природою до уявлення цього почуття у священній грі" не назвати розвагою (він же не є власне ігровим, бо не має чітко окреслених правил). Існував, наприклад, вічний безвідносний платонівський ейдос чи аристотелівська матерія гри (розвага) – пасивна безформна реалія (родове поняття). "Воно є, проте ми ще не говоримо, що воно має єство, якщо в нього немає форми". Зміст, унормовуючись за певними правилами, набирає відповідних форм. Лише у формально окресленому вигляді розвага стала грою. Отже, що віддаленіша вона від норми, то менше має шансів називатися цим словом.

Таке потрактування розваг було притаманне старогрецькій науці, в категоріях якої ігри поділялися на суспільні, громадянські, релігійні, національні, приватні. Останні сприймалися як власне розваги. До них (за Полідевом) належали: азартні ігри (кості); нижчі шахи (камінчики); чіт чи лишко; м'яч (гра у бол); гра непристойна з вином. Адекватні заняття в українців називали "ігри та розваги". Їх поділяли на календарно-побутові; родинно-побутові; приватні (розваги – О. К.).

Отже, пропонована нами номінативна логіка стратиграфії існувала споконвіку. Однак у різних народів процес організації дозвілля відбувся нерівномірно. Звідси – словами "гра" та "розвага" називали різноманітні явища, аж до діаметрально протилежних у плані охоплення реалій. Так, до ігор (розваги), окрім вищеокреслених понять, вважали ще й священні ритуали, явища сексуальної сфери, бойові мистецтва. Слово "гра" також часто вживалося як метафора ("гра долі") і навіть визначальна риса культури, правосуддя, війни, мудрості, поезії, філософії (у Гейзінги). Така термінологічна еквілібристика – своєрідний показник динаміки означуваного, його неоднорідності.

Самодостатній препозиційний щодо цивілізації характер розваг не дає можливості поставити питання "навіщо вони виникли?". Однак факт такого

недискретного існування явища засвідчує його потребу, навіть необхідність. Не випадково проблема задоволень як сенсу існування завжди залишалася віссю, довкола якої оберталися ідеї різних філософських систем, шкіл, напрямів. Щоправда, у поглядах на розваги, їх обмеження та можливості ніколи не було й донині немає єдності.

Першим місцем розваг були природні ландшафти: ліси, поля, "подружнє парування" відбувалося "на ігрищах та у воді". Пізніше рекреаційну функцію стали виконувати майдани. Нині індустрія розважальної продукції – прерогатива засобів масової комунікації. Розваги стали актом режисерської творчості – добре організованим за допомогою новітнього медіума видовищем (*шоу* англ. *show* – 1) вистава розважально-естрадного жанру; театралізований показ; 2) переносно – що-небудь, розраховане на шумний зовнішній ефект, розголос). Видовищність і є тим останнім критерієм, що презентує розваги як продукт техногенний, аудіовізуальний.

Подаємо одну з перших спроб її потрактування: "*видовищність* – спеціально організована у часі та просторі публічна демонстрація соціально значущої поведінки". На думку В. Кісіна, "створення видовища психологічно забезпечене ігровим інстинктом, здатністю до наслідування та перевтілення <...>. Ігрова стихія, соборна та комунікативна функції – визначальні чинники "генетичного коду" всієї видовищної культури", кожен компонент якої є "наступною сходинкою" історичного процесу. За припущеннями вченого, загальна схема розвитку видовищ має вигляд, поданий (із нашими доповненнями) у табл. 1.

Однак із думкою В. Кісіна не погоджується Д. Генкін, який вважає, що поняття "видовище" не самодостатнє, воно, як і "торжество", "ритуал", – лише одна з модифікацій свята (відзначення важливих та урочистих подій). За словами Д. Генкіна, протягом віків, починаючи з часів Римської імперії, були доволі невдалі спроби замінити свята (самостійні форми дозвілля, що характеризували у Стародавній Греції активніший, аніж трудова діяльність,

стан) видовищами – камерними сценарно-режисерськими діями, задля яких будувалися перші грандіозні споруди.

Однак, на нашу думку, саме "давньоримське" тлумачення видовища є найближчим до сучасного потрактування медіарозваг, продюгованих новітніми засобами масової комунікації, бо те, що показували, наприклад, у Колізеї: міфологічні сюжети, пісні, танці, змагальні ігри, застілля, бійки, акти масової розпусти – вражало, дратувало, жахало і притягувало не менше, аніж сучасна амбівалентна (поза всяким сумнівом – глибоко закорінена в архаїчних формах) медіапродукція, котру можна назвати святом лише з великою мірою умовності та іронії. Натомість, безперечно, допустимо вважати грандіозним видовищем.

Доісторичні видовища	Доба видовищних мистецтв
Мисливська гра	Професійний театр
Похоронний обряд	Середньовічна містерія
Мисливський і тотемний танок	Паради
Бойові ігри	Цирк
Поминальні ігри	Кіно
Видовища первісних цивілізацій	Спортивні видовища та спортивний театр
Ініціації	Масові видовища
Шаманство	Видовища без зображень
Первісні містерії	Видовища без виконавців
Стародавні видовища	Театралізація та екранізація політичних подій
Народні ігри	Телебачення
Народні обряди	Відеокасети та відеодиски
Народні свята	інтернет
Концерти	
Народний театр	
Державні обряди, ритуали, церемонії та учти	
Військові ігри	

Таблиця 1. Загальна схема розвитку видовищ

Як уплинули техногенні метаморфози на досліджуване нами явище архаїчної релаксаційної культури? Априорі ніяк. Гедонізм, продукований НЗМК (новими засобами масової комунікації), і надалі продовжує навіювати уявлення про гротескно-умовну реальність, нагадуючи цим міфологізовані фантастичні світи. Адже у віртуальному просторі та часі мас-медіа також зберігається система вигаданих образів, моральних норм, заповідей, які керують свідомістю людей. Подібно до стародавніх міфів, що супроводжували людину протягом життя, "міфи та легенди" нового електронного "творця", втручаючись у свідомість людини, формують її світогляд.

Враховуючи думки вчених, пропонуємо власне визначення продукованих ЗМІ розваг. *Медіарозваги – це базовані на ігрових потягах проекти новітніх електронних ЗМІ, спрямовані на задоволення потреб споживача аудіовізуальної продукції.*

У сенсі мовленого, розвагою ми називаємо кожен окремий медіапроект.

Отже, доповнивши генетичну модель розвитку релаксаційної естетико-комунікативної системи напрацюваннями із царини масової комунікації, ми підтвердили припущення про тісний зв'язок давніх та сучасних розваг. А це дозволяє нам запропонувати оригінальну концепцію функціонування сучасних електронних ЗМІ в аспекті розважальності як достатньо структуровану систему, що сягає своїм корінням міфоритуальної давнини й засвідчує присутність у новітньому інформаційному просторі майданної сміхової традиції спілкування та організації видовищ. На наш погляд, у вимірі медіа релаксація базується на постійно діючих трансформаціях традиційних моделей організації розваг і презентує "друге життя" цивілізації та культури, що становить аксіоматичне ядро української ментальності та історично визначеної свідомості перехідної доби. Окреслена концепція ставить розважальність на один рівень із вартісною стратегією теорії та практики масової комунікації.

3. Роль медійного “інфотейнменту” в політичній соціалізації молоді (автор матеріалу – Мироненко Г. В.)

Джерело: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppp/2009_9/Mironenko.htm

Новітні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стали невід’ємною складовою сучасної політичної системи суспільства: саме аудіовізуальні мас-медіа, як безпосередні носії і розповсюджувачі інформації, є одним із сталих чинників суспільного життя, що змінює моральні, правові, політичні аспекти життєдіяльності соціуму, справляючи як позитивний, так і негативний вплив на політичну соціалізацію особистості.

Під політичною соціалізацією розуміють процес активного засвоєння людиною певних політичних знань, норм і цінностей, включення (інтеріоризацію) їх у внутрішню структуру особистості, відтворення (екстеріоризацію) отриманого досвіду в політичних діях, поведінці, проявах політичної активності, становлення політичної свідомості і культури.

Політична соціалізація відбувається в певному соціально-політичному середовищі під впливом таких чинників, як: власний життєвий досвід, міжособові комунікації, соціальні інститути, зокрема засоби масової комунікації, які відіграють “провідну роль у формуванні діалогової взаємодії між особистістю і державою. Саме вони генерують і спрямовують основні потоки інформації. Саме з них вичерпує сучасна людина основні змісти політичного, які слугують головним джерелом її громадянської самоосвіти”.

Нині, коли в складних соціально-економічних та політичних умовах політична соціалізація молоді набуває здебільшого рис стихійності, украй важливо усвідомлювати можливі ресурси і ризики мас-медійного впливу на політичні орієнтації та переконання, уявлення і настановлення громадян, політичний розвиток особистості загалом.

Характеризуючи соціальні Зміни, що відбуваються в нашому суспільстві, можна констатувати поступову втрату традиційними інститутами соціалізації їх провідної ролі. Як зазначає М. М. Слюсаревський, “наслідком сукупної дії чинників інформаційної революції та набуття нею глобального характеру стало загальне послаблення традиційних інститутів соціалізації підростаючого покоління – передусім сім’ї, школи, дитячого співтовариства. Традиційні способи трансляції культури безпосередньо від дорослого чи ровесника і через такі культурні знаряддя, як книги, іграшки, твори мистецтва, поступаються місцем телеекранній, а в останні роки й комп’ютерній соціалізації”. Тобто йдеться про зростання значущості ролі медіа-соціалізації, у ході якої і формуються політичні знання молоді та усвідомлення нею свого місця в політичному просторі.

Численні дослідження демонструють досить строкату картину неоднозначних оцінок і висновків щодо ефектів впливу мас-медіа – від визнання тотальності та могутності впливу ЗМК, які формують нашу свідомість, впливають на наші думки та настановлення, підштовхують до певного типу поведінки, – до концепцій “мінімального впливу”, які відводять медіа дуже скромну роль і не розглядають їх як значущі агенти соціалізації. Поміж полярними точками зору існує велика кількість компромісних підходів, які не заперечують серйозного впливу мас-медіа на політичну поведінку і політичну свідомість громадян, але й не оминають проблеми обмеженості їх впливу на політичні уподобання аудиторії.

Очевидно, що ЗМК є важливим джерелом політичної соціалізації, інструментом виховання політичної культури. Правомірність такої позиції підтверджується хоча б тим, скільки часу та уваги приділяють люди мас-медійним повідомленням. В Україні, зокрема, експозиція (частота контактів) населення з телемережею залишається стабільно високою, а кількість інтернет-користувачів невпинно зростає.

Так, за результатами всеукраїнського опитування, яке мало на меті з'ясувати рівень медіа-культури громадян України, виявлено, що домінуючим видом мас-медійних інтересів і найпоширенішим способом проведення вільного часу всіх вікових категорій населення залишається перегляд телепередач (65,4 % у цілому по вибірці). При цьому 72,8 % респондентів зазначили, що саме з телепередач вони отримують загальносуспільні новини, які, у свою чергу, займають перше місце в “телеменю” як дорослих, так і молоді.

Крім того, було виявлено, що в передачах на суспільно-політичні теми телеглядачам насамперед подобається зіткнення думок, різних точок зору, тобто полемічність, наявність дискусії, а також змагальність учасників телепередач в аргументованості, тоді як апелювання до їхньої думки, думки глядача і можливість зателефонувати до телестудії імпонують респондентам набагато менше. Іншими словами, опитувані демонструють низьку глядацьку активність, небажання брати особисту участь у медійному спілкуванні. Отримані нами дані певною мірою слугують підтвердженням так званого феномена пасивного задоволення: сучасний глядач, вмикаючи телевізор, на рівні підсвідомості автоматично налаштовується на отримання задоволення, при цьому воліє займати пасивну позицію спостерігача, компенсуючи відсутність власної активності споживанням емоційно забарвленої інформації. У цьому сенсі телеглядачі, керуючись бажанням досягти позитивного самопочуття й уникнути неприємних відчуттів, охочіше сприймають менш напружений і більш розважальний (легкий) матеріал.

Можливо, саме тому ще 1989 р. американський учений медіа-психолог Дж. Комсток охарактеризував майбутнє американське телебачення як переважно розважальне, тому що розвага – це найбільш надійний спосіб приваблення глядачів.

У свою чергу німецький дослідник у галузі медіапсихології Петер Вінтерхофф-Шпурк передбачав, що як самі ЗМК, так і їх використання з

часом усе більше орієнтуватимуться на розваги. При цьому вчений звертався до своїх попередників, зокрема до американського дослідника в галузі медіа Нейла Постмана, який 1985 р. опублікував книгу з провокаційною назвою “Ми розважаємося до смерті”, протиставивши в передмові до неї уявлення Оруелла (Orwell, “Jahr 1984”) і А. Гакслі (Huxley, 1932) щодо особливостей взаємодії суспільства та інформації: “Оруелл боявся тих, хто приховував від нас інформацію. Гакслі – тих, хто завалював нею настільки, що вберегтися від неї можна, хіба що занурившись у себе або ставши абсолютно пасивним. ... У 1984 р. ... людей контролюватимуть тим, що завдаватимуть їм болю. ... У прекрасному новому світі їх контролюватимуть, надаючи їм задоволення”.

На переконання П. Вінтерхоффа-Шпурка, значення традиційних розважальних програм зростатиме, при цьому навіть ті програми, які раніше ніяк не були пов’язані з розвагами (наприклад, програми новин, інформаційні та освітні передачі, політичні дискусії тощо) змінять свій жанр.

Нині ми маємо змогу констатувати здійснення прогнозів дослідників. Жанр “інфотейнмент” (від англ. INFOrmation (інформація) + enterTAINMENT (розвага)) впевнено поглинає всі інші жанри українського телевізійного простору. Відтак подавати серйозну аналітичну інформацію, як то новини, суспільно-політичні огляди тощо, сьогодні модно з, м’яко кажучи, відтінком розважальності. На практиці таке розважання зводиться до незвичного розташування слів у фразах та стратегії відбору тем, використання анімації, музичного супроводу тощо. Противники цієї тенденції називають такі передачі “щасливими новинами” (happy news) або “макулатурою” (trash TV).

Уточненим значенням терміна «інфотейнмент» є таке: (infotainment, от англ. information – інформація й entertainment – розвага) – інформаційні програми, у яких новини представлені глядачам у максимально розважальній формі. Інформування аудиторії й аналіз подій максимально полегшені, а новинні програми представляють політику як сферу масової культури. У

друкарській індустрії цьому терміну відповідає термін "таблоїдизація", що описує аналогічні явища стосовно газетного ринку.

Одним з прикладів передачі в жанрі "інфотейнменту" може бути щотижневе суспільно-політичне шоу "Свобода на Інтері". Уперше в історії телебачення (на переконання авторів цього проекту) глядачі є свідками обговорення гострих суспільно-політичних питань без посередництва ведучого-журналіста. У незвичній ролі телеведучого (спікера) пробують себе найбільш публічні українські політики.

З одного боку, такий формат передачі породжує гострі дискусії, безпосереднє пряме опонування, протистояння, "живі" емоції, відповідно приваблює більше глядачів, які за інших умов не зацікавилися б серйозними, складними суспільно-політичними темами (про що свідчать наведені вище дані нашого опитування). До того ж і рейтинги каналу зростають. З другого боку, відбувається підміна строгого слідування фактам та структурованого, аналітичного осмислення серйозних проблем на емоційне сприймання інформації, на гру, інтриги, азарт. У результаті як учасники передачі, так і глядачі втрачають невинувато багато часу на розкриття суті поставлених питань, які часто так і залишаються відкритими. До того ж результати досліджень свідчать, що чим більше глядачі під час перегляду суспільно-політичних передач будуть зорієнтовані на розваги, тим більш розважальною видаватиметься їм політика. Відповідно, тим з більшою ймовірністю вони відмовлятимуться від політики в принципі.

Як бачимо, ставлення до розважального забарвлення інформаційно-аналітичної медіа-продукції не може бути однозначним, що зумовлено насамперед неоднозначним ставленням до феномена розваг узагалі.

Низка вчених (Б. Г. Ананьєв, Н. Я. Данилевський, П. Лафат та ін.) вбачають у розвагах невід'ємну частину культури, необхідну для задоволення важливих людських потреб. Інші вважають розваги негативним явищем, асоціюючи їх із сучасною масовою культурою, насамперед з

телебаченням, яке сьогодні стрімко комерціалізується, унаслідок чого більшість медіа-виробників починають орієнтуватися на два критерії: скільки ти витратив на свій витвір і скільки ти за нього зібрав. Як результат, медіа-продукція стає спрощеною, уніфікованою, виробляється швидко, часто конвеєрним способом (В. Беньямін). Дехто розглядає розваги лише крізь призму дозвілля, як відпочинок, зняття напруження, шоу, “легке” і цікаве проведення часу, не завжди Змістовне, іноді безцільне, але майже завжди таке, що приносить задоволення і насолоду (Ж. Дюмазедьє). М. А. Хренов у книзі “Телевізійна естрада” зазначає, що “...ймовірно, основною причиною недооцінювання розваг є соціально-психологічне настановлення, яке сформувалося в той період історії, коли розваги дійсно були сферою, яка не розвивала особистість, а відчужувала її від культури”.

Оскільки сьогодні головним транслятором масової культури залишається телебачення, яке, так само як і розваги, тяжіє до ефектності і драматизму, то в сенсі зазначеної проблематики доцільно проаналізувати феномен “розважальне телебачення”.

П. Вінтерхофф-Шпурк, розуміючи під “ТБ-розвагою” передусім емоційний стан людини, пропонує розглядати цей конструкт у теорії емоцій, користуючись моделлю “оцінки стимула” К. Шерера. Згідно із цією моделлю особливість розваг за допомогою ЗМК полягає в тому, що людина переживає медіа-Змісти як розважальні тільки тоді, коли оцінює їх як нові (несподіване, невідоме і непередбачуване викликає орієнтаційну реакцію і підвищує рівень збудження) і приємні, які повною мірою узгоджуються з її нормами і цінностями, але водночас як загалом мало пов’язані з її життєво важливими цілями і потенціалом для вирішення проблем, тобто як такі, що не вимагають власної активності.

На нашу думку, розваги включають в себе не тільки емоційну, а й смислову складову, яка дає людині змогу усвідомити себе в навколишньому світі. У цьому сенсі має рацію С. М. Акінфієв, стверджуючи, що кожен

розважальний проект має нести в собі пізнавальну, соціально-педагогічну, психологічну, інтегративну складову. Дійсно, будь-яка розважальна передача в умілих руках здатна зробити більше, ніж та чи та науково-популярна програма. Наприклад, телевікторини і телеігри можуть виховувати лідерські риси, прагматизм, учити змагальності. Ток-шоу і гумористичні передачі, хоч і видаються легковажними, можуть демонструвати моделі прийнятної і неприйнятної соціальної поведінки, а реаліті-шоу – моделі побудови відносин у соціумі.

Тож ідеться про те, якими в ідеалі можуть і повинні бути розважальні передачі з тим, щоб, виконуючи соціалізаційну функцію, вони справляли позитивний вплив на формування політичної культури молодого глядача. Іншими словами, надаючи інформаційно-аналітичним передачам розважального забарвлення, медіа-виробники не повинні відмовлятися від вирішення соціально-політичних, економічних, ідеологічних та інших завдань через аналіз причин їх виникнення і шляхів розвитку.

Своєрідне поєднання розважального і суспільно-політичного змісту в єдиному телепросторі є об'єктивною реальністю, яку ми не можемо ігнорувати і розглядати розваги як ту частину програмної сітки, в якій виключається все ідеологізоване, усе те, що так чи інакше стосується до актуальної політики чи ідеології. У зв'язку із цим на етапі розроблення розважальних передач, особливо суспільно-політичного спрямування, має активно залучатися наукова спільнота (фахівці з медіа-психології, медіа-освіти, соціальних комунікацій та ін.) з метою наукового супроводу та офіційного експертного оцінювання майбутніх соціально значущих розважальних проектів.

А поки що, на жаль, реальне вітчизняне розважальне ТБ, за невеликим винятком, можна охарактеризувати як: а) таке, що в переважній більшості випадків розраховане на глядача з невисоким рівнем культури – відповідно до легендарного переконання одного з провідних медіа-виробників: “піпл

саме таку туфту й хаває”; б) скандальне, таке, що експлуатує темні сторони людської свідомості, апелює до інстинктів; в) таке, що або не несе в собі особливого смислового навантаження, або несе, але в таких кількостях, що цей смисл залишається в пам’яті аудиторії лише на деякий час, не впливаючи особливо на виховання молодого покоління.

Імовірно, і масова культура загалом, і розваги як її складова завжди породжуватимуть дискусії. З одного боку, тотальне поширення розважального жанру мас-медійної продукції радикальним чином змінює спрямованість розвитку масової культури, зводячи нанівець пізнавально-освітню функцію медіа. Але при цьому на перший план виходить інша, не менш важлива, функція – соціалізаційна. Як зазначає Р. І. Галушко, масова культура (відповідно і розваги) відіграє роль своєрідного провідника в реальності, перетворюючись на головний засіб соціалізації: “Вона формує, програмує, регулює і контролює соціальну поведінку людей, визначає їхній спосіб життя”.

Новітні інформаційно-комунікаційні технології набувають особливого значення в контексті розбудови громадянського суспільства. Сучасні мас-медіа – це складний, багатогранний соціальний інститут, який виконує чимало функцій, особливе місце серед яких належить соціалізаційній. Завдяки тривалому впливові та значенню як агента соціалізації вони стають джерелом знань про світ і нашу роль у ньому.

Сьогодні важливим елементом соціального регулювання і тим більше суспільно-політичної соціалізації молоді можуть стати розважальні передачі. Під несерйозністю, легковажністю медійних розваг часто приховуються ідеї, які через сміх, зацікавленість чи азарт певним чином спрямовують поведінку і виховують свого споживача. Можливо, було б перебільшенням говорити про виховання за допомогою розважальних передач, але вони однозначно мають відтінити його, слугувати фоном, лакмусовим папірцем, який дає змогу точніше визначити грані реальності і місце людини в ній.

Перспективною видається зміна напрямів теоретичних та емпіричних досліджень у галузі медіа-психології відповідно до зорієнтованого на розваги вітчизняного мас-медійного простору, зокрема визначення особливостей впливу розважального забарвлення суспільно-політичних передач на формування іміджу політика, формування парасоціальних ставлень до політиків та впливу таких ставлень на самих споживачів ЗМК.

4. Розважальна орієнтація українського ТБ

(на прикладі «Нового каналу»)

(автор матеріалу – Перлінка)

Джерело: <http://h.ua/story/191259/>

Не секрет, що сучасне українське телебачення в більшості виконує розважальну функцію. Не винятком став і Новий канал, який став лідером у цьому напрямку. Добре це чи погано – питання індивідуальне, але пам'ятаймо, що це вимога суспільства. Отже, або йому не вистачає емоцій, або люди настільки перенасичені інформацією, що через свою апатію стали до неї невимогливі.

Усе, що з'являється, чи то нове, чи добре забуте старе, викликає масу дискусій. Так і з телебаченням. Хоча з часу його появи пройшло вже багато років, про його вплив на наше життя ми дізнаємось все більше і більше. З кожним роком, з кожним поколінням ми відчуваємо як стаємо залежними. Теоретично, будь-яка залежність це погано, але... Коли вона проявляється у необхідності подивитися новини і дізнатися, що відбувається навколо того, маленького світу, який кожен сам для себе створює, чи оцінити здобутки спортсменів на чергових змаганнях... Це аж ніяк не безкорислива втрата часу. Люди завжди шукали розваг, з дитинства і до пізньої старості, просто одні з них були більш чи менш згубними, були й корисні, але так повелося від появи людини на цьому світі. Просто зараз вибір більш ширший і не вина

тому сучасних телеканалів. Телебачення не може викоринити щось з життя, воно може лише заповнити те місце, яке пусте. Воно заповнює час, який немає на що втратити, емоції, які немає з ким розділити. Жити в напрузі не корисно. Так само як бігати перед сном. Після виснажливої праці потрібно відпочити, після робочого дня потрібно готуватися до сну і набиратися сил, а не ще раз виснажувати організм. Психічне здоров'я не менш важливе за фізичне, а особливо у молодому віці.

«... Телевизор никогда не был сердцем. Не былместилищем нравственности или разума. И все же он царит. Он – владыка созерцания и бездействия. Ему поклоняются как центру мироздания, испускающему страсти, вожделения и влияния всех мастей. Он составляет одно целое с миром аморальности: в нем смысл его существования.

Телевизор в моем помещении превратился в вечный двигатель; ни минуты тишины, ни мгновения передышки. Он бормочет непрерывно, диссонируя, дегенерируя и дисгармонируя без конца и без края...

Однажды у людей перед телевизором откроются глаза, как у Адама и Евы в Эдеме. «И узнали они, что наги... духовно».

Фернандо Аррабаль, «Канатоходец господа Бога»

Кожна людина сама вирішує наскільки ставати залежною, наскільки покоритися. Так, якщо не має бажання – можна просто не мати телевізора. Деякі люди так і роблять, це звільняє від спокуси. Проте це вже не пагубність орієнтації українського телебачення, а в більшій мірі людська слабкість, якій, якщо опиратися, можна викликати ще більшу залежність. Але все ж таки є радіо чи газети, які так само несуть в собі розважальну інформацію, але про їх вплив на свідомість молоді говорять не часто і не багато. Про вплив ні, а от про підростаюче покоління, яке зазнає утисків, яке всі так і хочуть чомусь навчити – багато. Чому ж саме молодь? По-перше, в пошуках науково-

популярної інформації вона частіше за дорослих звертається до Інтернету, журналів, а всі ці інформаційні потоки супроводжуються рекламою, еротичними картинками, оголошеннями (зазвичай продаж товарів та знайомств). По-друге, молодь більш емоційно вразлива, сприйнятлива. Вона більше інформації сприймає на віру, ще не маючи звички перевіряти почуте і робити власні об'єктивні висновки. Ще з самих дитячих років, ви звикаємо слухати маму, сприймаючи все, чому вона нас вчить, а хіба може чомусь поганому навчити телевізор, який тобі ввімкнула твоя мама. Ось тоді дитина бере до рук сковорідку і б'є котика, як це зробила мишка у мультику, адже йому нічого не буде, він побіжить і буде далі з тобою гратися. Це перебільшення, яке як не як з часом переноситься на більш духовні і сокровенні речі. Тому задача сучасного суспільства навчитися виділяти у всьому потоці інформації головного, перевіряти і робити власні висновки. По-третє, молодь більше часу, ніж дорослі, проводить біля телевізорів та в Інтернеті. Отже, має багато часу для дозвілля, як не заповнює заняттями спортом чи чимось ще. А це вже проблема, бо при зникненні інформаційних технологій, змушена буде зайнятися чимось тим, про що страшно уявити. Тому з двох зол, вибираємо кращу.

Телебачення відкрило нову епоху в історії людства, яке стало найважливішим поштовхом для виникнення масової культури, пересічних творів літератури, естради й відео мистецтва. Це створено із свідомою настановою на заповнення ефірного часу без особливих претензій на мистецьку цінність. «Новий журналізм» – це відео журналізм, адже на телеекрані може бути відображене усе, будь-які картини і сфери дійсності. Звичайно не обійтися без розваг, які надають приємне і корисне проведення часу, забезпечують відновлення фізичних сил, психічне розвантаження читача.

А орієнтація на позитив – ліки для суспільства, яке втомилося від життя взагалі і частково від телебачення. В умовах постійних екологічних

катастроф, фінансової кризи, росту цін і т.д. оптимістичний допінг є життєво необхідним. Ну а дивлячись на те, що показують більшу частину часу, хочеться швидше плакати, ніж веселитися. А нове покоління підростає. Його свідомість формується в нових суспільно-історичних умовах. Сучасні ЗМІ мають унікальну можливість відігравати роль, що була б корисною у формуванні політичної культури молодого покоління, на що спрямовуватиметься його активність, якою буде національна та політична культура нової генерації, залежить майбутнє України, майбутнє наступних поколінь.

Мабуть, саме поступова переорієнтація Нового каналу стала його формулою успіху у 2008 році, коли він не просто обійшов Інтер, а став каналом-лідером. У Законі «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» молоддю названо осіб віком від 14 до 35 років. Саме ця глядацька аудиторія і є найбільш значною (хоч і в містах з населенням більше 50 тисяч чоловік), проте саме ці показники поки мають значення для продажу реклами. Новий став самим популярним каналом країни. Що говорить в рівній мірі і про канал, і про країну.

Багаторазово втомлений перманентною і виснажливою політичною боротьбою, при фактичній відсутності на телебаченні жанрів серйозної аналітики і агресивної комерції мас-медіа, український телеглядач зробив свідомий вибір на користь розважального телебачення.

Орієнтацію сучасного українського ТБ можна визначити за формулою «РАЗ»:

- розважати (крізь сльози),
- агітувати (було б за що),
- заробляти (будь-якою ціною).

Так, розважають нас як можуть. На будь-який вік і смак. Головне вчасно покласти дитину спати. Агітують, не часто, але час від часу. А так як вибори в нашій країні стали щорічною традицією, то нам не звикати. Щодо грошей,

то багато хто запевняє, що передачі на молодіжну тематику комерційно не вигідні. Тому й дивимося «Щасливі разом» і «Солдати». Так скажемо, готуємо молодь до реалій життя – армії, шлюбу... Дуже прикро буде лише в тому випадку, коли підростаюче покоління не зрозуміє гумору авторів цих серіалів і виберуть таке життя як лінію поведінки. Дівчатка перетворяться в похотливих і корисливих домогосподарок, функція яких полягає у відпочинку перед телевізором, псуванню нервів близьким і марнотратстві. Хороше покоління ми виховаємо. Так в цьому є певний сарказм! Але все ж таки, потрібно дивитися на це крізь рожеві окуляри. Мабуть, дивлячись серіали з дітьми, час від часу все ж таки треба тлумачити їм певні ситуації, які складаються у житті. Розповісти, що у невмінні готувати немає нічого смішного, чи обман завжди впливає на ззовні. Ми звикли звинувачувати у своїх проблемах усіх, крім самих себе. Телебачення, журналістів, школу, уряд... А не зреагувати на жарт в серіалі іноді може стати фатальною помилкою. А не прочитати книгу, перш ніж дати в руки дитині як мінімум безвідповідально.

Часто ця байдужість у сім'ї, школі викликає гостру потребу черпати знання в іншому, хтось йде на вулицю, хтось до старших друзів, телевізора чи в інтернет. А там може чекати все, що завгодно. Молоді не вистачає емоцій і вона їх шукає... Ось чому щотижневий вікенд в сімейному колі такий необхідний, ось чому з дітьми треба говорити. Як у рекламі «А навіщо ви мене купили, якщо ви зі мною не розмовляєте?» Часто така потреба виникає в двох випадках: або інформації багато, або замало.

Як не дивно, але таку правду життя передбачали раніше. Філософи вже давно помітили гострий дефіцит почуттів у сучасної людини, називаючи еру, в якій ми живемо, тотальною апатією. Одна з причин цього – явна перенасиченість інформацією. Інтенсивність потоку новин і сенсацій, якими буквально переповнена преса і телебачення, привела до того, що вже не можна емоційно реагувати на самі душевні повідомлення. Зацікавлена всім і

нічим, молодь вже давно однаково байдуже сприймає і рекламні ролики, і репортажі із зон воєнних дій. Але на яку ще реакцію ми можемо очікувати у світі, який встиг розчаруватися у всіх соціальних і політичних цінностях разом узятих?

На жаль, така втрата емоційної розрядки тільки загострила необхідність в постійній подачі все нових і нових вражень, які повинні заповнити ту внутрішню порожнечу, яка виникла. У результаті, навіть проста подача інформації на телеекрані психологізувалась, перетворившись в емоційне дійство. І проекти Нового каналу – яскравий тому приклад. Те, як ведучі подають новини з життя зірок (програми «Ексклюзив», «Шоуманія», «Аналіз крові»...) або умови нової телегри («Зірка караоке», «Чи розумніший ти за п'ятикласника?») – це єдина можливість зацікавити і втримати увагу перенасичених глядачів. Так від одного Діми Коляденка виникає думка, що світ – це одне ціле «Вау!» і «Супер!». Яскравий дизайн, цікаві заставки з неЗМінно оптимістичною пісенькою «па-ра-ра-ра-пам-пам!» та інші нововведення каналу – все це викликано створити атмосферу постійного свята життя, в яке можна потрапити просто натиснувши кнопку пульта. Крім того це стосується старшої глядацької аудиторії, яка за робочий день так втомила від серйозної інформації, що просто вмикає тих самих «Відчайдушних домогосподарок» і релаксує. Це не погано, це просто спосіб зняти стрес і не так вже погано. Тому в такому випадку можна говорити про допомогу телебачення.

Важко сказати чи це добре для виховання молоді. Звичайно, перевага розважальних програм, які витісняють з найкращого ефірного часу глибокі та проблемні журналістські матеріали, не може не викликати тривоги. Але, мабуть в основному так сталося не через відсутність попиту, а через брак якісних журналістських досліджень, які б поєднували в собі не лише набір фактів, але й глибоку аналітику. І знову ж, не без відсутності розважальних елементів, часточки гумору і сарказму.

Нещодавно на форумі сайту Нового каналу піднялося питання «Чи варто Новому показувати більше документальних каналів?»:

«Так» – 67 %,

«Ні» – 33 %,

Отже, не можна говорити про несвідомість молодого покоління, про зацикленість на розвагах. Їх цікавить історія, цікавить життя, але не в тому аспекті, в якому це роблять більшість каналів країни. Люди втомилися від постійних проблем і негараздів в уряді, більш доцільно прочитати вранці газету, ніж сидіти весь вечір перед телевізором. Саме до цього вже давно звикли європейці, саме це оберігає нас від повної деградації. Чому в Україні не має проектів на зразок передач Discovery? Відповідь передбачувана – це фінансово не вигідно. Проекти, які несуть пізнавальну інформацію на Новому транслюють після півночі. Отже, висновок один – все заключається в грошах.

Наші молодь дуже розвинена. Багато хто живе вже за віртуальним темпоритмом – чи то вчитель, аграрій, робочий, вчений, інженер, чи тим паче студент чи письменник-художник. Наші українці-сучасники віком від 14 до 99 років любляють вештатися по Змістовних дорогах інтернету, а також реально мандрувати світом приблизно зі швидкістю три міста на тиждень або дві країни на місяць. Їм не цікаво дивитися майже годину про один з періодів історії Запорозької Січі, можна начитатися за цей час стільки інформації в інтернеті та електронних бібліотеках. Отже, документальні фільми мають Змінити концепцію свого створення. А значить включити трохи розважального, на що можна знову отримати закиди на адресу того, що молодь цікавлять лише розваги. Просто час летить неспинно, і треба навчитися виділяти для себе пріоритети, власне економити, отримуючи максимум інформації, затрачаючи найменше сил та енергії.

Звичайно не можна стверджувати, що нашу молодь виховує телебачення. Коли мене запитують, звідки йде найбільша загроза для дітей,

відповідь однозначна – від батьків! Від самого народження вони найбільше впливають на дитячу свідомість і поведінку не лише безпосередньо, але й через генну спадковість. Тому не винне керівництво Нового каналу в тому, що діти не сплять після 21:00, а дивляться розважальні американські фільми. Жаль, що їм не надають позитивних емоцій у сім'ї, які вони як вампіри висмоктують з телеекрану. Так молодь «підсідає» на серіали, які не тільки паклюють уявлення про якісь моральні цінності, а й обмежують і відбирають дорогоцінний час, який можна використовувати набагато корисніше. Згадаймо той самий «Бeverлі Хілз», на якому виросло не одне покоління, чому він вчив? Стосункам без шлюбу, зраді друзям через свою тимчасову закоханість, і т.д. Будь-які свідомі батьки перевіряють те, що будуть дивитися їх діти, проконтролюють і накладуть цензуру. Зрозуміло, що «Том і Джері» більш зацікавлять дитину, ніж «Попелюшка»... Але це не вина ЗМІ. У різних країнах приймаються різні заходи для того, щоб ЗМІ в більшій мірі сприяли формуванню здорового способу життя, ніж навпаки. Так в США і Канаді всі телепередачі, кінофільми, що містять епізоди жорстокості, насильства, сексу показуються тільки на спеціальних платних каналах, які сім'я повинна спеціально оплачувати. У розвинених країнах світу у всіх засобах масової інформації широко поширена соціальна реклама, направлена на протидію рекламі тютюну, алкоголю і ін. У всіх країнах, що відносять себе до інформаційного суспільства в учбових закладах вивчається практика адекватного сприйняття різних форм інформації.

Для України на сьогодні актуальним є навчання дорослих і дітей правильному сприйняттю величезного потоку інформації, в якому кожна людина знаходиться щодня. Причому для того, щоб навчити цьому дітей, необхідно в першу чергу навчити дорослих. Культура ж споживання інформації дорослими через сім'ї, учбові і позашкільні установи може стати надбанням молоді. І немає нічого поганого в тому, що молодь дізнається з

«Аналізу крові» про те, як досягти успіху і стати популярним, чи як приготувати мамі сніданок з вуст ведучих «Підйому».

«Новий канал» не приховує своєї орієнтації, а формує на цьому свою зовнішню політику. Якщо вас не цікавлять новин шоу-бізнесу, просто перемикніть канал. Але не звинувачуйте журналістів у тому, що молодь пробує наркотики. Реклама тютюнових і алкогольних виробів – в цьому теж передусім фінансова зацікавленість, забороніть це відповідним законом і все, проблема зникне. Люди мусять розважатися, і звикати робити це не шкодячи власному здоров'ю, запорука здорової нації. Це справа кожного, але ніхто не зможе жити у постійному психічному перевантаженні. Ніхто не хоче з ранку до вечора слухати про роботу Верховної Ради і те, як це вплине на пересічного громадянина. Тим паче цього не бажає молодь.

Так само і діти. Вони шукають свої інтереси. Часто в цьому їм допомагають батьки, які помітивши найменший таланти, віддають своє чадо до художньої школи, або спортивної секції. Неодноразово вже приходилося спостерігати вплив на дозвілля школярів серіалу «Ранетки». Починаючи з придбання календарів із фото своїх кумирів, закінчуючи навчанням в музичній школі гри на гітарі і створення власних груп. Звичайно такі випадки в більшості зафіксовані у великих містах. Але цей розважальний серіал не вчить взяти до рук сигарету, а показує, хоч це і примітивно, що після занять в школі можна продуктивно проводити час і отримувати від цього задоволення. Дівчатка вчать пісні про кохання, а не йдуть на вулицю, шукати дорослої компанії. Звичайно простір серіальної індустрії дуже широкий. У світі є багато якісних пізнавальних серіалів, які б принесли, можливо, більше користі. Наприклад, «Теорія брехні», доступ до якої мають лише постійні відвідувачі інтернет простору. А ось такий міні-курс візуальної комунікації не завадив би розширенню внутрішнього світу молодої людини. І це лише один принцип.

Політика каналу-лідеру є не просто позицією окремої компанії, не в певній мірі обличчя країни. Отже, ось яка молодь підрастає, ось що її цікавить і в яких об'ємах, ось чим вона цікавиться. Ось як виховують її, в яких традиціях. Але добре, що хоча б виховують, якимось направляють.

Свого часу один із найвидатніших соціологів ХХ століття П'єр Бурд'є, писав, що журналістика ніколи не може бути незалежною. Важливо, чийм інтересам вона служить - суспільству, владі чи окремим особам. У даному разі хотілося б сподіватися, що тележурналістика таки буде служити інтересам молодого покоління. І виховає стійку й витривалу, сильну духом і незалежну, освічену і всебічно розвинену генерацію нових українців.

5. Гедонізм у сучасних мас-медіа

(автор матеріалу – Ю. М. Бережко-Камінська)

Джерело: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1398>

З офіційної позиції науки випливає, що головна роль людства (і людини) – досягнення щастя. Необхідна умова щастя – можливість дістати задоволення. Останні відрізняються за ступенем піднесення та витонченості, але у всіх випадках вони – мета.

Відповідно, головна мета будь-якої держави – задовольнити постійно зростаючі потреби своїх громадян, а історичний процес – сходження від менш комфортних форм до більш комфортних. Ступінь успішності цього процесу визначається термінами "прогрес", "регрес", "застій".

З розпадом Радянського Союзу в Україні з'являються нові ідеали, цінності та пріоритети. На перше місце виступає досягнення власного успіху, власного процвітання та добробуту. Сучасна українська журналістика (як і російська) цілком підтримала таку позицію, істотно поглибивши її. Гедонізм у ЗМІ стає однією з провідних тем, що найяскравіше виявлено в рекламній продукції.

Життя перетворюється на джерело насолоди (поки що лише тілесної – від шампуню, шоколаду, пива, кави, одеколону), легких перемог (і грошей) та спокусу. Ще перший представник гедоністичної теорії Арістипп вважав "діставання задоволення і уникнення страждання метою життя та критерієм цінності. Задоволення... – це задоволення моменту". На фоні економічних труднощів суспільства (невпевненості у завтрашньому дні) життя позбавляється перспективи далекого майбутнього ("світлого майбутнього" в радянську добу) і заміщується філософією "одного дня". Заради комфортного життя "тут і зараз" ігноруються закон, інтереси держави та навіть близьких людей. Власний добробут – будь-якою ціною. Молодики із "Бригади" стали

певним символом сьогодення. Подібна позиція не знає просторових та часових меж. Особистий успіх уже давно названий найважливішою цінністю американців (що досліджував Р. Уільямс). Слідом йдуть "активність та наполеглива праця" (як гарант успіху), "ефективність та користь", "прогрес" та "речі як ознака добробуту". Як бачимо, ці цінності мають дуже прагматичний характер і далекі від духовних завдань людини.

Філософія гедонізму в центр світу, як і в центр людської душі, замість високої Божественної Суті ставить людину. "Весь світ біля ваших ніг" "Весь світ з тобою", "Весь світ у кишені" переконують рекламні слогани. Все це, звичайно, у дусі європейської філософської думки, для якої ще за часів Ніцше "Бог помер". Така культура "не знає ніякого об'єктивного онтологічного центру. Якщо ним хтось і може бути, то тільки Бог, але він недосяжний. Відповідно, сама людина – образ і подоба Божа – має право зайняти місце центру або мати його там, де вважатиме за потрібне... У центрі європейського "художнього простору" завжди стоїть еґо. Не дивно, що в певний момент часу не лишається взагалі ніякого простору – одне суцільне самоствердження "я", що прагне зайняти місце універсального центру світу, де Богу вже й не лишається місця". Подібне "самовисунення" людини в епіцентр всесвіту породжує невизнання єдиної божественної Істини, зміщуючи її плюралізмом думок. Кожна думка, незважаючи на її моральну ієрархічну цінність, має право не просто на існування, а й на заміну Істини. Так особливо популярними стали "авторські інтерпретації" визначних постатей, ідей та подій. Наприклад, на євангельську тему, де біле стає чорним, а чорне – сіреньким, сюжети із життя великих. "Моцарт і Сальєрі на старій сцені МХАТу матюкаються як урки. У спектаклі за мотивами "Леді Макбет Мценського уїзду" М. Лєскова демонструють... "заняття любов'ю". На кону театру на Таганці Мцирі без сорому показує свої статеві органи. Гоголь у спектаклі П. Фоменка "Мертві душі. Другий том" з'являється у вигляді жінки".

Ще одне важливе джерело задоволення – "любов", основу якої становить не духовне захоплення людиною, а сексуальне. Цю тему використовують де тільки можна й не можна. Оголене тіло стає обов'язковим атрибутом мало не кожної журналістської продукції. Навіть цеглу для будівельників рекламує оголена дівчина в будівельному фартуху та касці! Демонстрацію статевого акту можна побачити в будь-який час на будь-якому телеканалі, у художньому фільмі чи у відеокліпі. Успіх "зірок" розглядається лише через призму сексуальності. Якщо вона "секс-бомба" (чи він), отже, популярна. Всеукраїнські змагання зі стриптизу (!), використання елементів еротики в рекламі, обговорення на усіляких ток-шоу привабливості групового сексу закріплюють думку, що життя заради насолоди – це і є сенс нашого існування.

Сучасна українська журналістика здебільшого зводить сенс життя лише до матеріальної сфери. Хибність цієї позиції доводив ще М. Бердяєв, наголошуючи, що народ опускається та гине, коли матеріальна могутність стає для нього кумиром і цілком захоплює його дух. Філософія гедонізму та споживацтва призводить до виникнення багатьох штучних потреб, задоволення яких дуже часто відбувається за рахунок майбутніх поколінь. Історія показала, що "в суспільстві споживачів духовні цінності неминуче витісняються на задній план, відбувається руйнування особистості людини, деградація науки, освіти та культури і, як наслідок, – істотне зниження моральності. Сьогодні ця тенденція надто небезпечна тому, що запропоновані наукою відкриття та високоефективні технології продовжують підсилювати можливості людини щодо її впливу на інших людей та на навколишню природу". І ці можливості можуть бути використані не тільки на благо людства, а й у руйнівних цілях. Тому подібна філософська позиція ЗМІ лише загострює суспільно-політичні, економічні та культурні проблеми, ведучи людство до духовної та екологічної прірви. Всесвітні релігії пророкують глобальні природні катаклізми, внаслідок яких може загинути

людство, та чимало науковців і філософів зазначають, що не обов'язково чекати саме такої розв'язки подій. Кант вважав, що людство саме може стати "жертвою власної могутності, а точніше, розриву між ступенем могутності й ступенем моральної довершеності".

РОЗВАЖАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

ЗАГАДКОВА АРАВІЯ

Автор МАТЕРІАЛУ – Михайло Якубович

Джерело: газета «День» № 77, п'ятниця, 30 квітня 2010

Навряд чи слухними будуть слова про те, що сучасний Близький Схід для більшості наших співвітчизників – terra incognita. Кожен день із нашого рідного Борисполя, який, на жаль, не залишає особливо приємних вражень (може, воно й на краще – не відчуваєш у повітрі сили деструктивно-ностальгійного смутку), злітає купа залізних «бройлерів» та інших літальних апаратів у південному й південно-східному напрямі. Але, звісно, туризм – це одне, а культурно-просвітницькі оглядини – зовсім інше. Одна справа – жити в «гламурно-глобалізованому» готелі й раз на день слухати побрехеньки місцевих і немісцевих гідів, а інша – зазирнути у країну зсередини. Мабуть, найкраще це вдається заробітчанами, адже приказка «нашого цвіту – по всьому світу» – це однозначно про сучасних українців. І, безперечно, вдається й усім справжнім культурним посланцям, до яких треба зарахувати окремих бізнесменів та, вочевидь, українських жінок, яких – чого тут приховувати! – здавна цінували на Сході, між іншим, не лише за тілесну красу, а й за духовні якості.

Серед усіх держав, про які кожен із нас хоч щось чув із екрану «TV-шника», дуже специфічне місце посідає Саудія, або, за офіційною назвою, Королівство Саудівська Аравія, одна з найдивовижніших країн на земній кулі. Частково тому, що тут зберігається й розвивається монархічна

форма правління, частково й тому, що високий рівень економічного розвитку тут межує із принципами регулювання публічної сфери, які декому з європейців видаються ледь не середньовічними нормами. Мабуть, саме тим і зумовлена уявна закритість настільки цікавої в усіх відношеннях держави, яка відкривається нам раз на рік, коли на телебаченні малообізнані у релігійних справах журналісти переповідають одні й ті ж самі новини про прощу до Мекки – хадж. Хоча, мабуть, не варто бути настільки категоричним, адже самі обряди хаджу (як решта ритуалів ісламу) – речі незмінні й кожен рік однакові.

Природно, що великі сакральні центри завжди позиціонуються винятково у релігійному сенсі, і, певно, через це ми фактично нічого не знаємо про серце мусульманського світу – Мекку й Медину, окрім власне того, що стосується справ ісламських. Але – просто не можу цього не відзначити, і нехай дарує читач заглиблення вже у справи наукові! – саме розуміння категорій «релігія» й «релігійне» на Сході зовсім не таке, як на Заході (адже зараховуємо себе до Європи, щоправда, швидко про це забуваєш, коли годинами «тусуєшся» під якимось консульством й «вигрібаєш» із кишень останнє для здобуття оміряного «шенгену»). За таких обставин деякі речі, що в іншій культурі виглядають украй серйозними й навіть авторитарними, насправді сповнені душевної гармонії та щирого (зі східною гостинністю) внутрішнього тепла.

СУЧАСНІ САУДІВСЬКІ ПЕЙЗАЖІ...

Перше арабське місто, яке постало перед моїми утомленими від тривалої подорожі очима – це Джидда, «наречена Червоного моря», як співається у популярній саудівській пісні. Кажуть, тут збереглася могила самої Єви (Джидда, за деякими версіями перекладу, – «Прабабця»), але, на жаль, моє знайомство із цим залитим різнобарвними вогнями мегаполісом, величезним фонтаном, підсвіченими дорогами й унікальною суперсучасною архітектурою обмежалося двома аеропортами. Обійшлося без культурних

шоків – я знав, куди їду, а тому написи на митній декларації типу «За провіз наркотиків – смерть!» або, скажімо, перевірка привезених українських цукерок на вміст алкоголю викликали у мене... лише схвальні думки, бо, насправду, все ще стояли перед очима малоприємні картини хмільного життя на вулицях більшості українських міст.

Але не в тому щастя. Не скажу, що раніше я мало уявляв собі життя сучасних саудівців, але... я однозначно зробив висновок, що у Дждді Європи куди більше, ніж у багатьох містах країн Європейського Союзу, якщо, звісно, вкладати у поняття «європейскість» розвиток інфраструктури. Не можна, утім, забувати, що в Середні віки мусульманський світ мав куди ширшу мережу лікарень, бібліотек, інших «громадських закладів», а тому, можливо, історія знову дає поворот... Особливо якщо врахувати вік більшості мешканців арабських держав – якщо скласти загальний портрет європейця й вихідця з мусульманського сходу, то навпроти солідного бургера опинитися не старезний шейх, а, певно, молодий юнак, сповнений сил, сподівань та жаги до життя.

«АДАПТОВАНИЙ» МИХАЙЛО ЯКУБОВИЧ НА СХОДАХ КОРОЛІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

Нарешті, одного ранішнього дня місяця нісан (чогось пригадалися булгаківські мотиви – до Єрусалима не так уже й далеко. Правда, називають його тут виключно Аль-Кудс), я нарешті прибув до міста Пророка, або, користуючись утвердженнями роками титулом, «Пресвітлої Медіни». Гіджра – переселення самого Мухаммада та його сподвижників із Мекки до Медіни займала куди більше часу, ніж півгодинний політ у «Дугласі», але для кожного віруючого мусульманина навіть ці півгодини означають дуже й дуже багато. Власне, у самій Медіні, у величезній мечеті Пророка — просто архітектурного дива сучасності й минувшини – й похований Мухаммад, до могили якого можна дістатись лише крізь велику тисняву. На відміну від християнського культу святих, особливо глибокого, наприклад, у

католицизмі, традиціоналістичній іслам однозначно забороняє будь-які артефакти типу свічок, іконок або інших атрибутів, класичних для популярного європейського розуміння святості. Саме тому мечеть для мусульманина – в жодному випадку не сума символів чи образів, швидше це знак, хай навіть у європейському розумінні, знак максимально «прозорий», де все скероване на те, щоб зберегти первинну чистоту монотеїзму.

Життя сповідника ісламу – це прагнення до єдності двох сфер, власне діну, «віри», а також дунйа – «світу». На прикладі Медини це видно просто ідеально. Відомим є той факт, що для мусульманських країн дуже шанованою справою завжди була торгівля. І тому, спостерігаючи за насиченістю й усім гламуром мединських магазинів, важко було знайти відомий мені гідний європейський аналог, окрім, можливо, багатих північноіталійських міст типу Мілана чи Флоренції.

Хто тільки не населяв Медину в різні часи! Спочатку, ще за біблійних часів, тут мешкали амалікітяни, вигнані згодом єврейськими племенами, одвічними сусідами арабів. Після 1924 року місто, де у VII столітті Пророк фактично заснував першу мусульманську державу, ба навіть цілком новий зразок суспільного життя, остаточно потрапило під владу роду ас-Сауд, за йменням якого названа й сучасна Аравія. Конкуренцію ас-Саудам склали йорданські гашіміти, які здавна претендували на цей важливий регіон. А перед тим, що не менш цікаво, був історичний період, коли Мекка й Медина територіально були в одній державі з... Хмельницькою та Чернівецькою областями, якими з 1672 до 1691 року володіли турки-османи. Щоправда, цей факт уже точно осів десь на забутих архівних полицях, адже про сучасну Україну саудити знають украй небагато. Вже в перші дні мого перебування довелося чимало розповідати про те, що ми – не Росія. Для цього я навіть виділив спеціальне почесне місце у багажі й привіз книгу Леоніда Кучми «Україна – не Росія»; незалежно від того, чи захоче хтось із арабів учити українську (з російською куди більше можливостей!), але мені було

достатньо перекласти назву арабською й розповісти про те, що Кучма – єдиний із президентів України, хто був із офіційним візитом у Саудівській Аравії. Східний напрям у нашій політиці, як відомо, ще більш невизначений, ніж західний. Проживаючи у готелі з видом на резиденцію короля, інколи навіть приходять думки про те, що, цікаво, вийшло б з України, якби у нас, приміром, гетьманат Скоропадського проіснував трохи довше... Тим більше, що монархізм додає в ідентичність народу серйозний пласт амбіційності, навіть відчуття імперськості, якого нам інколи так гостро не вистачає.

Проте як політика, так і вся інша суєта, притаманна нашому матеріальному існуванню, видається надто вже тимчасовою тоді, коли спостерігаєш за сухими горами північного Хіджазу – «перепони», яка відділяє Червоне море від центральних регіонів Аравійського півострова. Червонуватий відтінок цих пагорбів, складених із закам'янілої глини й каміння, звісно, різко контрастує із коханою зеленою природою рідної мені Волині, але... зовсім не надихає на смуток. Звичні книжки середньовічних шейхів читалися якось інакше серед цих пагорбів; ставали навіть зрозумілішими та, скажімо так, «натуральнішими»; але, мабуть, ми зрозуміємо Іншого тоді, коли відмовимось дивитись на нього власне як на Іншого, коли сильніше заглибимось у антропологію конкретної людини, пропаговану релігійними текстами; коли поглянемо на Близькій Схід як на батьківщину водночас і атеріалізованого «цивілізаціонізму», так і непідробного монотеїзму.

Перша у житті аравійська ніч подарувала не менш казкові відчуття. Закотилося палаюче сонце й десь у південній стороні високо здійнявся угору Сиріус, або, як називають цей величний небесний об'єкт араби, «Єменська зоря»; добре відомо, що понад 80 відсотків звичних назв зірок та сузір'їв походять саме від арабських слів. Пригадалася одна з мекканських сур Корану, яку сучасники Мухаммада, певно, також слухали в одну із затишних південних ночей:

Воістину, людина отримає лише те,
 до чого прагне.
 І побачать прагнення її,
 а потім вона сповна отримає винагороду!
 У Господа твого — кінцева межа,
 і це Він дарує сміх та плач,
 і це Він дарує смерть та життя,
 і це Він створив пару — чоловіка та жінку
 із краплі, яка витікає,
 і це Йому належить творення наступне,
 і це Він наділяє багатством та майном,
 і це Він — Господь Сиріуса

Коран, 53:39-49

Ще ніколи я не відчував настільки сильного зв'язку між природою та літературою, єдності культурного й релігійного, та нарешті, проєктивності усіх цих категорій у загальнолюдське. Тому, напевне, переклад Корану, який подарував мені п'ять років просто неземної творчої насолоди, – то лише початок шляху. Шляху, яким завжди йде кожен із нас, хоча й не завжди усвідомлює, що ним просто треба йти, не зупиняючись, не оглядаючись, а постійно вдаючися до власного вибору. А, можливо, саме так на Сході й розуміють творчий процес?...

АНАЛІЗ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО МАТЕРІАЛУ

Михайла Якубовича «Загадкова Аравія»

Автор аналізу – Опанасенко Максим

Отже, стаття «Загадкова Аравія» має такий формальний аспект:

3) *лексико-семантичні особливості*:

•у тексті присутні слова у лапках, іронія, за допомогою якої автор полегшив сприйняття тексту: «бройлерів», «гламурно-глобалізованому», «TV-шника», «тусуєшся», «шенгену», «вигрібаєш», «Прабабця», «натуральнішими».

•наступні вирази свідчать про те, що при написанні тексту автор керувався власними емоціями, особистими спостереженнями й враженнями: «із нашого рідного Борисполя», «не можу цього не відзначити, і нехай дарує читач», «постало перед моїми утомленими від тривалої подорожі очима», «моє знайомство із цим залитим різнобарвними вогнями мегаполісом», «я знав, куди їду», «викликали у мене... лише схвальні думки», «Не скажу, що раніше я мало уявляв собі життя сучасних саудівців, але... я однозначно зробив висновок», «я нарешті прибув», «я навіть виділив спеціальне почесне місце у багажі», «різко контрастує із коханою зеленою природою рідної мені Волині», «Ще ніколи я не відчував настільки сильного зв'язку між природою та літературою».

2) синтактико-стилістичні особливості:

➤ текст має 11 абзаців, які переважно складаються із складних речень, що ускладнює його сприйняття, а наявність великої кількості однорідних членів речення свідчить про уточнювальний та пояснювальний характер журналістського твору;

➤ перший абзац має шість речень, більшість із яких є складними, що дозволяє сказати про складний характер висловлення думки;

➤ другий абзац має чотири речення. Кожне наступне практично є поясненням попереднього, що свідчить про схильність автора до уточнень та роз'яснень;

➤ у третьому абзаці – три речення: перше з яких обтяжене назвами, друге – містить складну синтаксичну конструкцію, у якій декілька простих речень ускладнюються пояснювальними та уточнюючими елементами, а третє є висновком із двох попередніх;

➤ одинадцятий заключний абзац містить чотири речення, кожне з яких є емоційно перенасиченим.

Психолінгвістичний і соціолінгвістичний аналіз формальних особливостей статті дозволяє фіксувати такі особливості:

❖ текст легкий для сприймання, завдяки легкості та емоційності викладення;

❖ у тексті автор прагне до пояснення та структуризації різноманітних елементів (уточнювальні речення, однорідні члени речення);

❖ в тексті превалюють емоції автора, що й дозволяє заглибитися у статтю на емоційному рівні;

❖ в останньому абзаці автор не закінчує своєї думки, тим самим спонукаючи читача самому розібратися у темі й зробити власний висновок.

Змістовий (структурно-смісловий) аналіз: текст містить чітку структуру, а саме: зачин, розповідь про подорож до Саудівської Аравії, розповідь про країну «із середини» й чіткий, проте відкритий фінал.

Функціональний (рольовий) аналіз: стаття спрямована виконувати інформативну й заохочувальну роль.

Соціально-оціночний аналіз (оцінка явища з боку дотримання соціальних норм і зразків поведінки): журналіст-автор тексту дотримався етичних норм, матеріал є актуальним для досить широкого кола читачів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

РЕЛІГІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

1. Бойко А. Преса православної церкви. Культура. Суспільство. Мораль / Бойко А. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетровського національного університета. – 2002. – 306 с.
2. Бойко А. А. Політика і релігія у дзеркалі преси / Бойко А. А. // Наукові записки Інституту журналістики. – К., 2005. – Т. 17. – С.25–35.
3. Бойко А.А. Мас-медіа України: проблеми релігії / Бойко А. А. // In medias res. – Дніпропетровськ, 2007. – С. 12–19.
4. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: підруч. / Здоровега В. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.
5. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Інтернет-журналістика : учеб. пособ. / А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2005. – 383 с.
6. Кузнєцова О. Аналітичні методи в журналістиці : навч. посіб. / Кузнєцова О. – Л. : Вища школа, 1997. – 110 с.
7. Ла Рош Вальтер фон. Вступ до практичної журналістики: навч. посіб. / Ла Рош Вальтер фон. [за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль]. – К. : Академія Української Преси, 2005. – 229 с.

8. Моисеев В. А. Журналистика и журналисты / Моисеев В. А. – К. : Дакор, 2002. – 400 с.
9. Москаленко А. Сучасна українська преса: навч. посіб. / Москаленко А. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 170 с.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: підруч. / Здоровега В. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.
2. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Интернет-журналистика : учеб. пособ. / А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 383 с.
3. Кузнецова О. Аналітичні методи в журналістиці : навч. посіб. / Кузнецова О. – Л. : Вища школа, 1997. – 110 с.
4. Ла Рош Вальтер фон. Вступ до практичної журналістики: навч. посіб. / Ла Рош Вальтер фон. [за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль]. – К. : Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
5. Моисеев В. А. Журналистика и журналисты / Моисеев В. А. – К. : Дакор, 2002. – 400 с.
6. Москаленко А. Сучасна українська преса: навч. посіб. / Москаленко А. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 170 с.
7. Основи масово-інформаційної діяльності / А. З. Москаленко та ін. – К. : ВЦ “Київ. ун-т”, 1999. – 634 с.
8. Популяризація науки в Україні: Історія і сучасність [за ред. А. З. Москаленка, О. Ф. Коновця]. – К. : Хрещатик, 1992. – 238 с.
9. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння / Потятиник Б. – Львів : ПАІС, 2004. – 298 с. – [сер. : Медіакритика].

10. Проблематика СМІ: Інформаційна повестка дня: учеб. посіб. [под ред. М. В. Шкондина, Г. С. Вычуба, Т. И. Фроловой]. – М. : Аспект Пресс, 2008. – 316 с.
11. Холод О. М. Зібрання наукових праць : У 10 т. / О. М. Холод. – Кривий Ріг, 2009 – –
Т. 6 : Суспільство та імідж : навч. посіб. – 2009. – С. 70.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНИХ ЗМІ

1. Апеляція – правовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://apelyacia.org.ua/node/10146>
2. Джерела права [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://ua.textreferat.com/referat-6382-1.html>
3. Захистити ЗМІ від цензури - обов'язок держави [Електронний ресурс]. –
Режим доступу :
<http://www.telekritika.ua/process/2009-10-22/48742>
4. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: підруч. /
Здоровега В. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.
5. Калмыков А. А., Коханова Л. А. Інтернет-журналістика : учеб. посіб. /
А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2005. – 383 с.
6. Коташевська Т. Оціночні судження на телебаченні [Електронний ресурс].
– Режим доступу :
<http://telekritika.kiev.ua/yuridichna-consultaciya/2008-08-04/39825>
7. Кузнецова О. Аналітичні методи в журналістиці : навч. посіб. /
Кузнецова О. – Л. : Вища школа, 1997. – 110 с.
8. Ла Рош Вальтер фон. Вступ до практичної журналістики: навч. посіб. / Ла
Рош Вальтер фон. [за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль]. – К. : Академія
Української Преси, 2005. – 229 с.

9. Моисеев В. А. Журналистика и журналисты / Моисеев В. А. – К. : Дакор, 2002. – 400 с.
10. Москаленко А. Сучасна українська преса: навч. посіб. / Москаленко А. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 170 с.
11. Основи масово-інформаційної діяльності / А. З. Москаленко та ін. – К. : ВЦ “Київ. ун-т”, 1999. – 634 с.
12. Поняття "цензура" та "оціночні судження", які визначить парламент, працюватимуть на свободу слова [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/2236/art/10519.html>
12. Популяризація науки в Україні: Історія і сучасність [за ред. А. З. Москаленка, О. Ф. Коновця]. – К. : Хрещатик, 1992. – 238 с.
13. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння / Потятиник Б. – Львів : ПАІС, 2004. – 298 с. – [сер. : Медіакритика].
14. Проблематика СМІ: Информационная повестка дня: учеб. пособ. [под ред. М. В. Шкондина, Г. С. Вычуба, Т. И. Фроловой]. – М. : Аспект Пресс, 2008. – 316 с.
15. Холод О. М. Зібрання наукових праць : У 10 т. / О. М. Холод. – Кривий Ріг, 2009 – –
 Т. 6 : Суспільство та імідж : навч. посіб. – 2009. – С. 70.

МІЖНАРОДНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Зовнішня політика України. Стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети [під ред. Г. Перепелиці]. – К. : Видавничий дім „Стилос”, 2007. – С. 34.
2. Крысько В. Секреты психологической войны / В. Крысько. – Минск : Харвест, 1999.
3. Миротворча діяльність України: кооперація з НАТО та іншими структурами європейської безпеки. – К. : Стилос, 2002.

4. Нікітюк В. Миротворча діяльність у Європі: еволюція міжнародно-правових та інституціональних засад / В. Нікітюк // Наука і оборона. – 2001. – № 3.
5. Осташ І. Перспективи подальшого співробітництва та інституалізації відносин Україна – НАТО / І. Осташ // Економічний часопис. – 2001. – № 6.
6. Палій О. Навіщо Україні НАТО? / О. Палій. – К. : Дніпро, 2006. – С. 113.
7. Почепцов Г. Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований / Г. Почепцов. – Ровно, 1999.
8. Почепцов Г. Как ведутся тайные войны. Психологические / информационные операции в современном мире / Г. Почепцов. – М.–Ровно, 1999. – С. 111.
9. Токар Л. Центрально-Східна Європа та Україна в системі координат розширення НАТО / Л. Токар // Економічний часопис. – 2001. – № 6. – С. 17.
10. Україна: глава СБУ попереджає про небезпеку російського втручання // Financial Times. – 11 червня 2007 року. – С. 4., а також : [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://www.inopressa.ru/edition/ft/10>
11. Циганов В. В. Політична безпека і безпечна політика. Складові, ознаки, стан, тенденції / В. В. Циганов. – К. : Ніка-Центр, 2006. – С. 42.
12. Nohrstedt S. A. & Ottosen R. Studying the Media Gulf War // Journalism and the New World Order. – Goteborg; Nordicom, 2001. – Vol. 1.
13. Stepinska A. The Global Flow of Information and Propaganda. Terrorist Attacks on the USA, September 11, 2001 as a media event // The power of Terrorism. – Poznan: Institute of Political Science and Journalism Press; Adam Mickiewicz University, 2005.

14. Seib P. News and Ethics in a Real-time World: Effects on the Public and Private Sectors // Conference International Institute for Public Ethics "Ethics in the New Millenium". – Ottawa, 2000. – September.
15. Johansson C. Anders. Media, Ethics and Terrorism. A study of Swedish media's ethics in relation to September 11 // US and the others: Global media images. The war on Terror. – Goteborg; Nordicom, 2004.
16. Lynch J. and McGoldrick A. War and Peace Journalism in the Holy Land // Social Alternatives. – 2005. – Vol. 24.
17. Taylor P. M. Global Communication, International Affairs and the Media Since 1945. – London: Routledge, 1997.
18. Marquis C. Albright's Spokesman Ends Singular Tenure // New York Times. – 2000. – April 30.
19. Editorial Guidelines. The BBC's Values and Standards (2005) – [15.05.2007].

ВІЙСЬКОВА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Алещенко В.И. Морально-психологічне забезпечення застосування військ (сил), становлення та сутність: навч.–метод. посіб. / Алещенко В.И. – К. : НАО України, 1999. – 180 с.
2. В Іраку я перший раз у житті заплакав // Експрес. – 13–20 січня 2005 року. – С. 3.
3. Довга дорога з іракської «Дюни» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
proUA.com
4. Ірак вчить нас любити Україну // Високий Замок. – 2005. – 12 травня. – С. 4.
5. США окончательно признали, что у Хусейна не было оружия массового поражения // Кореспондент. – 2004. – 7 жовтня; а також : [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://korrespondent.net>

6. США хочуть, щоб українців з Іраку забрав Ющенко, а не Кучма : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraina.utro.ru>;
7. Це не наша війна... // За вільну Україну Плюс. – 2005. – 24 березня; а також : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://utro.ru>
8. Копаниця О. Натовські “замполіти” // Військо України. – 2006. – № 5. – С. 14–15.
9. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: підруч. / Здоровега В. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Львів : ПАІС, 2004. – 267 с.
10. Мельник А. Про міфічну миротворчість в Іраку / Мельник А. // Високий Замок. – 25 травня 2005 року. – С. 4.
11. Безбах В., Дзюба М. Зміст, завдання та організація морально-психологічного забезпечення, застосування військ (сил) / В. Безбах, М. Дзюба // Народна армія. – 2003. – № 16. – 3 червня.
12. Безбах В., Дзюба М. Зміст, завдання та організація морально-психологічного забезпечення, застосування військ (сил) / В. Безбах, М. Дзюба // Народна армія. – 2003. – № 5. – 28 травня.
13. Видання «Российская газета» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [\[http://www.rg.ru\]](http://www.rg.ru)
14. Голопатюк Л.С. Практичні аспекти співробітництва України з НАТО / Голопатюк Л.С. – К. : Упр. євроатлантичної інтеграції ГШ ЗСУ, 2006. – 23 с.
15. Гречанінов В. О., Іваненко А. М., Шпура М. І. Нові проблеми міжнародної миротворчої діяльності України / В. О. Гречанінов, А. М. Іваненко, М. І. Шпура // Миротворча діяльність ЗСУ: досвід, проблеми, перспективи. – К., 2004. – 200 с.

16. Довга дорога з іракської «Дюни» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.wz.lviv.ua/pages.php?ac=arch&atid=39345>
17. Концепція морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення операцій (бойових дій) ЗСУ. – Затверджено наказом МО України від 05.05.1999 р., № 142. – Львів : ПАІС, 2000.
18. Методичні рекомендації щодо дій підрозділів у складі сил ООН з підтримання миру в зонах військових конфліктів [за ред. Г. І. Дячука]. – К. : МО України, 2004. – 87 с.
19. Прес-служба Віктора Ющенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.yuschenko.com.ua>
20. Прес-служба Міністерства Оборони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.mil.gov.ua>
21. Резолюція Ради Безпеки ООН 1483 (2003) від 22 травня 2003 року. РІА "Новости" [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://rian.ru>
22. Статут ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.uno.org>
23. Лильо Т. Комунікація. Ідентичність. Глобалізація. Телеканал ICTV [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://ictv.ua>
24. Указ Президента України N 459/2003. – ст. 1122 // Офіційний вісник України. – № 2427. – 2003. – С. 32.

СПОРТИВНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. Авраамов Д. С. Професійна етика журналіста / Авраамов Д. С. – М. : Думка, 1991. – 252 с.

2. Андронов О. П. Физическая культура, как средство влияния на формирование личности / О. П. Андронов. – М. : Мир, 1992. – 158 с.
3. Бабарика С., Бойко И., Джулай Д., Иванов А., Крыжановский К. Бей-беги. История английского футбола: публицистические очерки / С. Бабарика, И. Бойко, Д. Джулай, А. Иванов, К. Крыжановский. – К. : ООО “Издательский Дом Украинский Медиа Холдинг”, 2010 – 384 с., ил.
4. Бекасов Д. Г. Корреспонденция, статья – жанры публицистик / Д. Г. Бекасов. – М. : Изд-во МГУ, 1972. – 202 с.
5. Бойко К. Г. Репортаж в газете / К. Г. Бойко. – М. : Изд-во МГУ, 1964. – 137 с.
6. Вайшенберг З. Новинна журналістика: навчальний посібник [за заг. ред. В. Ф. Іванова]. – К. : Академія Української преси, 2004. – 262 с.
7. Вакуров В. Н. Стилiстика газетних жанрiв / В. Н. Вакуров. – М. : МГУ, 1978. – 345 с.
8. Вальтер фон Ла Рош. Вступ до практичної журналістики : навч. посiб. [за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль]. – К. : Академія Української преси, 2005. – 229 с.
9. Вартанов Г. І. Система жанрiв журналістики / Г. І. Вартанов. – К. : МЛП, 1997. – 55 с.
10. Вейнберг Роберт, Гоулд Деніел. Психологія спорту [пер. з англ.] / Роберт Вейнберг, Деніел Гоулд. – К. : Олімпійська література, 2001. – 334 с.
11. Верховская А. И. Письмо в редакцию и читатель / А. И. Верховская. – М. : Изд-во МГУ, 1972. – 187 с.
12. Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uk.wikipedia.org>
13. Войтик Е. А. Спортивная журналистика / Е. А. Войтик. – М. : Изд-во МГУ, 2004. – 292 с.
14. Воронков П. І. Спортивная журналистика как тип / П. І. Воронков. [Електронний ресурс] – Режим доступу :

<http://zhumal.lib.ru/>

15. Ворошилов В. В. Журналистика: учебник / В. В. Ворошилов. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 1999. – 304 с.
16. Газета по-українськи. – 1 квітня 2010 року. – № 48 (1004). – 12 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://gazeta.ua/index.php?id=333555>
17. Газета по-українськи. – № 987–1003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://gazeta.ua/>
18. Глод В. В. Информационные жанры в современной спортивной журналистике / В. В. Глод. – К. : Гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко, 1988. – 120 с.
19. Горохов В. М. Основы журналистского мастерства / В. М. Горохов. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – 120 с.
20. Григораш Д. С. Журналістика у термінах і виразах / Д. С. Григораш. – Львів, 1974. – 261 с.
21. Гід журналіста [зб. навч. матеріалів, складена за французькою методикою вдосконалення працівників ЗМІ; за ред. Лазарєва А., Таран С.]. – К. : Інститут масової інформації, 2003. – 124 с.
22. Дерєпа М. С. Основні напрями вдосконалення висвітлення спорту в періодичному друці України / Дерєпа М. С. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. ін. [за ред. С. С. Єрмакова]. – Харків : ХДАДМ (ХХІІІ), 2002. – 307 с.
23. Дерєпа М. С. Особливості й тенденції висвітлення спорту в газеті / М. С. Дерєпа. – К. : Освіта, 2001. – 181 с.
24. Дерєпа М. С. Особливості пропаганди фізичної культури і спорту на сторінках української преси / М. С. Дерєпа. – К. : Освіта, 2001. – 100 с.
25. Етичні засади роботи журналіста: західний досвід. – К. : Інститут масової інформації (Київ); Центр підготовки й вдосконалення журналістів

- (Париж), 2004. – 77 с.
26. Жак Мурікан. Журналістське розслідування / Жан Мурікан. – К. : Інститут масової інформації (Київ); Центр підготовки й вдосконалення журналістів (Париж), 2000. – 75 с.
 27. Жан Марі-Шаппе. Інфорграфія у пресі / Жан Марі-Шаппе. – К. : Інститут масової інформації (Київ); Центр підготовки й вдосконалення журналістів (Париж), 2004. – 94 с.
 28. Жан-Домінік Буше. Репортаж у друкованій пресі / Жан-Домінік Буше. [пер. з франц.]. – К. : 2003 – 104 с.
 29. Житарюк М. Г. Великий спорт і мас-медіа: текст лекцій / М. Г. Житарюк. – Львів : Світ, 1997. – 84 с.
 30. Журбина Е. Теория и практика художественно-публицистических жанров / Е. Журбина. – М. : Изд-во МГУ, 1969. – 225 с.
 31. Здоровега В. Й. Вступ до журналістики: конспект лекцій / В. Й. Здоровега. – Львів : Вища школа, 1995. – 280 с.
 32. Іванов В. Ф. Техніка оформлення газети: курс лекцій: навч. посіб. для студ. фак. журналістики / В. Ф. Іванов. – К. : Знання, 2000. – 222 с.
 33. Інтернет в роботі журналіста. – К. : Інститут масової інформації (Київ); Центр підготовки й вдосконалення журналістів (Париж), 2004. – 68 с.
 34. Ким М. Н. Жанры современной журналистики / М. Н. Ким. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2004. – 336 с.
 35. Кудненко В. М. Про форми та мову спортивного репортажу // Матеріали 2-ї Міжрегіон. наук.-практ. конф., присвяченої до 100-річчя сучасного олімпійського руху / В. М. Кудненко. – Харків, 1994. – С. 75–76.
 36. Кудрявцев В. Г., Кудрявцева Ж. В. Спорт мира и мир спорта / В. Г. Кудрявцев, Ж. В. Кудрявцева. – М. : Молодая гвардия, 1987. – 331 с.
 37. Лазутина Г. В. Основы творческой деятельности журналиста / Г. В. Лазутина. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 240 с.
 38. Ламінська М. Г. Євро–2012. По обидва боки підготовки до чемпіонату /

М. Г. Ламінська // Газета правна [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.praca.gazetaprawna.pl/artykuly/391693t.html>

39. Лубишева Л. И. Социология физической культуры и спорта / Л. И. Лубишева. – М. : Академия, 2004. – 240 с.
40. Люкези Массимо. Футбол. Анализ тактики атакующих действий [пер. с англ.] / Массимо Люкези. – М. : ТВТ Дивизион, 2008. – 236 с.
41. Люлевич И. Ю. Спортивная журналистика и пресс-служба / И. Ю. Люлевич. – М. : РГАФК, 2002. – 362 с.
42. Майданова Л. М. Стилистические особенности газетных жанров / Л. М. Майданова. – Свердловск. : Миф, 1987. – 354 с.
43. Малов В. И. 100 великих спортивных достижений / В. П. Малов. – М. : Вече, 2007. – 432 с.
44. Малов В. И. 100 великих футболистов / В. И. Малов. – М. : Вече, 2005. – 432 с.
45. Маргеріт Г. Саллівен. Надійна прес-служба: довідник професіонала / Саллівен Г. Маргеріт. – 2002. – 72 с.
46. Матвеев Л. П. Влияние спорта на формирование воли / Л. П. Матвеев. – М. : Вече, 1987. – 194 с.
47. Мелещенко О. К. Сенсація в газеті // Журналістика. Преса, телебачення, радіо / О. К. Мелещенко. – Київ, 1993. – Вип. 25.
48. Михайлов С. А., Мостов А. Г. Спортивная журналистика / С. А. Михайлов, А. Г. Мостов. – СПб. : Вид, 2005. – 220 с.
49. Михайлов С. А. Спортивная пресса как тип / С. А. Михайлов. – СПб. : Издательство ГУ, 2005. – 224 с.
50. Мічуда Ю. П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: закономірності функціонування і розвитку: наукове видання / Ю. П. Мічуда. – К. : Олімпійська література, 2007. – 215 с.
51. Мішель Вуароль. Гід газетяра: зб. навч. матеріалів, складена за

- французькою методикою вдосконалення працівників ЗМІ. [пер. з франц.].
– К. : 2003 – 64 с.
52. Москаленко А. З. Теорія журналістики: навч. посіб. / А. З. Москаленко. – К. : ЕксОб, 2002. – 331 с.
53. Москаленко А. З., Губернський Л. В., Іванов В. Ф. Основи масово-інформаційної діяльності / А. З. Москаленко, Л. В. Губернський, В. Ф. Іванов. – К., 1999. – 634 с.
54. Мураковский А. Спортивные журналисты : кто они? / А. Мураковский. – М. : Абажур, 2001. – 60 с.
55. Назаренко Г. І. Журналістські жанри : інформаційні : курс лекцій / Г. І. Назаренко. – К. : КиМУ, 2006. – 34 с.
56. Олімпійська арена. – 2006–2007 рр. – № 1–12.
57. Олімпійська арена. – 2006. – № 10. – 60 с.
58. Осінчук В. Г. Пропаганда спорту: навч.-метод. посіб. / В. Г. Осінчук. – К. : ІСДО, 1993. – 80 с.
59. Пальгунов Н. Г. Заметки об информации / Н. Г. Пальгунов. – М. : Изд-во Московского университета, 1967. – 104 с.
60. Паночко М. Н. Украинская спортивная лексика: автореф. дис. канд. філол. наук за спец. 10.02.04 – українська мова / М. Н. Паночко. – К. : Либідь, 1978. – 23 с.
61. Пельт В. Д. Информация в газете / В. Д. Пельт. – М. : Изд-во МГУ, 1980. – 153 с.
62. Петрова Н., Якубенко В. Медіа право / Н. Петрова, В. Якубенко. – К. : ТОВ “Київська типографія”. 2007. – 280 с.
63. Платонов В. Н., Гуськов С. І. Олімпійський спорт / В. Н. Платонов, Гуськов С. І. – К. : Либідь, 1994. – 496 с.
64. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: навч. посіб. / О. Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 240 с.
65. Прокоф'єва Д. М. Інформаційна війна та інформаційна злочинність /

- Д. М. Прокоф'єва [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.crime-research.iatp.org.ua/library/Prokop.htm>
66. Різун В. В., Мелещенко О. К. Інформаційні мережі в засобах масової інформації / В. В. Різун, О. К. Мелещенко. – К. : Либідь, 1992. – 96 с.
67. Русско-английский спортивный словарь / И. В. Нечаев. – М. : Русский язык–Медиа, 2006. – 196 с.
68. Словник журналіста: Терміни, мас-медіа, постаті [за заг. ред. Ю. М. Бідзілі]. – Ужгород : ВАТ “Видавництво “Закарпаття”, 2007. – 224 с.
69. Слюсаренко Е. А. Специализированные журналы о спорте / Е. А. Слюсаренко. – М. : МГУ, 2002. – 316 с.
70. Солганик Г. Я. Спорт в зеркале журналистики / Г. Я. Солганик. – М. : Мысль, 1989. – 220 с.
71. Суслов Ф. П. Толковый словарь спортивных терминов / Ф. П. Суслов. – М. : Физкультура и спорт, 1986. – 175 с.
72. Сушинська І., Давидов П. Структурно-семантична типологія спортивної лексики у текстах публіцистичного стилю / І. Сушинська, П. Давидов [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/MSNU/2008-t1/08simops.pdf
73. Тертычный А. А. Жанры периодической печати: учебное пособие / А. А. Тертычный. – М. : Аспект Пресс, 2000. – С. 115.
74. Техніка інтерв'ю. – К. : Інститут масової інформації (Київ); Центр підготовки й вдосконалення журналістів (Париж), 2000. – 120 с.
75. Техніка репортажу. – К. : Інститут масової інформації (Київ); Центр підготовки й вдосконалення журналістів (Париж), 2000. – 60 с.
76. Федорець С. Англійські запозичення у термінологічній системі “спорт” / С. Федорець. // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць. – Х., 1998. – Вип. 1. – 78–85 с.
77. Футбол України–2007: Статистический справочник / Кудырко А. Л. –

- К. : КНТ, 2007. – 304 с.
78. Харитонов Д. В. Футбольные войны / Д. В. Харитонов. – Харьков : Фолио, 2007. – 218 с.
79. Шишигин М. В. Спорт. Информация / М. В. Шишигин. – М. : Молодая гвардия, 1974. – 128 с.
80. Шуга Д.Б. Любительский спорт / Д. Б. Шуга. – М. : Профи, 1989. – 98 с.
81. Шумилина Т. В. Методы сбора информации в журналистике / Т. В. Шумилина. – М. : Вагриус, 1997. – 206 с.

РОЗВАЖАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

1. "Аве, рубль": А. Загорский беседует с А. Беляевым // Телевидение и радиовещание. – 1990. – № 4. – С. 17.
2. Авраамов Д. С. Профессиональная этика журналиста: Парадоксы развития, поиски, перспективы / Авраамов Д. С. – М. : Мысль, 1991.
3. Акинфиев С. Н. Развлекательная составляющая современного российского телевидения / С. Н. Акинфиев // Медиаскоп. – 2008. – Вип. № 2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.mediascope.ru/node/230.
4. Аристотель. Сочинения / Аристотель. – В 4 т. – . – Т. 1. – М. : Мысль, 1976. – 412 с.
5. Бахтин, М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М. М. Бахтин. – 2-е изд. – М. : Худож. лит., 1990. – 543 с.
6. Бацевич, Ф. С. Основы комунікативної лінгвістики : підруч. / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.
7. Вайнонен Н. Каждый пишет, как он дышит / Вайнонен Н. // Журналист. – 1997. – № 8. – С. 38.

8. Винтерхофф-Шпурк П. Медиапсихология. Основные принципы / П. Винтерхофф-Шпурк. – Х. : Гуманит. Центр, 2007. – 288 с.
9. Владимиров В. М. Від дискурсу до інтеркурсу // Наукові записки Ін-ту журналістики. – К., 2002. – Т. 7. – С. 17–19.
10. Галушко Р. И. Западное телевидение и “массовая культура” / Р. И. Галушко. – М. : Изд-во МГУ, 1991. – 240 с.
11. Гейзінга Й. Homo Ludens / Й. Гейзінга. – К. : Основи, 1994. – 250 с.
12. Генкин Д. М. Массовые праздники : учеб. пособ. для студ. ин-тов культуры / Д. М. Генкин. – М. : Просвещение, 1975. – 341 с.
13. Гофман И. Ю. Типология итальянских еженедельников и некоторые особенности системы еженедельной печати // Вестн. Моск. ун-та. – Сер.10. Журналистика. – 1998. – № 5. – С.111.
14. Грушевський М. С. Історія української літератури / Грушевський М. С. – В 6 т. 9 кн. – . – Т. 1. – К. : Либідь, 1993. – 392 с.
15. Гумилёв Л. География этноса в исторический период / Л. Гумилев. – Л. : Наука, 1990. – 279 с.
16. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні / С. Килимник. – . – Т. 1 : Зимовий цикл. – Кн. 1. – К. : АТ "Обереги", 1994. — 392 с.
17. Кісін В. Режисура як мистецтво та професія / Кісіє В. // Телерадіокур'єр. – 2000. – № 6. – С. 10–17.
18. Кузнецов Ф. Ф. Размышления о нравственности / Кузнецов Ф.Ф. – 2-е изд., доп. – М. : Сов. Россия, 1988. – С. 220.
19. Лалл Дж. Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід / Дж. Лалл ; [пер. з фр. : О. Гриценко, Г. Гарастович, А. Гриценко]. – К. : К.І.С., 2002. – 264 с.

20. Леви-Стросс К. Структура и форма: Размышления над одной работой В. Проппа / Леви-Стросс К. [пер. с фр.] // Зарубежные исследования по семиотике фольклора. – М., 1985. – С. 176–189.
21. Лемке М. Очерки по истории русской цензуры и журналистики XIX столетия / Лемке М. – СПб., Типография СПб. т-ва печати и изд. дела "Труд", 1904.
22. Лотман, Ю. Семиосфера / Ю. Лотман. – С. Пб. : Искусство–С.Пб, 2000. – 704 с.
23. Медіа-культура населення України: Інформаційний бюлетень. Червень'2008 [за ред. Л. А. Найдьоновой, О. Т. Баришпольця]. – К., 2008. – 52 с.
24. Москаленко А. Вступ до журналістики / Москаленко А. – К. : Школяр, 1997.
25. Москаленко А.З. Теорія журналістики / Москаленко А. – К., 1998. – С. 66.
26. Никитаев В. В. Пресса и журналистика в рамках культуры / Никитаев В. В. // Вопр. философии. – 1998. – № 2. – С. 65–78.
27. Нямцу А. Е. Поэтика традиционных сюжетов / А. Е. Нямцу. – Черновцы : Рута, 1999. – 176 с.
28. Петрик Л. П. Массовые иллюстрированные развлекательные еженедельники в системе буржуазной пропаганды Швеции: автореф. дис. канд. филол. наук по спец. 10.01.10. / Петрик Л. П. – М., 1987.
29. Потятиник Б. Медіа: Ключі до розуміння / Б. Потятиник. – Львів : ПАІС, 2004. – 312 с. – (Сер. : Медіакритика).
30. Проблемы теории печати: сб. статей [под ред. В. Д. Пельта]. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1973. – С. 88.
31. Словник іншомовних слів. – К. : Наукова думка, 2002. – 480 с.
32. Словник української мови. – В 11 т. – . –
Т. 8 : Природа-рухливий. – К. : Наукова думка, 1977. – 928 с.

33. Слюсаревський М. М. “Ми” і “Я” в сучасному світі: Вибрані твори / М. М. Слюсаревський. – К. : Міленіум, 2009. – 340 с.
34. Социально-психологические проблемы чтения. – М., 1977. – Вып. 2. – С. 26.
35. Старожицька М. Як ТБ не любити?!.. / М. Старожицька // Тиждень. – 2008. – № 40 (49). – С. 38–41.
36. Техника дезинформации и обмана [под ред. Я. Н. Засурского]. – М. : Мысль, 1978. – С. 171.
37. Ученова В. Беседы о журналистике / Ученова В. – М. : Молодая гвардия, 1978.
38. Федченко П. М. Преса та її попередники / Федченко П. М. – К. : Наук. думка, 1969.
39. Ханин М. Г. Социальные функции печати и личностные функции чтения / Ханин М.Г. // Социология и психология чтения. – М. : Книга, 1979. – С. 66.
40. Хренов Н. Развлекательные функции телеэстрады. Телевизионная эстрада / Н. Хренов ; [отв. ред. Ю. Богомолова, А. Вартанов]. – М. : Искусство, 1981. – 246 с.
41. Шанский Н. М. Краткий этимологический словарь русского языка / Н. М. Шанский и др. – М. : Просвещение, 1975. – 427 с.
42. Le nouveau Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. – Paris : Dictionnaires le Robert, 2000. – 2178 p.

ПИТАННЯ

для іспиту (заліку)

з навчальної дисципліни «ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ»
для студентів спеціальності 6.0303001 - журналістика
(6, 7 та 8 семестри)

VI СЕМЕСТР

1. Предмет і завдання курсу “Проблематика ЗМІ”. Основні джерела вивчення даної дисципліни. Основні праці науковців.
2. Проблематика ЗМІ як елемент Змісту журналістського матеріалу, що певною мірою визначає творчий процес.
3. Предмет і завдання курсу “Проблематика ЗМІ”. Структура курсу.
4. Загальна характеристика проблемно-тематичних напрямків періодичного видання, програми.
5. Проблема з точки зору рівня соціальної реальності, протяжності у часі, націленості публікацій.
6. Чотири аспекти аналізу проблематики: формальний, Змістовий, функціональний і соціально-оціночний.
7. Література до курсу «Проблематика ЗМІ». Пошук літератури в бібліотеках та читальних залах.
8. Конспектування лекцій та першоджерел з навчального курсу «Проблематика ЗМІ». Порядок проведення семінарських занять, виконання самостійних завдань, написання курсових робіт.
9. Політична журналістика. ЗМІ як один з найважливіший чинників розвитку політичної системи.
10. Динаміка розвитку ролі ЗМІ в політичних процесах.
11. Принципи об'єктивності, гласності, демократизму ЗМК.
12. Свобода слова та висвітлення проблем, пов'язаних зі свободою слова.

13. Роль та місце ЗМІ у відносинах між громадянським суспільством та правовою державою.
14. Політична комунікація та політична журналістика.
15. Співвідношення між журналістськими та політичними полями.
16. Політична журналістика в новітній історії України.
17. Преса і електорат: специфіка взаємовідносин.
18. Політична кампанія у пресі.
19. Постановка політичної проблеми та окреслення шляхів її розв'язання у ЗМІ.
20. Фактори ефективності впливу журналістського тексту.
21. Сучасна українська політична портретистка.
22. Політична журналістика в інформаційному суспільстві.
23. Історія та тенденції розвитку економічної преси.
24. Суспільні функції економічної журналістики.
25. Українська спеціалізована економічна преса.
26. Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ.
27. Основні напрямки економічної політики України на шпальтах суспільно-політичних видань.
28. Висвітлення проблем, пов'язаних із фінансами.
29. Висвітлення проблем, пов'язаних із підприємництвом.
30. Висвітлення проблем, пов'язаних із інвестуванням.
31. Висвітлення проблем, пов'язаних із сільським господарством.
32. Висвітлення проблем, пов'язаних із нерухомістю.
33. Висвітлення проблем, пов'язаних із пільговим оподаткуванням.
34. Висвітлення проблем, пов'язаних із проблемами роздержавлення, переділом власності.
35. Висвітлення проблем, пов'язаних із рейдерством.
36. Висвітлення проблем, пов'язаних із захистом споживачів.
37. Методи і прийоми висвітлення економічних тем.

38. Джерела економічної інформації. Написання економічних текстів для різних типів видань.
39. Актуальність проблеми захисту навколишнього середовища.
40. Розвиток екологічної журналістики.
41. Висвітлення проблем, пов'язаних із проблемами деградаційного антропогенного впливу на природу.
42. ЗМІ про основні чинники екологічного лиха в Україні.
43. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з урбанізацією.
44. Екологічні проблеми міста: особливості висвітлення у ЗМІ.
45. Екологічна небезпека воєнних дій: особливості висвітлення у ЗМІ.
46. Запобігання ядерній катастрофі: особливості висвітлення у ЗМІ.
47. Забруднення довкілля відходами хімічної та ін. видів промисловості: особливості висвітлення у ЗМІ.
48. Марнотратне ставлення до природних ресурсів: особливості висвітлення у ЗМІ.
49. Проблеми заповідних територій: висвітлення в ЗМІ.
50. Особливості висвітлення в ЗМІ міжнародних конфліктів через стан навколишнього середовища.
51. Жанрові форми та мовностилістичні прийоми масово інформаційної діяльності у висвітленні екотематики.
52. Використання термінології в екологічних матеріалах ЗМІ.
53. Особливості висвітлення в ЗМІ екології ноосфери.
54. Патогенний текст і проблематика ЗМІ.
55. Медіанасильство: психологічна привабливість зла; психологія впливу медіанасильства; романтизація насильства; екранний тероризм; аргументи прихильників екранного насильства; метафізичний вимір насильства; профілактика.
56. Висвітлення проблем, пов'язаних із проблемами деградаційного антропогенного впливу на природу.

57. ЗМІ про основні чинники екологічного лиха в Україні.
58. Українська спеціалізована економічна преса.
59. Економічна проблематика на сторінках загальнонаціональних ЗМІ.
60. Проблеми заповідних територій: висвітлення в ЗМІ.

VII СЕМЕСТР

1. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з інноваційними технологіями.
2. Проблеми К-суспільства (Knowledge society): висвітлення в ЗМІ.
3. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних із проблемами фундаментальних досліджень у галузі найважливіших проблем природничих, суспільних та гуманітарних наук.
4. ЗМІ: висвітлення проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу і формування громадянського суспільства.
5. Збереження навколишнього середовища і стабільний розвиток: висвітлення проблем у ЗМІ.
6. ЗМІ: висвітлення проблем, пов'язаних з новітніми біотехнологіями; діагностикою і методами лікування найпоширеніших захворювань.
7. ЗМІ про проблеми нових комп'ютерних засобів і технологій інформатизації суспільства.
8. Висвітлення в ЗМІ новітніх технологій і ресурсозберігаючих технологій в енергетиці, промисловості і агропромисловому комплексі, проблема вироблення новітніх речовин і матеріалів.
9. Жанрові особливості публікацій про проблеми науки і технології.
10. Скорочення кількості публікацій і передач на теми науки.
11. Відсутність глибокого публіцистичного освоєння сучасного стану наукової сфери.

12. Проблеми недофінансування наукової галузі як одна з проблем, що висвітлюється в ЗМІ.
13. Проблема взаємостосунків між наукою і владою: висвітлення в ЗМІ.
14. Медіа про проблеми стосунків між наукою і державою.
15. Висвітлення в мас-медіа проблем, пов'язаних з особистісним потенціалом у науці.
16. Проблема “відтоку мозків” та особливості її висвітлення в ЗМІ.
17. ЗМІ: проблема підвищення суспільного престижу наукової діяльності.
18. Проблеми музичної галузі життя людини у світлі журналістських публікацій.
19. Проблеми кінематографу як фокусні проблеми ЗМІ.
20. Театр: особливості проблем і специфіки висвітлення їх в мас-медіа.
21. Висвітлення проблем, дотичних образотворчого мистецтва.
22. Проблеми сучасного мистецьких напрямів та специфіка їхнього висвітлення в ЗМІ.
23. Мас-медіа: проблеми сприйняття мистецького твору: відбір і фіксація (виписки, нотатки, цитати, власні враження).
24. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем розуміння естетичної природи мистецтва, його різновидів.
25. Літературно-мистецька критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів.
26. Мовна проблематика на шпальтах українських друкованих ЗМІ.
27. Проблеми двомовності очима журналістів, надмір лексичних запозичень. Журналісти про проблеми суржику та сленгу.
28. Висвітлення питань літератури та літературної критики.
29. Журналісти про проблеми обізнаності з історією і сучасним станом літератури.
30. Розуміння і тлумачення сучасними мас-медіа проблем тенденцій сучасного світу, обізнаності із запитами та потребами сучасної публіки.

31. Вміння журналістів зіставляти мистецькі твори з вимогами життя. Володіння образним стилем.
32. Організація планомірного огляду літературного процесу. Літературна критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних якісних видань.
33. Соціальна норма і престиж преси.
34. Інформаційний процес і соціокультурна реальність.
35. Соціальні програми. Проблематика безробіття, перекваліфікації кадрів, бідності, безпритульності.
36. Мас-медіа про проблеми освіти: державні та приватні навчальні заклади.
37. Проблеми молоді в ЗМІ.
38. Збереження історичної спадщини у публікаціях журналістів.
39. ЗМІ: проблеми депопуляції, сім'ї, здоров'я. Пропаганда в мас-медіа здорового способу життя.
40. Висвітлення в мас-медіа проблем взаємин церкви і держави, церкви і влади.
41. Специфічні навички журналістів у висвітленні міжконфесійних неузгоджень, релігійної нетерпимості, фанатизму.
42. Релігійні війни і роль ЗМІ (інспірація, ескалація, розв'язання конфліктів).
43. Релігійна проблематика на шпальтах загальнополітичних видань.
44. Проблеми релігії на сторінках спеціалізованих часописів.
45. Роль спеціалізованих часописів у формуванні світогляду суспільства і особистості, специфіка і концептуальні особливості висвітлення подій і фактів суспільного та культурного життя.
46. Висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних із проблемами фундаментальних досліджень у галузі найважливіших проблем природничих, суспільних та гуманітарних наук.
47. ЗМІ: висвітлення проблеми демографічної політики, розвитку людського потенціалу і формування громадянського суспільства.

48. Збереження навколишнього середовища і стабільний розвиток: висвітлення проблем у ЗМІ.
49. ЗМІ: висвітлення проблем, пов'язаних з новітніми біотехнологіями; діагностикою і методами лікування найпоширеніших захворювань.
50. ЗМІ про проблеми нових комп'ютерних засобів і технологій інформатизації суспільства.
51. Висвітлення в ЗМІ новітніх технологій і ресурсозберігаючих технологій в енергетиці, промисловості і агропромисловому комплексі, проблема вироблення новітніх речовин і матеріалів.
52. Організація планомірного огляду літературного процесу. Літературна критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних якісних видань.
53. Соціальна норма і престиж преси.
54. Інформаційний процес і соціокультурна реальність.
55. Мас-медіа: проблеми сприйняття мистецького твору: відбір і фіксація (виписки, нотатки, цитати, власні враження).
56. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем розуміння естетичної природи мистецтва, його різновидів.
57. Літературно-мистецька критика на сторінках спеціалізованих та загальнополітичних часописів.
58. Мовна проблематика на шпальтах українських друкованих ЗМІ.
59. Проблеми двомовності очима журналістів, надмір лексичних запозичень. Журналісти про проблеми суржику та сленгу.
60. ЗМІ: проблеми депопуляції, сім'ї, здоров'я. Пропаганда в мас-медіа здорового способу життя.

VIII СЕМЕСТР

1. ЗМІ про мораль як духовно-культурний механізм регуляції поведінки особистості та соціальних груп за допомогою уявлень про належне, в яких узагальнені норми.
2. Мас-медіа про цінності, зразки поведінки, принципи ставлення до інших індивідів та соціальних груп.
3. Висвітлення в ЗМІ специфіки моральної свідомості, регулятивних можливостей моралі.
4. Роль ЗМІ у формуванні вселюдського, універсального масштабу морального світосприйняття й виходу за межі групових, етнічних, національних інтересів до обривів людства як єдиного цілого.
5. Роль преси в духовному відродженні нації.
6. Телевізійні програми та публікації в друкованих і електронних ЗМІ про титульну націю і національні меншини, про толерантність і нетерпимість, про національні конфлікти.
7. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з проявами шовінізму, расової, етнічної ворожнечі.
8. Звичаї і традиції на шпальтах друкованих ЗМІ.
9. Проблеми висвітлення нормативної етики в ЗМІ. Необхідність розробки нових принципів нормативної етики – стримування, обмеження, пересторога – у зв'язку із загостренням глобальних планетарних проблем.
10. Журналістська етика.
11. Проблеми розуміння права і джерела права, що висвітлюються в мас-медіа.
12. Українське законодавство та міжнародні договори в електронних мас-медіа.
13. Право ЗМІ. Інститут права ЗМІ в Україні.
14. Поняття оціночних суджень.
15. Звільнення від відповідальності за висловлювання оціночних суджень.

16. Звільнення від відповідальності за поширення суспільно значимої інформації.
17. Особливості правового захисту репутації певних категорій осіб: політики, судді, державні службовці.
18. Проблеми захисту приватного життя і поняття публічної особи як проблеми, яким журналісти приділяють увагу.
19. Співвідношення особистого і приватного як проблема суспільства, яке знаходиться під впливом мас-медіа.
20. Потенційні позови до журналістів.
21. Проблематика авторського права в роботі журналістів.
22. Кримінальний процес. Презумпція невинності. Особливості висвітлення в ЗМІ судових процесів та діяльності суддів.
23. Журналісти про співвідношення права на свободу слова та права на неупереджений суд. Цивільний процес.
24. Порядок розгляду справ за участю журналістів.
25. Висвітлення в ЗМІ взаємовідносин: Україна – Росія, Україна – ЄС, Україна – НАТО, Україна – ЄП.
26. Вплив мас-медіа на зовнішню політику.
27. Легалізація (“відмивання”) доходів, отриманих злочинним шляхом як міжнародна проблема, якій мас-медіа приділяє увагу.
28. ЗМІ: екологія України як міжнародна проблема. Міжнародне розв’язання глобальних проблем.
29. Мас-медіа: міжнародна співпраця розвідок. Міжнародна проблема нерозповсюдження ядерної зброї. Проблема міжнародного тероризму.
30. Висвітлення ЗМІ воєнної політики держави в умовах трансформаційних процесів.
31. ЗМІ про проблеми обороноздатності регулярної армії, оновлення матеріально-технічної бази, утилізацію застарілих видів озброєнь.

32. Проблеми створення професійної армії на сторінках українських ЗМІ. Роль воєнної науки в реформуванні збройних сил.
33. ЗМІ про вплив економічного чинника на збройні сили України.
34. Мас-медіа про національний та релігійний фактори в збройних силах України.
35. Роль ЗМІ у сприйнятті суспільством збройних сил.
36. Роль ЗМІ у розвитку Олімпійського спорту.
37. Особливості висвітлення спорту в суспільно-політичних і спортивних виданнях.
38. Компетентність спортивних журналістів: професійна і предметна.
39. Електронні ЗМІ про актуальні проблеми сучасного спорту: фізкультура і спорт; спорт масовий і професійний; пошук і підготовка молодих кадрів для різних видів спорту, тренерів і суддів, менеджерів спортивних організацій.
40. ЗМІ про випадки неправильного суддівства, вживання допінгу та травматизм.
41. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з матеріально-технічним і кадровим забезпеченням підготовки спортсменів.
42. Морально-етичні проблеми, яким присвячують журналісти свою увагу.
43. Система і стратегія у висвітленні в мас-медіа проблем спорту: тематична спрямованість, жанрова палітра.
44. Відмінні риси спортивного огляду та коментарю.
45. Релаксаційні можливості якісних і популярних друкованих ЗМІ: кросворди, карикатури, гумористичні оповідання, вікторини, тести, світські хроніки, сенсаційно-викривальні репортажі, інтерв'ю-сповіді "зірок" естради, кіно, спорту і політики (іноді — на межі кітчю).
46. Реалізація розважальної функції в телепросторі: гедоністичний напрям (еротичні телепередачі, комічні, травестійні, маріонетково-травестійні); епікурогедоністичний напрям (музичні передачі, кулінарні, про світ моди,

інтелектуальні ігри, реаліті-шоу, комерційні ігри, комунікативні, жахи та фантастика).

47. Роль преси в духовному відродженні нації.
48. Телевізійні програми та публікації в друкованих і електронних ЗМІ про титульну націю і національні меншини, про толерантність і нетерпимість, про національні конфлікти.
49. Особливості висвітлення в ЗМІ проблем, пов'язаних з проявами шовінізму, расової, етнічної ворожнечі.
50. Звичаї і традиції на шпальтах друкованих ЗМІ.
51. Проблеми висвітлення нормативної етики в ЗМІ. Необхідність розробки нових принципів нормативної етики – стримування, обмеження, пересторога – у зв'язку із загостренням глобальних планетарних проблем.
52. Журналістська етика.
53. Проблеми розуміння права і джерела права, що висвітлюються в мас-медіа.
54. Українське законодавство та міжнародні договори в електронних мас-медіа.
55. Електронні ЗМІ про актуальні проблеми сучасного спорту: фізкультура і спорт; спорт масовий і професійний; пошук і підготовка молодих кадрів для різних видів спорту, тренерів і суддів, менеджерів спортивних організацій.
56. ЗМІ про випадки неправильного суддівства, вживання допінгу та травматизм.
57. ЗМІ: екологія України як міжнародна проблема. Міжнародне розв'язання глобальних проблем.
58. Мас-медіа: міжнародна співпраця розвідок. Міжнародна проблема нерозповсюдження ядерної зброї. Проблема міжнародного тероризму.
59. Висвітлення ЗМІ воєнної політики держави в умовах трансформаційних процесів.

60. Висвітлення ЗМІ воєнної політики держави в умовах трансформаційних процесів.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

«Акули пера»

Аналітичні статті

«Армія України»

Атеїстична аудиторія

Атеїстичний вплив

Аудиторія

Аудіоматеріал

Бекграунд

Бі-Бі-Сі

Блоги вболівальників

Веб-сайт

Випуск новин

Висвітлення новин

Відеоматеріал

Відеоряд

Відеосюжет

«Військо України»

Військова проблематика ЗМІ

«Військова освіта»

Військові ЗМІ

«Військово-науковий вісник»

«Вільна Європа»

Віросповідання

Віротерпимість

Владика

Волевиявлення держави

Гедонізм

Глобалізаційні процеси

«Голос Америки»

Джерела права

Документальне спортивне кіно

Доместикація

Досьє

Духовність суспільства

Духовно-культурний механізм

Ей-Бі-Сі

Ей-Пі-Ті-Ен

Екологія

Екстрені новини

Есе

Ефір

Євроатлантична інтеграція

Європейський вибір

Європейська безпека

Жанрові особливості

Жанровий діапазон

Журналіст

Журналістська етика

Закон

«Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України»

«Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил»

ЗМІ

Зразки поведінки

Ідеологія

Індивіди

Інтер

Інститут масової інформації

Інформаційна складова

Інформаційний моніторинг

Інформаційні агентства

Інформпростір

Інтерв'ю

Інтернет

Інтернет-видання

Інтернет-сайт

Інформаційне повідомлення

Інформаційні приводи

Іншokonфесійний вплив

ICTV

«Камуфляж»

Кітч

Коментар

Коментарі політиків

Конституція України

Кромвельський період англійської історії

Маніпулятивні технології ЗМІ

Мас-медіа

Масова культура

Масово-інформаційна діяльність

Матеріальне благо

Медіа

Медіадослідники

Медіаменеджмент

Медіаподії

«Миротворець»

Міжконфесійні неузгодження

Міжнародна проблематика ЗМІ

Міжнародний тероризм

Міжнародні економічні інституції

Міжнаціональні відносини

Моніторинг

Моніторити

Мораль

Моральні нормативи

Моральні принципи

«Народна армія»

«Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України»

Наукова стаття

Наукові журнали

Новинний телесюжет

Нормативно-оціночний акт
Нормативно-правовий акт
Нормативно-правовий договір
НТН
Ньюзмейкер

Огляд
Одуховлення
Онлайн
Оціночні судження

Паблік рилейшнз
Партикуляризм
Патерналізм
Плюралістичне суспільство
Поведінка
Подієва новина
Полемічний характер
Політичний дискурс
Право
Правова проблематика ЗМІ
Правовий звичай
Правовий прецедент
Праворозуміння
Праймінг
Прайм-тайм
PR-консультанти
Промоційні публікації
Пронатівська аудиторія

Преса

Принципи права

Психолінгвістичний аналіз

Публікації

Публічна сфера

Пуританські секти

Радіоапаратура

Радіогазета

Радіоінформування

Редакторський портфель

Режим реального часу

Резекція

Релігійна громада

Релігійна доктрина

Релігійна журналістика

Релігійна нетерпимість

Релігійна панорама

Релігійна преса

Релігійна свобода

Релігійна толерантність

Релігійне церковне агентство

Релігійний друкований бюлетень

Релігійний плюралізм

Релігійні організації

Релігійні процеси

Релігійні структури

Релігійно-церковне життя

Релігія

Репортаж

Різдво Христове

Розваги

Розважальна інформація

Розважальна комунікація

Розважальна преса

Розважальні відомості

Російські телеканали

Світська періодика

Світські засоби масової інформації

Свобода слова

Священнослужитель

«Системи озброєння і військова техніка»

Сі-Ен-Ен

Слова-модифікатори

Соціальна цінність

Соціальні групи

Соціальні норми

Соціальні стосунки

Соціально-оціночний

Соціолінгвістичний аналіз

Спеціалізована преса

Спіндоктор

Спіндокторінг

Спортивна тематика в ЗМІ

Спортивні газети

Спортивні журнали

Стінна церковна газета

СТБ

Структурно-смісловий аналіз

Суверенітет

«Сучасні аспекти військової медицини»

Телеапаратура

Теледебати

Телезірка

Телеінформування

Телекомпанія

Телепроект

Теологічна полеміка

Толерантність

УАПЦ

УГКЦ

УПЦ

УПЦ МП

УПЦ КП

Українська церква

Укрспецекспорт

Утилізація

Фанатизм

Феномен пасивного задоволення

Фотогазета

Фотофакт

Функції права

Функціональний аналіз

Хіт-парад

Цензура

Церква

Церковний погляд

Церковно-історична полеміка

Церковно-релігійна преса

Церковно-релігійна проблематика

Церковно-релігійна тематика

Церковно-релігійні організації

Церковно-релігійні події

Цінності

«Честь і закон»

Шоу-програма

Юридична відповідальність

Юридичне право

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Авраамов Д.

Аделаджа С.

Акінфієв С.

Ананьєв Б.

Анісімов В.

Бабілунга М.

Бабін П.

Бадрак В.

Барсан В.

Басаєв М.

Бахтін М.

Бенкендорф Є.

Беньямін В.

Бергсон А.

Бердяєв М.

Благодатських І.

Бодуен Ж.

Бойко А.

Бомешко Б.

Будяну Г.

Бурдьє П.

Буркут І.

Бурмака М.

Буряк В.

Вергун О.

Вінтерхофф-Шпурк П.
Вітгенштейн Л.
Виготський Л.
Владимиров В.
Володимир (Сабодан), митрополіт
Володін В.
Воронков П.
Воропай О.

Габор Н.
Гадамер Г.
Гакслі А.
Галушко Р.
Гамова С.
Ганді М.
Гейзінга Й.
Генкін Д.
Генон О.
Гетьман А.
Голінько І.
Голяченко С.
Григораш Д.
Гриценко О.
Губенко С.
Гугенбюль А.
Гудзик К.
Гуськов С.

Даніельйо Р.

Данилевський Н.

Денисов О.

Дерепа М.

Дзюба В.

Дичко О.

Друзенко Г.

Друзенко С.

Дудченко А.

Дюмазедьє Ж.

Житарюк М.

Журавльов В.

Загорський А.

Затулін К.

Здоровега В.

Зернецька О.

Івер-Жаль Е.

Кабанець О.

Карновале М.

Катриченко Т.

Килимник С.

Кінг М.

Кісін В.

Коваль Л.

Ковтун К.

Козюпа І.

Комінко Ю.
Кондратьєв Е.
Костенко І.
Костріца Р.
Косюк О.
Кравець О.
Крамаренко Т.
Крисько В.
Круглашов А.
Кузнецов С.
Кулик В.
Кукін М.
Кушанашвілі О.

Лазутіна Г.
Лакан Дж.
Латиніна Ю.
Лафаот П.
Леві-Строс К.
Лизанчук В.

Мага П.
Маггерідж М.
Маклюєн М. (МакЛюєн М.)
Малова О.
Мельник А.
Мельничук Г.
Мельникова Н.
Мерілл Дж.

Міллер Х.

Міллер Дж.

Мільтон Дж.

Морозов О., протоієрей

Москаленко А.

Муратова А.

Нечай О.

Нікітаєв В.

Нікітюк В.

Носова Б.

Олешко В.

Опанасенко М.

Петрова І.

Підлісний А.

Платонов В.

Постмен Н.

Потятиник Б.

Почепцов Г.

Пропп В.

Пфейфер Б.

Радинський О.

Рамірез М.

Рашков П.

Різун В.

Романенко О.

Роулз Дж.

Савчик Г.

Самусенко О.

Сахаров А.

Силенко В.

Симоненко І.

Сігов К.

Скворцов Д.

Скленар І.

Слюсаревський М.

Смоляна І.

Співак Г.

Ставицька Л.

Тарасов О.

Тертичний А.

Тіянич А.

Тодоров Б.

Уільямс Р.

Ученова В.

Федоров О.

Федченко П.

Федяніна М.

Фельдман О.

Фізер О.

Філарет, патріарх

Фролов К.

Фролова В.

Холод О.

Хоменко В.

Хренов М.

Циганов В.

Чиркова О.

Шахрай Р.

Шерер К.

Шестопал Н.

Шкляр В.

Шрамм В.

Шустер С.

Щербина А., протоіерей

Щоткіна К.

Юраш А.

Яковлєв В.

Якубович М.

Яневський О.

Навчальне видання

ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ

Навчальний посібник

У 2-х томах

Том 2

Релігійна проблематика ЗМІ. Морально-етична проблематика засобів масової інформації. Проблеми правового виховання в сучасних ЗМІ. Міжнародна проблематика. Військова проблематика. Спортивна проблематика. Особливості висвітлення спортивної інформації в газеті «Газета по-українськи». Розважальна проблематика.

Українською і російською мовами

Редактор Піскова Р. В.
Коректор – Передерій Г. М.
Комп'ютерний набір – Холод О. М., автори
Комп'ютерна верстка, дизайн,
архітектоніка видання – Багірова Н. В.
Технічне забезпечення – Багіров Б. С.

Підписано до друку 02.11.2011. Формат 60x84/16.
Папір офс. Гарнітура «Ukrainian TimesET». Друк офс.
Ум. др. арк. 35,4 Обл.-вид. арк. 34,8.
Тираж 400 прим. Зам. № 1491

Видавництво «Київський міжнародний університет»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
Виготовників і розпоряджувачів видавничої продукції
ДК № 978 від 08.07.2002 р.
03179, Україна, м. Київ, вул. Львівська, 49
Т. (044) 424-64-88

Видруковано в друкарні Київського міжнародного університету
03179, Україна, м. Київ, вул. Львівська, 49
Т. (044) 424-64-88

- П 53 **Проблематика ЗМІ:** навч. посіб. : у 2 т. – т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори: І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. – К., 2011. – – .

Том 2 : Релігійна проблематика ЗМІ. Морально-етична проблематика засобів масової інформації. Проблеми правового виховання в сучасних ЗМІ. Міжнародна проблематика. Військова проблематика. Спортивна проблематика. Особливості висвітлення спортивної інформації в газеті «Газета по-українськи». Висвітлення спортивної проблематики в сучасних українських ЗМІ. Розважальна проблематика. – К. : Київський міжнародний університет, 2011. – 570 с.

ISBN 978-617-651-017-8

ISBN 978-617-651-019-2

У томі 2 навчального посібника подано теоретичний і практичний матеріали з проблематики засобів масової інформації.

Автор пропонує оригінальний теоретичний матеріал щодо релігійної проблематики, також аналізуються проблеми науки і техніки, які висвітлюють журналісти. На сторінках навчального посібника автор пропонує детальний аналіз проблем, пов'язаних із правовим вихованням та мораллю й етикою, міжнародною проблематикою ЗМІ і військовою проблематикою. До кола питань аналізу відносяться спортивна і розважальна проблематика сучасних засобів масової інформації.

Навчальний посібник розрахований на студентів, що навчаються за спеціальністю 6.030301 – журналістика.

ISBN 978-617-651-017-8

ISBN 978-617-651-019-2

УДК 07 : 304 : 659

П 53

ББК 659.4